

elindultam

szép HAZÁMBÓL

elindultam

szép HAZÁMBÓL

Értékeink
a világban

| Budapest, 2021. |

Miniszteri köszöntő

2020-ban ünnepeltük a nemzeti összetartozás évét, de mi továbbra is azon dolgozunk, hogy nemzetünk egységét minél több területen helyreállítsuk, kitágítva ezzel a horizontot a Kárpát-medencén túlra is. Ehhez a munkához kapcsolódott szorosan az Agrárminisztérium és a Hungarikum Bizottság által támogatott, a Kossuth Rádióban naponta két percben elhangzott „Elindultam szép hazámból” című műsor, amely alapján ez a kötet elkészült.

Mert mindenkinek van egy története... Nekünk, magyaroknak nagyon sok történetünk van, amit nem csak magunknak szeretnénk elmesélni. Elmeséljük azt, hogyan lehet a szülőhazától távol a világot magyar gondolkodással megszervezni és berendezni.

Ebben a kiadványban a diaszpórának, a világ magyarságának kulturális, szellemi, tudományos sikereit mutatjuk be, olyan életutakból adunk ízelítőt, amelyek méltán öregbítenek nemzetünk jó hírnevét. A nagyvilágban élő honfitársaink közül vannak olyanok, akiknek nagyon erős nemzettudatuk van, és vannak olyanok is, akik csak egyfajta családi emlékként gondolnak arra, hogy ők magyarok. Ez a könyv is azért született, hogy kifejezzük: nekünk ők mindannyian egyaránt fontosak! A szét-szórásra általában mint veszteségre gondolunk, hiszen hátrahagyták a Kárpát-medencét, de mi ezzel a kiadvánnyal is lehetőséget kínálunk arra, hogy a világ különböző részein élő magyar közösségeket összekapcsoljuk. Az összetartozás gondolata ugyanis nemcsak a közös történelmi múlthoz, hanem a jelenhez és a jövőhöz is egyaránt köt bennünket.

Dr. Nagy István

agrárminiszter,
a Hungarikum Bizottság elnöke

MARE
SEPTENTRIO
NALE, sive
OCEANUS

Előszó

„Elindultam szép hazámból...” – így kezdődik a jól ismert népdal, amelyet kiadványunk címéül választottunk. A szöveg aztán később úgy szól: „Visszanéztem félutamból, szememből a könny kicsordul...” Nem véletlen a címválasztás, hiszen nagy összefüggés van a dalszöveg és azon 200 személy életútja között, akik külföldön, a diaszpórában szereztek maguknak megbecsülést, hazájuknak dicsőséget.

Ez a kiadvány immár a harmadik abból a sorozatból, amelyet a Kossuth Rádióban mutattunk be egyperces spotok formájában. Célunk az volt, hogy rávilágítsunk: e szűk kis haza, de még a Kárpát-medence határain túl is lehet olyan értéket létrehozni, amelyre magyarként büszkék lehetünk. Persze fájdalmas a tény, hogy ezek az emberek kényszerűségből vagy más okoknál fogva elhagyták Magyarországot, de örökségüket, identitásukat nem feledve maradandót tudtak alkotni újonnan választott hazájukban. Ők valóban „visszanéztek félútjukról” – vagyis nem feledték gyökereiket, nemzetüket.

Munkásságukkal, sikereikkel nemcsak önmagukat, de hazánkat is képviselik a nagyvilág előtt és e „híres kis Magyarország” legszebb arcát rajzolják meg.

V. Németh Zsolt

kiemelkedő nemzeti értékek
felügyeletéért felelős miniszteri biztos

Agrárminisztérium

A handwritten signature in blue ink, which appears to read "V. Németh Zsolt". The signature is stylized and fluid.

72
If

ENGLISH HERITAGE
WALTER GROPIUS
1883-1969
MARCEL BREUER
1902-1981
LÁSZLO MOHOLY-NAGY
1895-1946
Pioneers of modern design
at the Bauhaus
lived here

Tartalom

Miniszteri köszöntő – Dr. Nagy István	2
Előszó – V. Németh Zsolt	4
Tartalom	6
Elindultam szép hazámból	11
Karikó Katalin	12
Andy Vajna	13
Amerigo Tot	14
Ács Gedeon	15
Brentán Károly	16
Czetz János	17
Debály Ferenc József	18
Doráti Antal	19
Éder Xavér Ferenc	20
Forbáth Péter	21
Gróf András	22
Keleti Ágnes	23
Krencsey Marianne	24
Lámfalussy Sándor	25
Leslie Mándoki	26
Maria de Faykod	27
Mikes Kelemen	28
Miklósházy Attila	29
Orszáczky Jackie	30
Publik Antal	31
Reigl Judit	32
Röck Marika	33

Juhász Sandy	34
Szent Piroska	35
Szent Margit királyné	36
Tamás Gábor	37
Thomas Péterffy	38
Xantus János.....	39
Wágner Nándor	40
Wass Albert	41
Zsigmond Vilmos	42
Dr. Sípos István	43
Bercsényi Ignác László	44
Hantai Simon.....	45
Téglás Zoltán.....	46
Szentmártonyi Ignác	47
Claire Kenneth.....	48
Radnich Imre	49
Pongrácz Dezső	50
Benkő Pál	51
Bárány Róbert	52
Hevesy György	53
Szelezcky Zita	54
Tábori László.....	55
Mark Knopfler.....	56
Bacsinszky Tímea	57
Leslie Vadász	58
Francia Zsuzsanna	59

Amrita Sher-Gil	60	Limp Ferenc	86
Louis Szathmáry	61	Solti György	87
Krausz Ferenc	62	Lax Péter	88
Ormándy Jenő	63	Paasonen Aladár	89
Fabriczy Kováts Mihály	64	Sir Alexander Korda	90
Abonyi Attila	65	Sir Peter Abeles	91
Gróf Széchenyi Ödön	66	Nagy Pongrác	92
Báró Nopcsa Ferenc	67	Szőke Szakáll	93
George Pataki	68	Rigó Jancsi	94
Marton Csókás	69	Dr. Lengyel Árpád	95
Dr. Roller Kálmán	70	Dancs Rózsa	96
Tánczos Nándor	71	Mickey Hargitay	97
Dr. Máté Gábor	72	Johnny Weissmuller	98
Domonyai András	73	Les Murray	99
Hugyecz László	74	William Fox	100
Tim Howard	75	Korda Dezső	101
Shannon Szabados	76	Karch Király	102
Haller Mihály	77	Mark Spitz	103
Mikola Nándor	78	Püski Sándor	104
Joe Bugner	79	Cornell Capa	105
Murofusi Kódzsi	80	Polányi János	106
Elizabeth Rákóczy	81	John Lukács	107
Prágay János	82	Estée Lauder	108
László Károly	83	Móricz János	109
Lucien Hervé	84	Anisits János Dániel	110
Kálnay András és Kálnay György	85	Magyar László	111

Tartalom

Rosti Pál	112
Mayer Elemér	113
Pávai Vajna Elek	114
Apatini Gyula	115
Dr. Bakó Elemér	116
Selye János	117
Adrien Brody	118
George Balogh	119
Antal Nimród	120
Árok Ferenc	121
Paul Lukas	122
Plachy Sylvia	123
Barabási Albert-László	124
Kovács László	125
Haraszthy Ágoston	126
John Halas	127
Jósa Jolán	128
Rachel Weisz	129
Pécsi Eszter	130
Gallus Sándor	131
Cs. Szabó László	132
Iglói Mihály	133
Gróf Apponyi Geraldine	134
Barnóthy Forró Magdolna	135
Tommy Ramone	136
Ernie Kovács	137

Róth Imre	138
Házmán Ferenc	139
Goldie Hawn	140
Guttman Béla	141
Gyékényesi János Pál	142
Bánky Vilma	143
Les Horváth	144
Rebecca Soni	145
Kúnos Ignác	146
Szabó Gábor	147
Agócs Kati	148
Asbóth Sándor	149
Michel Gyarmathy	150
Nemegyei Bódog	151
Orosz László	152
Alexander Lénárd	153
Charlie Gogolák	154
Horony Mária Katalin	155
Leslie Howard	156
Pédery-Hunt Dora	157
Réthy Béla	158
George Cukor	159
Fónagy Péter	160
Bay Zoltán	161
Tűz Tamás	162
Némethy Bertalan	163

Széll György	164
Mariska Magdolna Hargitay	165
Willi Orbán	166
Vittorio Jano	167
Karády Katalin	168
Marozsán Dzsenufer	169
Pierre Székely	170
Fricsay Ferenc	171
Lánczos Kornél	172
Natalie Williams	173
Paul Neményi	174
Dárdai Pál	175
Szilvay Réka	176
George Mikes	177
Kristóf Ágota	178
Frank Árpád Darabont	179
Pándy Pál	180
Stein Aurél	181
Weisz Lipót	182
George Szekeres	183
Orbán Dezső	184
Harry Houdini	185
Baksay László	186
Beér János Miklós	187
Breuer Marcell	188
Erdős Pál	189

Újvági Péter	190
Alexander Brody	191
Larry Csonka	192
Tony Curtis	193
Csupó Gábor	194
Hertz Sándor	195
Udvarházy István	196
Wurm István	197
A soproni erdészek	198
Kövi Pál	199
Adrienne Vittadini	200
Kemecsey Imre	201
Hámori Jenő	202
George Pal	203
Würtzler Arisztid	204
Steinschneider Lilly	205
Gogolák Péter	206
Szász Endre	207
Faludy György	208
Ödön von Horváth	209
Barabás Sári	210
Hunyady Emese	211

elindultam

szép HAZÁMBÓL

Elindultam szép hazámból:
Híres kis Magyarországból.
Visszanéztem félutamból,
Szememből a könny kicsordult.

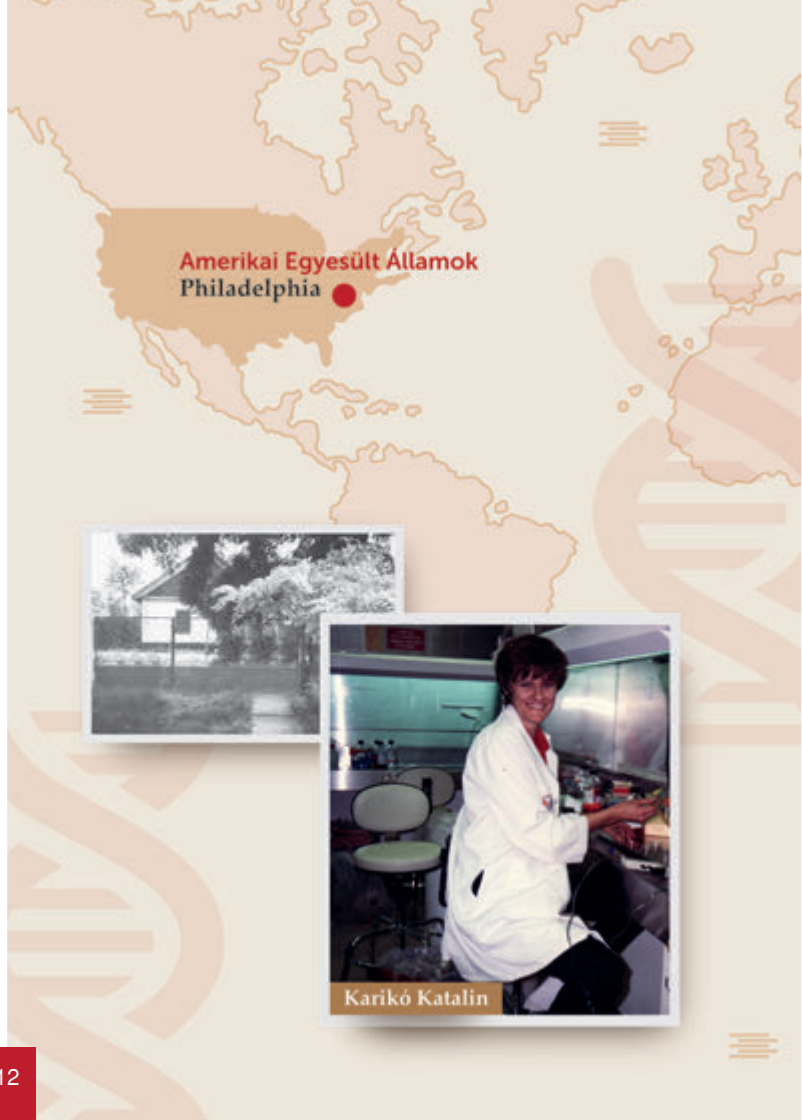
Bú ebédem, bú vacsorám;
Boldogtalan minden órám.
Nézem a csillagos eget,
Sírok alatta eleget.

Jaj, istenem, rendelj szállást,
Mert meguntam a bujdosást:
Idegen földön a lakást,
Éjjel-nappal a sok sírást.

Vályogháztól vakcináig

Karikó Katalin

„A legtöbb ember ismeretek hiányában fél, de nyitott arra, hogy meghallgassa a szakembereket, akikben bízok” – nyilatkozta számtalan interjúj egyikében. A világ bizalmát Karikó Katalin egész eddigi életével nyerte el. Nem a levegőbe beszél. 2020 decemberében az elsők között oltatta be magát a saját készítményével. Ezt a jelen lévő kollégái megtapsolták, Katalin megkönnyezte. De nem fájdalmában, mert semmilyen mellékhatást nem tapasztalt. A kutató 1955-ben Szolnokon született. Tízéves koráig Kisújszálláson, egy nádfedeles vályogházban élt. Tévé nem volt, vízért a kútra kellett járni. Ez számára része volt a gyermekkor boldogságos játékeinak, a természet „eredetiben való” megismerésének. A fáramászás közben látott madártojásoktól eljutott a Szegedi Tudományegyetem biológia szakáig, majd diplomásként a Biológiai Központ munkatársa lett. A kutatási területén azonban 1985-ben létszámleépítés miatt megszűnt a státusza, így férjével és akkor kétéves kislányával – aki már amerikai sportolóként lett kétszeres olimpiai bajnok evezős – külföldön kellett otthon és megélhetés után néznie. Karikó Katalinnak egészen Amerikáig kellett mennie, hogy állást találjon. Munkája közben a tudós örök dilemmájával küzdött, mely szerint hogyan lehet gyakorlatba ültetni a kutatási eredményt? Az akkor még formálódó BioNTech cég alelnökeként megteremtette a „hírvívő RNS” útját az első COVID–19 elleni védőoltásig. Karikó Katalint a Közmédia 2020-ban az „Év Emberének” választotta.

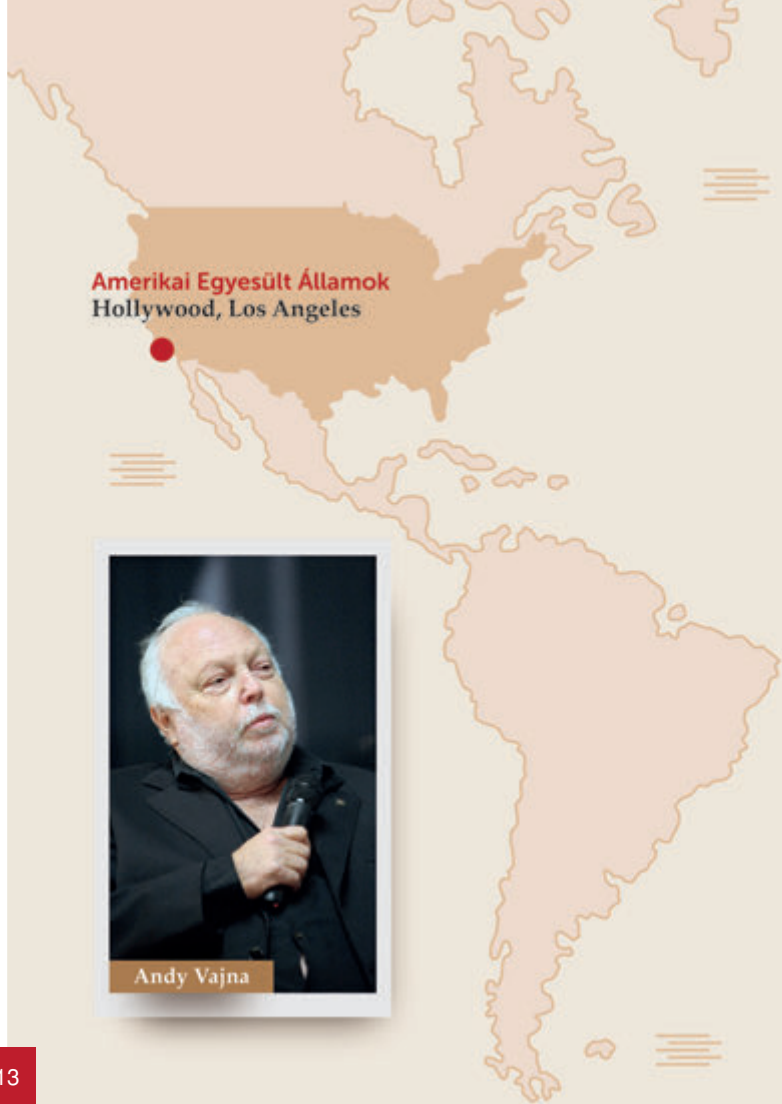

Karikó Katalin

„A legnagyobb művészet ebben a szakmában, hogy összehozd a filmet”

Andy Vajna

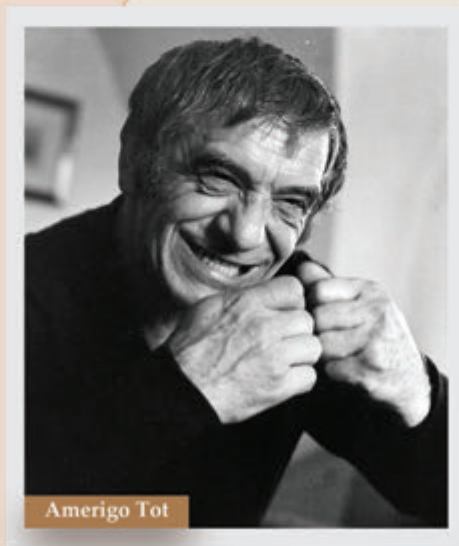
Szinte hihetetlen: 12 évesen, egyedül indult neki a nagyvilágnak. A külföldi rokonoktól karácsonyra kapott diabetitő képei Amerikáról olyan varázslatosan hatottak rá, hogy 1956-ban mennie kellett. A szülei egy szótárba rejtették a Los Angeles-i nagynénje címét és a szintén induló ismerősökre bízta. Bécsen és Kanadán keresztül végül fél év alatt érkezett meg a nénikéjéhez, ahol meglepetésére a szülei várták. Tizenkilenc éves korától fényképészként, majd fodrászként már közeledett a filmvilág felé. Parókakészítőként került Hongkongba, majd mozilánc-tulajdonosként tért vissza Amerikába. Andy Vajna rájött, hogy érdekesebb saját filmet gyártania, mint másokét vetíteni. Társaival 1980-ban fogott hozzá a Rambo előkészületeihez. Mivel nem volt elegendő pénzük a teljes költségvetésre, addig szokatlan módon, a főszereplő, Sylvester Stallone „nevével” előre eladták a filmet. A befektetés végül közel tízszeresen térült meg. A következő évtizedekben Arnold Schwarzenegger, Mickey Rourke, Robert De Niro, Alan Parker, James Cameron, Sharon Stone, Madonna, Michael Douglas, Demi Moore, Bruce Willis, Oliver Stone is szerepelt a stábjában. Több amerikai forgatást hozott Magyarországra, majd itthon készített olyan sikeres filmeket, mint A miniszter félrelép vagy a Szabadság, szerelem. Andy Vajna az 1990-es évektől jelentős szerepe volt a hazai filméletben, 2011-től haláláig, 2019-ig a filmipar megújulásáért felelős kormánybiztosként dolgozott.

A teremtés megformázója

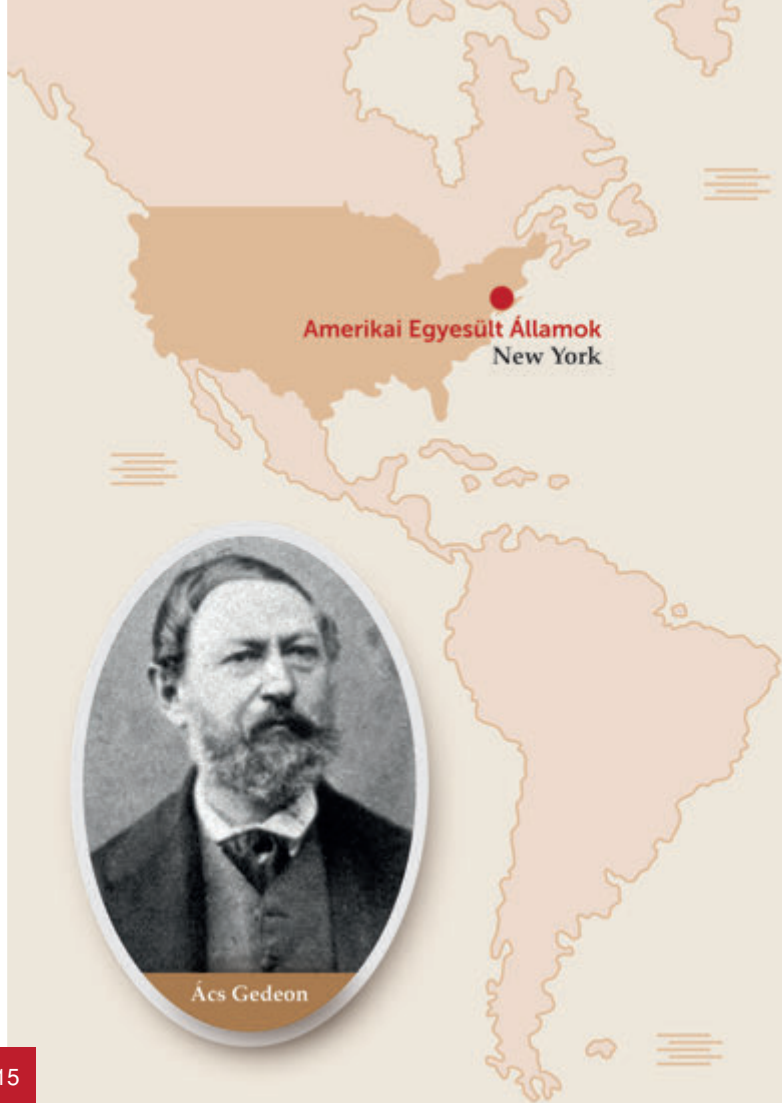
Amerigo Tot

1909-ben Tóth Imre néven anyakönyvezték Fehérvársurgón. Hatvan esztendővel később, már mint világhírű művész aján-dékozhatta meg faluját Madonna a gyermekkel című szobrával. Ennél szívhez szólóbban aligha fejezhette volna ki szeretetét a távoli otthon iránt. Szülei földművesek voltak, anyai ágon itáliai kőműves ősökkel. A családja a Nagy Háború után Budapestre költözött, így az ifjú már a fővárosban érettségizett, majd ott kezdte meg művészeti tanulmányait. Kassák köréhez tartozott, így 1930-ban sikeresen pályázott a Bauhaus iskola ösztöndíjára. Gyalog ment Németországba, onnan néhány év után Olaszország felé vette az irányt. Szerb Antal így írt erről: „A szobrász gyalog jött Drezdából Rómába. A Via Flaminian jött be, ott vonultak be észak felől a győzelmes idegenek. Azután ide ért fel az első este, a Gianicolóra. Megvárta, míg a parkból mindenkit kikergetnek és bezárják a kaput. Akkor átmászott a falon, és ott aludt egy bokorban Róma fölött, lábánál a város. Hajnalban felkelt, levetkőzött, és megfürdött az aquapaula medencéjében. Így vonul be Rómába egy hódító.” Ezután született meg egyéni stílusa, amit a magyar kultúra, a Bauhaus és a reneszánsz formált tökéletessé. Ezt ő maga „tőtszobornak” nevezte. Készített hatalmas köztéri alkotásokat, mint a Goldoni család síremléke Bolognában, a római Termini pályaudvar kültere vagy a világ legnagyobb domborműve, a Gödöllői Egyetem Mag apoteózisa, de számtalan grafika, szobor és kisplasztika is kikerült a műterméből. Amerigo Tot 1978-ban Pécs városának adományozta 13 művét. Halála után, 1984-ben a gyűjtemény újabb 12 alkotással gyarapodott, és ekkor alakult meg, az Amerigo Tot Múzeum Pécssett. A magát baloldalinak valló szobrász legendás barátságban volt VI. Pál pápával. Amerigo Tot Farkasréti temetőben álló síremlékét Melocco Miklós faragta meg.

New York első magyar ajkú lelkésze Ács Gedeon

1819. augusztus 31-én született a délvidéki Bellyén. A családi hagyományokat követve teológiát tanult, majd református lelkész lett a drávaszögi Laskón. 1848 márciusában a híveknek a forradalom nagyszerűségéről prédikált. Kossuthnak írt levelében beszámolt a dél-baranyai állapotokról. Ebben a megszólítás: „Tisztelt Polgártárs!” – volt. A harcok kezdetén tábori papnak jelentkezett, és vállvetve küzdött a honvédekkel. A világosi fegyverletétel után ő is emigrált, Kossuth Lajossal együtt került Kútahya városába. 1851-ben a törökök számára kellemetlenné váltak a magyar menekültek, ezért útnak indult Amerikába. New Yorkban Ács Gedeon lett az első magyar nyelvű kálvinista egyházközösség megválasztott lelkésze. Kiváló szónoklatai vonzották a hívőket. Ám szép elképzelése, hogy a különböző felekezetű honfitársaiból egységes magyar egyházat szervez, nem valósulhatott meg, így otthagyta az állást. Alkalmi munkákból élt. Volt fényképész és fejszés ember is egy vasútépítkezésen. Gyötörte a honvágy, így 1861-ben hajóra szállt. Drezdában kapta meg az amnesztiáról szóló levelet. Hazaérve Drávaszabolcson, majd Csúzán volt lelkész. Ettől fogva a Dráva menti szörványt gondozta haláláig, 1887-ig. Tizenhárom kötetnyi naplót találtak Ács Gedeon hagyatékában Bostoni jegyzetek címen. A kézirat bera-gasztott újságkivágatokkal, metszetekkel, fotókkal illusztrált anyag. Ezeket az Országos Széchényi Könyvtár és a szegedi Móra Ferenc Múzeum őrzi. Visszaemlékezésének a címe: Mi-helyt gyertyámat eloltom. Ez az ízes, humorral fűszerezett írás, a magyar XIX. század majd másfélszáz esztendeig rejtekében heverő naplója, egy mindenre kíváncsi és minden élményre fogékony elme elbűvölő alkotása.

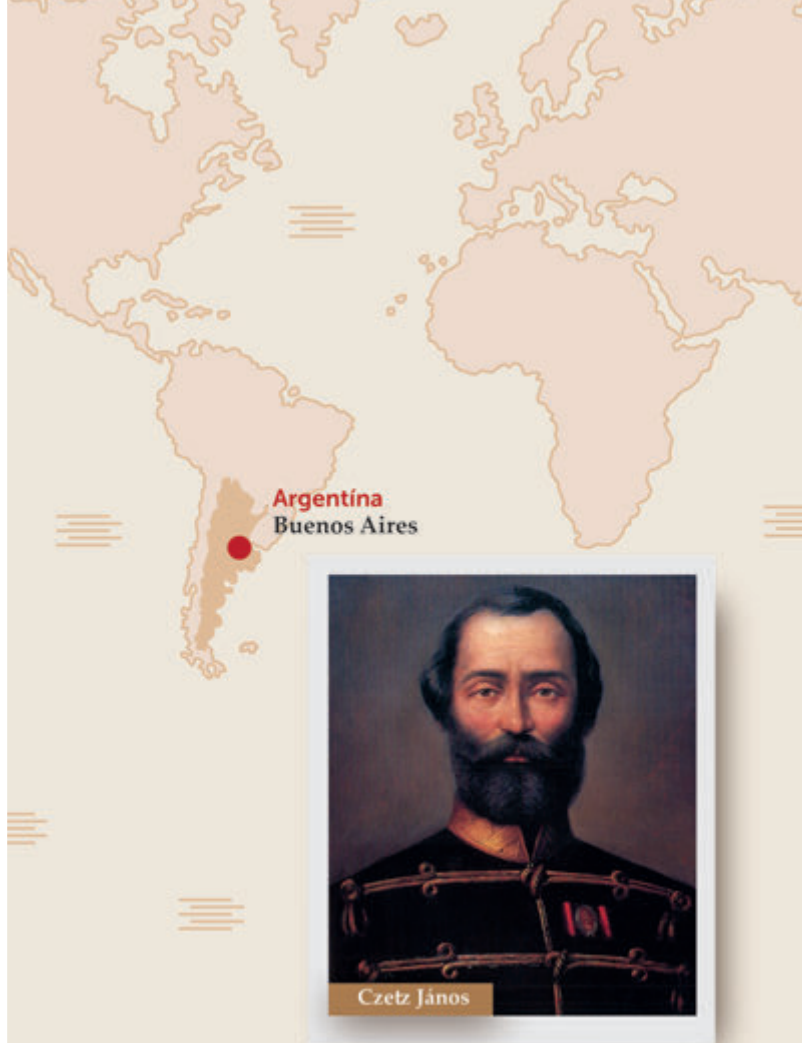
Amazónia felfedezője Brentán Károly

„A Rákóczi-szabadságharc alatt Nagyszombat jezsuita kollégi-umától a quitói tartományfőnökségig, majd a rend római központjáiig ívelt kalandos életútja. Brentán atya másfél évtizedet töltött – jórészt egyedül – a mai Ecuador és Peru indián törzsei között, majd Rómába indulva négyezer kilométert tett meg indián kenuval az Amazonason. Kémgyanúba keveredett, megszökött egy braziliai portugál erődből, és végül eljutott Rómába, a rend központjába. Itt megalkotta a korszak egyik legkiválóbb Amazónia-térképét.” – áll Korányi G. Tamás lebilincselő műve, a Térkép és kereszt című könyvének utószavában. Brentán Károly 1752-ben Genovába tartott, hogy egy ottani nyomdában a műveit kiadják, de útközben, 58 éves korában meghalt. A kézirat eltűnt, így életművéből mindössze az az egy térkép maradt fenn, amit egy esztendővel korábban Rómában adtak ki. Ez Dél-Amerika északi felét, az Amazonas-medencét tárta elsőként részletesen, mellékfolyókkal a világ elé. Hatalmas jelentőségű ez a mű, a korban világpolitikai jelentősége lehetett, hiszen a spanyolok és a portugálok vitáikban végre kaphattak egy támpontot a gyarmatbirodalmaik közötti határvonalak végleges meghúzásához. Brentán Károly szülővárosában, a Szent András-bazilika falán 2015-ben állított emléktábláján a következő szöveg áll: „A komáromi születésű jezsuita misszionárius az első ember, aki feltérképezte az Amazonast.”

A szabadságharc legifjabb tábornoka, az argentin hadsereg megszervezője **Czetz János**

„Kérelhetetlen szigor, pártatlanság, keménység a büntetésben, de nagylelkűség a jutalmazásban, mentes a bosszúállástól, az önzés legkisebb árnyékától is.” – így jellemezte Bem apó, a háromszéki Gidófalván, 1822-ben született Czetz Jánost. A székely-örmény származású katona már az osztrák hadsereg hadnagyaként megírta a Magyar hadnyelvtan a császári és királyi hadsereg tisztjei számára című könyvet. Ezek után nem csoda, hogy 1848 júliusában belépett a honvédseregbe. Harcolt a Délvidéken, majd Bem vezérkari főnökeként Erdélyben. 1849 májusában, 27 évesen lett tábornok, miután felettese távollétében győzelemre vezette seregeinket a medgyesi ütközetben. A világsi fegyverletétel után 1860-ig európai országokban várta a kedvező politikai pillanatot a visszatérésre. Akkor feladva a reményt – spanyol felesége rokonságának hívására – Argentínában telepedett le, ahol beírta nevét új hazája történelmébe. Feltérképezte az ország távoli területeit, harcolt a Paraguay elleni háborúban. Az általa alapított argentin Nemzeti Katonai Akadémia előtt áll életnagyságú ércszobra, az épületben mellszobra. A műszaki tisztok a mai napig a Czetz János – ahogy ott mondják, Juan Fernando Czetz – tervezte díszegyenruhát viselik az ünnepségeken. Budapesten, 2019-ben avatták fel zászlót tartó lovas szobrát. Óbudán, a nevét viselő utcában emléktábla és dombormű tiszteleg az 1904-ben elhunyt Czetz katona előtt. Hamvai Buenos Airesben nyugszanak, de szülőfalujában és Gyergyószentmiklóson, az örmény katolikus templom udvarán is tábla hirdeti Székelyföld hőségének dicsőségét.

A dél-amerikai lélek megzenesítője

Debály Ferenc József

Az Uruguay és Paraguay himnuszát komponáló muzsikus Kolozs megyében született 1791-ben. Haydn tanítványaként katonazenész lett az osztrák, majd a szárd-piemonti hadseregben. 1838-ban feleségével Brazíliába indult, de a Rióban dúló sárgaláz-járvány miatt hajója Montevideóban kötött ki. Így került Uruguayba, ahol csatlakozott az országra támadó óriás szomszédok, Brazília és Argentína ellen küzdő honvédsereghez. Ennek egyik parancsnokával, Giuseppe Garibaldival örök barátságot kötött. A magyar zeneszerzőt magával ragadta a kis ország hősie ellenállása. Az egyik győztes csata tiszteletére írt műve rendkívül népszerűvé tette. 1838-ban felkérték a Francisco Acuña de Figueroa költő által írt nemzeti himnusz, a „Keletiek, a haza vagy a sír” szövegének megzenesítésére. Ez olyan jól sikerült, hogy 1845-ben, a szintén dél-amerikai ország, Paraguay is ehhez a szerzőpároshoz fordult nemzeti himnuszért, melynek címe: „Paraguayiak, köztársaság vagy halál” – muzsikája pedig lírai és lelkesítő is egyszerre. Francisco José Debalin, azaz Debály Ferenc József 1859-ben, Montevideóban halt meg, ahol mi, magyarok büszkén sétálhatunk végig a belvárosi calle Debalin, azaz a Debály utcán. Pályája alatt 143 zeneművet komponált, személye kiemelt helyen szerepel Latin-Amerika zenetörténetében.

Uruguay
Montevideo

Magyar hang a világban

Doráti Antal

Az 1920-as években, a magyar zene fénykorában lett muzsikus. A Zeneakadémiára Kodálytól felvételizett, Weiner Leótól tanult összhangzattant, Bartókkal zongorázott négykezeset. A csodálatos mandarin eljátszására, az akkor 20 esztendőes művész maga a mester jelölte ki társául. Két évig az Operaházban volt korrepetitor, majd 1928-ban megkezdődött nemzetközi karrierje karmesterként. Németország, Franciaország, Spanyolország, Japán, Ausztrália, Új-Zéland, Anglia és Olaszország közönsége ünnepelte. Élt New Yorkban, Dallasban és Minneapolisban. Tiszteletbeli elnöke volt az Amerikában 1957-ben alakult Philharmonica Hungaricának, amely emigráns magyar zenészekből alakult. Az együttessel több felvételt is készített. 1960-ban visszatért Európába. Hosszú idő után ismét fellépett Budapesten is. A BBC Szimfonikus Zenekarának vezető karnagya lett, valamint a Royal Filharmonikusok „örökös” karmestere. A világ számtalan zenekarát vezényelte. „Doráti mindenütt a világon, ahol csak tartósan egy zenekar élére került, mindegyikből nemzetközi rangú, nemzetközi tényezőként számon tartott szimfonikus együttest nevelt” – írta kritikájában Kroó György 1981-ben. Pályafutása során több mint ötszáz lemezen vezényelt. Elsősorban Kodály, Bartók és Liszt műveit dirigálta, de klasszikussá váltak Csajkovszkij- és Sztravinszkij-előadásai is. 1983-ban II. Erzsébet királynő a Brit Birodalom Rendjének lovagparancsnokává ütötte, 1986-ban Budapesten átvehette a Bartók–Pásztory-díjat. Doráti Antal 1988-ban Svájcban halt meg 82 éves korában.

Bolívia és Peru leírója Éder Xavér Ferenc

Ezt a Hont megyei Selmecebányán, 1727-ben született szerzetest nyugodt szívvel nevezhetjük polihisztornak. Jártas volt a tudomány számtalan területén, kiválóan írt és rajzolt, de testének szívósságával is kiemelkedett. Minderre szüksége is volt ahhoz a munkához, amit rábízott a Teremtő. A nagyszombati jezsuita kollégium kellően felkészítette arra, hogy belépjen a rendbe, majd 1749-ben missziós szolgálatra jelentkezzen. Előjárói Dél-Amerikába küldték. 1750. október 12-én szállt hajóra Cádizban, és jó fél év múlva érkezett meg Peruba. Limában a rendtartomány főnöke az Andok keleti oldalán lévő, Moxitániának nevezett vidékre küldte. Ott megtanulta a helyi nyelveket, majd új „egyházmegyéjében” missziós központokat alapított. Éder Xavér Ferenc atya a legkisebb indián települést is felkereste. Részletes leírásokat adott a törzsekről, azok szokásairól, például különleges számolás-technikájukról vagy kenuik bámulatos használatáról. Lerajzolta őket, és a mai Bolíviáról és Peruról elsőként készített térképeket. Feljegyezte az éghajlat alakulását, bemutatta az őserdők növény- és állatvilágát. Több mint 15 éven keresztül élt az indiánok között, 1769-ben tért haza, Besztercebányán lett plébános. „Descriptio provinciae Moxitarum in Regno Peruano” című, 289 oldalas művét 1791-ben, majd húsz évvel halála után adták ki Budán. A kéziratot ma a budapesti Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjteménye őrzi. A könyv 1888-ban La Pazban spanyolul is megjelent. Éder Xavér Ferenc neve szerepel a Magyar Katolikus Lexikonban, a Magyar Néprajzi Lexikonban és a Magyar Utazók Lexikonában is.

Műgyűjtő szívsebész Forbáth Péter

Torontói otthona egy kis anyaország. A kapuban puli fogad, akinek a pörkölt a kedvenc eledele. Ezt magyar szakácsnő főzi. A házban minden az otthonot idézi. A falakon páratlan festménygyűjtemény, amelyek nagy része a híres „Nyolcak” csoport remekművei. Az erdélyi származású Forbáth Péter 1925-ben Debrecenben született. A II. világháború után szépen indult orvosi pályája, de mivel ahogy mondja: „Sosem hittem volna, hogy Magyarországon valaha vége lesz a kommunista világnak”, 56-ban emigrálni kényszerült. A húga már az Egyesült Államokban élt, de egy adminisztrációs hiba miatt végül nem hozzá, hanem Torontóba került. Ott csatlakozott a Szent Erzsébet Magyar Katolikus Egyházközséghez. Gyerekkardiológusként azonnal állást kapott a St. Michael's kórházban. Angolul már jól tudott, mert a piarista gimnáziumban a francia helyett azt választotta második idegen nyelvként. Sok mindenben úttörő Kanadában. Ő tervezte az első kardiológiai labort, az ő ötlete volt a „Just for kids clinic”, azaz a gyermekosztály, de a ritmuszavar kiütését is ő vezette be az országban. Nem tudós, sokkal inkább gyakorlati orvosnak tartja magát. Amikor a távoli, északi területeken kellett megszervezni a szívgyógyászatot, arra is ő vállalkozott. Forbáth Péter évtizedek óta támogatja a hazai kollégákat, orvosokat. Talán mégis arra a felfedezésére a legbüszkébb, amelynek nyomán a debreceni Déry Múzeumban összeállhatott a híres Munkácsy-trilógia.

Forbáth Péter

Az „Év embere” Gróf András

Az amerikai Time magazin 1927 óta létező listájára 1997-ben került fel. Korábban, 1957-ben az 56-os magyar szabadságharcos, majd 1961-ben amerikai tudósok között Teller Ede arcképe szerepelt magyarként a címlapon. Andrew Grove, hiszen a nagyvilágban így ismerik Gróf Andrást, sejtelmesen tekint ránk, a főcím szerint „Mikrocipjei megváltoztatták a világot”. Amikor a tulajdonosok 1968-ban megalapították az Intel világcéget, őt kérték fel vezetőjének. Harminc esztendőn át, visszavonulásáig állt a Szilícium-völgyi óriás élén. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy ez volt a számítástechnika aranykora, amikor titokzatos monstorumokból mindennapjaink részévé vált a komputervilág. Nem tévedtek tehát a Time szerkesztői, Andy Grove vagy Gróf András szerkezetei minden ember életére hatottak. Budapesten született, és sok híres elődjéhez hasonlóan a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumba iratkozott be, de az államosítás után már a Madáchban érettségizett. 1956-ban, 20 évesen emigrált az Egyesült Államokba. A Berkeley Egyetem elvégzése után hamar rátalált életpályájára, szinte egyenes út vezetett az Intelhez, melynek részvényei jelentősen befolyásolják a New York-i tőzsdeindexet. Vezetése alatt évi 26 milliárd dollárra emelkedett a vállalat éves bevétele. A „Csak a paranoiások maradnak életben” című könyvét Steve Jobs alapműnek tartotta. Folyamatosan tanultam tőle – mondta róla Bill Gates. Gróf András 2016-ban, 80 éves korában hunyt el Kaliforniában.

Ha az ember élni akar, sportoljon! Keleti Ágnes

Százévesen is sugárzik belőle az életkedv. A mai világban elképzelhetetlen, pedig igaz: tornászként, 31 és 35 évesen nyerte olimpiai bajnoki címeit. Hiába mutatkozott be 18 éves korában a válogatottban, az első három olimpia kimaradt a pályafutásából. Kettő a háború, egy pedig sérülés miatt. Az 1921-ben Budapesten született Keleti Ágnes készült a londoni játékokra, de egy szalagszakadás miatt nem utazhatott. Négy év múlva, Helsinkiben már ott volt és a talajon aratott győzelme mellett egy ezüst- és két bronzérmét is szerzett. A római világbajnokságon mindhárom medálból begyűjtött egyet. 1956-ban, Melbourne-ben aztán tarolt. Talajon, gerendán, felemás korláton és a kéziszercsapattal is aranyat nyert. Meg még két ezüstöt. Összesen tíz olimpiai érme van. Ezután Izraelbe emigrált, ahol megteremtette a tornasport alapjait. Edző és sportdiplomata lett új hazája színeiben. 1990 óta rengeteget jön Magyarországra, szinte kétlaki életet él. 2004-ben beválasztották a „Nemzet sportolói” közé. Dobor Dezső és Dávid Sándor „Keleti 100” című könyvének mottója: „Mert szeretek élni.” És ezt komolyan veszi. A műből kiderül, hogy a sportsikerek mellett a nőiességét sem hanyagolta el. 2019 óta ő a világ legidősebb élő olimpiai bajnoka. Egyik elődje, Tarics Sándor vízilabdázó, 103 éves koráig birtokolta a címet. Keleti Ágnesnek azt kívánjuk, hogy alaposan szárnyalja túl olimpiai bajnok társát!

Az elhajtott filmcsillag Krencsey Marianne

„Egy időben ő volt a magyar filmgyártás utazó nagykövet asszonya, egész világon végighordozott üdvöskéje. Vele akarták bizonyítani – és részben sikerült is – a szocializmus diszkrét báját. Emlékezése szerint élvezte ezt a pótlólagos szerepkört – ki nem élvezte volna a helyében –, ám feledte, hogy mi lehet ennek az ára.” Ezt írta Krencsey Marianne: Equinox 35 év Budapesten – 35 év New Yorkban című könyvéről Kelecsényi László filmkritikus. Az eredetileg rendezőnek készülő színésznő 1931-ben született. A Főiskolára nem vették fel elsőre, de egy évi „bölcészkedés” után átiratkozhatott a rendezői szakra. Végzős évében későbbi második férje, Makk Károly felkérte a Liliomfi női főszerepére. Ennek elsöprő sikere után döntött a pályamódosítás mellett. Jól tette. Szigligeti hamvas Mariskája, a Gábor diák gyönyörű Leilája, az Aranyember démoni Athalie-ja, A tenkes kapitánya szépségesen butácska ezredesnője – mind ő volt. De mindez kevés, avagy éppen sok lehetett, az igazság már sohasem fog kiderülni. Az tény, hogy 1960-ban elvált Makk Károlytól, majd egyre kevesebb szerepet kapott, Aczél György még az útlevelét is bevonta. Végül harmadik férjével 1966-ban sikerült eljutnia Amerikába. Ott felhagyott a színészettel, polgári munkát végzett. Húsz évvel később tért haza először beteg édesanyjához. Krencsey Marianne 2016-ban, New Yorkban halt meg, hamvai – végakarata szerint – hazakerültek a Farkasréti temetőbe.

Az euró atyja

Lámfalussy Sándor

A kapuvári születésű közgazdász húszévesen, 1949-ben hagyta el Magyarországot. A politikai fordulat láttán nyilvánvalóvá vált számára, hogy itthon aligha áll előtte olyan fényes pálya lehetősége, mint amit végül befutott. 1953-ban diplomázott a Leuveni Katolikus Egyetemen, ahol alapító tagja volt a Mindszenty Diákotthonnak. A következő évtizedekben Nyugat-Európa és az Egyesült Államok legfontosabb egyetemein és pénzügyi központjaiban dolgozott. 1988-tól részt vett az Európai Monetáris Unió terveinek előkészítésében, vezetője volt a „Bölcsek Tanácsának”, az Európai Monetáris Intézet elnökeként ő felelt az euró bevezetésének előkészítéséért. Belgiumban a királytól bárói címet nyert és megkapta a Lipót-rendet, de Németország és Franciaország is magas állami kitüntetéssel ismerte el pályáját, Magyarországon megkapta a Corvin-láncot és a Szent István-rendet. Halálakor, 2016-ban az Európai Unió és Magyarország politikai, gazdasági vezetői és testületei megemlékeztek Lámfalussy Sándorról. A Magyar Bankszövetség szerint „Mi, magyarok különös hálával tartozunk életéért és munkásságáért, hiszen minden időben küzdött Magyarország pénzügyi stabilitásáért, a rendszerváltás idején hatékonyan segítette elő Magyarország csatlakozását az európai és a nemzetközi gazdasági szervezetekbe. Lámfalussy Sándor személyes kapcsolatrendszerével és befolyásával élve sok magyar diák és gazdasági diplomata előtt nyitott meg bezártnak hitt kapukat.”

Belgium

Nem álmodja az életet, hanem az álmait éli

Leslie Mándoki

A Budapesten 1953-ban született dobos 22 évesen elhagyta Magyarországot és a menekülttáborból indulva a nyugati popvilág egyik meghatározó alakja lett. A német Dzsingisz kán diszkóbandával vált ismertté, majd kialakította saját, jazz-rockos hangzásvilágát. „Lionel Richie, Phil Collins, Jennifer Rush, Bonnie Tyler és még néhány barátom rám bízta zenei életének egy szakaszát” – mondta produceri munkájáról. Gorbacsovnak „poposította” Dosztojevszkijt, Eizensteint és Sztravinszkijt, Bill Clinton szaxofonjátékát dobon kísérte, Angela Merkelnek csárdást játszott. Leslie Mándoki zenekara, a Mandoki Soulmates világsztárokból álló alkalmi együttes. Tizenkét művész, 35 Grammy-díj, 350 millió eladott album – áll róla a Bildben. Friss hangzás, erős szöveg – véli a Gala magazin. Lángész és vezető – összegez Mándokiról a Handelsblatt. Ez az egyik legjobb bandám, szóljon örökké – tartja Greg Lake. Al Di Meola szerint Leslie a magyar Quincy Jones. Dalain érződik, hogy honnan jött – teszi hozzá Ian Anderson. Ő egy varázslat, aki összehozza az embereket – áradozik az énekesnő, Chaka Khan. Hungarian Pictures – Magyar képek című albumán Bartók Béla műveit dolgozta át progresszív rock stílusban. Külföldi muzsikustársai szinte gyermeki örömmel játsszák a magyar népzene modern hangszereiken. A koncerteken a kivetítők képein megjelenik a magyar táj, a magyar kultúra. Az ebben a produkcióban szereplő Edvin Marton a színpadon lélekben különböző világok között szárnyal. Szakcsi Lakatos Béla azt mondja, Bartók és Mándoki dallamainak hallgatói megismerik a magyar nép lelkét.

A „lélekszobrász” Maria de Faykod

Törékeny, rövid, szőke hajú asszony. Elsőre aligha gondolnánk róla, hogy kalapáccsal és vésővel a kezében hatalmas, szabadteri márványszobrokat készít. A balatonfüredi származású művész családja 1975-ben emigrált Franciaországba. Mária már ott fejezte be a tanulmányait, 1978-ban végzett a párizsi Nemzeti Képzőművészeti Akadémián. Letisztult vonalakat használó, klasszikus stílusa Európa egyik legelismertebb képzőművészévé tette. A csoda 150. évfordulóján, 2008-ban avatták fel Lourdes-ban monumentális keresztútjának 17 stációját. Az alkotó ezt összesen ötesztendei munkával, több mint száztonnányi carrarai márvány felhasználásával készítette el. A hagyomány szerinti 14 stációhoz Maria de Faykod hozzátett még hármat. „Azt akartam, hogy a zarándokok ne a sírba helyezett Jézust lássák útjuk végén, hanem a feltámadott Krisztust.” Ezért készült el a 15., amely Máriát ábrázolja, amint a feltámadást várja, a 16., a feltámadás és a 17., amikor Jézus megjelenik az emmaszi tanítványoknak. A művész képeiből álló, a „Jézus kínszenvedésétől a feltámadásig” című fotókiállítás az elmúlt években bejárta a Kárpát-medencét. „Soha nem fogom elfelejteni azt az akaratlanul elesett pillanatot – emlékezett Béres Klára –, amikor lourdes-i zarándoklatunk során megláttam, ahogy egy toloszékben ülő fiatal fiú alig mozgó, béna karjával centiméterről centiméterre haladva közelíti, majd megérinti Jézus kezét Maria de Faykod Lourdes-i Keresztútjának egyik stációjánál. Az a fiú ott – egészen biztos voltam benne – elérte az Istent” – idézte emlékét a Béres Alapítvány elnöke.

A művész nő szobrai Provence-ban állandó kiállítás mutatja be a Maria de Faykod Múzeumban és annak csodálatos parkjában.

A bujdosó „levélíró” Mikes Kelemen

A titokzatosan megszólított és bizonyítottan azóta sem azonosított „Édes néném” bármelyikünk lehet, aki olvassa sorait. Olyan különlegesség ez a mű a magyar irodalom és történelem számára, amihez fogható aligha akad. Az 1690-ben, a székelyföldi Zágónban született Mikes Kelemen 71 életéből öt évtizedet száműzetésben töltött. Ez alatt hol bájos, hol keserédes, leginkább társalgáshoz hasonló hangvételű beszámolókat írt az idegenbe kényszerült szabadságharcosok mindennapjairól. A 207 levél igazán szórakoztató olvasmány, könnyed, játékos, humoros, sokszor ironikus történetekről. Így ír róla Hopp Lajos, Mikes Kelemen életművének XX. századi kutatója:

„Mikes a késő barokk, rokokó széppróza utolérhetetlen tollú mestere, a régebbi magyar prózáírás klasszikus alakja. Rákóczi fejedelem oldalán nőtt fel a kuruc szabadságharc éveiben; később a Rákóczi-emigrációban élt és alkotott. Az első kiadás címloldalán a következő áll: „Török országi Levelek, mellyekben II. Rákóczi Ferentz Fejedelemmel Bújdosó Magyarok Történetei más egyéb emlékezetes dolgokkal együtt barátságossan eléadotnak. Írta Mikes Kelemen Az említett Fejedelemnek néhai Kamarássa. Most pedig Az eredetképpen való Magyar Kézírásokból kiadta Kultsár István, az Ékesszólásnak Tanítója Szombathelyen, Nyomtatta Siess Antal József, 1794”. A kéziratot ma az egri Főegyházmegeyi Könyvtárban őrzik.

Mikes Kelemen ezenkívül számos idegen nyelvű vallási, egyháztörténeti és pedagógiai művet fordított le magyarra a rodostói száműzetése alatt. Petrovics Emil 1981-ben írta meg V. kantájtáját, ami a „Törökországi levelek” címet viseli.

Egyházmegyéje a „nagyvilág” volt Miklósházy Attila

II. János Pál pápa 1989-ben nevezte ki az emigrációban élő magyarok püspökévé. Mindszenty József hercegprímás nyomdokaiba lépett. Látogatta a világban szétszórt magyarokat, lelki segítséget nyújtott nekik. Arra bátorította, buzdította őket, hogy maradjanak meg a hitükben és magyarságukban. Ilyenkor az egyházközségek látták vendégül, mert püspöki küldetéséhez sem pénzt, sem egyházi joghatóságot nem kapott, hiszen a magyar hívek a helyi püspökségekhez tartoznak. Miklósházy Attila 1931-ben született Diósgyőrben. Érettségi után belépett a jezsuitákhoz. A rend feloszlata után a budapesti Szent István Kórházban műtős lett, közben két évig volt munkaszolgálatos katona. Hogy tanulmányait befejezhesse, 1956-ban ő is menni kényszerült. 1961-ben, Torontóban szentelték pappá. Püspöki kinevezéséig kanadai egyetemeken tanított. Miklósházy Attila a Kossuth Rádióban 2003-ban így beszélt hivatásáról: „Itt, Kanadában sok magyar már az angol misére jár, mert az közelebb esik a lakhelyéhez. De például karácsonykor mégis eljönnek a magyar templomokba, mert a Mennyből az angyalt csak magyarul lehet énekelni. A fogyatkozó emigrációban az egyik legfontosabb feladatunk, hogy segítsük az öregeket magyarul meghalni.” A kánonjognak megfelelően 75 évesen, 2006-ban lemondott hivataláról. 2018-ban Pickeringben, a jezsuiták idősek otthonában hunyt el. Teológiai művei mellett a Szent István Társulat 2008-ban adta ki „A tengerentúli emigráns magyar katolikus egyházi közösségek története Észak- és Dél-Amerikában, valamint Ausztráliában” című könyvét.

A Syrius csillaga Orszáczky Jackie

Sokak szerint a Syrius a valaha volt legjobb magyar együttes. Annak is persze a klasszikus felállása, amely az 1970-es évek elején játszott. Elsőként turnéztak külföldön angol műsorokkal, nem vendéglátós zenekarként. Itthon nem kaptak lehetőséget lemez kiadására, így egyetlen, a „The Devil’s Masquerade” című albumukat 1971-ben Ausztráliában adták ki. Ez „Az ördög álarcosbálja” címmel a következő évben jelent meg Magyarországon. A csapat zeneszerzője, arca, kiemelkedő személyisége a basszusgitáros-énekes Orszáczky Miklós, azaz Jackie volt. Az ő progresszív dzsessz-rock stílusa új korszakot teremtett. Jackie 1974-ben azért választotta új hazájául Ausztráliát, mert a néhány évvel korábbi koncertkörúton megismerték, ami megkönnyítette a beilleszkedését. Zenészként és producerként is sikeres lett. Hogy ebben mekkora szerepe volt magyarságának, a gyökereinek? Erre a kérdésre így válaszolt egy interjúban: „Egyrészt komolyan veszik, másrészt tisztelnek érte, harmadrészt ez az itteniekre is hatással van. Amikor James, a harsonásunk készített egy lemezt, arra kért, hogy dolgozzunk bele magyar motívumokat. Ezeket ő didzseridún, az ausztrál óslakosok tölcseárszerű fúvós hangszerén játszotta.”

Orszáczky először 1977-ben lépett fel ismét Magyarországon, majd később is rengeteg nagy sikerű koncertet adott saját együttesével, amelynek tagja volt felesége, Tina Harrod énekesnő is. Életében utoljára, 2007-ben, a Sziget Fesztiválon láthatta őt a magyar közönség. Orszáczky Jackie 58 éves korában 2008-ban hunyt el Sydney-ben.

A futballista versmondó Publik Antal

Aki látta őt a pályán vagy hallotta szavalatát, biztosan nem felejtí el. Amit tesz, szívből teszi. Publik Antal Marosvásárhelyen született, 1937-ben. A háború után szüleit meghurcolták, évekig ronkonok nevelték. Az iskolában rendszeresen szerepelt, és ahogy a székely gyerekek szokták akkoriban, télen hokizott, tavasztól őszig focizott, mindkettőt korosztályos válogatott szinten. 1956-ban Magyarországon volt az UEFA- torna, amelyen Publik Antal mellett több magyar, köztük Jenei Imre is játszott a román csapatban. Honfitársaink csoportgyőzelemre vezették Romániát, jutalmul találkozhattak Puskásékkal. Ám el kellett döntenie, hogy a jégkorongot vagy a labdarúgást választja véglegesen. Mivel a kérdés a „fociszezonban” vetődött fel, és nem akart hónapokat kihagyni, maradt a labda mellett, amit aligha bánt meg. Futballistaként a Színiakadémiát és a Testnevelési Főiskolát is elvégezte. Az egyik leghíresebb erdélyi játékos, majd edző lett. 1988-ban Svédországba emigrált, ahol az utánpótlás-nevelésben dolgozott és megírta az ország edzőképzésének egyik szakkönyvét. Jó két évtized elteltével tért haza, de akkor már előadóművészként, Szegedre. Már bőven a nyolcvanon túl is többórányi klasszikus magyar verset őriz a fejében és ezekkel rendszeresen fellép Kárpát-medence-szerte. Publik Antal szülővárosában, Marosvásárhelyen a Székely Szabadság Napján harmincezer ember előtt szavalta a Himnuszt. A páratlan „sármjával” előadott szerelmes versekkel és a nemzettudatot építő hazafias költeményekkel magával ragadja közönségét.

Svédország

Kortárs sztár

Reigl Judit

Az elmúlt évszázadok nagy festői rendszerint haláluk után váltak világhírűvé. Majdnem ezt a „kitaposott utat” tette meg a Kapuváron, 1923-ban született Reigl Judit is. Ám őt még életében – igaz, több évtizednyi alkotás után – felfedezte a szakma. Képei ott láthatók a londoni Tate Modern, a párizsi Centre Pompidou vagy a New York-i Metropolitan és a Guggenheim Múzeum állandó kortárs gyűjteményeiben is. Bárhol, bármilyen körülmények között is élt, csak a festészet érdekelte. Rendkívül nehéz gyermekkorra ellenére eljutott Budapestre, a Magyar Képzőművészeti Főiskolára, ahol Szőnyi István volt a mestere. A háború után Sztálin, Rákosi és Gerő portréinak megfestésére kapott megrendelést, ezért a festészet szabad művelése céljából „disszidált”. Kilencedik szökési kísérlete alkalmával, a szögcsodóra fektetett létrán átmászva hagyta el az országot. 1950-ben eljutott Franciaországba, ahol az aktuális művészeti világ nem fogadta be. De utólag ezt már nem bánta, mert így tudott szabad maradni, nem vezette tévútra semmilyen galéria, semmilyen üzleti érdek. Első kiállításának katalógusához az előszót André Breton, a szürrealizmus megalapítója írta. 1964-ben elnyerte a Guggenheim International Awardot, majd a Carnegie Díjat. Magyarországon a 2000-es évek közepe óta láthatóak képei. Hatalmas művein szürrealista, majd lírai absztrakt világot teremtett. Vörös, sárga, narancs, kék, fekete színeit egyedi technikával, fémtárgyakkal és szivaccsal vitte föl vásznaira. 2008-ban megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét, 2011-ben átvehette a Kossuth-díjat. Reigl Judit festőművész 2020. augusztus 7-én 97 éves korában halt meg egy Párizs környéki időszotthonban.

A revükirálynő Rökk Marika

Ha egy leányka primadonnának készül és igazán nagy terve vannak, akkor legjobb, ha Rökk Marikát választja példaképül. Az ő neve az egész világon egyet jelent az operett csillogásával, a sikerekkel. Rökk Marika 1913-ban született, és első nyilvános szereplésekor Jászai Mari a helyszínen tapsolta meg első tánc-lépéseit. A Rökk család a tehetség láttán Párizsba költözött, ahol az ifjú művésznő a Moulin Rouge-ban, majd New Yorkban a Broadway is fellépett. A fővárosi Operettszínházban első szerepe egy beugrás volt Honthy Hanna helyett. Már ünnepelt revüsztárként és operettprimadonnaként 1930-tól filmezni kezdett, magyar, angol és német produkciókban szerepelt. 1933-ban Berlinben hozzáment Georg Jacoby filmrendezőhöz. Ő lett a női főszereplője az első színes német mozifilmnek, az 1941-es „Az asszonyok mégis jobb diplomáták” című vígjáték-nak. Filmjei hadizsákmányként a Szovjetunióba kerültek, ahol azokat műsorra tűzték mozikban és a tv-ben, így országszerte igen népszerű lett. S hogy milyen nemzetiségű volt igazán, erről öltözködése árulkodik. Mindig volt rajta magyaros motívum, ami miatt a világon a magyar filmművészet legnagyobb sztárjaként tekintettek rá. Lánya, az osztrák színésznő, Gabi Jacoby tökéletesen beszél és énekel magyarul. 1951-ben a legendás német Csárdáskirálynőben szerepelt, majd az 1962-es osztrák Denevérben. Ekkor sokat szerepelt Európa-szerte operettekben és musicalekben. 1968-ban Bécsben nagy sikert aratott a Hello, Dollyban. 1984-ben visszavonult, és ápolta súlyosan beteg második férjét. 1992-ben, Kálmán Imre születésének 110. évfordulóján visszatért Budapestre a Marica grófnő címszerepében, amit több mint hétszázszor játszott élete során. Rökk Marika 90 éves korában, Badenben hunyt el.

Ausztria
Baden

Szóke szamuráj Juhász Sandy

Kitűzője az egybefonódó magyar és japán zászló. Televíziós riporter és közéleti személyiség Japánban. Célja, hogy közel hozza egymáshoz a két népet. 2003 óta él a távol-keleti országban, ebből az első 14 évet Tokióban töltötte, azóta pedig a Japán déli részén található, hatszázézes Kagosima városban lakik. A környéken ő az egyetlen magyar állampolgár, a helyi tévénél pedig ő az első külföldi munkatárs. A csatorna honlapjának képén, a kollégái között kalocsai mintás inget visel. 2018-ban történelmet írt, mert a Bimádzso, azaz a „Gyönyörű boszorkány” országos szépségversenyen első európai származásúként Juhász Sandy bekerült a döntőbe. Kisfilmjében, mint „szóke, nyugati lány”, szamurájként harcol. Hazánkról tart előadásokat, amelyeken jól megnevevetti a közönséget. Szeretné, ha a japánok jobban megismernék Magyarországot. Mert aki hallott már rólunk, az úgy látja, hogy az európai népek közül mi állunk a legközelebb hozzájuk. Liszt, Kodály, a Rubik-kocka, valamint a téliszalámi, a libamáj és egy-két magyar borfajta a legtöbb japán számára ismerős. Juhász Sandy Magyarországon azt tapasztalta, hogy alig lehet hozzájutni japán nyelvű könyvekhez, kiadványokhoz. Ezért felvetette, a japán–magyar diplomáciai kapcsolatfelvétel 150. évfordulója alkalmából, 2019-ben gyűjtsenek és küldjenek hozzánk könyveket. Így valósult meg a japán állam által támogatott Hanno Kote projekt. Ez közel húszezer könyvet juttatott el Kagosima Prefektúrából Magyarország különböző oktatási intézményeibe, könyvtáraiba és cégeihez. Ebből ötezer kötet került a Károli Gáspár Református Egyetemre, amely így, a legnagyobb japán nyelvű gyűjteménnyel rendelkezik Magyarországon.

Árpád-házi királynéból bizánci császárné

Szent Piroska

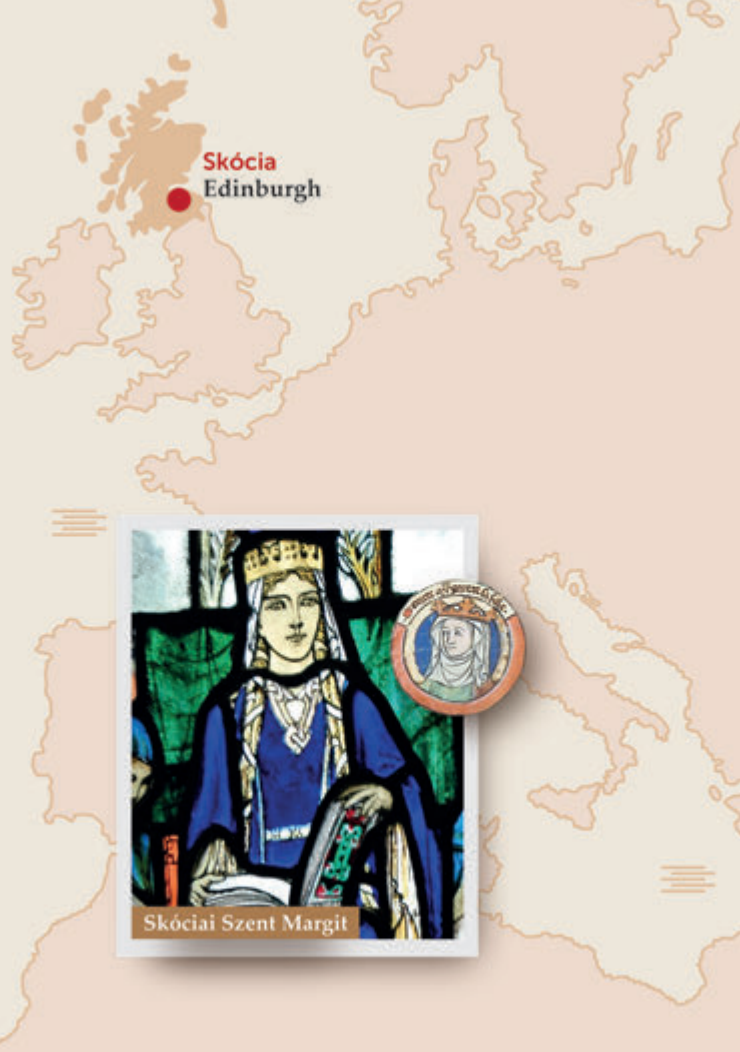
Bár az ortodox egyház avatta szentté, Piroskát magyar szentként is tiszteljük. Miután édesapja, Szent László király meghalt, Könyves Kálmán udvarában élt. Unokabátyja szinte lányaként nevelte, megtanult írni, olvasni és beavatták a gazdasági és politikai ügyekbe is. Tizenhat éves korában – az ország érdekében – áttért az ortodox hitre, mert 1105-ben eljegyezték a bizánci trónörökösrel, Ioannész Komnénossal. Ekkor Piroska a görög Eiréné, azaz Irén nevet kapta. Dicső császárné és hűséges, segítő hitves lett, aki kitűnt elődei közül az államügyekben való jártasságával. A házasságából nyolc gyermek született, köztük I. Mánuel császár, aki Szent Lászlóhoz méltóan közel negyven évig uralkodott Bizáncban. Piroska gyakran fogadott szentföldi zarándokokat, rendszeresen közvetített a Magyar Királyság és a Bizánci Birodalom között. Ő alapította a Megváltó Krisztus kolostoregyüttest. Ez három templomból, két szerzetesi kolostorból, egy 50 ágyas kórházból, aggok házából, idősoththonból, rokkantmenhelyből és árvaházból állt. Ez az intézmény évszázadokkal később is mintául szolgált Európában és az arab világban. A Hagia Szophia bazilikában ma is látható mozaikképe, amely a gyermekét karjában tartó Szűz Mária mellett ábrázolja. Józsa Judit keramikusművész Nagyasszonyok sorozatában formázta meg Árpád-házi Szent Piroskát, kezében a kolostor alapító okiratával. Kultuszát a római és a görögkatolikus egyház is átvette és szintén szentjei közé sorolja.

Skócia gyöngye

Szent Margit királyné

Száműzött Eduárd angol herceg és Árpád-házi Ágota hercegnő leánya Baranyában, Nádasdon született 1047-ben. Ezt a vidéket még évszázadokon keresztül „angolok földjeként” emlegették a helybéliek. Margit apja Magyarországon lelt menedéket a házában dúló háború alatt, ahol feleségül vette Szent István király húgát, más források szerint lányát. A család jó évtizeddel később visszatért Angliába, de a normannok elől újra elmenekült, ezúttal Skóciába. Ott, az uralkodó III. „Véres” Malcom király feleségül vette a félig magyar, félig angol Margitot. A krónikák szerint az új királyné „megszelídítette” férjét, amiért Skócia népe hálás szeretettel tisztelte. Margit – ahogy Szent István királytól látta – templomokat és kolostorokat építtetett, felkarolta a szegényeket. Személye ma is elevenen él Skócia-szerte. Templomok, kórházak, egyesületek viselik a nevét, festmények, szobrok, üvegablakok örökölték meg, tiszteletére asztali és házi áldást mondanak a skót katolikusok. A nép már halála után azonnal szentként kezdte tisztelni, az egyház hivatalosan 1261-ben nyilvánította azzá. Durhami Turgot püspök szerint „Az irgalmasság tetteinek gyakorlásával Margit örök emléket állított az emberek szívében.” Három fia, Edgár, Sándor és Dávid is skót király lett. Lánya, Matild Hódító Vilmos fiához, I. Henrik angol királyhoz ment feleségül, így „ősi anyja” lett az angol uralkodóknak.

Szép hazája, Erdély

Tamás Gábor

„Kolozsvárról indultam el, ennek a városnak a szellemét vittem magammal útravalóul a hamuba sült pogácsa helyett. Ez a neveltetés, ez a magyarságtudat, amit itt kaptam, sok nehézségen segített át engem” – vallotta az énekes. 2019-ben másodszor lépett fel a Kolozsvári Magyar Napokon, a Szent Mihály -templom és Mátyás király szobra előtt, megénekelte több tízezres közönségét. Mert otthon mindenki Tamás Gáborral dalolja, hogy „A Dónáth úton nyílnak már az orgonák”, hogy „Gyere velem a Hargitára” vagy azt, hogy „Ó, Erdély szép hazám”. Lírai számai népszerűek az egész Kárpát-medencében. Az 1948-ban született előadó húszéves korától áll a színpadon. Mivel sorra nyerte a fesztiválokat, a komolyzenét a könnyűnek nevezett műfajra cserélte. Már fiatalon a bukaresti magyar rádió és televízió szerkesztője volt, de a kommunista rezsim besúgója nem kívánt lenni. Még nem volt harminc, amikor Stockholmot választotta lakhelyéül, mert Skandináviában már szabadon élhetett, zenélhetett. Azóta Ausztráliától Amerikáig mindenhol fellép, ahol honfitársaink élnek. 2020-ban, az Összetartozás évében adta elő a „Piros szív, fehér hó, zöld levél” című dalt, amellyel reményt küldött minden magyarnak.

A Wall Street úttörője

Thomas Péterffy

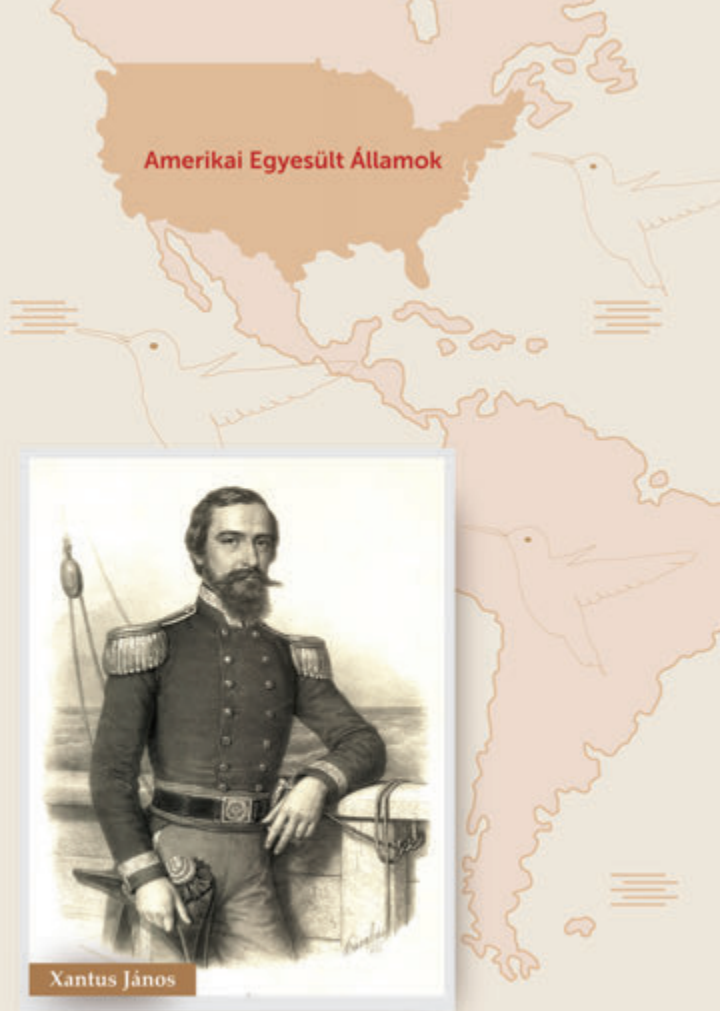
Alig néhány évesen, a nem sokkal korábban érvényüket veszített „milpengós” bankjegyekkel játszott. Akár már akkor átfuthatót az agyán a gondolat, mit jelent ez az egész? Az elektronikus tőzsdei kereskedelem kitalálója Péterffy Tamásként született Budapesten, 1944-ben. Huszonegy évesen emigrált Amerikába, ahol műszaki rajzolóként állt. A cégnél önként vállalkozott az akkor bevezetett számítógépek programozására. Jól megtanulta a szakmát. Átváltott a pénzügy területére; papír, ceruza és telefon helyett hordozható számítógépe segítségével dolgozott. A 80-as évek elején a hagyományos lépéseket automatizálta, majd megalapította az Interactive Brokers nevű cégét, melynek elnöke és legnagyobb részvényese lett. Ez a vállalkozás az egyik legnagyobb elektronikus kereskedelmi platform a világ parkettjein. Péterffy vagyonát 2018-ban 19 és fél milliárd dollárra becsülték. A Forbes szerint 2020-ban Amerika 31., a világ 73. leggazdagabb embere volt. Az ügyvezetéstől 75 évesen, 2019-ben vált meg. Utódját, a Budapesten végzett Milan Galikot Papp László, a Műegyetem docense ajánlotta Péterffy Tamás figyelmébe, aki 2017-ben átvehette a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjét. Az őt méltató Orbán Viktor miniszterelnök szerint „Thomas Péterffy fontosabbnak tartja az innovációt, mint a spekulációt”. A díjazott hozzászövegében, hogy különleges alkalomnak érzi az elismerést a Parlament épületében, mivel déd-dédapja, Péchy Tamás 1880-tól 12 évig volt az Országgyűlés elnöke.

Amerika vándora

Xantus János

Akiről őszirózsát, gekkót, kolibrít és pikkelyes hüllőt is elneveztek, sőt, az élete mintául szolgált Old Shatterhand alakjának, az nem lehet akárki. A görög származású Xantus János a somogyi Csokonyán született 1825-ben. Főügyész apja után jurátus lett, és Kaposvár aljegyzőjeként töltötte rövidke jogászi pályáját. 1848-ban jelentkezett nemzetőrnek és a pákozdi csatában már tűzmesterként harcolt. Vitézségéért többször előléptették, és 1849 februárjában főhadnagyként esett fogságba Érsekújvárnál. Sebesülten, betegen gyalog hajtották Pozsonyig. Végül befolyásos apja közbenjárására 1850-ben szabadon engedték. Jánost azonban ismét börtönbe juttatta hazafias vére, ahonnan sikerült megszöknie. 1852-ben jutott el Amerikába, ahol számtalan foglalkozást üzve bejárta az országot. Katonaként feltérképezte a prérít, a hegyeket, a folyókat. Közben megismert indián törzseket, valamint hatalmas növény- és állatgyűjteményre tett szert, amit a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozott. Részt vett a polgárháborúban, majd amerikai konzul lett Mexikóban. Ott pártját fogta egy lázadó törzsfőnöknek, amiért menekülnie kellett. Járt Kubában és Peruban, majd 1864-ben hazatért. Itthon természetrajzi könyvtárat alapított és javaslatára megnyitott a pesti Állatkert, melynek első igazgatója lett. 1868-ban kelet-ázsiai expedíción vett részt, melynek 2500 darabos gyűjteménye alapozta meg a Néprajzi Múzeum hírnevét. Xantus János 1894-ben halt meg. Nevét Budapesten középiskola, Győrben múzeum őrzi. Művei lebilincselő olvasmányok, síremléke a Kerepesi temetőben áll.

A filozófus szobrász

Wágner Nándor

Az egyetlen művész a világon, akinek szinte ugyanazon szoborcsoportja Budapesten és Tokióban is látható. A Gellérthegyen és a japán főváros Nakano kerületében is élénk tárul Ábrahám, Ehnaton fáraó, Jézus Krisztus, Buddha, Lao-ce, Assisi Szent Ferenc, Gandhi és a zen mestere, Bódhidharma. Tokióban három másik Wágner Nándor-alkotás, Hammurápi, Justinianus császár és az első japán alkotmány megteremtője, Shótoku herceg szobra egészíti ki a kompozíciót. A műveket a szobrász végakarata szerint, halála után „Egymás jobb megértéséért” állították fel Budapesten és Tokióban is. Wágner Nándor Nagyváradon született 1922-ben. Szobrászatot és festészetet Budapesten, Kisfaludy Strobl Zsigmondtól tanult. 1956-ban tagja volt a Képzőművészek Forradalmi Bizottságának. A szovjet invázió után Svédországba menekült, ahol elismert művészként számtalan köztéri szobrot állított és svéd cégek számára formaterveket és új technikai eljárásokat készített. 1969-ben Japánba költözött, ahol a Tokió Narita nemzetközi repülőtérre vezető út és környéke „feldíszítésével” szerzett hírnevet. Az általa tervezett parkban álló, hatalmas „Utazók védőszentje” című rozsdamentes acélszobra nem kerülheti el az arra járók tekintetét. „Biztos vagyok abban, hogy a hazám javát szolgáltam munkámmal. Széchenyi István útján kell járni, ha élni akar a Nemzet!” – nyilatkozta Wágner Nándor, aki 75 évesen hunyt el távoli, választott hazájában.

Japán
Moka

A kő marad Wass Albert

A fél évszázados elhallgatás után az utóbbi évtizedek egyik legolvasottabb magyar írója. Életének és műveinek színhelyei: a Kelemen-havasok, Cege, a Szalárd-völgye az Erdély-járó magyarok zarándokhelyeivé váltak. Wass Albert 1908-ban született a mezőségi Válaszúton. Első regénye, az 1934-es Farkasverem Baumgarten-díjat hozott számára, amit hat évvel később is megkapott. Molter Károly az Erdélyi elbeszélők című antológiában így méltatta: „Természetérzéke, tájmegidéző képessége csodálatos.” Ennek a tehetségének Wass Albert a későbbi emigrációban nagy hasznát vette. Távol a hazától is úgy írta le szülőföldjén a domboldalt megvilágító napsütést, a hegyormot megrázó mennydörgést, a harmatcsepptől meggörbülő fűszálat, mintha egy pillanatra sem hagyta volna el ősei földjét. Márpedig a II. világháború után menekülni kényszerült. A kommunista román hatalom a hazáját katonaként védő arisztokrata Wass Albertet, mint háborús bűnöst, halálra ítélte. Az Amerikába települt író a magyarság ügyének szószólója lett. Ekkor születtek olyan művei, mint a varázslatos meseregény Funtinelli boszorkány, az évezredek magyar történelmet a családja sorsát megírva bemutató Kard és kasza, vagy a bolsevizmus igazi arcát felfedő Az Antikrisztus és a pásztorok vagy az Elvásik a veres csillag. Az Adjátok vissza a hegyeimet! című regényéből Szörényi Levente kóruskantátát írt. A 90 évesen, Floridában elhunyt Wass Albert hamvainak egy részét a marosvécsi vár kertjében álló síremlékébe temették. A másik felét Bartha József holtmarosi lelkész vezetésével az Istenszékéről szórták szét, hogy végakarata szerint az erdélyi havasokban leljenek örök nyugalomra.

A fények és árnyak mestere

Zsigmond Vilmos

2007-ben negyedik alkalommal jelölték Oscar-díjra A fekete Dália című thriller fényképezéséért. A rendező, Brian De Palma akkor mondta róla, hogy az egyik utolsó képíró nagymester. Az Operatőrök Nemzetközi Céhe szerint a filmtörténet tíz legbefolyásosabb operatőrének egyike. Zsigmond Vilmos 1930-ban Szegeden született, ahol a piarista gimnáziumban érettségizett. Gyerekkorában elolvasott egy könyvet a fotózásról. Utána mindjárt ki is próbálta édesapja gépét, ami képletesen szólva „örökre a kezében maradt.” 1955-ben szerzett operatőri diplomát Illés György tanítványaként. Főiskolai társaival megörökítette az 1956-os forradalom eseményeit, majd Kovács Lászlóval – táskájukban csaknem tízezer méternyi filmfelvétellel – elhagyta Magyarországot. Ezek a szalagok akkor bejárták a világsajtót. Zsigmond Vilmos az Egyesült Államokban telepedett le. Első jelentősebb munkája a Peter Fonda rendezte Bérelt kezek volt, majd Robert Altmannel egy western következett. Zsigmond Vilmos ekkor fotólaborban fakította ki a felvételeket, hogy a régi filmek hangulatát idézze. A szemcsésség, a sötét tónusok használata kézjegye maradt. A Sugarlandi hajtóvadászat forgatásán Steven Spielberggel dolgozott. Az 1977-es, Harmadik típusú találkozások című produkciójukért Zsigmond elnyerte a legjobb operatőri munkáért járó Oscar-díjat. A mester többször tartott kurzust magyar operatőrtehetségeknek. 2001-ben kapta meg a Magyar Corvin-láncot, 2004-ben pedig szülővárosa, Szeged díszpolgára lett. Zsigmond Vilmos 2016-ban, Kaliforniában hunyt el.

Amerikai Egyesült Államok
Big Sur

Hűség a hazához

Dr. Sípos István

„Számomra nincs magasabb rendű tisztség a református lelkipásztori hivatásnál, ahol az enyéim között vagyok, nekik szolgállok, együtt sírok és nevetek velük” – nyilatkozta közel a 90-hez dr. Sípos István. Pedig ott „hevert” előtte Amerika, a karrier, de ő a szülőföldjét választotta. 1907-ben Szentesen született egy olyan szegény családban, ahol a ház kilincse csutkából volt. Már 5 évesen a kubikus talicska elején a karikába fűzött kötélhámot húzva segített apjának. Gimnazistaként a cserkészekkel Rómában járt. Az audiencián a pápa megkérdezte tőlük, hogy kik és honnan jöttek. A küldöttség megilletődött tagjai közül egyedül neki volt mersze felelni, mégpedig latinul, ami aztán Szentesen igazi szenzáció lett. Végzett teológusként elnyerte az amerikai Princeton Egyetem ösztöndíját. Ott első európaiként megszerzte a teológiai és bölcsészkar legmagasabb szintű diplomáit. Hiába marasztalták professzori állással, hazavágyott, hazatért. Itthon feleségül vette diákkori szerelmét, Kádár Máriát, akivel mindhalálig együtt maradtak. Hat gyermekük közül az öt fiú követte a hivatásban. 1942-ben, a kisújszálási gyülekezet meghívására, otthagya a fővárost, lelkipásztor lett. A német, majd a szovjet megszállás alatt mentette a menthetőt. A kommunista évtizedek alatt félholtra verték, börtönbe vetették, internálták, de hite átsegítette minden nehézségen. Dr. Sípos István lelkész 90 esztendősen, boldogan tért meg Teremtőjéhez.

Franciaország marsallja Bercsényi Ignác László

Párizsban idegeneknek nem osztogatják „csak úgy” a címeket. Aki ott elér valamit, az különleges tehetség. Az Eperjesen, 1689-ben született gróf székesi Bercsényi László Ignác, franciául Ladislas Ignace de Bercheny, elnyerte XV. Lajos bizalmát. Édesapja, gróf Bercsényi Miklós, II. Rákóczi Ferenc főgenerálisa, édesanyja homonnai Drugeth Krisztina. A család a szabadságharc leverése után először Franciaországba emigrált. A szülők később követték Rodostóba a fejedelmet, de a fiú maradt. Megőrizve rangját, végigharcolta a spanyol örökösödési háborút, 1719-ben ezredessé léptették elő. Sikereit látva a hadvezetés megbízta Bercsényit a huszár fegyvernem franciaországi megszervezésével. Katonáit Rodostóban magyar emigránsokból toborozta: megalakult a Bercsényi-ezred, a híres francia könnyűlovasság, amely végigharcolta a következő két évszázadot. Bercsényi megkapta a Szent Lajos-rendet és a Franciaország marsallja címet, a legmagasabb francia katonai rendfokozatot. A Bercsényi-huszárok alakulata a legrégebben fennálló francia katonai egység, mai nevén Első huszár ejtőernyős ezred. Jelvényében kereszt, korona és unikornis emlékeztet a hűsége és a különlegességre. A mai francia huszárok már ejtőernyősként, a szelet lovagolják meg. Indulójukat kuruc dallamra magyarul éneklik, melynek utolsó versszaka így szól: „Suhog a szél Kés-márk felett, Édes Hazám, Isten veled!”

A „legértékesebb” festőnk

Hantai Simon

2016-ban az „m.a.4 Mariale” című, 1960-as képét 4 432 500 euróért adták el. Ez a legmagasabb leütési összeg, amit aukción magyar származású művész munkájáért valaha is fizettek. Ez forintra átszámítva bőven másfél milliárd fölött van. A cím Mária köpenyére utal, aki azt kitarva mindenkit elfogad. Hantai Simon Bián született 1922-ben. Ósei magyarországi németek. Nevét Handlról Hantaira változtatta. A háború után Aba-Novák Vilmos és Kontuly Béla keze alatt tanult a Magyar Képzőművészeti Főiskolán. 1948-ban az utolsó vonattal hagyta el Magyarországot. Ahogy felesége, Zsuzsa mondta „a vasfüggöny éppen mögöttünk hullott le.” Végül Párizsban telepedett le, ahol sajátos módon lépett be a művésztszadalom kapuján. Letette egy aláírás nélküli képét a korszak szürrealista írójának, André Bretonnak az ajtaja elé. Hamarosan egy galériában látta viszont a művét. 1960-ban kezdte meg a gyűrő-hajtogató, azaz a pliage technika alkalmazását. A korábban összegyűrt vásznat befestette, majd száradás után kihajtotta. Az így kapott, festéknyomokból kialakuló kép valójában a vászon saját lenyomata. 1982-ben Hantai Simon képviselte Franciaországot a velencei biennálén, majd visszavonult. 1994-től újra dolgozott: régi elásvott vásznait feldarabolta, majd a képek egy-egy részletét újra felhasználta. Fiatalkori barátjának, a szintén biai Juhász Ferencnek több verseskötetét is illusztrálta. Az absztrakt mestere 2008-ban, Párizsban halt meg. Képei halála óta is rendszeresen láthatók Budapesten és külföldön is.

Amerikai fej, magyar szív

Téglás Zoltán

Az egyetlen magyar, aki több, mint 30 éve tagja az élvonalbeli amerikai zenei világnak. 1969-ben Kaliforniában született, de családja magyarnak nevelte. Tetoválásai híven tükrözik, hogy sohasem felejtí magyar gyökereit: Never forget 1956 a szabadságharc jelképével, a lyukas zászlóval, Mátyás király hollója, Szent István, angyalos magyar címer. Aktív természet- és állatvédő. Gyerek kora óta ment sérült pelikánokat, ma már saját állatmentő nonprofit szervezete van Amerikában. Védi a természetet és a fákat itthon és otthon is – mert ma már kétlaki életet él. Az ősei voltak Veresegyház egyik alapítói, rengeteget tettek a településért. Ez a motiváció benne is megvan, ezért a család régi, tóparti otthonába költözött. A házat felújította, sokszor saját kezével, de egyáltalán nem „világsztár” stílusban. Mindenben a régi értékek megőrzésére törekedett. Kikapcsolódásként javíthat, gazol, locsol. Míg zenésztársai Hawaiiin, a Karib-szigeteken vagy Mexikóban nyaralnak, ő itt kapcsolódik ki a turnék között, amelyek évtizedek óta részei az életének. 1993-ban lett az Ignite punk-rock banda frontembere és van egy akusztikus zenekara, az Ocean Hills. Számaiban rendszeresen szerepelnek magyar dallamok. Az „A csitári hegyek alatt” feldolgozása az egyik legnépszerűbb nóta a koncerteken Amerikában, Japánban, Nyugat-Európában és természetesen itthon is. A szöveget félig magyarul, félig angolul éneklí. A refrént, ami a Kossuth nóta egy részlete, mindenhol megtanulták: „Éljen a magyar szabadság, éljen a haza”, vele harsogja a nemzetközi és magyar közönség.

Amerikai Egyesült Államok
Los Angeles

Téglás Zoltán

A „határmegállapító” Szentmártonyi Ignác

A Csáktornya közelében született barátot a korabeli portugál források „húngaro”, „croata” és „alemao”, azaz magyar, horvát és német nemzetiségüként is említik. Tizennyolc évesen, 1735-ben lépett be a jezsuita rendbe. Ott természettudományokat és matematikát tanult. Amikor V. János portugál király csillagászokat és földmérőket keresett gyarmati szolgálatra, a rend Szentmártonyit ajánlotta az uralkodónak. Ignác atya 1749-ben érkezett meg az észak-brazíliai Maranhaóba, a jezsuita misszionáriusok fő telepére. Feladatul kapta a spanyol gyarmatokkal, a mai Peru és Bolívia területével határos vidék feltérképezését. Az expedíció pontos útvonala ismeretlen, hiszen a küldetés szigorúan titkos volt. Szentmártonyi Ignác egy évtizeden át járta Amazónia dzsungelét és őserdeinek vizeit. A legenda szerint egy folyószakaszon a portugál csapat szembetalálkozott a spanyol határmegállapító küldöttséggel és hatalmas vita alakult ki a felek között. Ekkor Szentmártonyi Ignác magyarul átkiáltott a másik hajóban ülő, szintén magyar jezsuita Brentán Károlynak, akivel sikerült békésen megegyeznie, a valószínűleg azóta is érvényben lévő brazil határvonalról. Bátor és állhatatos munkájáért azonban nem kitüntetés, hanem börtön lett a jutalma. Miután a portugál király 1760-ban betiltotta a jezsuita rendet, elfogták és a Lisszabon melletti São Julião erődbe zárták. Ott raboskodott 18 éven át, míg végre kiszabadulhatott. Hazatérése után egy ideig Csáktornyan élt, majd haláláig segédlelkész volt a mura-közi Belicán.

Az Amazonas vidéke

Brazília
Amazonas

A szépséges íróő Claire Kenneth

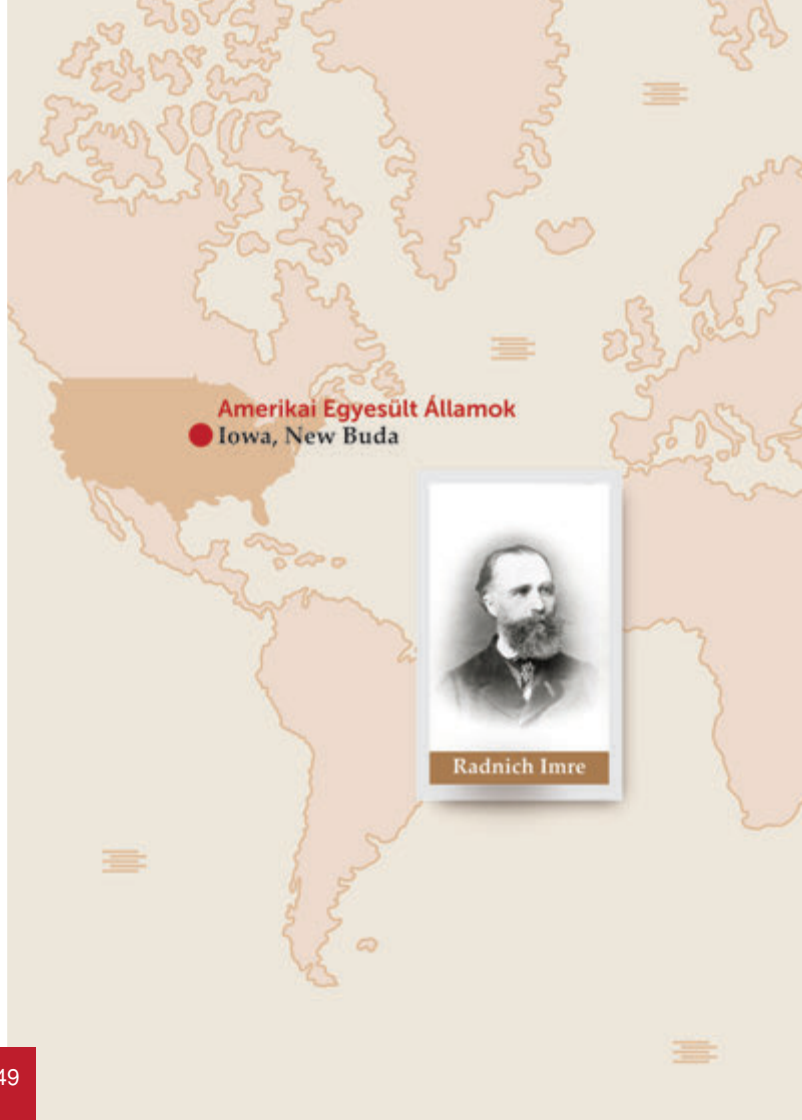
Hasonlították Margaret Mitchellhez és Agatha Christie-hez. A világot „megíró” romantikus és krimiszerző, akinek házasságai meghatározták életét és művészetét. Claire Kenneth, Kölcsény Kende Klára néven 1908-ban született Budapesten. Fiatalon megnyerte a balatonalmádi szépségversenyt. Első férje nem tért haza a Don-kanyarból, a másodikat kivégezték a németek. És harmadszorra is majdnem „melléfogott”. 1946-ban mondott igent Bárdoşy Pál katonatisztnek, az egykori miniszterelnök unoka-öccsének. Ez a választás a családnak meghurcoltatást és kitelepítést „eredményezett”, a férjnek pedig börtönéveket. Ezek után 56-ban mi más tehetek volna, menekültek. Claire Kenneth addigra már jó néhány sikerkönyvet írt, köztük az 1947-ben megjelent *Randevő Rómában* című regényét, de a népszerűség sem menthette meg a kommunista korszakban. Amerikában rendszeresen publikált a nyugati magyar sajtóban, így a *Képes Magyar Világhíradóban*, a *New York-i Magyar Életben*, az *Amerikai Magyar Világban*, az *Adelaidei Magyar Értesítőben* és a *Katolikus Magyarok Vasárnapjában*. Műveivel szerte a világban óriási sikereket aratott, több millió példányban keltek el a könyvei. Még II. Erzsébet királynő polcain is megtalálhatóak a regényei. Ezek legtöbbszörében – habár Hawaiitól Kairón át Sanghajig játszódnak – szerepelnek magyarok. Amikor Claire Kenneth a rendszerváltás után először hazatért, több ezer rajongója várta egy nagykorúti könyvesbolt előtt. Amikor megkérdezték tőle, hogy mire a legbüszkébb, azt felelte: „Hogy az unokáim szenteste New Yorkban magyarul éneklék a Mennyből az angyalt.”

Amerikai Egyesült Államok
New York

Magyar, kubai és amerikai szabadságharcos Radnich Imre

Az 1824-ben, a Fejér megyei Kálozon született hadmérnök végigküzdötte a szabadságharcot. Talán még egy kicsit azon túl is. Komárom utászparancsnokaként Klapka Györggyel együtt, majd két hónappal a világosi fegyverletétel után, október 5-én hagyta el a bevehetetlen erődöt. Az egyezség értelmében szabadon távozhatott, így, a Hermann nevű gőzhajón 1849. december 16-án érkezett meg az Egyesült Államokba. De csak alig másfél évig élt polgári életet az Iowa állambeli Davenportban. Sok magyar emigráns társához hasonlóan ő is kötelességének érezte csatlakozni Narciso López tábornok seregéhez, amely New Orleansból indult Kuba felszabadítására a spanyol gyarmati sorból. Mint utóbb kiderült, félrevezették őket, mert az akció valódi célja a sziget amerikai kézre adása lett volna. Így a helyi lakosság nem támogatta őket és megsemmisítő vereséget szenvedtek. A nyolc magyar túlélőt, köztük Radnich Imrét a spanyolok az afrikai Ceutába, egy ottani ólombányába vitték kényszermunkára. Onnan amerikai közbenjárásra másfél év múlva szabadon engedték és visszatérhetett Iowába, egészen pontosan New Buda városába. Északi oldalon részt vett az amerikai polgárháborúban. A kiegyezés hírére hazatért Magyarországra, ahol vasútépítő mérnök, majd a Győr-Sopron-Ebenfurt Vasút igazgatója lett. Radnich Imre közel kilencvenévesen, 1903-ban, szülőfalujában, Kálozon halt meg.

Fokföld borásza Pongrácz Dezső

Az Árpád-kori ősöktől származó Gróf Pongrácz Dezső 1923-ban született. Frissen végzett agronómuusként a II. világháborúban frontszolgálatra került, majd a szovjetek fogságba ejtették. Szibériából közel egy évtized után térhetett csak haza. Amikor 1956-ban a Vörös Hadsereg újra megszállta Magyarországot, inkább a menekülést választotta. Előbb Namíbiába ment, ahol egy farmon kezdett dolgozni, majd 1958-ban áttelepült Dél-Afrikába. Tudományos fokozatát már a fokvárosi egyetemen szerezte, ahol munkássága ma már része a tananyagoknak. Volt mit átadnia. Pongrácz Dezső valósággal megújította választott hazája bortermelését. A Pongrácz és Desiderius pezsgők az addig azon a tájon nem honos chardonnay és pinot noir szőlőből készülnek, és mára Dél-Afrika prémium-, piacvezető márkái lettek. Kezdetben a helyi termelők féltek az európai fajták behozatalától, de Pongrácz Dezső meggyőzte őket. A Pongrácz Brut Rose Methode Cap Classique 2015-ben felkerült a világ legjobb pezsgőinek tízes listájára. A helyszínt, a búrok lakta Stellenbosch borvidékét az Atlanti-óceán és a hegyek közelsége tökéletesen alkalmassá teszi szőlőtermesztésre. Pongrácz Dezső a bor- és pezsgőkészítéssel tudományos alapossággal foglalkozott, így számos tanulmányt és könyvet írt a témáról. Életszeretetével, sokszor váratlan ötleteivel a dél-afrikai borászat legendás alakjává vált. Neveltetéséből fakadóan szabadidejében Beethoven muzsikáját hallgatta vagy szeretett tacsokóival sétált, játszott. Hatvanegy éves korában éppen bort szállított egy barátjának, amikor halálos közlekedési balesetet szenvedett.

A nemzetközi mester Benkő Pál

Magyarországon, az Egyesült Államokban és Kanadában is megnyerte a bajnokságot. A magyar csapattal bronz-, az amerikaiával ezüstérmes volt a sakkolimpián. 1993-ban beválasztották a Sakkhírességek Csarnokának tagjai közé. A világ egyetlen sakkzója, aki nagymester, többszörös világbajnokjelölt és feladványszerző nemzetközi mester volt. 1971-ben a sakkvilágbajnoki zónaközi versenyre megszerzett játékjogát átadta Bobby Fischernek, aki ennek köszönhetően szerezte meg Borisz Szpasszkij ellen 1972-ben világbajnoki címét. Benkő Pál 1928-ban született. A II. világháborúban édesapja, a bátyja és ő is szovjet fogságba esett, az édesanyja meghalt. 1945-ben magyar bajnok lett. 1952-ben disszidálási kísérlete miatt Kistarcsára internálták, majd eltiltották a versenyzéstől. 1956-ban tagja volt annak a magyar válogatottnak, amely a moszkvai sakkolimpián, a sportág történetében az első vereséget mérte a későbbi győztes szovjet válogatottra. A forradalom utáni magyar bajnokságon azért lett második, mert így a dublini zónaközi versenyen indulhatott, míg a győztes Szófiában.” Írországból már nem tért haza. 1962-ben amerikai állampolgárságot kapott, de az 1963-as amnesztia miatt a magyart is megtartotta. Benkő Pál pályafutása során Fischert háromszor is legyőzte, de vesztesként nyújtott neki kezét Mihail Tál, Tigran Petroszján, Vaszilij Szmiszlov és Viktor Korcsnoj is. Tanítványa volt Karakas Éva, a három Polgár lány, valamint az amerikai nagymester, világbajnokjelölt ifjú Fabiano Caruana is. Benkő Pál 2019-ben, Budapesten halt meg.

Amerikai Egyesült Államok

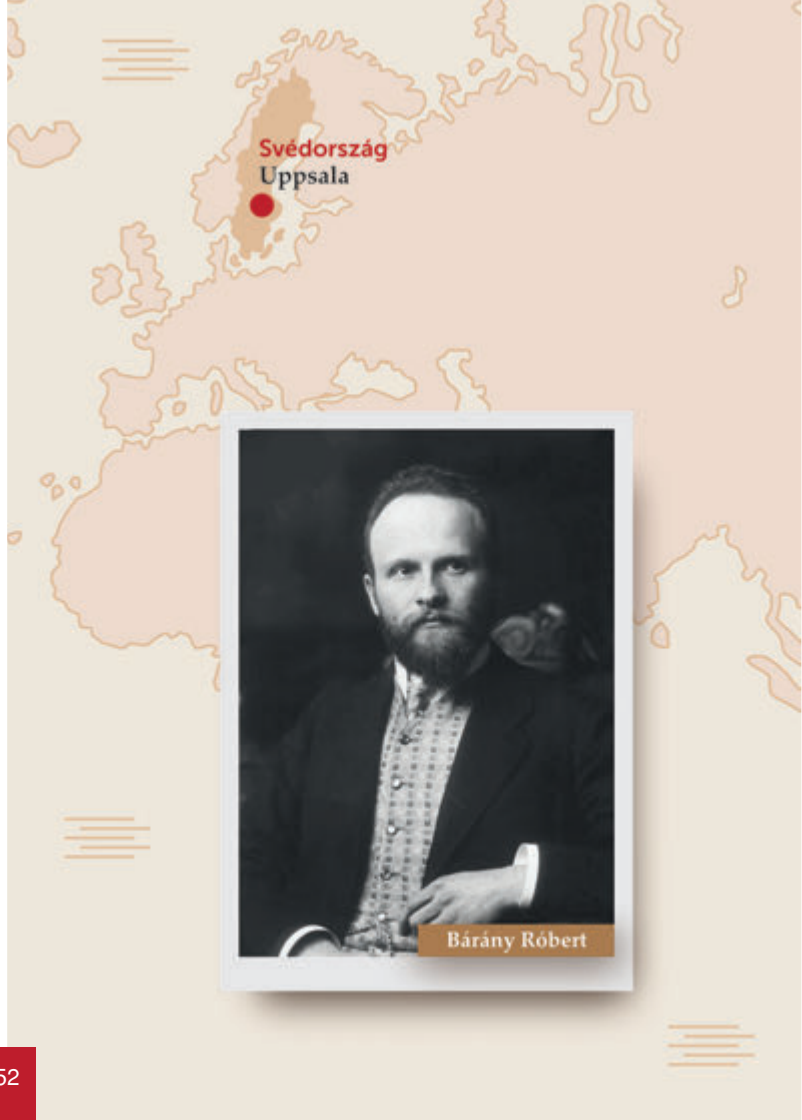

Borisz Szpasszkij és Benkő Pál

A fül Nobel-díjasa

Bárány Róbert

Az orvosi Nobel-díjat a füllel és az egyensúly-érzékeléssel kapcsolatos munkásságáért kapta 1914-ben. Bécsben született 1876-ban, mert várpalotai származású szülei ott kaptak munkát. Első gyermeküknek, Róbertnek gyerekkori csonttuberkulózis miatt a térdizülete örökre merev maradt. Az orvosi diplomát megszerelve értetlenül állt a kérdés előtt, hogy páciensei miért szédülnek fülük vizsgálat utáni tisztítása közben. Hógyes Endre kutatásai nyomán megfigyelte, hogy ez az öblítő folyadék hőmérsékletével függ össze. Testhőmérsékletű vízzel mosva nem szédül a beteg, de hidegebb vagy melegebb vizet használva jelentkezik a tünet. Rájött arra, hogy a belső fül ívjárataiban keringő, az egyensúlyérzékelt befolyásoló nyirokfolyadék hőmérséklete körülbelül 37 Celsius-fok. Ha megváltozik a hőmérséklete, akkor jön a szédülés. Bárány doktor az első világháború kitérőesekor rokkantsága ellenére önként jelentkezett a frontra. Bár civil orvosként dolgozott, 1915-ben, Przemysl eleste után az oroszok egy turkesztáni hadifogolytáborba internálták. Ott értesült Nobel-díjáról, így 1916-ban a svéd kormány közbenjárására szabadon engedték. Bécsbe visszatérve kollégái – ahogy néhány évtizeddel korábban Semmelweis Ignácot is – kiutálták maguk közül. Ezért Svédországba emigrált, ahol 1936-ig, haláláig az uppsalai egyetem fül-orr-gégészeti tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára volt. Világháborús tapasztalatai alapján kidolgozta a friss lövési sebesülések sebészeti ellátási módszereit, valamint műtéti eljárást javasolt az idült homloküreggyulladás gyógyítására. A Bárány-féle forgószékét ma is használják a katonák és pilóták alkalmassági vizsgálatakor.

Európa tudósa

Hevesy György

Jó néhány pálya-, kor-, és honfitársával szemben ő nem ment Amerikába. Nem foglalkozott politikával, közélettel. Magfizikai kutatásainak eredményeivel kizárólag az emberiség javát kívánta szolgálni. Azt, hogy nem volt a tudomány „celebje”, megvilágítja Nobel-díjának története. Az elismerést „Az izotópok, mint nyomjelzők alkalmazásáért a kémiai folyamatokban” címmel, 1943-ban ítélte meg Hevesynek a bizottság. Pedig az első jelölését 1924-ben kapta, majd két-három évente újra és újra javasolták – hiába. Közben persze folyamatosan dolgozott, többek között felfedezte a már régóta keresett 72-es számú elemet, a hafniót. Ezt Niels Bohr tiszteletére Koppenhága latin nevére utalva nevezte el. Hevesy György 1885-ben Budapesten született. A piarista gimnázium után egyetemi tanulmányait Budapesten, Berlinben és Freiburgban folytatta. Pályafutását a zürichi egyetemen kezdte Richard Lorenz mellett, majd Karlsruhéban Fritz Haber, Manchesterben Ernest Rutherford, Londonban Henry Moseley munkatársaként dolgozott. Ezután kutatott és tanított Budapesten, Koppenhágában és Stockholmban is. Kijelenthetjük, hogy Hevesy György korának minden európai tudományos nagyságát kollégájának mondhatta, a Curie-család tagjaitól Kármán Tódorig szinte mindegyikkel kutatott és tanított együtt. 1959-ben az Atoms for Peace Awards, az Atom Békés Felhasználásáért Díj kitüntetést vehette át a radioaktív izotópok békés felhasználásáért. Hevesy György 1966-ban halt meg Freiburgban. Családja kívánságára hamvait 2001-ben Budapesten helyezték örök nyugalomra.

Németország
Freiburg

72
Hf

A magyar szívek királynője

Szelezcky Zita

Aki látta, aligha felejtí kedves, bájos arcát, csilingelő, tiszta hangját. Az 1930-as, 40-es években még tíz esztendő sem jutott neki színésznőként, de annyi is elég volt számára a halhatatlanságához. Huszonnyolc filmben és 18 színpadi műben játszott főszerepet. Korának ünnepest csillaga volt. 1945-ben mégis menekülni kényszerült, mert az új rendszer népbírósága távollétében elítélte, mert a szovjet támadás idején nyilvánosan elszavallta Petőfi „Föl a szent háborúra” című versét. Argentínában, majd az Egyesült Államokban élt. Évtizedeken át a világ minden táján fellépett emigráns honfitársai előtt. A közönség ilyenkor együtt énekelte-sírta vele az „Elindultam szép hazámból” című népdalunkat. Talán egy ilyen alkalommal dedikálta gyönyörű, fiatalkori fényképét a következő szavakkal: „Legnagyobb élő táltosunknak, Wass Albertnek örök csodálattal és szeretettel: Szelezcky Zita”. 1993-ban mindkettejüket rehabilitálta a Legfelsőbb Bíróság, és együtt kapták meg a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje kitüntetését. Budapesten, a Budafoki út 10. számú ház falán az ifjú színésznőt ábrázoló dombormű alatt az emléktáblán ez áll: „Ebben a házban született 1915. április 20-án Szelezcky Zita, a magyar filmművészet és színjátszás kiemelkedő alakja. Nemzeti kultúránk fáradhatatlan terjesztője a világban szétszórtnál élő magyarok között.” 1998-ban hazatelepült és a következő esztendőben, Érden halt meg. Szelezcky Zita hamvait a Borsod megyei Nekézsenyben, családjá kriptájában helyezték örök nyugalomra.

Küldöncből világcsúcstartó Tábori László

Az 1931-ben, Kassán született atléta édesapja vidéki vasutas volt. Amikor fontos üzenetet kellett küldenie az állomástól néhány kilométerre lévő bakterházakba, vagy egyéb szolgálati helyekre, akkor mindig fiára bízta a gyors kézbesítést. Az ifjú Tábori akkor talán még nem is sejtette, hogy ezzel kezdődött sportolói pályafutása, sőt, még néhány pengő zsebpénzt is kapott egy-egy kiadós edzésért. Az ötvenes évek elején Budapesten a legendás futóedző, Iglói Mihály, közkeletű nevén „Náci bácsi” lett az edzője, aki a kor klasszisait, Iharos Sándort és Rózsavölgyi Istvánt is trenírozta. Tábori László 1955-ben Oslóban beállította Iharos 3:40,8-as világrekordját az 1500 méteres síkfutásban. A 4×1500 méteres váltó tagjaként még két világcsúcsot ért el, mindkét alkalommal Iharos, Rózsavölgyi és Mikes Ferenc társaságában. Az 1956-os melbourne-i olimpián negyedik lett 1500-on és hatodik 5000-en, de a Játékokról már nem tért haza. Kaliforniában telepedett le, visszavonulása után edző lett. Tanítványa volt a kétszeres maratoni világcsúcstartó Jacqueline Hansen, valamint a New York-i és a Bostoni Marathon győztese, Miki Gorman. Az amerikai futószaklap, a Runner's World 1979-ben az év edzőjének választotta. Tábori László nem szakadt el a magyar atlétikától, rendszeresen segítette a hazai tehetségeket. 2015-ben a Miskolci Atlétikai Centrum küzdőtere a Tábori László Futópálya nevet kapta, amelynek avatásán még személyesen jelen lehetett. Tábori László 2018-ban halt meg, Los Angelesben. Azóta a mérföldes futás és az 1500 méter egykori klassziséának 9-es versenyzői rajtszáma a Nemzetközi Atlétikai Szövetség világörökségi gyűjteményének része lett.

Amerikai Egyesült Államok
Los Angeles

Simogatja a húrokat Mark Knopfler

Szívbe markoló dala, a Brothers in Arms, az 1982-es argentin-angol Falkland-háború után született. A konfliktus közel ezer halálos áldozatot követelt. A szám utolsó sorai így szólnak Babiczky Tibor fordításában: „A háború tévút, a barátom vagy, nem az ellenségem.” Mark Knopfler a 25. évfordulóra újra felvette a dalt, és annak bevétele felajánlotta a veteránoknak. A közönség Mark Knopflert a rockzene egyetlen „gentleman”-jének tartja. Számára a gondolat, a dallam, a kifinomult zene az igazi érték. Amikor még kezdő korában, kocsmákban lépett fel, visszafogta a hangerőt, hogy az emberek a muzsikája mellett beszélgetni is tudjanak. Zenekarában, a Dire Straits-ben a kiadója sem hitt igazán, de az együttes első lemeze rögtön dupla platina lett az Egyesült Királyságban és Amerikában is, 15 millió fogyott belőle világszerte. Knopfler Ervin a harmincas években vándorolt ki Magyarországról Glasgow-ba. Ott nősült, és 1949-ben ott született meg fia, Mark, aki tizenhat évesen kezdett gitározni. Pengető nélkül tanult meg játszani, és úgy muzsikál azóta is. Ahogy megérinti ujjával a húrokat, azonnal felismerhető a zenéje. A Dire Straits 1977-es, első felállásának tagja volt testvére, David Knopfler is. A csapat majd' húsz éven keresztül szerepelt világszerte, 1985-ben négy egymást követő este lépett fel telt ház előtt a Budapest Sportcsarnokban. A Money for nothing, a Walk of Life vagy a Communiqué ma is a legnépszerűbb slágerek közé tartozik. Mark Knopfler, a Brit Birodalom tisztje, többszörös Grammy-díjas zenész még 70-en túl is aktív, dalaiért rajong a közönség.

Skócia
Glasgow

Példaképe Szeles Mónika Bacsinszky Tímea

Az 1989-ben, Lausanne-ban született teniszezőnek olyan magyarok a szülei, akik már Svájcban ismerkedtek meg. Fogorvos édesanyja családjá Szegedről, teniszedző édesapja a partiumi Szatmár megyéből származik. Tímeának három testvére van. Dániel egy népszerű svájci progresszív rock zenekar tagja, Sophie és Melinda is muzsikus. Gyermekkori példaképe az újívidéki Szeles Mónika volt. Bacsinszky Tímea kislányként sokat nyaralt a nagyszüleinél Szatmárnémetiben. A magyar mellett franciául, angolul, németül és olaszul is beszél. Ötéves korában fogott először ütőt a kezébe, és hamar legyőzte a nála idősebbeket is. Kilencéves volt, amikor megnyerte a svájci korosztályos bajnokságot a 12 évesek között, majd a következő évben a 14 évesek világbajnokságát. Addig magyar útlevele volt a családnak, de a sikerre felfigyelt a svájci szövetség. Így állampolgárságot és anyagi segítséget kaptak Bacsinszkyék új hazájuktól. 2004-ben Tímea profi lett. Négy WTA-tornát nyert egyéniben, párosban ötször aratott győzelmet. A világranglistán legjobb helyezése egyéniben a 2016-os kilencedik hely, párosban 2011-ben a 36. helyen állt. Bacsinszky Tímea a Grand Slam-tornákon a legjobb eredményét egyéniben 2015-ben, a Roland Garroson 2017-ben érte el, amelyeken az elődöntőbe jutott. A 2016-os olimpián, Rióban a szintén magyar származású Martina Hingisszel párosban ezüstérmet nyert Svájcnak.

Svájc
Lausanne

„Mérnökök mérnöke” Leslie Vadász

Az előbbi kijelentést Craig Barrett, az Intel elnök-vezérigazgatója tette, amikor 2003-ban maga jelentette be vezető munkatársa visszavonulását. A mondat pontosan így hangzott: „Les Vadász a mérnökök mérnöke, aki remek érzékel sejtette meg, hogy merre halad az iparág, és hogy nekünk merre kell haladnunk a siker érdekében. Az Intel a félvezetőiparban kiharcolt vezető pozícióját nagyrészt Les Vadász eredményeinek köszönheti.” Ez világos beszéd. Az Intel a számítástechnikai világ csúcsszereplője, sok tízmilliárd dollár évi bevétellel, a NASDAQ amerikai tőzsdeindex befolyásoló tényezője. Vadász László 1936-ban született Budapesten. 1956-ban hagyta el hazáját, elektromérnöki diplomáját már Kanadában szerezte 1961-ben. Robert Noyce, Gordon Moore és Gróf András mellett tagja volt az Intelt 1968-ban megalakító csapatnak. Les Vadász vezette a világ első kereskedelmi forgalomba került mikroprocesszorát, a 4004-et megalkotó csapatot, és irányította az első nagyfokú integráltságú dinamikus RAM és az első EPROM lapkák fejlesztését. 1975-ben az Intel alelnöke lett. Les Vadász 1991-ben hozta létre az Intel Capital kockázati tőke-befektető vállalatot, amely alapítása óta a világ több tucat országában ezernél több céget segített. Visszavonulása óta az Intel igazgatótanácsának emeritus tagja. Rendszeres kapcsolatban áll Magyarországgal, előadásokat tart egyetemistáknak.

Amerikai Egyesült Államok
Santa Clara

Büszke „magyar amerikai” Francia Zsuzsanna

A második olimpiai bajnoki címe után egy interjúban fogalmazta meg kettős identitását az evezős, aki 1982-ben Szegeden született. Édesanyja – Karikó Katalin biokémikus, az első új koronavírus elleni vakcina szabadalmaztatója – 1985-ben sikerrel pályázott meg egy állást az Egyesült Államokban. Így a hároméves Zsuzsanna a családjával Philadelphiába költözött. A 188 centi magasra nőtt lány több sportág kipróbálása után egyetemistaként, tizennyolc évesen kezdett evezni. Pekingben és Londonban is tagja volt az olimpiai aranyérmet szerző amerikai nyolcasnak, amely tizenegy éven keresztül legyőzhetetlen volt. Fogadták amerikai elnökök, meghívták tévéshow-műsorokba, megismerhette az amerikai sportvilág csillagait. A kínai fővárosban aratott sikert megelőzően 1984-ben, 24 évvel korábban nyert utoljára az amerikai egység olimpiát. Ezért az edzőjük a verseny előtt abból a tóból vett vízzel locsolta meg a hajójukat, amelyben az előző aranyukat szerezték. Francia Zsuzsanna az olimpiai aranyérmei mellett ötszörös világbajnok és kétszeres világkupagyőztes. Diplomája szerint szociológus és kriminológus. Tervei között szerepel, hogy egyszer majd az FBI-nál fog dolgozni. A londoni játékok után Kaliforniába költözött, ahol edzőként segíti az evezősöket. Szerepelt az egyik amerikai sportszergyártó világmárka reklámfilmjében és motivációs tréningeket tart. Kisújszállás, ahol Francia Zsuzsanna szüleivel magyarországi éveit töltötte, és ahol még most is gyakran nyaral a nagymamájánál, tiszteletbeli polgárává fogadta.

A lázadó festő Amrita Sher-Gil

A művésznő sorsa szinte eleve elrendeltetett. Magyar édesanyja, a szikh maharadzsa lányának társalkodónőjeként 1911-ben jutott el Indiába. Ott azonban szerelembe esett a hercegnő vőlegényével, Umrao Singh Sher-Gil herceggel, akivel nyomban össze is házasodott és Magyarországra költözött. Lányuk, Amrita Sher-Gil Budapesten, a Szilágyi Dezső téren született 1913-ban. A ház falán tábla őrzi ennek emlékét. A népdalok és népmesék világát úgyesen lerajzoló kislánnyal nagybátyja, a neves orientalista, Baktay Ervin kezdett foglalkozni. A család Dunaharasztin élt, ahol Amrita és húga, Indira magyar gyerekként nevelkedett, de rendkívül művelt szüleiktől mindent megtanulhattak a széles nagyvilágról is. Amrita személyesen ismerte Bartókot, Karinthyt, Szabó Dezsőt. Tanulmányait a 20-as években, Párizsban folytatta. Fiatal lányok című képe 1933-ban megkapta a Párizsi Szalon aranyérmét. Sikeres festőként szabadosan élt, hol Franciaországban, hol Indiában, hol Magyarországon. Indiában a nyomort, Magyarországon a vidéket festette, de mindenhol jelen volt munkáiban a konvenciók tagadása, a test szabad ábrázolása. Amrita Sher-Gil 27 évesen, Lahoréban hunyt el, ahol együtt élt magyar férjével, Egán Viktor orvossal. Navjot Randhawa indiai színésznő megírta és eljátszotta Amrita életét. A darabot Magyarországon is bemutatta. Amrita Sher-Gil-t a XX. század legnagyobb indiai festőjének tartják, képei hatalmas áron kelnek el. Életművének jelentős része Új-Delhiben, a Modern Művészetek Galériájában látható.

Amrita Sher-Gil

India
Lahore

A „konyhafőnök” Louis Szathmáry

„Nem találkoztam olyan emberrel, aki ne szeretne volna a frissen sült kenyér illatát. Azért neveztem a vendéglőmet Pékségnek, mert akkor csak barátaim lesznek.” Szathmáry Lajos 1919-ben egy vonaton született, miközben szülei a román megszállás elől menekültek Erdélyből Budapestre. A Pázmány Péter Tudományegyetemen, és az akkor megnyíló újságírói főiskolán is diplomát szerzett. Észak-Erdély visszatérése után az MTI székelyföldi tudósítója lett. A II. világháború vége katonaként Németország amerikai megszállási zónájában érte, onnan vándorolt ki Chicagóba. Ott lett szakács, majd megnyitotta a Bakery, azaz Pékség nevű legendás vendéglőjét. Hamarosan saját rádió- és televíziós műsorral jelentkezett, és több mint száz lap közölte heti gasztronómiai írásait. Támogatta a nyugati magyar könyvkiadást: több mint 30 kötet jelent meg az ő segítségével. Amerikai születésű japán feleségét az 1956-os forradalomnak köszönhetően ismerte meg. Megtudta, hogy Japánban megjelent személyes ismerőse, Imaoka Dzsúicsiró könyve 56-ról. Megrendelte a könyvet, japán tolmácként pedig leendő feleségét ajánlották neki. Első könyvsikere 1971-ben az Egy szakács titkai című kötete volt. Konyhai tapasztalatait öt további szakácskönyvében dolgozta föl. Két történelmi könyvsorozatot szerkesztett és rendszeresen publikált a pittsburghi Magyarságban, a Nemzetőrben, a Szivárványban és az Új Látóhatárban. Szathmáry Lajos 1996-ban, Chicagóban halt meg.

Amerikai Egyesült Államok
Chicago ●

Új tudományágat teremtett Krausz Ferenc

A Németországban dolgozó tudós, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont Külső Tanácsadó Testületi tagja, az MTA külső tagja. Kutatási területe az ultrarövid impulzusú lézerek fizikája és a nagy intenzitású fény-anyag kölcsönhatás. Krausz Ferenc 1962-ben született Mórán. A Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán 1985-ben végzett. PhD-fokozatát 1991-ben szerezte a Bécsi Műszaki Egyetemen, ugyanott habilitált 1993-ban. Krausz Ferenc bécsi kutatócsoportja a világon elsőként állított elő és mért meg attoszekundumos fényimpulzust, és használta fel az elektronok atomon belüli mozgásának feltérképezésére, megalapozva az attofizika tudományát. 2004 óta a Max Planck Kvantumoptikai Intézet igazgatója és a müncheni Ludwig Maximilian Egyetem tanszékvezető professzora. Közel 400 tudományos publikációja jelent meg, közülük több tucat a Nature és a Science folyóiratban. Munkája a magyar tudományos életre is jelentős hatással van. Vezetésével számos magyar doktorandusz és kutató dolgozott Bécsben és Münchenben, akik közül többen hazai vagy külföldi professzori vagy MTA-doktori címet szereztek. Krausz Ferenc fizikus többek között megkapta az In memoriam Gábor Dénes-díszoklevelet, a Német Szövetségi Köztársaság Érdemrendjét, a Carl Zeiss kutatói díjat, az Otto Hahn-díjat, a Fejszál király-díjat, a Gottfried Wilhelm Leibnitz-díjat és a Magyar Tudományos Akadémia Arany János-díját is.

A beérett csodagyerek

Ormándy Jenő

Amikor felkonferálják a komolyzenei műsorokban a Philadelphia Zenekar felvételeit, nagy valószínűséggel Ormándy Jenőt is megemlíti a bemondó. A magyar zenész negyvennégy évig őrködött az ún. „Philadephia sound” fölött. Ezt az érzelemdús hangzást elsősorban a vonósok „repítik”, de váratlansággal, feszültséggel a rézfúvósok „színezik”. Ilyen hosszú idő egy együttes élén szinte példátlan a zenekultúrában. Ormándy Jenő 1899-ben Budapesten született. Tizennégy éves korában Hubay Jenőnél diplomázott hegedűsként a Zeneakadémián. Tizenhét évesen már rendszeresen koncertezett Európa nagyvárosaiban. 1921-ben jutott el Amerikába, ahol új hazára talált. New Yorkban némafilmek kísérőzenéjét játszotta. Karmesteri pályafutása 1931-ben kezdődött, Toscanini helyett beugróként állt először a philadelphiai zenekar élén. 1936-tól az együttes állandó karmestere lett, két évvel később átvette a zeneigazgatói posztot. A kortárs szerzők közül Sosztakovics, Britten, Rahmanyinov és Bartók is szívesen bízta műveinek bemutatóját Ormándy Jenőre. Zenekarával, 1973-ban – elsőként Amerikából – a Kulturális Forradalom alatt Kínában vendégszerepelt. Legendás volt memóriája, rendszeresen vezényelt kotta, sőt, időnként karmesteri pálca nélkül. 1980-ban vonult vissza, majd öt évvel később, Philadelphióban halt meg 86 évesen. Ormándy Jenő 1970-ben Richard Nixontól átvehette az Elnöki Szabadság Érdemérmét, 1976-ban II. Erzsébet angol királynő a Brit Birodalom Lovagja címmel tüntette ki.

Amerikai Egyesült Államok
Philadelphia

Az amerikai lovasság „atyja” Fabriczy Kováts Mihály

Karcagon, köznemes családban született 1724-ben. Az osztrák örökösödési háborúban a jászkun huszárezred zászlósa volt. Huszonkét évesen porosz szolgálatba szegődött, ahol hadnaggyá lépett elő. A hétéves háborúban Ausztria ellen harcolt, amiért Nagy Frigyes-től megkapta a Pour le Mérite érdemrendet, ami a legmagasabb katonai kitüntetés volt a Porosz Királyságban. Később Magyarországon elfogták, de Mária Terézia szabadon bocsátotta és kinevezte őrnaggyá. Mindezek ellenére nem bízott a Habsburgokban. 1777-ben latin nyelvű levelében, ahogy írja: „Magyar nemzetiségű, szabad nemes emberként” felajánlotta szolgálatait Benjamin Franklinnek. Hamarosan megérkezett Bostonba, ahol George Washington tábornoknál jelentkezett az amerikai hadseregbe. 1778-ban a kongresszus javaslatára kinevezték vezénylő ezredesnek. Kováts Mihály készítette el az amerikai lovasság első szabályzatát. Előbb New Jersey északnyugati részén harcolt az angolok ellen, majd Dél-Karolinába vezényelték Lincoln tábornok támogatására. 1779. május 11-én, Charleston ostrománál esett el, ahol szobra hirdeti hősiességét. Fabriczy Kováts Mihály halálának híre néhány hónappal később jutott el szülőföldjére. Színeji Merse Franciska meggyászolta idegenben elhunyt férjét és kápolnát építtetett emlékére. Fabriczy Kováts Mihály lovas szobra a washingtoni magyar nagykövetség kertjében áll. Emlékét a Charlestoni Katonai Akadémián emléktábla őrzi. Az intézmény gyakorlótere a Michael Kováts Field nevet viseli.

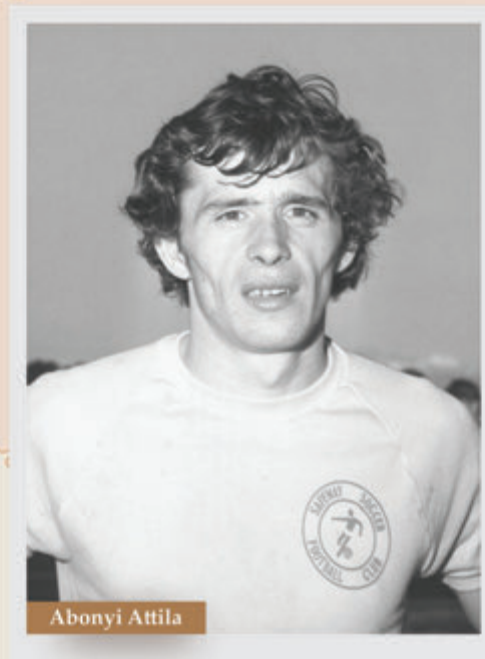
Amerikai Egyesült Államok
Charleston ●

Az 1974-es vb magyar labdarúgója

Abonyi Attila

Új hazájának egyik legnagyobb futballszatárja – így tekintenek az 1946-ban, Budapesten született Abonyi Attilára. A családja még gyermekkorában, 1956-ban vándorolt ki Ausztráliába. Tízévesen Melbourne-ben kezdett el focizni. Még 16 sem volt, amikor a tehetséges, rendkívül gyors jobbszélső bemutatkozhatott az élvonalban. Első profi klubja a magyar emigránsok csapata, a Melbourne Hungaria volt, ahol 1962 és 1968 között játszott. 1969-től hét évig szerepelt a másik magyar csapatban, a St. George-Budapestben, majd utolsó két idényére a Sydney Croatiahoz szerződött. 1971-ben, Skócia ellen mutatkozott be az ausztrál válogatottban, ekkor ellenfele volt a későbbi legendás manchesteri edző, Sir Alex Ferguson. Az egyik legemlékezetesebb meccse az Irán elleni vb-selejtező zónadöntő volt, amikor 90 ezer néző előtt ő lőtte a második hazai gólt és 3-0-ra győztek a vendégek ellen. 1974-ben a magyar labdarúgó-válogatott nem jutott ki a világbajnokságra, Ausztrália viszont ott volt az NSZK-ban. Ezen a meccsen az ausztrálok – Abonyi Attilával a keretben – vereséget szenvedtek az NDK-tól és a későbbi világbajnok NSZK-tól, illetve döntetlent játszottak a szintén a csoportküzdelmek után búcsúzó Chilével. Az NDK elleni kapufáját azóta is minden interjújában emlegetik, mert akkor nem sok hiányzott a meglepetéshez. Tíz évig tartó válogatott karrierje alatt 1967 és 1977 között 89 mérkőzésen 36 gólt szerzett. Ezzel a teljesítménnyel holtversenyben harmadik az ausztrál örökranglistán. Abonyi Attila harminchárom éves korában vonult vissza, és edzőként épített új karriert, összesen hét klubot vezetett Ausztráliában.

Abonyi Attila

A „tűzpassa” Gróf Széchenyi Ödön

Ha nem a „legnagyobb magyar” fiaként születik, talán ő kapta volna e kitüntető jelzőt. Nevéhez fűződik többek között az Első Magyar Utazási Társaság, a Budapesti Hajósegylet, a Budai Népszínház, a Magyar Kereskedelmi és Iparegylet, a Magyar Kertészeti Társulat, a Pesti Sakk-kör, a Budavári Sikló, a budai fogaskerekű vasút, az Újpesti Hajógyár, és az Első Magyar Szálloda Részvénytársaság. Az 1839-ben, Pozsonyban született ifjúról apja így írt barátjának, Tasner Antalnak 1858-ban: „Ödön tengerész kíván lenni! Én nem bánom. Mi is lehetne más?” Tizennyolc évesen, Nagycenken és Fertőszentmiklóson találkozott először a tűz pusztításával. A beszámolók szerint „A derék Ödön gróf azonnal megjelent, magát veszélynek téve ki, ruhája testén égni kezdett. Másnap pedig kenyérrel látta el a számos éhezőket.” Az 1862-es Londoni Világkiállításon ismerte meg az angol tűzoltóságot, majd hazatérve azonnal cselekedett. Jókai így írt erről: „Gróf Széchenyi Ödön tűzoltó társulatot alakít a fővárosban. Óhajtható, hogy ez intézmény hazánk legkisebb falujában is megvalósuljon.” 1867-ben a Hableány nevű gőzhajón a Duna, Majna, Rajna, Mára és Szajna folyón, vízi úton jutott el Párizsba, ahol vállalkozásának dombormű és márványtábla állít emléket, amelyért III. Napóleon császár a Becsületrendet adományozta Széchenyinek. A gróf 1870-ben éppen egy pusztító tűzvész után érkezett Konstantinápolyba. Azonnal felajánlotta, hogy megszervezi a város tűzoltóságát, amit a szultán elfogadott. Később a török fővárosban telepedett le, ahol 82 évesen, 1922-ben halt meg. Széchenyi Ödönt új hazájában a legnagyobb becsben tartották. Tábornoki rangot kapott, és elsőként lett passa keresztény hitének megtartásával.

Törökország
Konstantinápoly

A „kalandor” tudós Báró Nopcsa Ferenc

Jó helyen volt családja ősi birtoka. A dél-erdélyi Szentpéterfalván ugyanis hűgával dinoszauruszcsontokat talált. Az akkor alig húszéves fiatalember egy bécsi professzor ösztönzésére osztályozta a leletet, mindezt közölte a sajtóban, majd a Magyarosaurus nevet adta a kréta időszakból származó maradványoknak. Ez annyira fellelkesítette, hogy – otthagya katonai tanulmányait – őslénytankutatónak állt. Összesen kilenc új fajt köszönhet neki a tudomány. Az 1877-ben, Déván született Báró Nopcsa Ferenc paleontológus, geológus, albanológus, titkos ügynök, az MTA rendes tagja volt. Albániát a XX. század elején ismerte meg. De annyira, hogy Hunyadi-rokonságának köszönhetően – Hunyadi János Szkander béggel közösen harcolt a törökök ellen – személye a születő albán királyság leendő uralkodójaként is felvetődött. A Nagy Háború alatt – magát román pásztorának álcázva – hírszerzői tevékenységet folytatott. Erdély román megszállása után Nopcsa Ferenc menekülni kényszerült. A Tanácsköztársaság kikiáltása után egy Budapestről Sopronba tartó repülőgépet fegyverrel Bécsbe kényszerített. Ez volt a világ első repülőgép-eltérítése. A román kormány 1920-ban felkínálta a bárónak a bukaresti Geológiai Intézet igazgatói posztját, amit ő elutasított, így elvesztette birtokait. Visszatért Magyarországra, a Földtani Intézet igazgatója lett, de anyagi nehézségei támadtak, és súlyos idegrombok is igyőtörték. 1933-ban előbb megölte albán bizalmasát, majd magával is végzett. Tudományos gyűjteményeit, úti jegyzeteit, könyvtárait Budapesten, Bécsben, Londonban és Tiranában őrzik.

Albánia

Polgármesterből kormányzó

George Pataki

A magyar származású ügyvéd és politikus nagyapja, Pataki János a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Aranyosapátiban született. 1908-ban vándorolt ki Amerikába, ahol egy kalapgyárban dolgozott. Fia, Louis postás és önkéntes tűzoltó volt a Hudson torkolatánál, Peekskillben. Ott született 1945-ben George, aki angol, spanyol, francia és német nyelvtudása mellett magyarul is értett. A Yale Egyetemen diplomázott, majd konzervatív politikai körökhöz csatlakozott. 1981-ben szülővárosa polgármestere lett, majd bekerült New York állam képviselőházába, később szenátusába. 1994-ben megnyerte a kormányzóválasztást, így három cikluson át, 2006-ig volt New York állam kormányzója. Támogatta egykori egyetemi társa, George W. Bush elnöki kampányát, 2004-ben pedig az ő közbenjárására tartották a Republikánus Párt jelöltállító konvencióját New Yorkban. Kormányzósága után az ENSZ-ben képviselte hazáját. 2015-ben elnökjelölt-aspiráns lett, de pártja végül a későbbi győztest, Donald Trumpot indította a választáson. George Pataki 2005-ben megkapta a Báthory-díjat, majd 2008-ban Sólyom László államfőtől átvehette a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetést. George Pataki 2012-ben bejelentette, hogy felveszi a magyar állampolgárságot. Az egykori kormányzó ötletgazdája annak a programnak, amely észak-amerikai magyar fiatalok számára szervez anyaországi utazásokat, akik így magyar identitásukat is felépíthetik az amerikai és a kanadai mellett.

Amerikai Egyesült Államok
New York

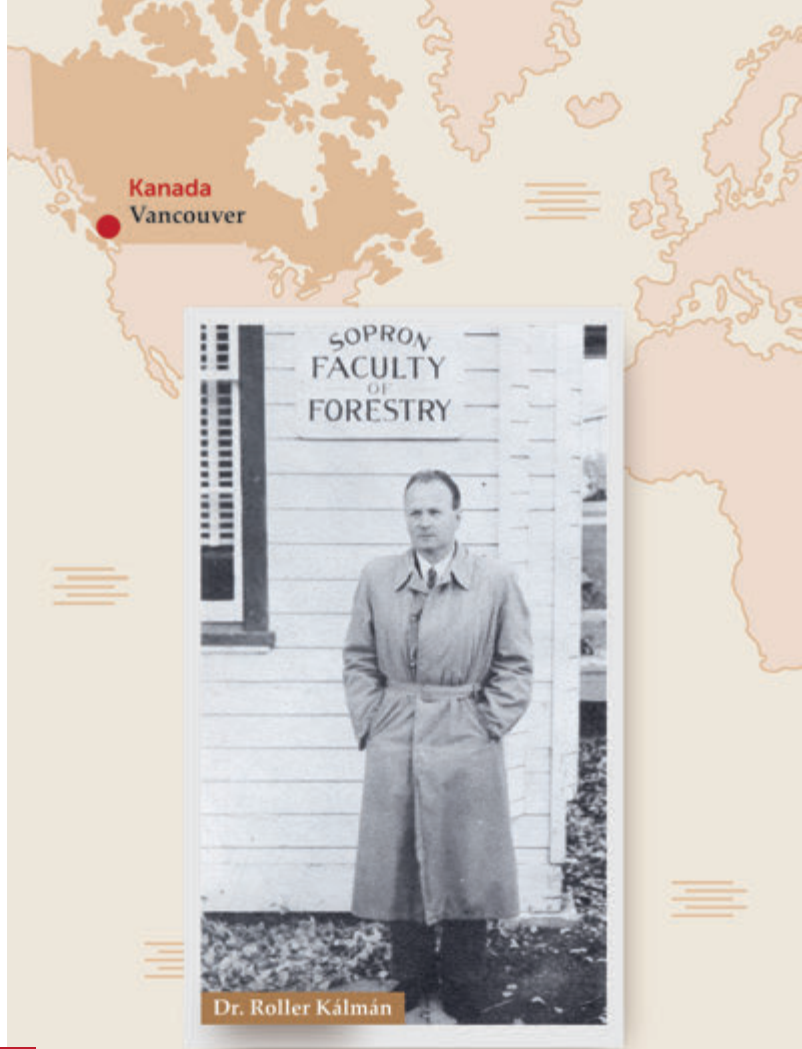
Új-Zéland magyar színésze Marton Csókás

„Tényleg érzem, hogy félig innen származom. Most például első dolgom volt, hogy a Gellértből átsétálva a Vásárcsarnokba, vettem egy pár kolbászt és libatöpörtyűt” – újságolta egy interjúban valamelyik magyarországi látogatásakor. Márpedig ez többször is előfordult vele az elmúlt évtizedekben. A hollywoodi filmek stáblistáin Paul Csokasként szereplő színész 1966-ban született Új-Zéland Déli szigetén. A magyar filmrajongók a Gyűrűk Ura-trilógiában, a Mennyei királyságban, a Bourne-csapdában, a Xenában, a Herkulesben, az Alice csodaországban, Noében, a Klónok támadásában vagy A sith-ek bosszújában láthatták. Anyja dán és ír származású ápolónő, apja id. Csókás Márton gépészmérnök. Fiuk, Csókás Márton az érettségi után, spórolt pénzből egyedül jött el Magyarországra, hogy megtalálja a gyökereit. Visszatérve beiratkozott a The New Zealand Drama Schoolba. 1992-ben szerepet kapott egy új-zélandi szappanoperában, majd elindult filmes karrierje is. Huszonnégy éves korában felvette a magyar állampolgárságot. „Apám a háború után nem akart visszamenni. Ugyan sok szép emlék fűzte Magyarországhoz, de elnyomták a szomorú élmények, amikkel nem akart többé szembenézni. Amikor először jöttem ide apámmal, öröm volt látni, ahogyan újra felfedezte az utcákat, ahol egykor lakott.” – emlékezett Marton Csókás. Ha csak fordítás alapján, de szívesen olvassa Márai, Kosztolányi és Ady műveit. Egy riportban felidézte azokat a boldog napjait, amikor a Hortobágyon egyedül lovagolt, elhagyott istállóban aludt, élvezte a csillagok látványát a mélységesen sötét éjszakákon.

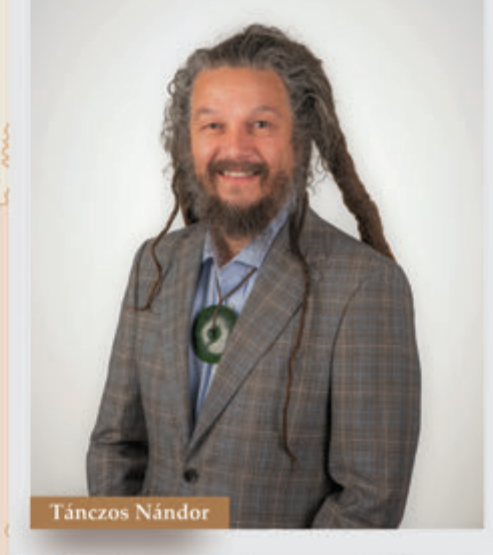
Az „egyetemmentő” Dr. Roller Kálmán

Ő vezette Kanadába 1956 után a soproni erdészhallgatókat és tanáraikat, ezért itthon évtizedekig a „hazaáruló” volt a jussa. Dr. Roller Kálmán 1913-ban, Borsodnádason született. Természetesen, a Trianon után Selmecbányáról Sopronba menekített Erdészeti Akadémián végzett. Friss diplomásként az Alföld fásítási programján dolgozott. 1949-ben kinevezték az akkor megalakult budapesti Erdészeti Tudományos Intézet élére. Két évvel később Sopronban az Erdőmérnöki Kar Erdőtelepítési és Fásítási Tanszékének vezetője, majd az intézmény rektora lett. Dr. Roller Kálmán vezette be a tíz féléves képzést. Az 1956-os szabadságharc leverése után az oktatók egy része és az erdőmérnök-hallgatók többsége, az ő vezetésével vándorolt ki Kanadába, ahol erdőmérnöki tanulmányaikat magyar nyelven folytatták, illetve fejezték be. Dr. Roller Kálmán a következő évtizedekben a Vancouveri Egyetem dékánja, a Manitobai Egyetem tiszteletbeli kutató professzora, a British Columbiai Egyetem díszdoktora lett. Szaktanácsadóként dolgozott Hollandiában és Kolumbiában is. Szakterülete a nyárfa nemesítése volt, a témáról több angol nyelvű szakkönyvet írt. Alma matere, már Nyugat-magyarországi Egyetem néven, díszpolgárává választotta. Dr. Roller Kálmán 2004-ben hunyt el Torontóban.

Ökológus, politikus Tánczos Nándor

Az új-zélandi parlament Zöld Pártjában dolgozott 1999 és 2008 között. Ő volt frakciója képviselője a Környezetvédelmi Bizottságban. Tánczos Nándor éles szócsatákat vívott a szakminiszterrel az iparosítás, a fenntarthatóság és az üzleti érdekek kérdéseiről. Híres mondása szerint nincs szüksége órára ahhoz, hogy megmondja, mennyi az idő. Már nem tagja a törvényhozásnak, de aktívan politizál. Tánczos Nándor apja, Tánczos Péter magyar, édesanyja Dél-Afrikából származik. A szülők Angliában házasodtak össze, miután a férj az 1956-os forradalom után elhagyta Magyarországot. Nándor második gyermekként, 1966-ban, Londonban született. A család hét évvel később telepedett le Új-Zélandon. Tánczos Nándor a Waikatoi Egyetemen szerzett szociológus diplomát. Ő az egyik legszínesebb politikai személy Új-Zélandon, kritikussága és a külseje miatt is. Hosszú rasztahajat hord, melyet már turbánként kell a feje köré tekernie. Ha kiengedi, a térdéig érnek hajfonatai. Antialkoholista és a rasztafari mozgalom híve. Többször visszautasított kérelme után 2016-ban végül elsőként kapott engedélyt Új-Zélandon rasztafari szertartás szerinti, a természetben megtartott esküvőjére. Nándor haját hosszú fehér lepelbe tekerte, menyasszonya földig érő csipkeruhát viselt, kezében szintén csipkéből készült napernyőt tartott. Többször vitába keveredett a rendőrséggel, mivel hosszú haja miatt biciklis sisak nélkül közlekedett az utakon. Mára megkapta az engedélyt arra, hogy sisak nélkül kerékpározhasson. Eltökélt szándéka a környezetbarát, hulladékmentes Új-Zéland megteremtése.

Tánczos Nándor

A „szenvedélyes” Dr. Máté Gábor

Budapesten született 1944-ben. Elmondása szerint 1956. október 22-én, a hírek hallatán megkérdezte apjától, hogy másnap kell-e iskolába mennie. A válasz a „természetesen igen” volt, a valóság azonban másként alakult. Az akkor 13 éves Máté Gábor Magyarországon soha többet nem járt iskolába, mert az oroszok visszatértek, november elején a családjával gyalog átszökött Ausztriába. Onnan Kanadába került, ahol előbb angol nyelv és irodalom tanári, majd orvosi diplomát szerzett. Húszévi háziorvosi praktizálás után elkezdett foglalkozni a halálos beteg drogokkal. Ismerte a helyzetüket. Saját szenvedélye a vásárlás, elsősorban a CD-lemezek féktelen gyűjtése volt, ami rengeteg pénzébe került. Rájött, hogy a függőség mindig fájdalomból, legtöbbször gyerekkori traumákból ered. Ennek az elfojtására használják például a kábítószereket. Vancouver legfertőzöttebb negyedeiben foglalkozik a rászorulókkal. Sok közöttük az őshonos indián, akiket 1981 előtt elvettek a szüleiktől és állami intézetekben tartották őket. Magyarul is olvasható könyveiben saját tapasztalatait írja le. Közérthetően mutatja be a szenvedélybetegségek társadalmi okait. A Test lázadása című művében kimondja, hogy csak akkor lehet hatékony gyógymódot találni ezekkel szemben, ha kiderülnek a gyermekkori titkok és ezek későbbi következményei. Dr. Máté Gábor 2018-ban magas állami kitüntetést kapott Kanadában. A kutató-orvos itthon is elismert tudós, magyar nyelvű előadásai, írásai segítséget nyújthatnak a függőségek elleni küzdelemben, ahogy fogalmaz: „Hogy felszabadulhassunk az érzelmeinket és viselkedésünket uraló erőktől.”

Magyar színészből kenyai gazda Domonyai András

Szekszárdon született, de a színpadtól végül messze került. Figyelme a növények felé fordult. Elkezdett különleges zöldségekkel, gyümölcsökkel foglalkozni, kutatta tulajdonságait, tapasztalatait megosztotta a világhálón. Ez olyan sikeres lett, hogy már Kenyában is kereste a különlegességeket. Kapcsolatba került a Taita Szent József Árvaházzal, amelyet magyar önkéntesek adományaikkal és személyes munkájukkal támogatnak. Az intézménynek saját gazdasága van, ahol a gyerekek megtanulják az állatok gondozását, a növények termesztését. Domonyai András 2013-ban felcsapott a gyermekotthon kertészének. Azóta a kenyai viszonyok között legalkalmasabb fajtákkal és módszerekkel foglalkozik, felhasználva a helyi és a nyugati tudást. Nagyszerűek az adottságok, néhány terményt kétszer-háromszor is le lehet aratni. Több száz növénnyel kísérletezik, paradicsom-, kukorica- és gombafajtákkal kiváló eredményeket ért el. De erre szükség is van Kenyában, mert az ország rohamosan fejlődik, a népessége növekszik. Éppen ezért „Papa” Andrash, ahogy kenyai barátai hívják honfitársunkat, őserdei expedíciókat is szervez, hogy a helyiekkel együtt újra felfedezze az általuk régen elfeledett, de ehető, használható növényeket. Domonyai András gasztrobotanikusként fordult a vadgyümölcsök felé és Kelet-Afrikában sikerrel jár. Jelszava: hatékonyság. A lassan évtizednyi tapasztalattal, az árvaház „felvirágoztatásával”, a saját hazájuk értékeire a helyiek szemét felnyitva, Domonyai András ma már savannai fehér afrikai, igazi white-blackman lett.

Kenya
● Mombasa

Sanghaj építésze

Hugyecz László

„Hogy vajon magyar vagy tót vagyok, én nem tudom. Magamat szíjjel nem vághatom, mint szétvágták hazámat. Nem kérdezte senki tőlem a régi szentistváni Magyarországon, hogy tót vagyok-e vagy magyar. Szeretem mindkettőt, hiszen anyám magyar, apám tót származású volt, és én is mindkettő voltam” – vallotta Hugyecz László, aki 1893-ban Besztercebányán született. A Budapesti Műszaki Egyetemen 1914-ben diplomázott, majd belépett a Magyar Királyi Építészkarába. A Nagy Háborúban sérülten, orosz fogságba esett és Szibériába vitték, ahonnan Kínába szökött. Hugyecz László családja Trianon után, az új államalakulatban, Csehszlovákiában egész vagyonát elvesztette. Édesapja meghalt, rokonai Budapestre költöztek. Bár haza akart térni Besztercebányára, Hugyecz László mégis Sanghajban maradt, ahol saját irodát nyitott és onnan segítette a családját. Két kisebbik testvérét, Magdát és Gézát kihívta magához. Negyed század alatt közel ötven, többségében még ma is álló épületet tervezett Sanghajban. Ezek közül a legismertebb a 200 szobás Park Hotel, amely 1984-ig a város legmagasabb épülete és szimbóluma volt. Színházai, bankjai, lakóépületei stílusa az eklektikus, neoklasszicista világtól a modern art decóig változott. 1942-ben Magyarország tiszteletbeli konzulja lett Sanghajban. A kommunista hatalomátvétel után menekülnie kellett. Végül Kaliforniában telepedett le, ahol 1958-ban halt meg. Hugyecz László építész Besztercebányán helyezték örök nyugalomra.

Amerika büszkesége

Tim Howard

„Egyszer gyermekkoromban egy apuka azt kiabálta a meccsünkön a fiának: Ne engedd, hogy az a zöld ruhás óriás megelőzzön! Ezzel rám célzott. Én ránéztem anyámra, aki szemével azt üzent: Ne is foglalkozz vele, csak focizz tovább. De aztán ez a szülő már azt üvöltötte: Ne engedd, hogy a Puerto Ricó-i óriás megszerezze a labdát! Ekkor visszaordítottam: Nem vagyok Puerto Ricó-i, én MAGYAR vagyok!" – írja önéletrajzi könyvében Tim Howard futballkapus, aki 1979-ben, New Jersey-ben született. Édesanyja Fekete Eszter, édesapja a színes bőrű Matthew Howard. 1956-ban emigrált nagyszülei, Fekete Pál és felesége Éva, alapító tagjai voltak a Magyar Öregdiák Szövetségnek és az Amerikai Magyar Koalíciónak. Tim Howard a 2010-es és a 2014-es világbajnokságon, összesen 8 mérkőzésen lépett pályára az amerikai labdarúgó-válogatottban. Belgium ellen 15 védést mutatott be, ami világcsúcs vb-meccsen. Utána Obama elnök telefonon gratulált Howardnak, megkérdezve, hogy az édesanyja túlélte-e az izgalmakat. A magyar állampolgársággal is rendelkező kapus a Manchester Unitedben 45, az Evertonban 413, az amerikai válogatottban 115 mérkőzésen szerepelt. Az 1956-os forradalom 60. évfordulójára küldött videóüzenetében elmondta, hogy nagypapjától rengeteget hallott Magyarországról, és a forradalomról. A házuk, az ételek csodálatos illata boldog emlék fiatalkorából. Tim Howard büszke magyar származására, mert személyesen látta, ahogy nagyszülei életük végéig segítették az Amerikába menekült honfitársaikat.

Amerikai Egyesült Államok
New Jersey

Tim Howard

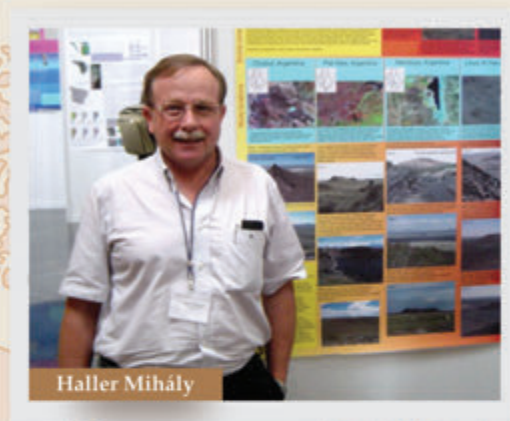
Kanadai hokisztár Shannon Szabados

Egy magyar származású jégkorongozó legendává vált a sportág őshazájában. Ezt egy kicsit érdemes „ízlelgetni”. Az 1986-ban, Edmontonban született Shannon Szabados az elmúlt három téli olimpián két arany- és egy ezüstérmét nyert a kanadai női jégkorong-válogatott kapusaként. Világbajnokságokról egy arany-, négy ezüst- és egy bronzérme van. A 176 centi magas, 68 kilós hokis fejlődése egyedülálló. Tizenöt éves kora óta – a kanadai női válogatottat kivéve – csak férficsapatokban játszik. Egyre magasabban jegyzett bajnokságokba igazol, ahol első nőként harcolja ki a szerződését. Ezekben számtalan egyéni díjat nyert. Rendszerint bekerül a szezon csapatába és többször választották az „Év legjobbjának”. Szülővárosában kétszer is szurkolói és médiakampány indult azért, hogy az NHL-ben szereplő Edmonton Oilers igazolja le véstartaléknak. Ezeknek végül az lett az eredménye, hogy Shannon Szabados – természetesen első nőként – részt vehetett az ötszörös Stanley-kupa győztes edzésén, ami hatalmas sajtóvisszhangot kapott. A 2010-es, Vancouver-i Téli Olimpia döntőjét kapott gól nélkül, 2-0-ra nyerte Szabadossal Kanada. A négy év múlva, Szocsiban lejátszott Kanada–Egyesült Államok fináléja a valaha volt legjobb női mérkőzés. Állandó jelzője: eufória. A szinte fokozhatatlan izgalmak végén, 2-2 után hirtelen halállal nyert Kanada, kapujában a káprázatos Szabadossal, akit a Women's Hockey Life szakportál 2019. december 31-én megválasztott az „Évtized játékosának”. Szabados 2020-ban, kislánya születése miatt nem játszott, de nem is unatkozott. Megjelentette az általa írt és illusztrált mesekönyvét, melynek címe: Minden nyuszi szeret játszani.

Argentín hegyek magyar kutatója Haller Mihály

Prof. Dr. Miguel Hallert, azaz Haller Mihály geológust, 2020-ban a Buenos Aires-i Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. A kutató történelmi erdélyi családból származik, ősei a fejedelemség korától befolyásos személyiségek voltak. Köztük főurak, politikusok, hadvezérek, írók és persze tudósok. Haller Mihály 1948-ban, Svájcban született, de már Argentínában lett a hegyek szerelmese. A távoli Dél-Amerikában is magyar feleséget választott, Bartha Katalint. Erről így beszélt a Kőrösi-öztöndíjas Vágási-Kovács Annának adott interjúban: „Nagyon büszke vagyok kettős identitásomra. Úgy gondolom, magyar származásom, valamint Argentínában való felnövekedésem és végzettségem, személyiségem része. Mindez segített az intellektuális növekedésben és szakmai pozícióim elérésében. Továbbá az a tény, hogy egy magyar származású nőt vettem feleségül, az egész családomnak is különleges jelleget adott.” Haller Mihály lányai közül dr. Haller Sofia történész, tanár, akinek gyermeke egyike a Buenos Aires-i magyar óvoda kis növendékeinek. A büszke nagypapát, a Patagóniai Nemzeti Egyetem tanárát az utazás, a földrajz és a kémia szeretete terelte a vulkánok felé. Ehhez új hazájánál jobb terepet nem is találhatott volna. Lóháton járhatta az Andok vidékét, megismerhette a hegyekben élő embereket, a természetet. Nemzetközi expedíciókban magyar kollégáival is kutatja a tűzhányók titkait. Eredményeivel hozzájárult Argentína eddig még felfedezetlen tájainak tudományos megismeréséhez.

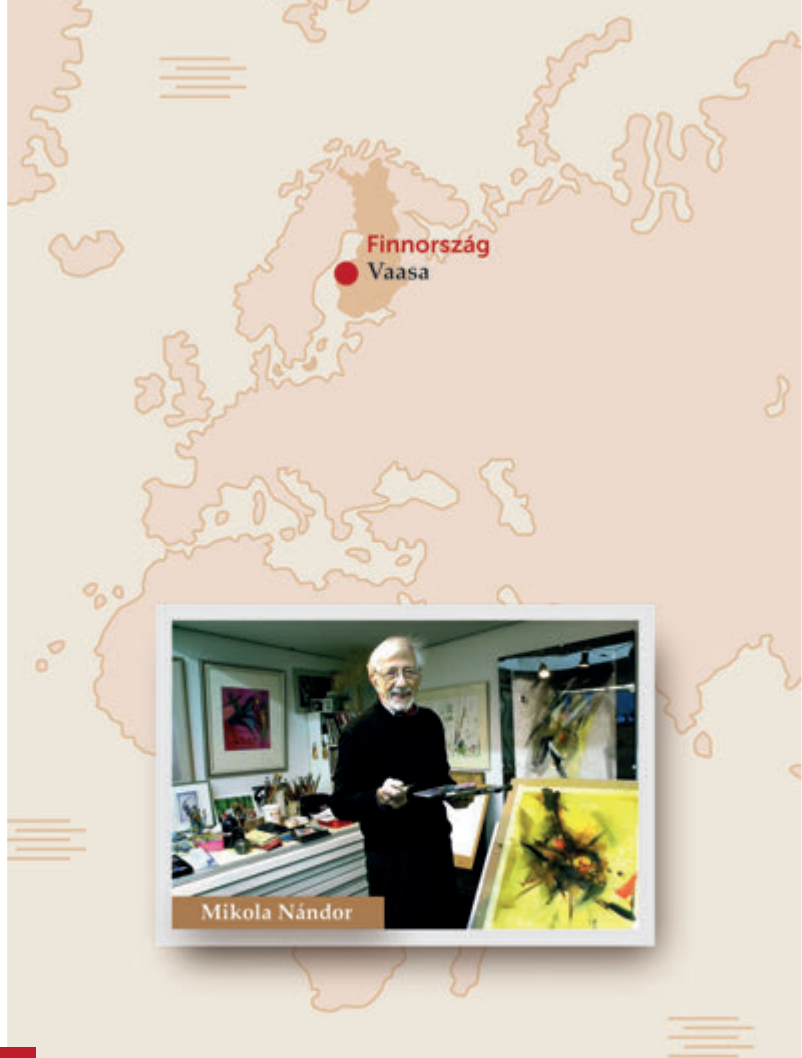

Argentína
Buenos Aires

A finn táj magyar festője

Mikola Nándor

Friss látásmódja, az északiak számára természetes világ új értelmezése tette a XX. századi finnországi művészet meghatározó alakjává. Mikola Nándor 1911-ben Budapesten született. Édesapja nyomdász volt, talán ezért választotta az Iparművészeti Iskola litográfus osztályát. Tehetségére felfigyelt Rudnay Gyula festő, aki a Művészeti Szabad Akadémián lett a tanára. Mikola 1936-ban került Finnországba. A Botteni-öböl partján, Vaasa városában telepedett le, ahol még életében, 1994-ben megnyílt a Mikola Múzeum. Festményeinek többsége nagy méretű akvarell. Mikola Nándor rendszeresen szerepelt az északi országok művészettel, reklámmal és dizájnnal foglalkozó tévéműsoraiban. 1979-ben a legendás finn köztársasági elnök, Urho Kekkonen professzori címet adományozott neki, majd átvehette a Finn Műbarát Társaság nagydíját. Mikola Nándor 1971-ben Debrecenben a magyar közönség előtt is bemutatkozhatott. Képei ott vannak európai és amerikai közgyűjteményekben, így a Magyar Nemzeti Galériában is, de szívesen vásárolnak „Mikola Nándort” magángyűjtők is világszerte. 1982-ben részt vett a Múcsarnok külföldön élő, magyar művészeket bemutató tárlatán. Mikola Nándor 2006-ban, 95 éves korában halt meg Finnországban. A „Suomi 100” rendezvénysorozat részeként, 2017-ben Budapesten, a Várnegyed Galériában „Északi tájak magyar és finn ecsettel” címmel láthatta a magyar közönség a finnországi magyar Mikola Nándor és a finnországi svéd Carl Wargh közös kiállítását.

Aki Bud Spencerrel is bunyózott Joe Bugner

Hányan, de hányan mondhatták, hogy bárcsak egyetlen pofont kaphattam volna tőle! Nos, Joe Bugner nemhogy egyet, de százat is kapott, sőt, adott is neki! Az 1950-ben, Szőregen született Kreul József az édesanyjával 1956-ban menekült el Magyarországról. A Nyugaton már Joe Bugner néven ismertté vált ökölvívó és színész előbb Angliában élt, majd Ausztráliában telepedett le. Új hazájában „Aussie Joe” a beceneve. Harminckét évig volt profi bokszoló. Megküzdött a kor nagyjaival, Muhammad Alival, Joe Frazierrel, Frank Brunóval. Ali ellen második meccsét 1975-ben, Kuala Lumpurban vívta 22 ezer néző előtt, amit 60 országban közvetítettek. A világbajnok 15 menet után pontozásos győzelmet aratott, de Bugner sem járt rosszul, vereségével is félmillió dollárt keresett. James „Csonttörő” Smith legyőzésével 1998-ban elnyerte a WBF nehézsúlyú világbajnoki övét. A meccs után, a csúcson vonult vissza. Nyolcvanhárom mérkőzést vívott, 69-szer nyert, 41-szer KO-val, 13-szor vesztett, egyszer pedig döntetlent hirdetett a bíró. Bud Spencerrel az *Én a vízilovakkal vagyok*, az *Aranyeső Yuccában*, a *Seriff az égből* és az *Akit buldózernek hívtak* című filmekben mérte össze – persze hiába – az erejét. Joe Bugner szerepelt *Jean-Claude Van Damme Streetfighter – Harc a végsőkig* című akciófilmjében, de láthattuk a nevét *Az elveszett világ* vagy *az Utazás a föld középpontja felé* stáblistáján is. Angliában és Ausztráliában is rendszeresen feltűnik a médiában, gyakran hívják valóságshow-kba, tv-sorozatokba, beszélgetős műsorokba.

Ausztrália

Japán aranyak magyar segítséggel

Murofusi Kódzsi

Az arcvonásai és a termete is különlegessé teszi honfitársai között. Volt honnan örökölni a sportos géneket. Az 1974-ben született, 187 centis és 95 kilós atléta édesapja szintén kalapácsvető, japán csúcstartó volt addig, amíg fia meg nem előzte. Erdélyi magyar édesanyja, Móritz Szerafina pedig junior-Európa-bajnokságot és felnőtt román bajnokságot nyert gerelyhajításban. Murofusi Kódzsi húga, Juka, a kalapácsvetés mellett diszkoszvetésben is Ázsia egyik legjobb versenyzője volt az ezredfordulón. Az olimpiai és világbajnok Murofusi Kódzsi japánul, magyarul és angolul is beszél. A kalapácsvetés első japán klasszisa húszévesen második lett az Ázsiai Játékokon, amit később kétszer is megnyert. Világbajnokságokról mindhárom éreből jutott neki egy. 2004-ben, az athéni olimpián 82 méter 91 centis dobásával szerezte meg az aranyat, amiért hazájában megkapta a „Becsületmedál lila szalaggal” kitüntetést. Pekingben ötödik lett, mert bár előbb kizárták az előtte végzett két fehérorosz versenyzőt, két évvel később mégis elismerték az eredményeiket. Londonban Pars Krisztián győzött, Murofusi akkor az olimpiai dobogó harmadik fokára állhatott. 2011-ben hazája öt delegálta a NOB Sportolói Bizottságába. 2014-ben vonult vissza a versenyzéstől. A sporttól azonban nem szakadt el, hiszen még abban az évben kinevezték a 2020-as Tokiói Olimpia versenyigazgatójának.

Murofusi Kódzsi

Japán
Numazu

Vitorlázó szemgyógyító Elizabeth Rakoczy

„Képzélek el, hogy újraprogramozzuk a vírusokat, amelyek így képesek lesznek meggyógyítani betegségeket.” – avat be munkájába Elizabeth Rakoczy. A kutató kifejlesztett egy módszert, amely képessé teszi a szem sejtjeit, hogy saját magukat állítsák helyre. Ezután fölöslegessé válnak a gyakori, fájdalmas és költséges szemműtétek. A Miskolcon született Elizabeth Rakoczy, leánykori nevén Szepessy Piroska Erzsébet érdeklődése kiskorában, az 1950-es években fordult a tudomány felé. Miután szerencsésen meggyógyult a világon több tízezer gyermeket sújtó paralizisból, felismerte az orvoslás jelentőségét. A szülei mindig is támogatták kísérletező szándékait, még akkor is, amikor az egyik próbálkozása nem várt robbanással végződött. A Petrik Lajos Vegyipari Technikum elvégzése után mikrobiológiát és biokémiát tanult. A doktori disszertációját elméleti szerves kémiából írta a Budapesti Műszaki Egyetemen. 1985 óta a Nyugat-Ausztráliai Egyetem professzora, melynek szemészeti intézetében munkatársaival a makuladegeneráció gyógyításával foglalkozik. Ez a szembetegség rontja az idősök olvasási, írási, autózévesési és arcfelismerési képességeit. Munkájához 300 millió dollár támogatást gyűjtött össze. Elizabeth Rakoczy 2017-ben megkapta a Florey-érmet, amit Howard Florey ausztrál Nobel-díjas tudósról neveztek el. A tudós, kutató szenvedélyes vitorlázó, aki férjével, Istvánnal járja a világtengereket. Elizabeth Rakoczy különleges személyisége megjelenik könyveiben, írásaiban, bejegyzéseiben, amelyekben lebilincselően ír munkájáról és utazásairól is.

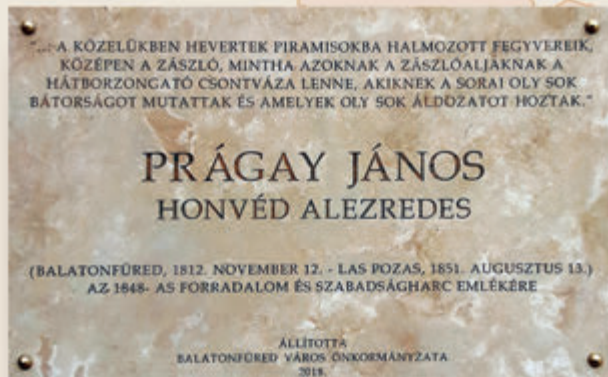
Ausztrália
Perth

Magyar és kubai szabadságharcos Prágay János

Már obsitos tisztként, 38 éves korában jelentkezett Klapka Györgynél szolgálatra. A szabadságharcot alezreduesi rangban fejezte be. 1849 októberében komáromi kapitulánsként mentesült a felelősségre vonás alól, és New Yorkban telepedett le. Fernet Kornél honvéd őrnaggyal megírta a szabadságharc történetét. A művet angolul és németül 1850-ben adták ki Amerikában. Könyve felkeltette az emigrációban élő Narciso López kubai forradalmár figyelmét. Prágay János és a környezetében élő magyar emigránsok kötelességüknek érezték segíteni a kubai szabadságharcát és csatlakoztak a készülő expedícióhoz. A seregben Prágay János tábornoki rangot és vezérkari főnöki beosztást kapott. A volt magyar honvédtisztek nem tudhatták, hogy az akció valójában nem Kuba felszabadítását, hanem az Egyesült Államok Kuba feletti fennhatóságának elősegítését szolgálta volna. A partraszállók a kubai lakosságtól semmiféle segítséget nem kaptak. A spanyol haderő Las Pozas mellett legyőzte a támadókat. López a spanyolok elfogták és kivégezték. A csatában Prágay mindkét combját átlőtték, és hogy a vezér sorsát elkerülje, főbe lőtte magát. Szülővárosában, Balatonfüreden emléktábla tiszteleg Prágay János hősiességét.

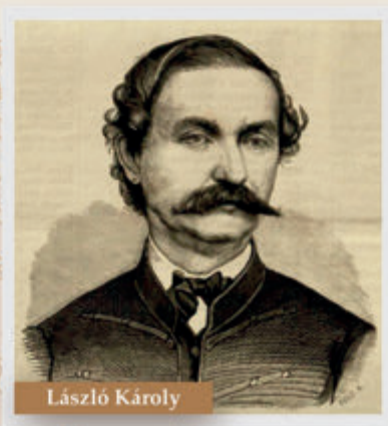

Amerikai Egyesült Államok
New York

Kossuth titkára László Károly

A kormányzó így írt hű társáról: „Azon kevesek közé számítom én őt, kik iránt úgy is mint hazafi, de úgy is mint ember magamat hálára kötelezettnek érzem. Ha módom volna, tőle nem válnék meg soha, mert meg vagyok győződve, hogy ő tapasztalt ragaszkodásánál fogva a mellettem állást bármi más kényelmesb és jutalmazóbb állásnak elébe nem tenné.” László Károly 1815-ben született Kecskeméten. Debrecenben lett jogász és teológus majd Pesten mérnök. A szabadságharcot közvitézként kezdte a tüzéségnél, Világost már századosként élte meg. A fegyverletétel után követte Kossuthot az emigrációba, titkára és iratainak őrzője lett. Részletes beszámolókat írt az emigráció első korszakának belső válságáról, az emigránsokat megosztó elvi-politikai ellentétekről. László Károly végigkövette Kossuth amerikai útját. 1852. július 14-én búcsúzott el tőle, amikor Kossuth visszatért Európába. László Károly Amerikában maradt, ahol mérnökként csatorna- és vasútépítéseken dolgozott. 1853-ban megkapta az amerikai állampolgárságot. Két évig Mexikóban az állami birtokok felmérését végezte, később mahagóni- és berzsényfatereskedést folytatott. Utazásairól és az indiánokról a Vasárnapi Újságban közölt tudósításokat. 1867-ben kreol feleségével hazatért. 1892-ben még felkereste az idős Kossuthot Torinóban, majd két évvel később halt meg Bátyán.

Amerikai Egyesült Államok

Fények, árnyékok, épületek

Lucien Hervé

Az Építészet és fénykép című könyvében, a Hódmezővásárhelyen 1910-ben Elkán László néven született Lucien Hervé néhány mondatban szinte „kiadja” módszerét, gondolkodását a fotográfiáról. Ezek szerint: „A fényképész nem elégedhet meg a látvány szépségével: az igazsághoz is ragaszkodnia kell, mert e nélkül minden – a szépség is – hazugság. Minél igazabb a kép, annál szebb.” Tehát Hervé szerint az őszinteség a lényeg. Ennek a tulajdonságnak köszönheti, hogy megtalálta az igazi útját. A II. világháború után Marseille-ben több száz felvételt készített a világhírű svájci építész, Le Corbusier egy házának építési munkálatairól. A valóságot fényképezte, nem az ideát, és így ez a sorozat nem kellett egyetlen lapnak sem. A fotós – jobb híján – elküldte a képeket a tervezőnek, aki válaszlevelében azt írta: „Önben egy építész lelke lakik.” A két művész összebarátkozott, és onnantól együtt is dolgozott. Le Corbusier felkérte honfitársunkat, Lucien Hervét, hogy dokumentálja az összes munkáját, beleértve az épületeit, vázlatait, festményeit. Ezután így tett a kor szinte valamennyi híres építésze, köztük Alvar Aalto, Breuer Marcell, Walter Gropius, Tange Kenzo és Pier Luigi Nervi. Száznál is több önálló fotókiállítása volt-van világszerte, de a róla és a művészetéről szóló könyvek száma is meghaladja a százat. Lucien Hervé 2007-ben Párizsban hunyt el.

Lucien Hervé

Buenos Aires építészei

Kálnay András és Kálnay György

A Magyar Királyi József Műegyetemen kiváló képzés folyt. Ott végeztek a Kálnay testvérek, az 1893-ban született András és öccse, György, akik a XX. század első felében máig ható nyomot hagytak az argentin főváros arculatán. A leghíresebb épületeik közé tartozik az egykori szerkesztőség, az art deco stílusú Diario Crítica épülete, amely most a rendőrség székháza. A Gran Cine Florida, Argentína első mozija, melynek egyik emeleti lakásában élt Kálnay György feleségével és nyolc gyermekével. A Müncheneri söröző, amely ma múzeumi igazgatóság, a Cine-Teatro Broadway mozi, vagy éppen az Estadio Luna Park, ahol kosárlabda-vb-t is rendeztek. Az építészek 1920-ban érkeztek Dél-Amerikába. Eredetileg az Egyesült Államokba készültek, ám az a hajó, amelyre Nápolyban felszöktek, végül Argentínában kötött ki. Kálnay András és György együtt nyitott irodát Buenos Airesben. A húszas évek közepén azonban különváltak útjaik, de külön-külön is sikeresek tudtak maradni. Kálnay András a „legtermékenyebb” építészek egyikének számít Argentínában, legalább száz épület köthető a nevéhez. Ezek közül sokat még ma is használnak. A 40-es évektől visszavonultan élt, a festészetnek és filozófiai könyvek írásának szentelte az idejét, 1968-ban pedig hazatért Magyarországra. György 1957-ben Argentínában hunyt el, ahol a mai napig működik a munkáikat bemutató andres y jorge kalnay blog.

Az Evangélium hirdetője

Limp Ferenc

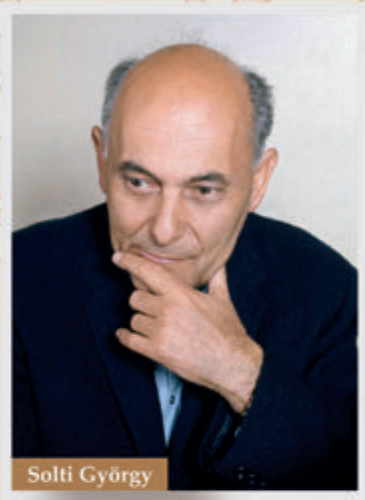
A Nógrád megyei Óváron, 1696-ban született jezsuita lelképásztor tizenhét évesen, Trencsénben lépett be a rendbe. Azokban az évtizedekben indultak az európaiak számára újonnan felfedezett földrészek felé a hittérítők. Köztük rengeteg magyar volt. Őket biztosan nem a gyarmatosítás, az arany bűvölete vezérelte a távoli népekhez, hanem a legjobb szándék, a Krisztusból kiáradó szeretet megismertetése. Limp Ferenchez is eljutottak a hírek a dél-amerikai missziókról. Az ifjú szerzetes már újoncvei alatt elhatározta, hogy bölcsészettudományokat és teológiát tanulva felkészül a nagy útra. Harmincesztendősen szolgáltra jelentkezett. Orosz Lászlóval együtt került ki a mai Argentína területére, a Río de La Plata gyarmatra. Onnan eljutott a kontinens belsejébe, Paraguayba, a guarani indiánok közé. Magyar rendtársai 1740-ben, Apóstolesben találkoztak vele. Mivel a jezsuiták szabad emberként és nem rabszolgaként bántak az indiánokkal, a portugál király gazdasági érdekei miatt kiutasította őket a kontinensről. Limp Ferenc atyát betegsége miatt nem deportálták. Hazájától távol, 1769-ben halt meg. Egyetlen levele maradt az utókorra. Ez viszont az első források egyike, amely beszámol Paraguay földrajzáról és a jezsuita missziók életéről.

Chicago magyarja

Solti György

Aki a két háború között be tudott kerülni a Zeneakadémiára, szinte biztosan világhírű muzsikus lett. Az 1912-ben született Solti György Bartóknál, Weiner Leónál és Dohnányinál is tanulhatott. A karmester így ír erről önéletrajzában: „A képzés az Akadémián nehéz és időnként igen kemény volt: aki végigcsinálta, igazi zenészként került ki onnan.” Ez a tudás pedig fényes sikerekhez segítette Solti Györgyöt. Dirigensként először 1936-ban, a Figaro házasságával lépett a budapesti közönség elé, amellyel megalapozta hírnevét. A kritikák már ekkor meglátták benne a későbbi nagyságot. A II. világháború után a Bajor Állami Opera választotta zeneigazgatójának, majd Londonban, Salzburgban, Edinburghban és Frankfurtban vezényelt. A Covent Garden élén eltöltött évtizede alatt a britek szerint a „világ legjobb operaházává” tette az intézményt. 1969-től húsz éven át neve a Chicagói Szimfonikus Zenekarral „nőtt össze”. A nagy lemezcégek ekkor rögzítették Solti György vezényletével Wagner, Mozart, Beethoven és Bartók remekműveit. Ezekért összesen 31 Grammy-díjat kapott, II. Erzsébet brit uralkodó pedig lovaggá ütötte. 1997-ben, Antibes-ban halt meg, hamvait a Farkasréti temetőben, Bartók Béla sírja mellett helyezték örök nyugalomra. A világhíró Solti György sírkövén ez áll: „Hazatért”.

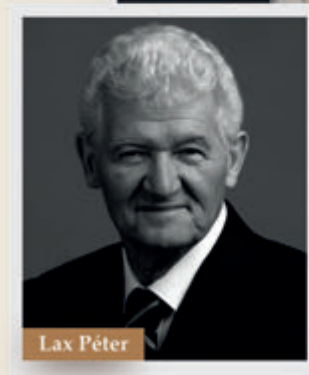

Amerikai Egyesült Államok
Chicago ●

Akit megelőzött a híre

Lax Péter

Noha az akkor 15 éves Lax Péter családjával 1941-ben emigrált Amerikába, későbbi mestere, Neumann János már tudta, hogy kivel találkozhat hamarosan. Itthonról ugyanis tájékoztatták arról, hogy az Eötvös matematikai verseny kiválósága elindult az Új Világ felé. Lax Péter a New York-i Egyetemen diplomázott és szerzett doktori címet. Az amerikai „atomvárosban”, Los Alamosban a Manhattan-terv folytatásán dolgozott. Tudóstársai között honfitársai is voltak, így ott találkozhatott Kemény Jánossal, a Basic-nyelv megalkotójával is. Elsősorban alkalmazott matematikával foglalkozik. Tiszteletbeli tagjának választotta a Szovjet, a Francia és a Kínai Tudományos Akadémia is. 1962-től rendszeresen tart előadásokat Budapesten. Lax Péterről így írt unokaöccse, Gazda István tudománytörténész: „Műveltsége bámulatra méltó, Berzsenyit és Arany Jánost úgy idézi, mintha most végzett volna egy budapesti egyetem magyar szakán. 2005-ben egész tudományos és tanári életművéért, s ezen belül a parciális differenciálegyenletek elméletében és annak alkalmazásaiban elért alapvető eredményeiért ítéltek oda számára az Abel-díjat. Örömmel és büszkeséggel tölt el bennünket, hogy a világhírű matematikus, Niels Henrik Abel születése bicentenáriuma alapított norvég díj, amely voltaképpen a matematikai Nobel-díj, egy Magyarországról indult tudósnak adatott át a norvég trónörökös által.”

A finnek magyar katonája

Paasonen Aladár

Nyelvész édesapja Magyarországon ismerte meg feleségét. Fiuk 1898-ban született Budapesten. A családot Finnországban érte az 1918-as polgárháború. Aladár a vörösökkel szemben a fehérekhez csatlakozott. A győzelem után hazájául Finnországot, hivatásául a katonai pályát választotta. Paasonen Aladár Moszkvában és Berlinben katonai attaséként, a Népszövetségben a finn delegáció tagjaként dolgozott. Kyösti Kallio finn elnök szárnysegédjeként részt vett a magyar–finn kapcsolatok kiépítésében. Harcolt a Szovjetunió ellen az 1939-es Téli háborúban, majd 1941-től a II. világháborúban. A finn hírszerzés vezetőjeként sorra fejtette meg a szövetségesek rádióüzeneteit. Talán éppen emiatt, már 1942-ben tudta, hogy Németország elveszíti a háborút. Közös „kiugrást” tervezett Magyarországgal, de áttörést nem sikerült elérnie. 1945 után felesége, Barta Ilona Flóra vezetéknevét használva menekült családjával a szovjet hírszerzés elől, végül az Egyesült Államokban telepedett le. 1955-től, már CIA-ügynökként, szovjet kémeket leplezett le Európa-szerte. Nyugdíjazása után, 1974-ben Pennsylvániában halt meg. Mellszobra felesége szülővárosában, Nagykőrösön áll, ahol sokszor megfordult. A rajta olvasható felirat szerint: Paasonen ezredes értékes munkát végzett mind Finnország, mind Magyarország függetlenségének és jövőjének biztosításáért.

Az első lovaggá ütött filmes

Sir Alexander Korda

Irodalom, történelem, valódi művészet. Ez Korda Sándor, azaz Sir Alexander Korda sikerének titka. A filmrendező, producer, 1893-ban Pusztatúrpásztón született. Miután a családja Budapestre költözött, és elvégezte a középiskolát, Párizsba ment megismerni a filmgyártást. Hazatérve „film-es szakújságíró” lett, ő jegyezte az első magyar filmkritikát. Az 1910-es években szaklapokat is kiadott. A Pesti Mozi, A mozi és a Mozihét szerzői között találjuk Karinthy Frigyest és Babits Mihályt is. Első rendezése a Fehér éjszakák című némafilm volt. A Nagymama főszerepére Blaha Lujzát kérte fel, akiről ez az egyetlen mozgókép maradt az utókorra. Korda Sándor 1919 után Angliában kezdett új életet a London Film Studio megalapításával. Sok magyar filmmel dolgozott, köztük volt Rózsa Miklós zeneszerző és testvérei, a rendező Korda Zoltán és a látványtervező Korda Vince. Amerikát a VIII. Henrik magánélete című filmmel hódította meg. A főszereplő, Charles Laughton Oscar-díjat kapott érte. Nála kezdett Vivien Leigh és Laurence Olivier. 1942-ben VI. György király a brit filmgyártás fellendítéséért lovaggá ütötte. Nevét viseli a Brit Filmakadémia díja, amit az év legjobb filmjének ítél a testület, valamint a 90 millió eurós beruházásból épült etyeki Korda stúdió.

„The Australian of the year” 1987 Sir Peter Abeles

Nem túlzás mágnásnak nevezni. Rendkívül sikeres közlekedési vállalkozásai a legmagasabb körökbe emelték Ausztráliában. Ábeles Péter 1924-ben Bécsben született, de Magyarországon nőtt fel. Már fiatalon belevágott az üzletbe, kabarészínházat vezetett Erdélyben. Ott ismerte meg feleségét, Claire Dan énekesnőt. Az államosítások miatt 1949-ben elhagyták hazájukat és Ausztráliában kerestek új lehetőségeket. Ábeles Péter házaló ügynökként kezdett, majd vett két használt teherautót, ahogy nevezte, Sámson és Delilát, és megalapította az Alltrans vállalatot. Felismerte a hatalmas országban a fuvarozásban rejlő üzleti potenciált. A cég másfél évtized múlva már 500 járművel szállított, majd egyesült a Thomas Nationwide Transporttal, és TNT-Alltrans néven rövidesen meghódította a világot. Sorra vásárolta fel világszerte a hasonló profilú cégeket és a 80-as évtizedre már 180 országban repültek, gurultak és úsztak a vízen TNT feliratú járművek. Kiterjedt vállalkozásait többször vádolták amerikai maffiakapcsolatokkal, de Ábeles tagadta ezeket, és rendőrségi ügye sem volt. 1972-ben lovagi címet nyert és 1987-ben Sir Peter Abeles lett az „Év ausztrálja”. Az üzletember, aki az Ausztrál Rákkutatási Alapítványt vezette, 75 éves korában, Sydney-ben halt meg.

Átlátta a pénzügyeket Nagy Pongrác

„Negyvenhárom évnyi Nyugatra szakadás után, a piacgazdaságot jól, a kommunista parancsgazdaságot elég jól ismerő közgazdász hazatér, hogy szakmailag segítse az átállást a másodikról az elsőre. Szolgáltatára az egymást követő kormányok nem tartanak igényt, így a „kispadról” nézi végig a váltást. Ezt, a parancsgazdaságot nem ismerő Nemzetközi Valutaalap irányítása alatt, a Világbank segítségével, a piacgazdaságot nem ismerő magyarországi „szakértők” bonyolítják le.” – Ez áll Nagy Pongrác „A gazdasági rendszerváltás a kispadról” című művéről készült összefoglalóban. És ebben talán benne is van minden. Nagy Pongrác 1925-ben született. A cisztercieknél érettségizett, majd a Pécsi Egyetemen doktorált államtudományból. A 40-es évek második felében volt bányász, napszámos, kubikos. Rákosi alatt Franciaországba emigrált, ahol jogi tanulmányai mellett volt autógyári munkás és komornyik. Közgazdasági diplomáját már a London School of Economics and Political Science-en szerezte. Az 50-es években lett az OECD közgazdásza Párizsban, dolgozott amerikai bankoknál, valamint a Nemzetközi Valutaalap és az ENSZ gazdasági tanácsadójaként Afrikában. Szakkönyvei közgazdasági alpművek, egyetemi tankönyvek. Publikációi hivatkozási alapnak számítanak a szakmában. Nagy Pongrác a rendszerváltás után tért haza, és 2015-ben, 90 esztendőskorában halt meg.

Gerő Jenő, azaz Szőke Szakáll

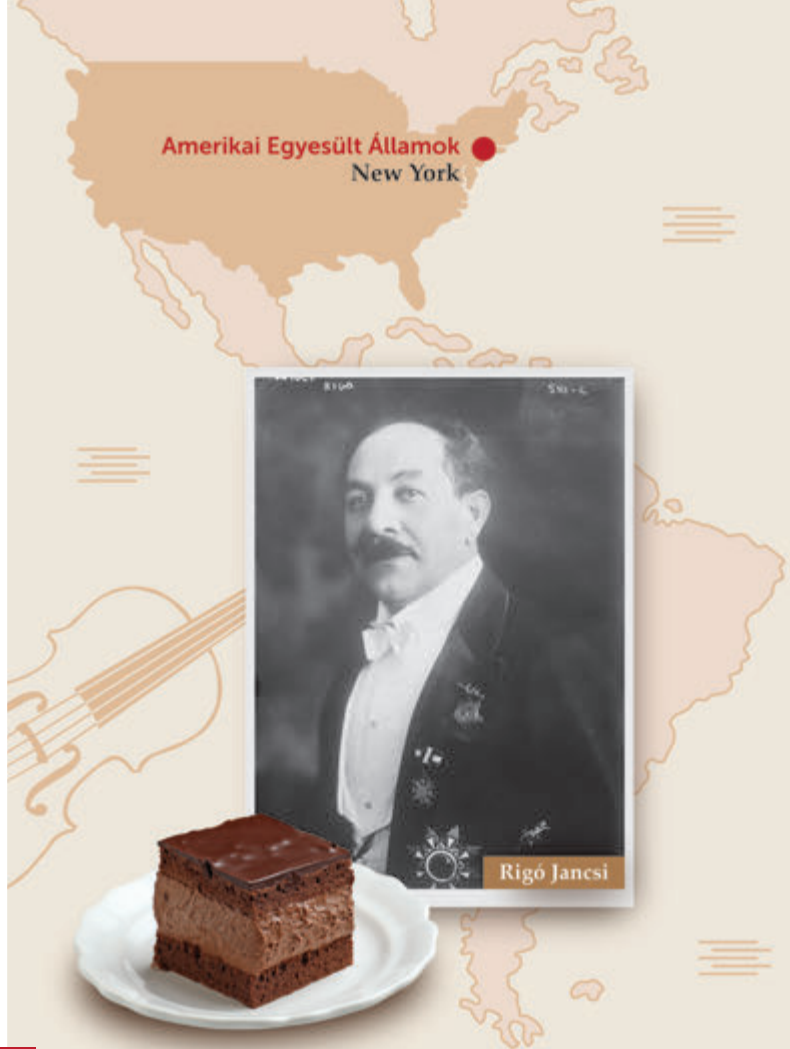
Ahogy óvja, védi a Casablancában Humphrey Bogartot – az feledhetetlen. A pincér, Karl figuráját a rendező, Kertész Mihály valamelyik budapesti kávéház „főúrától” mintázhatta. Ezt a szerepet még Hollywoodban sem is bízhatta másra, mint Szőke Szakállra. Oscar-díj lett az eredmény. Ez a joviális, kedves figura született „kabarettista”. Az addig hivatalnokként dolgozó fiatalember 25 éves korában a budapesti Modern Színpadon szórakoztatta először a közönséget, ezután kitérült előtte a fővárosi lokálok világa. Fellépett a Sörkabaréban, a Kristálypalotában, a Fekete Macskában, a Téli Kertben, a Palace-ban, a Kis Komédiában, az Apollóban, a Royal Színházban. Micsoda éjszakai élet volt akkoriban Pesten! Szőke Szakáll írt, rendezett, konferált, igazgatott. A „Vonósnégyes” című bohózata a műfaj csúcsa. Filmezni 1915-ben kezdett. Összesen nyolcvannyolc magyar, osztrák, német és amerikai filmben szerepelt a néma korszaktól 1951-ig. Karinthy Frigyes „Barátságos arcot kérek” című mozijához Szőke Szakállt kérte fel főszereplőnek. Az 1920-as években Bécsben és Berlinben dolgozott, a következő évtizedre visszatért Budapestre. Végleg 38-ban hagyta el Magyarországot, és 1955-ben Los Angelesben halt meg. Szőke Szakáll magyarul is megjelent önéletrajzának címe: „Vonósnégyes Casablancában. Életem Ferenc József császár, Adolf Hitler és a Warner Brothers uralma alatt.”

Amerikai Egyesült Államok
Los Angeles

A tüzes szemű primás „édes” élete Rigó Jancsi

Akinek a neve a muzsika és a gasztronómia világában is halhatatlanná lett, nem élt hiába. Az 1858-ban, Pákozdton született fiúcska ötévesen kezdett hegedülni. A húrokat lopta a hangszerhez, amit aztán megbocsátottak neki, így szinte egész nap gyakorolhatott. Miután csatlakozott a családi bandához, a környéken mindenki a tehetséges Jancsiról beszélt. Mestere a székesfehérvári Magyar Királyban zenélő Simplicius Barcza Józsi lett. A cseperedő legény beleszeretett főnöke lányába, és el is vette Mariskát, akivel meg sem állt Budapestig. Egy cukrászdában csokoládéval leöntött, barna süteményt vett szerelmének. A tulajdonos rögtön el is nevezte rigójancsinak az édességet, ami azonnal népszerű lett. A kávéházakban Jancsi romantikus, szívhez szóló játékaért rajongtak a női vendégek. Az országosan ismert Rigó Jancsi összeválogatta a legjobb cigányzenészeket és külföldön próbált velük szerencsét. Párizsban egy belga herceg amerikai felesége azonnal beleszeretett a hetyke bajuszú primásba. Mindketten felrúgták a házasságukat és együtt jártak tovább a világot. Rigó Jancsi válóperéről maga Mikszáth Kálmán tudósított az Országos Hírlapban. Frigyük tíz éve alatt elszórtak nyolcmillió dollárt, majd az asszony egy olasz pincéért elhagyta Rigó Jancsit. Zenészünk nem heverte ki ezt a csapást, és 1927-ben elfeledve, szegényen halt meg New Yorkban.

Mentésre született

Dr. Lengyel Árpád

A Fiumei úti temetőben, a MAHART Tengerhajózási Üzemigazgatósága által állított sírfeliraton a következő olvasható: „Dr. Lengyel Árpád a Carpathia hajóorvosa, aki a Titanic süllyedésekor mentési és orvosi munkájával kiérdemelte az egész világ elismerését.” Egészen pontosan 705 túlélőt kezelt, vizsgált, csoportosított sérülések szerint. „Alig győztük a sok munkát és a vigasztalást.” – írta a „Titanic süllyedése” című könyvében. Dr. Lengyel Árpád a Fiume – New York – Fiume útvonalon hajózó Carpathián teljesített orvosi szolgálatot. Ennek fedélzetén a Titanic vészjelzéseit a visszaúton, az Atlanti-óceánon észlelték, és azonnal a helyszín felé vették az irányt. Mivel akkor már nyolc éve tagja volt a Budapesti Önkéntes Mentőegyesületnek, gyakorlott kézzel látott munkához. A katasztrófa egész életére szóló lelki megrázkódtatást okozott Lengyel doktornak. Az 1886-ban, Pilismaróton született orvos soha többé nem szállt tengerre. Hősies helytállásáért a Titanic megmentett utasaitól aranyérmét, a Liverpooli Hajótöröttek Társaságától ezüstérmét és díszoklevelet, a budapesti mentőszolgálattól Vasérmérmét kapott. A Nagy Háborúban katonaorvosként szolgált, vitézségéért megkapta a Katonai Érdemrendet, a Signum Laudist. Leszerelése után, gégészként is mentőzött, majd a BESZKÁRT üzemorvosa lett. Dr. Lengyel Árpád 1940-ben, 54 éves korában halt meg.

41°3.4'N 49°56.8'W

1912. április 15.

Nincs más haza, csak az anyanyelv

Dancs Rózsa

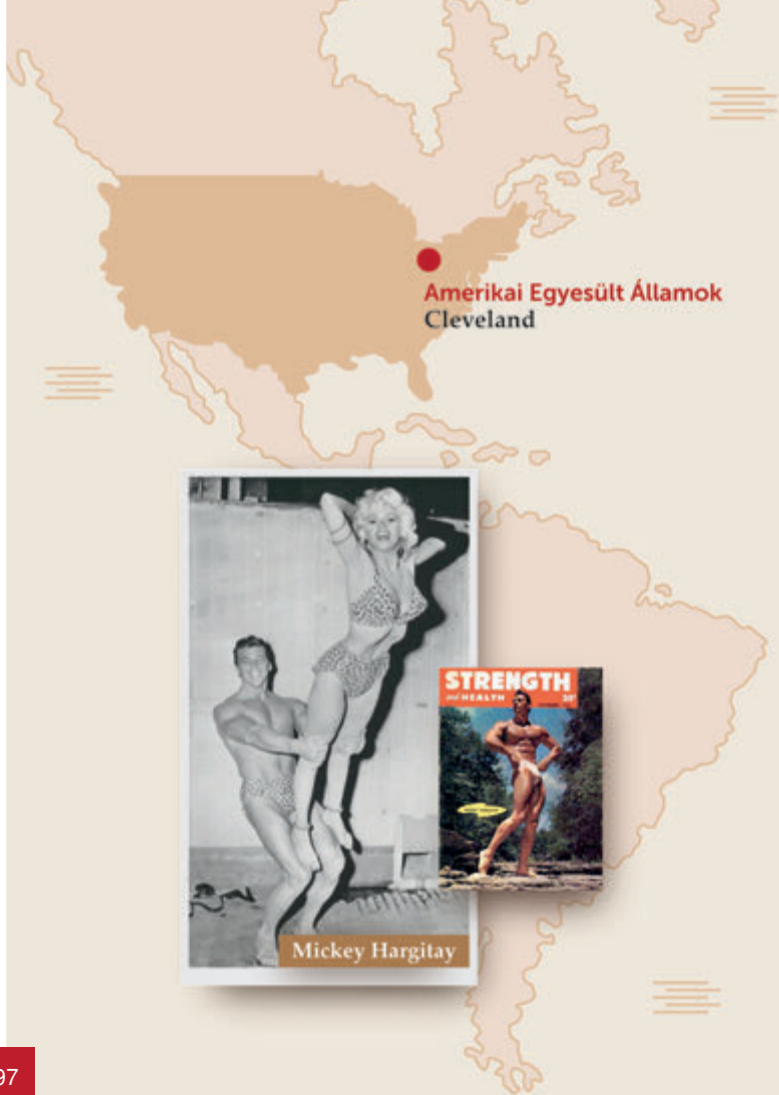
Az olyan embert, aki a világnak három pontján is otthonosan érzi magát, akár kozmopolitának is nevezhetjük. Dancs Rózsa azonban, legyen bár szülőföldjén, Erdélyben, a sokáig vágott, de őt a 80-as években be nem fogadó mai Magyarországon, vagy választott hazájában, Kanadában – mindig nemzetére gondol. Azért tesz, szervez, ír és utazik, hogy kultúránk megmaradjon, sőt gyarapodjon. Ezért is nyerte el a Szervátiusz Jenő-díjat, a Clevelandi Magyar Kongresszus Árpád-díját vagy az Ex Libris díjat. Dancs Rózsa a partiumi Érmihályfalván született, de gyermekkorát Háromszéken, Sepsimagyaróson töltötte. Magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomáját Marosvásárhelyen szerezte, majd Sepsiszentgyörgyön tanított. 1987-ben, két gyermekével, Katinkával és Tamással elhagyta Erdélyt. Ma Torontóban él, ahol a Seneca College-ban és a Torontói Egyetemen könyvtárszakkal és informatikával egészítette ki tudását. Férje, a délvidéki származású Telch György egyetemi tanár Kanadában született. A professzor angol nyelvi környezetben dolgozva, megismerkedésükkor már gyengén beszélt magyarul. Rózsa azonban „visszamágyarosította” párját, aki azóta fordít egyik nyelvről a másikra. 1998-ban alapították meg kiadványukat. Itt jelenik meg a Kalejdoszkóp kulturális folyóirat, és a Bóbita gyermeklap. A kétnyelvű kiadványoknak Dancs Rózsa a főszerkesztője.

Mr. Universe Kőbányáról

Mickey Hargitay

A Budapesten, 1926-ban született Hargitay Miklós felért a csúcsra. Testépítő és színész lett, Mr. Universe, aki feleségül vette kora szexszimbólumát, Hollywood sztárját, lánya pedig Emmy- és Golden Globe-díjas színésznő. Mesebeli történet egyetlen mondatban. Miklós gyerekként focizott, korcsolyázott, még cirkuszi artistaként is fellépett. A II. világháború után emigrált Amerikába, ahol vízvezeték-szerelő, ács és akrobata volt. Egy magazin címlapján a kigyúrt Herkules látványa vezette az edzőterembe. 1955-ben, Londonban már Mickey Hargitay lett Mr. Universe. Filmszerepeket kapott és a karjaiban kötött ki Jayne Mansfield, a szőke démon, akitől három gyermeke született: Miklós, Zoltán és Mariska. A viharos házasság hat év múlva válással végződött. Az asszony később autóbaleset áldozata lett, amit a gyerekek túléltek. A Jayne Mansfield életéről készült filmben Mickey Hargitayt Arnold Schwarzenegger alakította. Szomjas György 1988-ban forgatott Mickey Hargitayval, akiről a rendező így beszélt: Ő nem body-builder, hanem komplex sportember, aki pontosan fel tudta mérni az erejét. Az identitás szobra.” Büszke volt származására, gyermekei megtanultak magyarul. Mickey az Amerikai-Magyar Alapítvány 2005-ös díjátadó gáláján szülei tanítását idézte, mely szerint „esti imádba ne feledd el belefoglalni édes hazád nevét!”. Mickey Hargitay 80 éves korában, 2006-ban halt meg Los Angelesben.

A dzsungel úszó királya Johnny Weissmuller

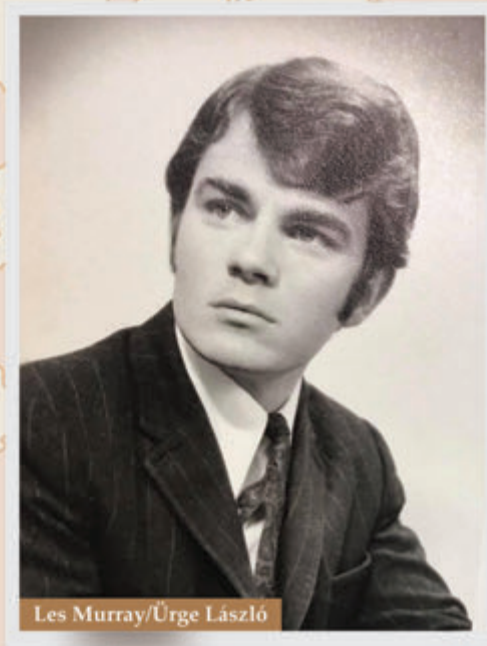
A Temes megyei Szabadfalván született, Weissmüller János néven, 1904-ben. Bánsági sváb családjával még kisgyermekkorában települt Amerikába. Úszni, légúti bajai ellen, orvosi javallatra kezdett. Jól megtanulta. A 190 centire nőtt, 95 kilós legény húszévesen a Párizsi Olimpián győzött 100 és 400 méter gyorson, valamint a 4-szer 200 méteres váltóban és egy bronzot is szerzett az amerikai vízilabdacsapat tagjaként. Négy év múlva, Amszterdamban megvédte címét 100 méteren és a váltóban is. Összesen 67 világcsúcsot úszott, ezek egyike a legendás, 1 perc alatti száz méter, mellyel bekerült a sportág halhatatlanjai közé. 1928-ban felhagyott a sporttal és Tarzanként Hollywood sztárja lett. Tizenkét részben látható, amint az afrikai dzsungelben kötélhágcsón leng fáról fára és összetéveszthetetlen kiáltásával rémisztgeti ellenségeit. Állandó társa Jane, az asszony és Csita, a majom. Ezután 13 epizódban életre keltette a rajzfilmhős, „Jungle Jim” figuráját is. Végül 34 filmben szerepelt. Ő maga is inkább úszónak, mint színésznek tartotta magát. A forgatások között strandokon is dolgozott és 11 fuldokló ember életét mentette meg. Ötször házasodott, életét betegen és szegényen fejezte be. 1984-ben halt meg. Koporsóját a tengerbe engedték és felvételről háromszor lejátszották a Tarzan-kiáltását. Utolsó útjára, hú társa, az akkor már több mint 50 éves csimpánz, Csita is elkísérte Johnny Weissmullert.

Amerikai Egyesült Államok
Hollywood

„A futball hangja” Les Murray, azaz Üрге László

„Nemcsak futballikon volt, hanem egy nagyszerű ausztrál történet megtestesítője is” – mondta róla az SBS tv-csatorna egykori vezérigazgatója, Michael Ebeid. Üрге László 1945-ben Pápán született. Még gyermekként, a Forradalom után, szüleivel emigrált Ausztráliába. Huszonöt évesen lett újságíró. Az országos médiabirodalom SBS-nél kezdetben magyar feliratokat írt a műsorokhoz, de hamar felismerték tehetségét. Hazájában 1986 és 2014 között ő közvetítette a labdarúgó-világbajnokságokat, sőt minden fontos mérkőzést. Akkor ragadt rá a „Mr. Football” becenév, mert részese volt az ausztrál labdarúgás felvirágzásának, a 2000-es évek páratlan sikereinek. Saját műsorai voltak, színés egyénisége rendkívül népszerű személyiséggé tette Ausztráliában. Utolsó magyarországi útján, 2014-ben átvehette a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét, és abban az évben visszavonult a televíziózástól. Les Murray tagja volt a FIFA Etikai Bizottságának. A labdarúgásért tett szolgálataiért hazájában megkapta a legmagasabb kitüntetést, Ausztrália Rendjének tagja lett. 2017 februárjában még részt tudott venni kedvenc játékosa és egykori barátja, Puskás Ferenc melbourne-i szobrának avatásán, ám néhány hónappal később legyőzte súlyos betegsége. Halála sokkolta Ausztráliát. A miniszterelnök és az ellenzék vezére is személyes üzenetben búcsúzott Les Murraytól, azaz Üрге Lászlótól.

Les Murray/Üрге László

Ausztrália
Sydney

Véget vetett a „némaságnak” William Fox

Aligha akad olyan pillanat, amikor a világon valahol éppen ne tűnne fel a neve egy filmvászonon vagy képernyőn. A Fox News adói éjjel-nappal sugároznak. Egykori anyacége, a hollywoodi 20th Century Fox stúdióban sok ezer film készült, többek között a Csillagok háborúja, a Titanic és az Avatar. A 2019-ben átalakult médiabirodalom székhelye a 150 méter magas, 34 emeletes felhőkarcoló, a Fox Plaza. A gyökerek azonban Magyarországon vannak. 1879-ben Tolcsván született Fried Vilmos, aki családjával kilenc hónapos korában került Amerikába. Ott, az édesanya vezetéknevének angolos változatát használva már William Fox lett a neve. Mosodai kisegítőből felküzdve magát, 1915-ben megalapította a Fox Film Corporation-t. Cége – elsőként a világon – a forgatókönyvírástól a bemutatóig egy kézben tartotta a filmgyártást. A szereplőkből ő csinált „sztárokat”, akikért tódult a közönség mozihálózatába. Újabb bátor húzása is bejött, hiszen elsőként vetített hangosfilmeket. William Fox 1929-ben súlyos közlekedési balesetet szenvedett és távollétében a gazdasági válság tönkretette virágzó vállalatát. Végül 1935-ben a Twentieth Century Pictures felvásárolta a Fox Filmet – így alakult meg a legendás 20th Century Fox, a filmipar gigásza. Bonyolult üzleti manőverei közepette William Fox egy vesztegetési ügy miatt hat hónapra börtönbe is került. Szabadulása után visszavonult, 1952-ben halt meg New Yorkban.

Zsebrádióm előveszem, a hullámsávon ezt keresem **Korda Dezső**

A műszaki világ szinte minden területe érdekelte. Híradástechnika, folyamszabályozás, vasútépítés, közlekedés, kohászat. Korda Dezső nevéhez fűződik az első kísérleti elektromos autó megépítése. Meg egy kicsiny, de a rádiózásban nélkülözhetetlen eszköz, a forgókondenzátor is, ami elkészültekor még nem számított szenzációnak. Igazi értéke akkor csillant meg, amikor néhány évvel később már több adó is sugárzott és a hullámhosszok között a forgókondenzátor segítette a keresést. A XIX–XX. század fordulója a műszaki fejlődés aranykora, éppen Korda Dezsőnek való időszak volt, aki 1864-ben, Kisbéren született. Budapesten szerzett mérnöki diplomát, majd Franciaországban és Svájcban dolgozott. Bázelen elektrokémiával foglalkozott, Párizsban igazgatója volt egy villamossági gyárnak. A Dunára szabályozási terveket készített és matematikai tanulmányokat is írt. Korda Dezső a Nagy Háború kitörése után nem maradhatott Franciaországban, bár korábban mellére tűzték a Francia Köztársaság Becsületrendjét. 1914-ben Svájcba költözött, ahol a Zürichi Egyetem fizikaprofesszora lett. Ott is halt meg 1919-ben. Korda Dezső gyászhiře Magyarországon csak nyomtatásban jelenhetett meg, hiszen a rádióadás hat évvel később indult el Budapesten. Pályája alatt mindvégig kapcsolatban állt a Magyar Tudományos Akadémiával, publikációit kollégái itthon, magyarul is olvashatták.

A röplabda uralkodója

Karch Király

Aki a kosárlabdában Michael Jordan, a jégkorongban Wayne Gretzky, az a röplabdában Karch Király. A már Amerikában, 1960-ban született játékos így nyilatkozott életéről a Magyar Röplabda Szövetség honlapjának: „Édesapám, Király László, a magyar utánpótlás-válogatottban szerepelt. Miután 1956-ban az akkori történések miatt elmenekült Magyarországról, a tengerentúlon folytatta pályafutását. Hosszú évekig játszott még az Egyesült Államokban, és egyaránt űzte a hagyományos röplabdát és a strandröplabdát. Persze engem is ő tanított meg erre a játéokra. Borzasztóan elkötelezett volt a sportág iránt, és engem is megfertőzött ezzel a szenvedéllyel.” A 188 centi magasra nőtt Karch Király a sportág háromszoros olimpiai bajnoka, az egyetlen a világon, aki mindkét szakágban képes volt a győzelemre. 1984-ben Los Angelesben, majd négy évvel később Szöulban teremben, 1996-ban pedig Atlantában, strandröplabdában ért a csúcsra. Világbajnoki címet 1986-ban szerzett. A Nemzetközi Röplabda Szövetség számtalan egyéb címe mellett „A XX. század legjobb játékosának” választotta. Visszavonulása után olimpiai bronzérmes és világbajnoki címet szerzett az amerikai női válogatott szövetségi kapitányaként. Karch Király különleges egyéniségével meghódította a médiát is. Az ESPN és az NBC Sport szakértőjeként Amerikában a neve szinte egyet jelent a röplabdával.

Amerikai Egyesült Államok
San Clemente

Csúcs ez a pasas

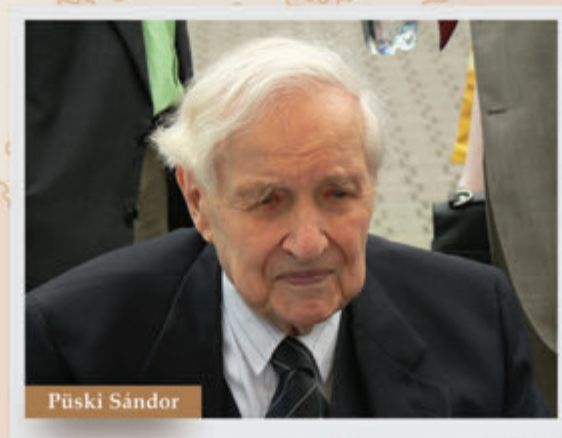
Mark Spitz

Bár 1950-ben Amerikában született, tisztában van édesapja magyar származásával. Talán ezért is ismeri kiválóan úszóinkat. Hosszú Katinka klasszisa lenyűgözi, Milák Kristóf pedig akár utódja is lehet pillangóúszásban. Az pedig hatalmas tett lenne, hiszen Mark Spitz az 1968-as, mexikói olimpián két váltóarany mellett egy ezüst- és egy bronzérmét szerzett ebben az úszásnemben, négy évvel később aztán két aranyat. Meg még másik ötöt, mert Münchenben minden számban világcsúccsal nyert, amelyekben elindult – összesen hétszer. Mindösszesen tehát kilencszer állhatott a dobogó legfelső fokára, amivel holtversenyben második ezen a tabellán. Talán előrébb is állhatna a neve, de Mark Spitz sikerei tetőfokán, 22 esztendőös korában visszavonult az úszástól. 1972-ben őt választották az „Év sportolójának”. Sikereinek titkát legendás bajuszában látta. Eredeti szándéka szerint az olimpiai versenyekre levágta volna, de mivel a felkészülési időszakban rekordokat úszott, maradt a szőrzet, amit előtte fél évig gondosan növesztett. Nyilván színészként is jól jött neki az összetéveszthetetlen kinézet, mert gyakran szerepelt filmekben, tévéműsorokban. Később belekóstolt a reklámszakmába és ingatlanüzlettel is foglalkozott Los Angelesben. Mark Spitz tagja az úszósport Hírességek Csarnokának. Magyarországon 2020-ban ő volt az M4 Sport Év sportolója gála díszvendége.

A „könyves” Püski Sándor

A Déli pályaudvarról indulók közül sokan szeretnek egy kicsit hamarabb kiérni az állomásra. Jegyvásárlás után ők átsétálnak a Püski Könyvesháza, ahol a család minden tagja kaphat egy szép könyvet, amit az úton akár el is lehet olvasni. Az alapító, Püski Sándor 1911-ben született Békésen, ahonnan az érettségi után Budapestre ment jogot tanulni. Az egyetemen kezdett jegyzeteket írni és azokat sokszorosítani. Püski Sándor ezt a munkát már együtt végezte későbbi feleségével, Zoltán Ilonával, akitől csak a halál választhatta el 71 évnyi házasság után. A Szerb utcai könyvesboltját 1938-ban indította és megalapította a Magyar Élet kiadókat. Az 1950-es államosításig 150 kötetet jelentetett meg. A szerzők között volt László Gyula, Németh László, Kodolányi János, Sinka István, Szabó Dezső, Tersánszky Józsi Jenő, Veres Péter. A kommunista évtizedeket Püski Sándor börtönben és üldöztetésben töltötte, majd 1970-ben emigrált. New Yorkban újakezdte a kiadókat, üzlete a nyugati magyarság szellemi központja volt. A család 1989-ben térhetett vissza Budapestre, megnyithatott a Krisztina körúti könyvesbolt. A 90-es évektől újra kiadott háború előtti és „amerikai” könyveket, de Püski Sándornál jelent meg Biró Zoltán, Csóri Sándor, Döbrentei Kornél, Für Lajos, Fekete Gyula és Nagy Gáspár néhány új műve is. Püski Sándor 2009-ben, 98 éves korában halt meg. Szellemi örökségét fiai és unokái viszik tovább.

Amerikai Egyesült Államok
New York

Kilépett bátyja árnyékából Cornell Capa

Ő az, aki azonos néven, a sikeres fivére szakmájában, szintén sokra vitte. Ez keveseknek adatik meg. Cornell Capa 1918-ban, Friedmann Kornél néven született Budapesten. Alig húszévesen követte testvérét, Robertet Párizsba, aki ott már komoly lapoknak fényképezett. A nevüket is ott változtatták Capára. Visszaemlékezéseik szerint egy minden nyelven kiejthető, amerikai hangzású nevet kerestek. Cornell hamarosan New Yorkba ment, ahol a Life magazinnál dolgozott. A II. világháborúban az amerikai légierőnél szolgált, majd visszatért a fotográfiához – címlapjai tették ismertté. Ezekon kora hírességeit, a televíziós Jack Paart, a százhoz közelítő festőnőt, Grandma Mosest, vagy az Oscar-díjas színészt, Clark Gable-t mutatta be. Emlékezetes a Henri Matisse-ről készített képe. Ezen a festő papucsban, egy kétméteres ecsettel fest a hatalmas vászonra. A világ politikusai is szívesen álltak Cornell Capa kamerája elé, még a szovjetek és az izraeliek is kedvelték. Kennedy elnök első száz napjáról készített képei könyvben jelentek meg. Bejárta Latin-Amerika diktatúráit. Fényképezett dzsungelben, börtönökben és elnöki palotákban. Alapító-igazgatója a Nemzetközi Fényképészeti Központnak, az ICP-nek, melynek honlapja a világ legjobb fotósainak képei között mutatja be a 2008-ban, 90 évesen elhunyt Cornell Capa alkotásait is.

Az infravörös sugár kutatója

Polányi János

Olyan családból származik, hogy egyszerűen „muszáj volt” sokra vinnie. Apja, Polányi Mihály fizikus, kémikus, Wigner Jenő témavezetője volt. Nagybátyja, Polányi Károly gazdász, nagynénje, Laura történész. Budapesti nagymamájánál, a „Cecil-szalomban” rendszeres vendég volt Európa elitje. Ebbe a körbe a gyermek Polányi János is „beleszagolhatott”, mert a nyári szüneteket a magyar fővárosban töltötte. Ő ugyanis Berlinben született 1929-ben, mert apja a Vilmos Császár Intézet tudományos munkatársa volt. A család a politikai változások miatt 1933-ban Németországból Angliába települt. Polányi János ott szerezte vegyési diplomáját, majd 1956-tól a Torontói Egyetemen dolgozott. Előadó, tanársegéd, docens, a kémia professzora, majd 1974-től intézetvezető lett. 1958-ban jelentette be első tudományos eredményét, a kemilumineszcencia területéről. Ebben egy gerjesztett állapotú atom fénykibocsátásáról értekezett. 1982-ben megkapta a Wolf-díjat, majd 1986-ban megosztott kémiai Nobel-díjat vehetett át „az alapvető kémiai folyamatok elemzési módszereinek kidolgozásáért”. Tagja a kanadai, az amerikai és a brit Tudományos Akadémiának. A Magyar Tudományos Akadémiának 2001 óta tiszteletbeli tagja. Polányi János mellszobra ott áll Egerben, a Wigner Jenő Szakközépiskolában, a magyar származású Nobel-díjasok emlékparkjában.

Akit olvasva, hallgatva, a történelem részévé válunk

John Lukács

„Nekem Magyarország a hazám, és Amerika az otthonom. Én Magyarország fia vagyok. De továbbmegyek. Azt mondom, magyarul érzek. Ez az érzés olyan valami, amit az ember csak az anyjától kaphat. Innen nézve Magyarország az anyám, Amerika a feleségem.” A történész Lukács János Albert néven, Budapesten született 1924-ben. A Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem elvégzése után, a háború borzalmait túlélve, a szovjeturalomból már nem kért. Mivel Amerika akkoriban „vadászta” a tudósokat, 1947-ben Philadelphiába került, ahol közel ötven éven át a Chestnut Hill College történelemprofesszora volt. John Lukács vendégként tanított a Columbián, Princetomban, a Hopkinson, és a 80-as évektől előadott magyarországi egyetemeken is. Szakterülete a XX. század. Több mint két tucat könyvet írt a korszakról. A Budapest, 1900 című kötetét alapvetően külföldieknek szánta, de sajtóságos „városportréja” bestseller lett itthon is. Kiváló ismerője és dokumentálója Churchill, Hitler és De Gaulle pályájának. Kutatásai és személyes tapasztalatai alapján rögtön a II. világháború után figyelmeztetett az Európára leselkedő kommunista veszélyre. A 2019-ben, 95 évesen elhunyt John Lukács díszdoktora volt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának. A történész átvehette a Magyar Corvin-láncot, a Magyar Örökség díjat és a Széchenyi-nagydíjat is.

Az „Évszázad üzletasszonya” Estée Lauder

„Fedezd fel határtalan lehetőségeidet, az igazi szépség a magabiztosságban rejlik” – vallotta a „parfümkirálynő”. Estée, egy sikertörténet című önéletrajzában, amely 1985-ben jelent meg, így írta le édesanyját: „Igazi magyar szépség. Anyja egy francia katolikus, apja pedig egy magyar zsidó volt.” Keresztnevét is sátoralaujhelyi felmenőinek köszönhette, hiszen édesanyja kedvenc nagynénje után lett ő is Eszti. Így hívta mindenki hosszú, 97 éves élete során. Szintén magyar származású nagybátyjának New York-i laboratóriumában már kislánycént megismerhette a kenőcsök, vegyszerek világát és az üzletbe is beletanulhatott. Ez lett az ő útja. A kikevert krémeket népszerűsítette, ahol csak tudott, bemutatókat tartott. Férjével, Joseph Lauderrel 1944-ben nyitották meg első szépségszalonjukat és vezették be az „Estée Lauder” márkanevet. Az áttörést a „Youth dew – Ifjú harmat” nevű fűrdőolaj hozta meg. Családi vállalkozása szépségipari világbirodalom lett. Estée Lauder marketing-stratégiája legalább annyira kellett a sikerhez, mint maguk a termékek. Ajándékokat tett a dobozokba, így reklámozta az újdonságait. Ő volt az egyetlen nő a Time magazin 1998-as listáján, amelyen a XX. század legbefolyásosabb üzletembereinek neve szerepelt. Estée Lauder halálakor, 2004-ben, cége értékét több milliárd dollárra becsülték.

Aranyba rótt történelem

Móricz János

A Vas megyei Horvátnádaján született őstörténész 31 éves korában, 1954-ben emigrált. Egy német cég megbízásából Peruban és Ecuadorban, az egykori Inka Birodalom aranybányáinak felkutatásába kezdett. A régi tárnákat modern technikával akarták újra kitermelni. Móricz János végül hét bányát nyitott meg. Közben megismerkedett a jivaro néphez tartozó shuár törzsszel, melynek nyelvében a magyarhoz hasonló szavakat, elemeket talált, kölcsönösen érteni vélték egymást. Felfedezését leírta, táblázatokba rendezte. Ekkor jutott le az ecuadori Morona-Santiago tartományban lévő Tayos barlangrendszerbe. Az őslakosok úgy tartják, az elődeik készítette járatok az egész Andok-hegységet behálózzák. A mélyben a shuárok – állítása szerint – megmutatták neki a többteremnyi Fémkönyvtárat. Ebben őrzik az aranylemezekre írt világtörténelmet. Mindezt fotókkal vagy tárgyakkal nem bizonyította, de részletes leveleket írt róla. Egyetlen publikációja jelent meg a témában, „Az európai népek amerikai származása” címmel. Móricz János az indiánoknak tett ígéretéhez híven, még nem adta meg az aranykincsek pontos helyét. Ám, mielőtt ezt a körülmények lehetővé tették volna, 1991-ben, Ecuadorban meghalt. Számtalan tanulmány, cikk, film, hazai és külföldi szerzők által jegyzett könyv foglalkozik Móricz János kutatásaival. 2016-ban mutatták be a témáról készült La leyenda de Tayos című, lenyűgöző ecuadori dokumentumfilmet.

Tayos barlangrendszer

Ecuador
● La Cueva de los Tayos

25 év Paraguayban

Anisits János Dániel

„Páratlan szenvedéllyel új növény- és állatfajok sokaságát fedezte fel. Ezek közül néhányat róla neveztek el. Anisits a botanika és a zoológia szinte minden területén kutatott. Kaktuszokat, pálmákat, Paraguay fáit és cserjéit, lágy szárú növényeit élő és herbáriumi formában egyaránt. Az állatvilágban teljes odaadással gyűjtötte az alacsonyabb rendű fajokat, az emlősöket és a madarakat is. Paraguayi munkásságának eredményeit magyar, német, spanyol és portugál tudósok dolgozták fel” – áll Nemes Lajos bevezetőjében, ami a Debreceni Kaktuszgyűjtők Egyesületének folyóirata Anisits János Dánielnek szentelt különszámában olvasható. A tudós 1865-ben, Zalaegerszegen született, majd a Budapesti Tudományegyetemen szerzett gyógyszerészdiplomát. 1883-ban kivándorolt Paraguayba. Asunciónban a Kémiai és Bakteriológiai Laboratórium vezetője és a Paraguayi Nemzeti Egyetem Zoológiai-Botanikai Tanszékének tanszékvezető professzora lett. A Paraguay folyó mentén és a brazíliai Mato Grosso vidékén bő két évtizedes feltáró munkát végzett. Gyűjteményei stockholmi és berlini múzeumokba, valamint a budapesti Természettudományi Múzeum Növénytárába kerültek. Hazatérése után a Budapesti Ampelológiai Intézet bakteriológusa volt, 1911-ben, Berlinben halt meg. A Magyar Kaktuszgyűjtők Egyesülete 1991-ben alapította meg az Anisits János-emlékérmet, amelyet azóta évente átvehet a szakma két kiválósága.

Paraguay
Asunción

Afrika szerelmese

Magyar László

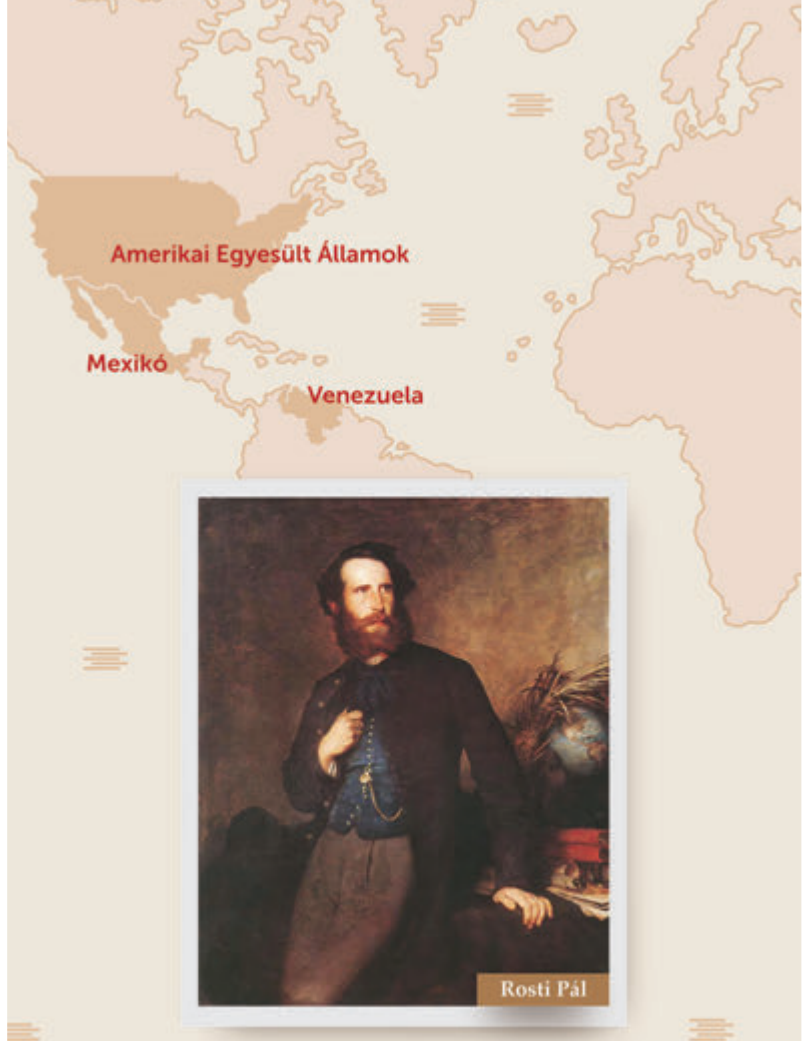
„Én mindég szent kötelességemnek tartottam édes hazám javát és dísztét a tőlem kitelhető minden módra előmozdítani.” Mézszáros Sándor alkotásán olvashatjuk ezeket a sorokat. Magyar Lászlóról mintázott szobrát Dunaföldváron 1988-ban avatták fel, amelyen az utazó mögött egy hatalmas bronzkörből Afrika sziluettje rajzolódik ki. Az 1818-ban született Magyar László Dunaföldváron töltötte gyermekkorát, az ottani iskolában hallhatott először Afrikáról. A legfelső osztályt a pesti piaristáknál járta, majd Fiumében tengerésznek tanult. 1843-ban egy postahajó fedélzetén eljutott Latin-Amerikába. A Karib-tengertől Argentínáig bejárta a kontinenst. Részt vett háborúkban, másodkormányos volt egy csempészhajón, amivel megjárta Szumátrát, Jávát, Új-Guineát, szolgált rabszolgaszállítón, ami Madagaszkár és Brazília között járt. 1848-ban, a mai Angolában egy helyi uralkodó flottaparancsnoka lett. Ekkor jutott el a mai Kongó területére is. Ezután elhatározta, hogy életét Afrika ismeretlen vidékeinek felkutatására szenteli. Feleségül vette a biéi fejedelem leányát, akitől fiai születtek. Kereskedelmi útjain föld- és néprajzi megfigyeléseket tett. Olyan tájakra is eljutott, ahol előtte még egyetlen európai sem járt. Expedícióiról térképeket készített és rendszeresen küldött beszámolókat a Magyar Tudományos Akadémiának. Magyar László 46 éves korában, az angolai Benguelában halt meg.

Világjáró fotográfus

Rosti Pál

„A földismeret terjesztésére alig van hathatósabb eszköz, mintha a különböző éghajlatok egyes tájairól, városairól, építményekről, növényekről világos képeket nyújthatunk. Vándorlásom egyik fő feladatául tekintém eszerint az ily nemű képeknek a fényrajz útján való előállítását.” Az 1830-ban született Rosti Pál huszárként szolgált a szabadságharcban. Világos után sikerült külföldre jutnia. Münchenben tanulta a természettudományokat, Párizsban lett fényképész. Rosti Pál 1856-ban áthajózott Amerikába és a következő években járt az Egyesült Államokban, Mexikóban, a Karib-szigetvilágban és Venezuelában. Az útja során készített felvételeiből hazatérte után 5 fényképalbumot kötetett: egyet az utazását javasló Alexander von Humboldtnak, egyet a Magyar Nemzeti Múzeumnak, egyet-egyet pedig leánytestvéreinek, Ágnesnek, Ilonának és Annának ajándékozott. Élményeit az Úti emlékezetek Amerikából című művében írta meg. Munkájáért a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai közé választotta. 1862-ben Rotterdamtól Pestig, nemzetközi figyelmet keltő csónaktúrát tett. Rosti Pált 1874-ben, Dunapentelén érte a halál. 2018-ban, a Humboldtnak adott albuma képeiből kiállítás nyílt a kölni Ludwig Múzeumban. A 2019-ben megalapított Rosti Pál-díjjal a zsűri az előző öt év legjobb magyar fotókönyvének választott album készítőjét tünteti ki.

Rabszolgák élen

Mayer Elemér

Argentínában született magyar származású amerikai szabadságharcos, író, műfordító és politikus. Apja nyomdász volt Budán, aki a XIX. század elején vándorolt ki Argentínába. 1830-ban Buenos Airesben született fia, Mayer Elemér – spanyolul Edelmiro – 18 évesen New Yorkba ment tanulni, ám hamarosan hazatért Argentínába, mert megkapta a katonai behívóját. Leszerelése után a West Point-i Katonai Akadémián lett oktató, majd jogot tanult a Springfieldi Egyetemen. Mayer Elemér az ügyvédek klubjának vendéglőseként kereste meg a tandíj árát. Az amerikai polgárháborúban Mayer Elemér alezredes egy felszabadított rabszolgákból álló zászlóalj parancsnoka lett. Ward Hill Lamon hadtörténész leírta, hogy Mayer egysége az első richmondi csatában a szó szoros értelmében lemészárolta az ellenséget. Fekete katonáival végigharcolta a háborút. Mayer Elemér 1865. április 9-én ott volt az Appomattox-völgyben, ahol a déli Lee tábornok kapitulált az északi főparancsnok Grant seregei előtt. A harcok befejeztével Chicagóban telepedett le, könyvet írt az amerikai polgárháborúról, lefordította Edgar Allan Poe összes versét és életrajzát spanyolra. Később tagja lett a Kuba felszabadítására készülő Forradalmi Bizottságnak. Mayer Elemér 1880-ban visszatért Argentínába, ahol haláláig, 1897-ig Santa Cruz tartomány kormányzója volt.

Amerikai Egyesült Államok
Chicago

Selmeci diák Brazíliában

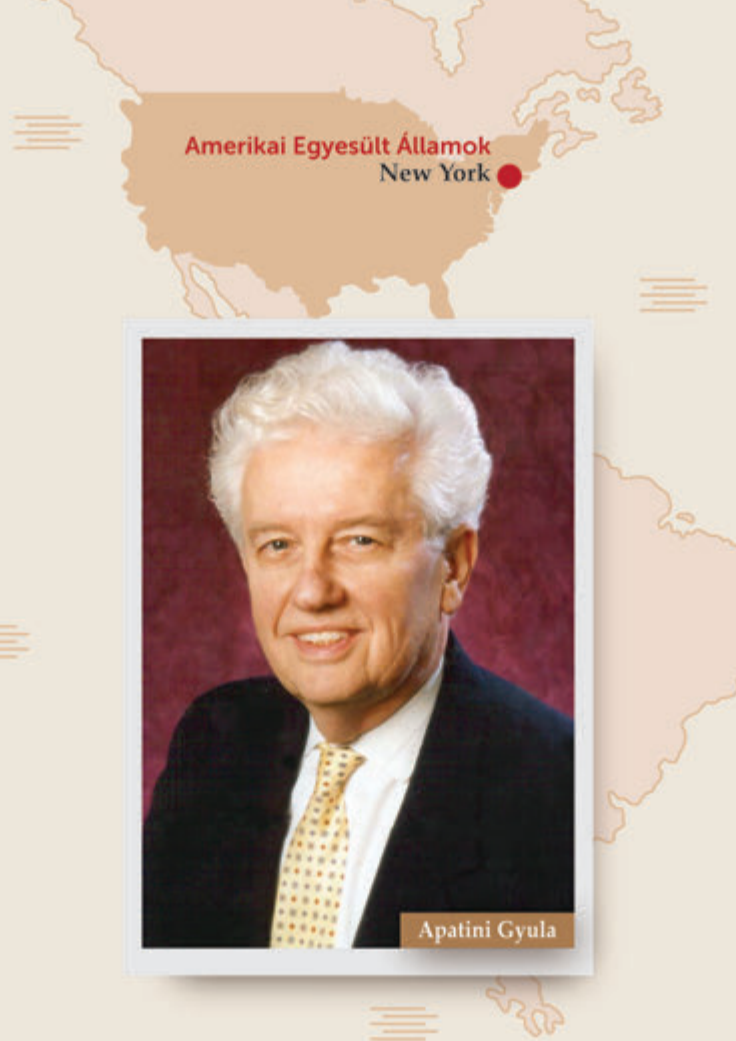
Pávai Vajna Elek

A geológus, Alexander von Humboldt javaslatára részt vett egy dél-amerikai expedíción. Onnan Nyugat-Indián keresztül tért haza. 1870-től Pesten, a Magyar Királyi Földtani Intézet térképészeként dolgozott. Pávai Vajna Elek 1820-ban Nagyenyeden született. Az egykoron méltán híres selmecebányai Bányászati Akadémia elvégzése után Bécsben, Berlinben, Párizsban, Londonban és akkoriban szokatlan módon még Amerikában is tanult. Kiemelkedő természettudós lett. A tengeri sünök nemzetközi hírű szakértője. Magyarországon megteremtette ennek a területnek a szakirodalmát. Tevékenysége elismertségéhez gazdag ismeretanyaga és ragyogó nyelvtudása segítette hozzá. A kémia és a természettudományok doktoraként az Erdélyi Múzeumban a „természetiék tárának őre” lett. Pávai Vajna Elek fontos műve Kolozsvár környékének földtani viszonyai című, 1871-ben megjelent értekezése. Ennek őslénytani részében számos új fajt írt le, melyek nagy részéhez maga készítette kitűnő ábrákat közölt, s egyben a magyar kifejezéseket is gyarapította. Az ebben bemutatott „Gryphaea Esterházy” eocén kori vezérvözeletet gróf Esterházy Kálmánról nevezte el. Pávai Vajna Elek hitet tett a darwini tanok mellett, és azokat alkalmazta is, ezzel megelőzve sok kortársát. A haladó szellemű paleontológus Budapesten, 1874-ben hunyt el.

New York „magyar hangja” Apatini Gyula

A Hungaria Rádió adása 1966-ban indult a New Yorkban és környékén élő több mint 200 ezer magyar számára. A hétvégén hallható műsor Apatini Gyula építész, előadóművész vezetésével készült. A tartalomról így beszélt a szerkesztő az 1990-es évek elején, a Magyar Televízió műsorában: „56-ban elvesztettük hazánkat, gyerekeink, unokáink már ott nőttek fel. De nagyon vigyázunk arra, hogy magyarul beszéljenek és gondolkodjanak, annyira magyarul, hogyha lesznek valakik és mi teszünk róla, hogy legyenek, akkor is magyarok maradjanak.” Apatini Gyula azt is elmondta, hogy a rádió „Magyar, segítsd a magyart!” című programjával több ezer kikerkező talált munkát, így honfitársaink nem szorultak alamizsnára. Az egyik legnépszerűbb műsor természetesen a „Szív küldi” volt, és érdeklődéssel hallgatták amerikai honfitársaink a hazai sporthíreket, az egyházi műsorokat és a kinti magyar üzleti világ híreit. A manhattani stúdióból megszólalt Mindszenty József, Robert Kennedy, Rudy Giuliani, George Pataki, Teller Ede, Karády Katalin, Gábor Zsazsa, Simándy József, Puskás Ferenc, Pelé, Franz Beckenbauer, Wayne Gretzky, és magyarországi politikusok is nyilatkoztak. Apatini Gyula az 50-es években a Gellért Szállóban énekelt. Sportolóként is gyakran állt közönség előtt. Alapítója volt a NY Hungaria Table Tennis Teamnek, amelynek a World Trade Centerben játszott pingpongmeccsein 1500-an szurkoltak.

„Amerikás” nyelvünk kutatója Dr. Bakó Elemér

„Több mint 40 évvel ezelőtt egy lelkes magyar népryelvkutató, dr. Bakó Elemér elindult felkeresni az öreg amerikai magyarokat azzal a céllal, hogy hangszalagra vegye azt a még élő, de különös „elamerikaiasodott” magyar tájnyelvet, amelyet a történelmi Magyarország különböző vidékeiről az első világháború előtt Amerikába kivándorolt és ott véglegesen letelepedett magyarok beszéltek” – írta dr. Bakó Elemérné, a férje halála után kiadott, „Az amerikai magyarok nyelvének kutatásáról” című kötet előszavában. A felbecsülhetetlen értékű hangszalagok több mint háromszáz interjúrt rögzítettek a II. világháború utáni évtizedekben. Ezeket ma a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézete őrzi. Bakó Elemér „Magyar szavak szálljatok” című versének így szólnak utolsó sorai:

Így mondják itt még, száz évek után is,
ismétlik, zengik, újra, újra, újra,
a magyar szót, mely úgy él óceánok
partjai között szétterülve s szórva,
mint messze földről hullott mag virága.
Mondhatnád azt is: szegény, milyen árva...
De mondd inkább, mert így van, hogy csoda,
hogy van még, él, és zeng, és szerte árad,
ha új formákban, hangszínben, de mégis
él! Hirdeti az elhagyott hazádat
és ezt az újat, mely már fiad földje...
Magyar szavak, szálljatok messze, messze,
kezem alól ki, ki a világűrbe.

Dr. Bakó Elemér 1915-ben Hencidán született és 2000-ben, Washingtonban halt meg.

A stresszember

Selye János

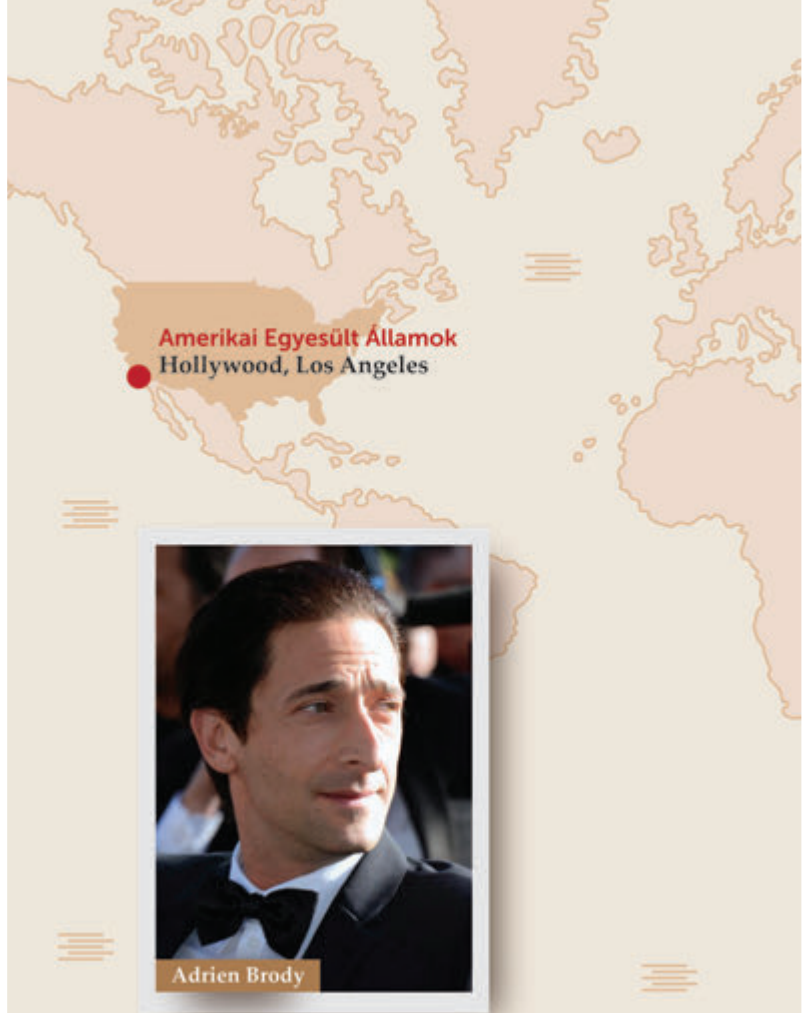
„A fájdalom, a bánat, az idegesség vagy a szenvedés stressze, a rossz stressz. Ám ott van az alkotás stressze, hogy önmagunkat gyógyító módon kezeljük a dolgokat. Stressz mindig van, az egyetlen dolog, amire ügyelnünk kell, hogy önmagunk és mások számára hasznossá tegyük” – így foglalta össze kutatásai eredményét Selye János orvos, kémikus. Édesanyja osztrák asszony, édesapja Selye Hugó, magyar katonaeorvos volt, aki Komáromban szolgált. Az 1907-ben született Selye János így a Duna északi partján nőtt fel. Ott, ahol alig száz évvel később róla neveztek el a város egyetemét, kórházát és alma materét, az egykori bencés gimnáziumot. Komáromban áll mellszobra egykori lakóháza falán, a Határőr utcában pedig emléktáblája látható. A prágai német egyetemen, majd Párizsban és Rómában tanult. 1931-ben települt a tengerentúlra. Négy és fél évtizeden keresztül volt egyetemi tanár és kutató Kanadában. Selye János bizonyította, hogy a stressz számos betegség okozója. Az Életünk és a stressz című könyve 1964-ben jelent meg magyarul. Rendszeresen járt Magyarországon, előadásokat tartott, interjúkat adott. Selye János tizennyolc egyetem díszdoktora, 1982. október 20-án hunyt el Montrealban. Nevét viseli a Selye János Magatartástudományi és Magatartásorvoslási Társaság, a Magyar Posta 1997-ben 90 forint névértékű bélyeget bocsátott ki Selye János születésének 110. évfordulóján.

Az Oscar-díjasok Benjáminja

Adrien Brody

Az elismerést A zongorista című filmben nyújtott alakításáért kapta. A New Yorkban született színész példátlan módon, harminc év alattként nyerte el a legjobb férfi főszereplőnek járó Oscart. Adrien Brody megdolgozott a sikerért. Aszkétaként élt, lefogyott 13 kilót és megtanult Chopint zongorázni. A korábban forgatott Bábu előtt a hasbeszélést és a bábozást sajátította el, az Antal Nimród-rendezte Ragadozókban kigyúrta magát. Minden bizonynyal örökölte édesanyja, a Budapesten született fotóművész, Plachy Sylvia tehetségét. Ezt már gyerekként megmutathatta, hiszen a születésnapon mindig ő szervezte a műsort. Tizenhárom éves korában Mickey Rourke öccse lehetett az Önpusztítók című filmben. Adrien Brody a 90-es években tévéfilmekben szerepelt, majd belépett a mozisztárok világába. Szerepet kapott Az örület határán című háborús drámában, melyben katonatársa volt Sean Penn, Jim Caviezel, George Clooney, John Cusack és Nick Nolte is. Woody Allen Éjfélkor Párizsban című Oscar-díjas rendezésében Salvador Dalí szerepét osztotta rá. Az 550 millió dollárt hozó King Kongban vagy A Grand Budapest Hotel című vígjátékban már Adrien Brody volt a húzónév. Egy tévésorozatban honfitársunkat, Houdinit is eljátszhatta. 2015-ben A sas és a sárkány című kínai történelmi filmben Adrien Brodyt Tiberius római császárként láthattuk.

Új-Zéland mesés realistája

George Baloghy

A Budapesten született művész családjával, hétévesen, az 1956-os forradalom után érkezett Új-Zélandra. 1977-ben szerezte meg diplomáját az Aucklandi Egyetem szépművészeti szakán. Huszonnyolc éves korában mutatkozott be a közönség előtt. Azóta több tucat önálló kiállítása volt Új-Zélandon és Ausztráliában. Csoportos tárlaton Amerikában is szerepeltek a képei. George Baloghy az ország legnagyobb városában, az Északi-szigeten, Aucklandben él, és a tengerparton van a műterme. Gyakran azt festi, amit az ablakából lát. Például a Mount Eden vulkáni kúpját, amit különböző szögből többször is vászonra vitt. Szívesen utal más festőkre. A Picasso Aucklandben sorozatában, a hazája tájaira annyira jellemző sokszínűséget is bemutatja. Új-Zéland városaitól karnyújtásnyira van a tenger, az időnként hó borította hegycsúcsok, a szinte érintetlen természet a nemzeti parkokkal. Gyakran fest át, értelmez újra ismert műveket. 1980-ban átvehette a Tokoroa művészeti díjat és többször elnyerte az Erzsébet Királynő Művészeti Intézet kitüntetését is. Váratlan elemekkel tarkított művészeti stílusát sajtóságos realista ábrázolásnak nevezik. Képei Új-Zéland számos múzeumában, mint például a Te Tapa Nemzeti Múzeumban vagy az Aucklandi Városi Képtárban is megtalálhatók. George Baloghy munkássága szerepel az új-zélandi egyetemek kortárs szépművészeti tananyagában.

Új-Zéland
Auckland

Amerikai–magyar rendező

Antal Nimród

„Nekem Budapest nagyon sok ajándékot adott. A szakmámat, a családomat, a baráti körmömet, személyiségemet. Hálás vagyok Magyarországnak” – nyilatkozta Antal Nimród, aki kivándorolt magyar szülők gyermekeként, 1973-ban Los Angelesben született. 1995-ben a Színház- és Filmművészeti Főiskolán szerzett rendezői diplomát, majd reklámfilmeket és videóklipeket forgatott. Antal Nimród dolgozott a Quimbyvel, Sub Bass Monsterrel, Ganxsta Zolee-val. Az egyik népszerű klipje egy hullaházban játszódik, ahol az énekest boncolni viszik. 2003-ban jelentkezett első nagyjátékfilmjével, a Kontroll-lal, amellyel számos díjat nyert. Antal Nimród olyan filmeket készít, amelyek nem „pattogatott kukoricás kommerszek”, de nem is csak a zsűrinek szóló gondolat kísérletek. A rendező valahol a kettő között látja az értéket. Antal Nimród 2007-ben mutatkozott be Amerikában. Az Elhagyott szoba című thrillert Kate Beckinsale és Luke Wilson főszereplésével rendezte. Következő filmje, A szállítmány stáblistáján olyan neveket olvashatunk, mint Laurence Fishburne, Matt Dillon és Jean Reno. A Ragadozók című sci-fije főszerepét az Oscar-díjas Adrien Brody játssza. Különleges munkája egy 3D-s koncertfilm a Metallica együttesel. A Viszki című, 2017-ben bemutatott, Ambrus Attiláról szóló krimije az 1990 utáni magyar filmgyártás legnézettebb filmjeinek egyike.

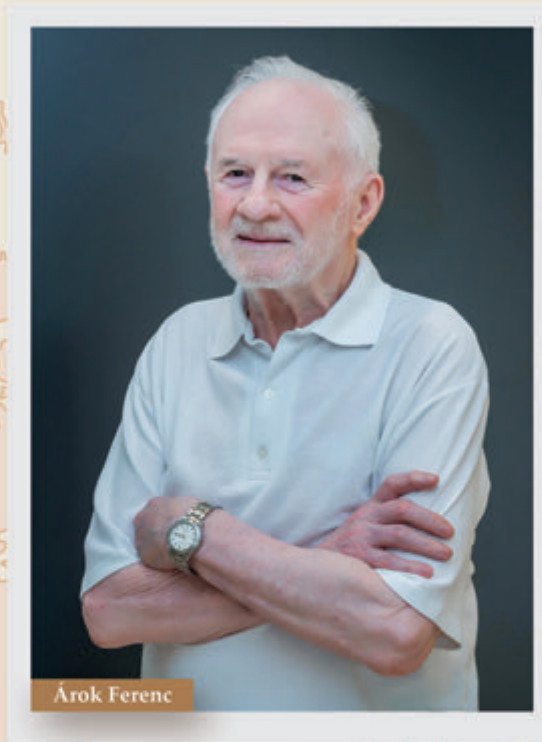
Amerikai Egyesült Államok
Hollywood, Los Angeles

Ausztrália örökös kapitánya

Árok Ferenc

A délvidéki Magyarakanizsán született 1932-ben. A Testnevelési Főiskolát Belgrádban végezte. Csak rövid ideig volt tanár, mert már 28 évesen futballedzőnek állt Újvidéken és sportújságíróként is dolgozott. Árok Ferencet későbbi második hazájába, Ausztráliába, 1969-ben hívták először. Megszakításokkal közel harminc évig ült különböző kispadokon a távoli földrészen. Háromszor is volt Sydney-ben, a Saint George klub szakvezetője, amelyet magyar emigránsok alapítottak 1957-ben. Majd dolgozott a South Melbourne csapatánál is, ahol korábban Puskás Ferenc volt a tréner. Frank Árok, ahogy a helyiek hívták, 1983 és 89 között, hét éven keresztül volt az ausztrál válogatott szövetségi kapitánya, amivel rekorder az országban. Csapatával kétszer is döntetlent játszott Angliával, 88-ban pedig 4-1-re legyőzte az aktuális világbajnok Argentínát. A szőli olimpián a Jugoszlávia és Nigéria elleni sikerrel a negyeddöntőbe juttatta Ausztráliát. Két szerződése között mindig Újvidéken élt és a Magyar Szó munkatársa volt. Árok Ferenc ajándékozta az első teniszütőt kollégája, a karikaturista Szeles Károly lányának, Szeles Mónikának. Végleges hazatérése után ismét sportújságíró lett Újvidéken és tiszteletbeli elnöke a topolyai futballcsapatnak, amely magyar háttérrel feljutott a szerb első osztályba. Árok Ferenc 2021. január 12-én hunyt el koronavírus-fertőzés miatt Szabadkán.

Ausztrália
Sydney

Oscar-díjas magyar színész

Paul Lukas

A Budapesten, 1894-ben született fiúcskát és Júlia nevű nővérét édesanyja második férje, Lukács János reklámszakember örökbe fogadta és a nevére vette. Az ifjú Lukács Pál harcolt a Nagy Háborúban, majd a színpadon, Kassán debütált. Már fiatalon Shakespeare-darabokban láthatta a közönség Othello és Shylock szerepében. 1918-ban a Vígszínházhoz került. 1927-ben házasságot kötött Benes Gizellával, akivel hosszú évtizedeket élt együtt. Már vele egyetértésben fogadta el Zukor Adolf, a Paramount filmvállalat elnökének ajánlatát és együtt mentek Amerikába. Némafilmekben kezdett, majd angol nyelvtudását tökéletesítve hangosfilmekre is felkérték. Mint Paul Lukas, több mint 60 filmben játszott főszerepet. 1943-ban futott be végleg. Az Őrség a Rajnán című drámában nyújtott alakításáért átvehette az Oscar-díjat, nem akárkiket győzött le, hiszen jelölt volt még abban az évben a Casablancáért Humphrey Bogart és a Jenkik büszkesége című film főszereplője, Gary Cooper is. Ebben az évben Paul Lukasnak ítelték a frissen alapított Golden Globe-díjat is. 1960-ban csillagot kapott Hollywoodban, a Hírességek sétányán. 1963-ban Elvis Presley és Ursula Andress társaságában főszereplő volt az Acapulcói kaland című filmben. 1971-ben nyaralni ment Marokkóba, amikor a felesége váratlanul meghalt. Lukács Pál másnap infarktust kapott, és ő is elhunyt. Végső nyughelyre Spanyolországban, a malagai temetőben lett.

Humanista fényképész Plachy Sylvia

Az 1943-ban, Budapesten született fotós családja 56-ban hagyta el Magyarországot és végül New Yorkban telepedett le. Plachy Sylvia húszévesen, a híres Pratt Intézetben kezdett fotográfiát tanulni. Ekkor ismerkedett meg mesterével, André Kertésszel. Önarckép hazatérő tehennel című, nagyrészt magyarországi és erdélyi témákat bemutató könyvében látható az a kép, amit André Kertész készített róla. Ugyanitt szerepelnek Plachy Sylvia romániai forradalom utáni felvételei, többek között az éppen üldözött Tőkés Lászlóról. Ez az album, amelyhez Jim Jarmusch rendező írt előszót, elnyerte a Golden Light-díjat. Plachy Sylvia Elliot Brody történelemtanárhoz ment férjhez, majd 1973-ban megszületett fia, a későbbi Oscar-díjas színész, Adrien Brody, aki anyja kedvenc modellje lett. Plachy Sylvia első fotóalbuma, az Ismeretlen úton, 1990-ben átvehette az év legjobb publikációjának járó Infinity-díjat. Az 1996-ban kiadott Vörös fény című albuma az amerikai szexipart mutatja be. Plachy Sylvia megkapta a legnagyobb szakmai elismeréseket, képei megtalálhatók a világ vezető múzeumainak modern művészeti gyűjteményeiben. Számtalan kiállítása volt Budapesten, képei eljutottak Székelyföldre is. A World Trade Center ikertornyainak összeomlásáról történelmi értékű sorozatot készített. Mint mondta, „Mindenki futott el onnan, én meg futottam arra. Mert ez a dolga egy fényképésznek.”

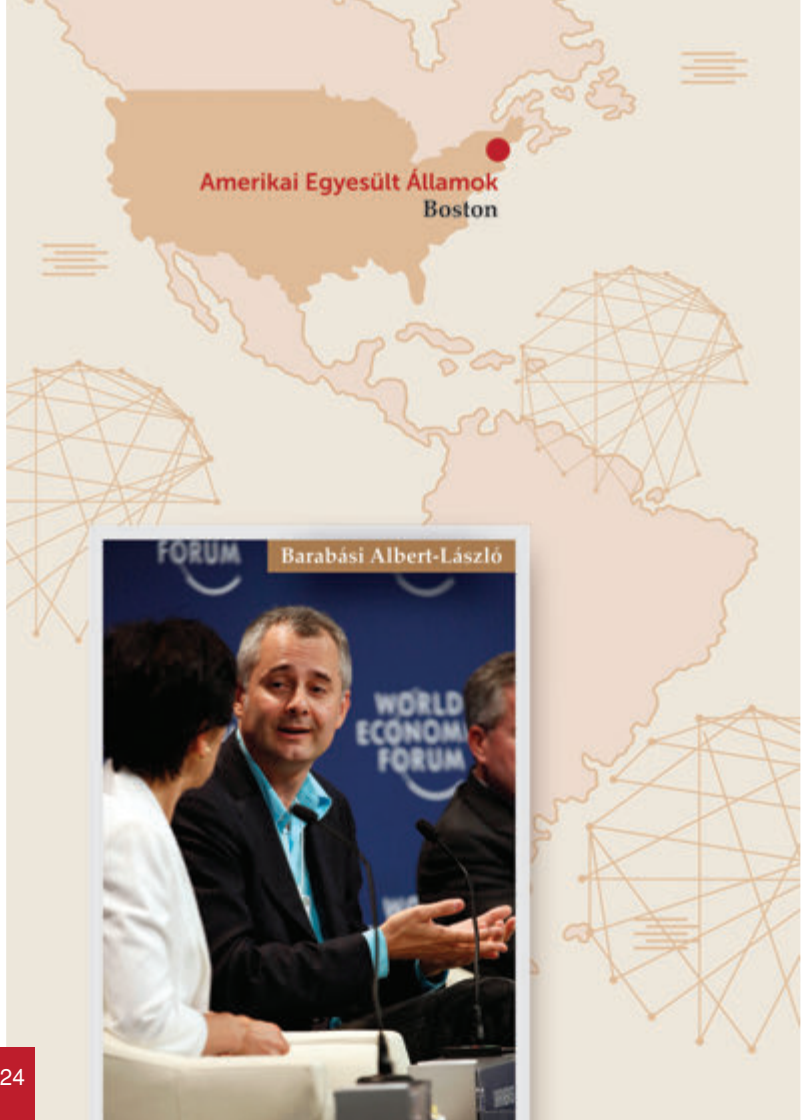
Amerikai Egyesült Államok
New York

Behálózva

Barabási Albert-László

Milyen hálózatok vannak? – teszi fel a kérdést előadásában a kutató. Az egyik legismertebb az internet – válaszolja mindjárt Barabási Albert-László. Majd azzal folytatja, hogy „Egy rendkívül fontos hálózatra szinte sohasem gondolunk, ez pedig a sejtjeink rendszere, ahogy a génjeink kapcsolódnak egymáshoz. Ez az élet alapja. Ha ez a háló összeomlik, betegek leszünk. De ebben a világban benne van a válasz is minden kérdésünkre.” Barabási Albert-László Székelyföldön, Karcfalván született 1967-ben. A legendás csíkszeredai Márton Áron Főgimnázium egyik legjobbja volt fizikából. Diákvetélkedők győzteseként a Bukaresti Egyetemen diplomázott, majd a mesterképzést az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, Budapesten végezte el. Tudományos fokozatot a Bostoni Egyetemen szerzett. Barabási Albert-László az Amerikai Fizikai Társaság, a Magyar és a Román Tudományos Akadémia, valamint az Academia Europaea külső tagja. A bostoni Northeastern Egyetem Komplex Hálózati Kutatóközpont vezetője, a Harvard professzora. Tanítványával, Albert Rékával állította föl a Barabási–Albert-modellt, amely a hálózatok növekedését írja le. Akár sportolóknak vagy művészeknek is képes a hálózatok segítségével megmutatni a leendő siker útját. Kutatócsoportjával a web „átmérőjét” is meghatározta, megerősítette a világháló-elméletet, illetve a hatlépcsényi távolság törvényét.

Szelíd motoros

Kovács László

Akár száguldást, akár szellemeket, vagy éppen szépségversenyt kellett megmutatnia, mindig eredeti megoldást talált. Kovács László 1933-ban Cecén született, ahol a moziban tízéves korától minden filmet megnézett. A Filmművészeti Akadémián 1956-ban végzett operatőrként. Diáktársával, Zsigmond Vilmossal többórnyi filmfelvételt készített a forradalomról. Az anyagot magukkal vitték Amerikába, ahol műsorra tűzte filmjüket a CBS. Hollywoodban, 1969-ben kapta első komoly lehetőségét. A lázadó generációt Kovács László kameráján keresztül láthatjuk a Szelíd motorosok című legendás filmben. Dennis Hopper, Peter Fonda és Jack Nicholson méltó társa lett az operatőr, aki azután még több mint 70 filmet forgatott. Fényképezte Liza Minnellit és Robert De Nírot a New York, New Yorkban, Sigourney Weaver és Bill Murray-t a Szellemirtókban, Sandra Bullockot és Michael Caine-t a Beépített szépségben. Utolsó munkája az 1956-os forradalomnak emléket állító dokumentumfilm, a Lyukas zászló. Kovács László 2007-ben, Beverly Hillsben hunyt el. 2009-ben mutatták be a László és Vilmos: két menekült története, akik megváltoztatták az amerikai mozi arculatát című filmet. Ebben, mások mellett, Martin Scorsese és Dennis Hopper beszél a két magyar operatőrrel. 2018 óta őrzi emlékét a Kovács László – Zsigmond Vilmos Operatőri Díj, amit évente vehetnek át a szakma hazai legjobbjai.

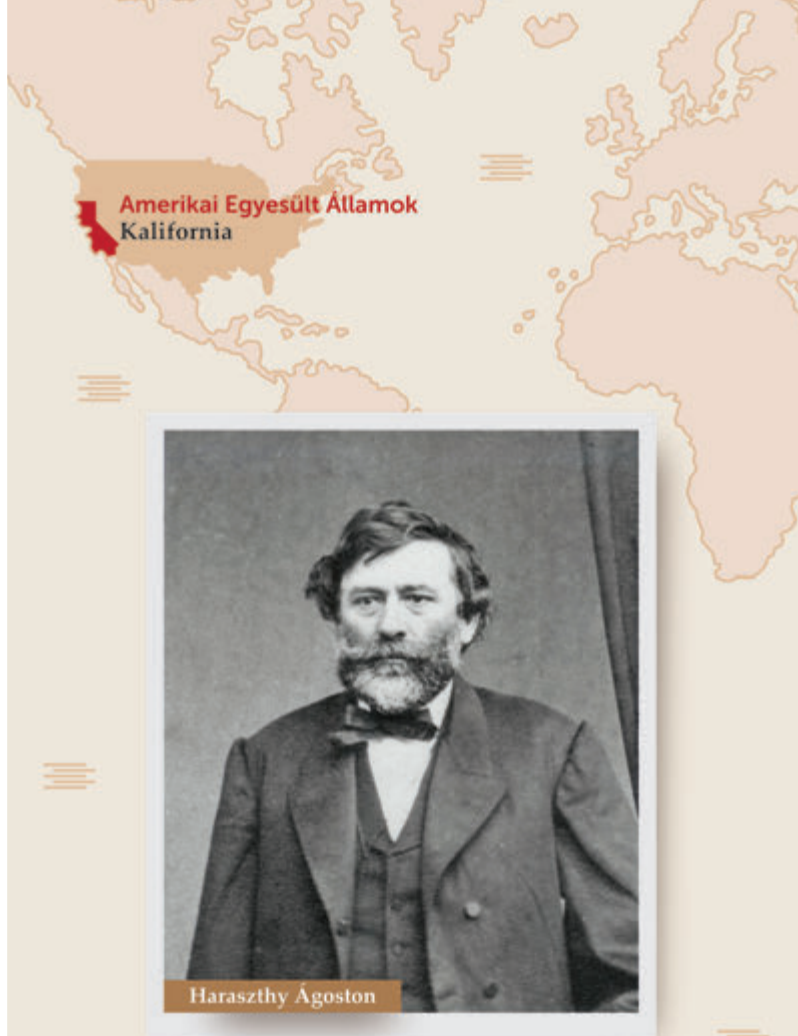
Amerikai Egyesült Államok
Beverly Hills

Kovács László

A kaliforniai borász Haraszthy Ágoston

Kalifornia állam szenátusa 1961-ben határozatban mondta ki: Haraszthy Ágoston a szőlőkultúra atyja, aki Kaliforniát az Egyesült Államok szőlőskertjévé varázsolta. Neki köszönhető, hogy az USA borfogyasztásának 85 százaléka Kaliforniából származik. A világotazó 1812-ben Pesten született. Családjának a délvidéki Futakon volt birtoka, s mint Bács megyei követ – Pozsonyban, az országgyűlésen – megismerkedett Kossuthal és Wesselényivel. Tőlük hallott a nyugati világról és neki is kedve támadt azt megismerni. Bejárta Nagy-Britanniát és az Egyesült Államokat. Hosszabb időt töltött különböző indián törzseknél is. Élményei 1844-ben jelentek meg Éjszakamerikai utazások című könyvében. 1840-ben Haraszthy Ágoston feleségével és hét gyermekével végleg kivándorolt az Egyesült Államokba. Először Wisconsin államban telepedett le, ahol megalapította Haraszthyfalvát, amelyet Széptájnak is neveztek, ma Sauk City néven ismert. Később átköltözött Kaliforniába, ahol előbb San Diego rendőrfőnöke volt, majd a Sonoma-völgyben megalapította a ma is működő Buena Vista, vagyis „Szép táj” nevű borászatot. Haraszthy Ágoston valószínűleg egy aligátortámadás áldozata lett Nicaraguában 1869-ben, ahol cukornád-ültetvényén egyedül kelt át egy folyón. 2007-ben az Amerikai Kulináris Intézet Haraszthy Ágostont beiktatta a Borász Hírességek Csarnokába.

Az Állatfarm lerajzolója

John Halas

A grafikus, filmproducer Halász János néven, 1912-ben Budapesten született, családja hetedik fiaként. Moholy-Nagy Lászlótól, a Bauhaus vezetőjétől tanult festeni. Húszévesen Macskássy Gyulával filmstúdiót alapított. A Hunnia Filmgyár megrendelésére reklámfilmeket készítettek. Halász János 1936-ban Angliában kapott lehetőséget, ahol már mint John Halas színes rajzfilmeket rendezhetett, például Liszt Ferenc életéről. Akkor ismerkedett meg feleségével, Joy Batchelorról. 1940-ben együtt alapították meg az azóta is működő, világhírű Halas and Batchelor rajzfilmvállalatot. A II. világháború alatt 60 filmet készítettek a londoni Tájékoztatásügyi és a Honvédelmi Minisztériumnak. John Halas számos új technikát dolgozott ki, a 3D sztereoszkopikus animációtól a számítástechnika alkalmazásáig. Amerikát A bűvös vászon című munkájával hódította meg. 1953-ban John Halas rendezte az első bábfilmét, melynek címe: Szobor a hajó orrán és a Kis habléány történetét dolgozza fel. Leghíresebb filmje a George Orwell regényéből adaptált Állatfarm volt 1954-ben. Ez volt az első egész estés animációs film Angliában. 1990-ben stúdiója Moholy-Nagy László művészetét mutatta be rajzfilmen. John Halas tíz évig állt elnökként a Nemzetközi Animációs Filmszövetség élén. Visszavonulása után, 1995-ben bekövetkezett haláláig a szervezet díszelnöke volt.

Utazó-tanítónő Jósa Jolán

A Nyíregyházi Városvédő Egyesület honlapja „Egy méltatlanul elfeledett nyíregyházi írónő” címmel emlékezik meg Jósa Jolán életéről. Eszerint a Nyírvidék című lap 1908. október 18-i számában arról írt, hogy Szabolcs vármegye közgyűlése megköszönte báró Babarczyné Jósa Jolán kótaji tanítónőnek a múzeumi adományokat. Szerencsések lehetnek azok a gyermekek, akiket oktatott, mert olyan távoli világról mesélt nekik, amelyekről korábban nem hallhattak. Tanítónőjük ugyanis hosszabb időt töltött Paraguayban. Az 1881-ben, Nagykállón született Jósa Jolánnak öt nővére volt. Édesapjuk Jósa András, a neves orvos és régész. Mind a hat leány „családi örökségként” kapta az intellektust és a művészi tehetséget. Jolán férjével, báró Babarczy Jenő honvédtiszttel többszöri kiküldetésre Paraguayba utazott. Jósa Jolán megtanult preparálni, így összesen hétládányi kitömött állatot küldött haza a Magyar Nemzeti Múzeumnak. Rendszeresen közölt cikkeket a hazai sajtóban. Ezekben saját életéről, az indiánokról, a beszélt nyelvekről, a szokásokról, Dél-Amerika állat- és növényvilágáról számolt be. Majmáról, „Monó kalandjai” címmel ifjúsági művet írt. Jósa Jolán hazatérése után sem adta fel az írást. A Nagy Háború alatt és után fellépett a szegény gyermekek érdekében, elítélte a vörös terrort. A 30-as, 40-es években több hangjátékát közvetítette a Magyar Rádió. Jósa Jolán 1950-ben, Nyíregyházán halt meg.

Paraguay

Az európai–amerikai Rachel Weisz

A színésznő 1970-ben, Londonban született. Apja, Weisz György kilencéves korában, családjával vándorolt ki Budapestről Angliába. Új hazájában fizikus, feltaláló lett. Élete utolsó éveiben Magyarországon élt, ahol lánya többször meglátogatta. Kilencvenegy évesen meghalt édesapjáról Rachel Weisz a The Guardiannek azt mondta, „Ő annyira magyar.” Rachel tehetségét igen korán felismerték, de hiába szerepelhetett volna Richard Gere oldalán 15 évesen a Dávid király című filmben, apja nem engedte el Hollywoodba. A Cambridge-i Egyetem elvégzése után – már saját útját járva – tévésorozatokban tűnt fel. Első mozszerpét a Láncreakció című filmben kapta Keanu Reeves oldalán. Játszott Szabó István és Koltai Lajos A napfény íze című drámájában. Az igazi áttörést A múmia című szuperprodukció hozta meg Rachel Weisz számára, Brendan Fraser társaként. Később olyan filmekben játszott, mint a Constantine, a démonvadász és Az elszánt diplomata. Utóbbiért a legjobb női mellékszereplő kategóriában Oscar- és Golden Globe-díjjal jutalmazták, valamint megkapta a BAFTA-díjat és a Londoni Filmkritikusok díját is. Rachel Weisz a főszereplője az Agora című spanyol filmnek, amely az ókori Egyiptomban játszódik. 2011-ben mondott igent második férjének, Daniel Craig angol színésznek. Rachel Weiszről úgy tartják, hogy ugyan már Amerikában él, de igazi európaiként gondolkodik.

Az első magyar mérnöknő

Pécsi Eszter

Az 1899-ben, Kecskeméten született építész diplomáját Berlinben, a Charlottenburgi Műszaki Egyetemen szerezte. Ezt a budapesti Műegyetem is elismerte, így hazánkban Pécsi Eszter volt az első nő, aki mérnökként dolgozhatott. Jelentős munkája a Hajós Alfréd margitszigeti sportuszoda csuklós vasbeton íve és a bánhidai erőmű turbináinak alapja. Szakterülete volt az úszó vasbeton lemezes és toronyalapozás, valamint a szokásosnál magasabb acélváz szerkezetek megtervezése. A II. világháború után Budapest sérült épületeinek felülvizsgálatát végezte, így a Nemzeti Színház és a Népszínház tetőzetének megerősítő munkáit is ő irányította. 1949-től a Kohó- és Gépipari Minisztérium Tervező Irodájának statikus főmérnöke volt. Mivel 1956-ban a minisztérium forradalmi bizottsága megválasztotta elnökének, elbocsátották. Előbb Bécsbe emigrált, ahol megrajzolta az osztrák főváros első többemeletes parkolóházát, végül New Yorkban telepedett le. Ott elkészítette a New York-i Egyetem több épületének, a Columbia Egyetem és a Hotel Americana toronyházainak statikai terveit. Utóbbi akkor a város legmagasabb vasbeton vázas építménye volt. Különleges alapozási módszert dolgozott ki a Hudson folyó partján épülő toronyházakhoz, amiért Amerikában 1965-ben elnyerte „az Év statikusa” címet. Pécsi Eszter 1975-ben hunyt el, hamvait hazahozták és a Farkasréti Temetőben helyezték örök nyugalomra.

Magyar régész Ausztráliában

Gallus Sándor

A kontinens őslakói legalább 20-30 ezer éve élnek Ausztráliában. Gallus Sándor megállapítását az ásatásain használt szénizotópos kormeghatározással igazolta. Ezt a hivatalos ausztrál régészet sokáig nem volt hajlandó elfogadni. A Sopronban, 1907-ben született, jogász és bölcsész végzettségű fiatalember 27 évesen lett a Magyar Nemzeti Múzeum Régiségtárának munkatársa. Gallus Sándor akkor az ország szinte minden régiójában dolgozott ásatásokon. Így megismerhette a földben rejtőző múlt feltárásának módszereit. 1949-ben családjával együtt kivándorolt Ausztráliába, ahol 1955-ben megkapta az állampolgárságot. Évtizedekig Victoria állam oktatási hivatalának nyelvtanára volt. Gallus Sándor 1966-tól részt vett az Árpád Akadémia munkájában. Az ausztráliai magyarság társadalmi életének egyik befolyásos személyiségeként meghatározó szerepet játszott a melbourne-i Magyar Központ felállításában. Gallus Sándor újságíróként is dolgozott, szerkesztője volt a *Studies for a New Central Europe* című folyóiratnak. Régészeti eredményei elismeréseként tagjai közé fogadta az Ausztrál Antropológiai Társaság és az Ausztrál Őslakókutató Intézet. Gallus Sándor Melbourne-ben hunyt el 1996-ban. A kutatónak 1939 és 1987 között 18 műve jelent meg – angol, német, spanyol és magyar nyelven – népünk és az ausztrál bennszülöttek múltjáról.

Gallus Sándor

Ausztrália
Melbourne

Hazajáró lélek

Cs. Szabó László

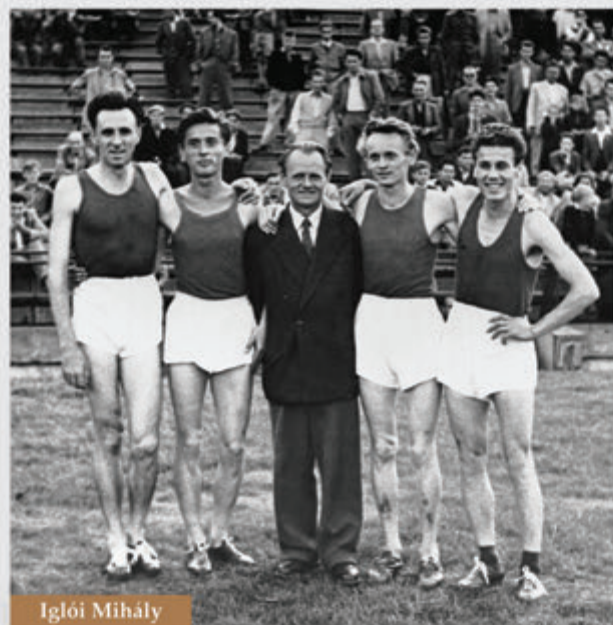
Lenyűgöző volt a műveltsége, a kedvessége, az emberekkel való kapcsolata – emlékezett az íróra Kodolányiné Illyés Mária irodalomtörténész. Cs. Szabó László 1905-ben, Budapesten született. Nevében a Cs., székely származására utalva, a csekefalvi rövidítése. Barátai egyszerűen csak „Csé”-nek szólították. Kolozsváron nőtt fel. A Nagy Háború után, 1918-ban családjával Budapestre menekült. 1931-ben gazdaságtörténetből doktorált. 1935-től tíz évig a Magyar Rádió Irodalmi Osztályának vezetője volt. Ekkor írók, költők jártak a stúdiókba, hangjátékok készültek. Közben a Nyugat közölte Cs. Szabó László írásait, aki elbeszéléseiért, esszéiért megkapta a Baumgarten-díjat. 1948-ban emigrált, végül Angliában telepedett le. 1951-től évtizedeken át a BBC magyar adásának volt a munkatársa. Külföldön 14 kötete jelent meg, rendszeresen publikált a nyugati magyar sajtóban. Cs. Szabó László a következő gondolatokkal kezdte jegyzetét a BBC műsorában 1956. november 1-én, halottak napján: „Mostantól kezdve, a világ népei, a holtak élő lelkére emlékezve a síroknál, emlékezni fognak azokra a magyar férfiakra, asszonyokra és gyermekekre, diákokra, munkásokra, katonákra és írókra, akik véres áldozatukkal tanúságot tettek e lélek örök szabadságáról és visszaadták egy magyar szó csodálatos értelmét. Ez a szó, a halálmegvetés.” Cs. Szabó László 1984-ben hunyt el, hamvai Sárospatakon nyugszanak.

A középtáv pápája Iglói Mihály

Az 1950-es évek közepére 1500-tól 10 000 méterig tanítványai tartották az összes világcsúcsot. A hazai és a nemzetközi közvélemény a melbourne-i olimpián, az atlétika középtávjain magyar háziversenyt várt. A forradalom, majd a levert szabadságharc azonban mindent megváltoztatott. Rózsavölgyi István és Tábori László edzetlenül és bizonytalan lelki állapotában gyengén szerepelt, Iharos Sándor pedig el sem tudott utazni Ausztráliába. A legendás mester, Iglói Mihály, Budapesten született 1908-ban. Részt vett a berlini olimpia 1500 méteres síkfutóversenyén, de helyezést nem ért el. Edzőként azonban bizonyított. Közismert nevén „Náci bácsi” 1950-ben vette át a Honvéd középtávfutóit és radikálisan megváltoztatta a módszereket. Iglói Mihály edzéseken a versenytávot több, rövid szakaszra bontotta, így a sportoló lényegesen gyorsabban tudott futni hasonló, fenntartható pulzussal. Ezáltal nemcsak az állóképességük fejlődött, hanem a sebességük is. Iglói Mihály 1956-ban, a sikertelen olimpiáról nem jött haza. Az Egyesült Államokban, majd Görögországban dolgozott. Amerikában nála készült fel az 1964-ben, 5000 méteren olimpiai bajnok Bob Schul és a sokszoros rekorder, Jim Beatty. Versenyzői 31 világcsúcsot, 25 Európa-csúcsot, 45 magyar csúcsot, 49 amerikai csúcsot, és 154 görög bajnoki címet érték el. Iglói Mihály 1993-ban tért vissza Magyarországra, ahol 90 éves korában halt meg.

Amerikai Egyesült Államok
Los Angeles

Iglói Mihály

Albán szívek királynéja Gróf Apponyi Geraldine

Ati nekünk Sissi, az albánoknak Geraldine. A 22 éves magyar grófnő és I. Zogu albán király esküvőjének híret és képeit 1938-ban a világlapok címlapjukon hozták. Horthy Miklós kormányzó lipicai lovakat küldött nászajándékba. A főszakács és a cigányzenekar Budapestről, a menyasszony Chanel ruhakölteménye Párizsból érkezett. Az ifjú királyné apja nagyapponyi gróf Apponyi Gyula politikus, anyja az amerikai Gladys Virginia Stewart volt. Az édesapját korán elveszítő grófkisasszony, mielőtt megismerkedett jövendőbeli férjével, a Magyar Nemzeti Múzeum információs pultjában dolgozott. Az albán uralkodó egy fénykép és némi informálódás alapján meghívta Geraldine-t szilveszterezni, majd nyomban megkérte a kezét. Az új királyné gyorsan megtanult albánul, beilleszkedett az ország életébe és világra hozta a trónörökös, Leka herceget. 1939-ben, az olasz megszállás miatt azonban menekülniük kellett Albániából. Törökország, Görögország, Anglia, Egyiptom, Franciaország, Spanyolország és Dél-Afrika után a már özvegy királyné 2002-ben térhetett vissza Albániába, ahol 87 éves korában meghalt. A Magyar Nemzeti Múzeum a budapesti albán nagykövetséggel közösen 2017-ben mutatta be – a Gróf Apponyi Geraldine, albán királyné életéről szóló – „Magyarország fehér rózsája” című időszaki kiállítását.

Albánia
Tirana

A fizika első női doktora

Barnóthy Forró Magdolna

„Jómódú családjának ipari-kereskedelmi kapcsolatai nyilván megkönnyítették azt, ami különben szinte lehetetlen lett volna. Nevezetesen a két világháború közötti Magyarországon újszerű fizikai kutatási téma elindítását” – írta Haiman Ottó fizikus, a Barnóthy Forró Magdolnáról szóló nekrológiájában, a Fizikai Szemlében. Forró Magdolna Zsámbokon született 1904-ben. A Pázmány Péter Tudományegyetemen végzett, majd az egyetem Kísérleti Fizikai Intézetének lett a munkatársa. 1928-ban, első nőként írt doktori disszertációt fizikából, mégpedig a rövidhullámok dielektromos állandójának méréseiről. Évfolyamtársával, későbbi férjével, Barnóthy Jenővel építettek egy kozmikus sugárzást mérő teleszkópot. Azzal vizsgálták meg, hogy a földi mágneses mező milyen mértékben nyeli el a kozmikus sugarakat. Ugyanezt a kísérletet egy Geiger–Müller-számlálóval elvégezték a föld felszíne alatt, a dorogi szénbányákban is. A háború után nem folytathatták a kutatásaikat, ezért 1948-ban az Egyesült Államokba emigráltak. Forró Magdolna Chicagóban sikeres biofizikai kísérleteket végzett: a mágneses tér biológiai hatását kutatta, miközben az illinois-i orvosegyetemen fizikát tanított. Forró Magdolna, számos nemzetközi tudóstársaság tagja, 1995-ben halt meg Amerikában.

Barnóthy Forró Magdolna

A punkdobos Tommy Ramone

Budapesti emléktábláján ez áll: „Ebben a házban született 1949-ben Erdélyi Tamás, azaz Tommy Ramone, a legendás Ramones együttes dobosa. Mind ez idáig ő az egyetlen magyar származású zenész, aki bekerült a Rock and Roll Hall of Fame zenészlegendái közé. Az emléktáblát 2016-ban, az 1956-os Forradalom és Szabadságharc 60. évfordulójának tiszteletére állította Belváros-Lipótváros V. kerületi Önkormányzata.” Erdélyi Tamás gyerekkorában gyakran járt koncertre, a Margitszigetre. A dobolást találta a leglátnyosabbnak. Ezért az otthon talált „limlomokból” összeeszkábált magának egy szerelést. Túl sokáig nem gyakorolhatott a saját készítésű hangszerén, mert családjával 1956-ban Amerikába emigrált. Tommy New Yorkban nőtt fel. A 70-es évek elején megalapította a The Ramones punkzenekart. Ez a műfaj ismeretlen volt akkor, hiszen tartott még a rock and roll népszerűsége, a rock és a diszkó pedig már bontogatta a szárnyait. A tagok valamennyien felvették a keresztnévük mellé a „Ramone” művésznevet. A banda 1976 és 96 között 21 lemezt jelentetett meg és kétezerkétszáz koncertet adott. A Rolling Stone magazin szerint a The Ramones egyike „Minden idők 50 legjobb előadójának.” Az együttest 2011-ben Grammy-életműdíjjal tüntették ki. Erdélyi Tamás, az alapító tagok közül utolsóként, 2014-ben halt meg New Yorkban.

A rögtönzés művésze

Ernie Kovács

Bár már Amerikában született 1919-ben, nem felejtette a gyökeireit. Sőt, táplálkozott azokból. Egyik híres, a videómegosztókon ma is elérhető jelenetében Molnár Miklós szakácsként főz és „standup-ol”, szövegében rengeteg magyar szót használva. A színész- komikus Chevy Chase 1976-ban, Emmy-díja átvételekor külön köszönetet mondott Ernie Kovácsnak, illetve az 1982-ben bemutatott, Ernie Kovacs: Television's Original Genius „A televíziózás eredeti géniusza” című dokumentumfilmben is magasztalta példaképét. Az Emmy-díjat Ernie Kovács 1962-ben, már halála után kapta meg, negyedszázaddal később bekerült a Televíziós Művészetek és Tudományok Akadémiájának Hírességek Csarnokába is. Csillagot kapott Hollywoodban, a Hírességek Sétányán, a Rádiós és Televíziós Múzeum 1986-ban kiállítást szervezett tiszteletére. A Pulitzer-díjas kritikus, William Henry így írt a tárlat emlékkönyvébe: „Kovács több volt mint egy hiszékeny, önáltató bohóc. Ő volt a televízió első jelentős videóművésze. Ő volt a tévé első szürrealistája. A legbátrabb és legkreatívabb írója.” Pályafutása váratlanul és tragikusan ért véget, amikor egy autóbalesetben életét veszítette. Temetésén többek között Frank Sinatra, Jack Lemmon és Dean Martin vitte a koporsóját.

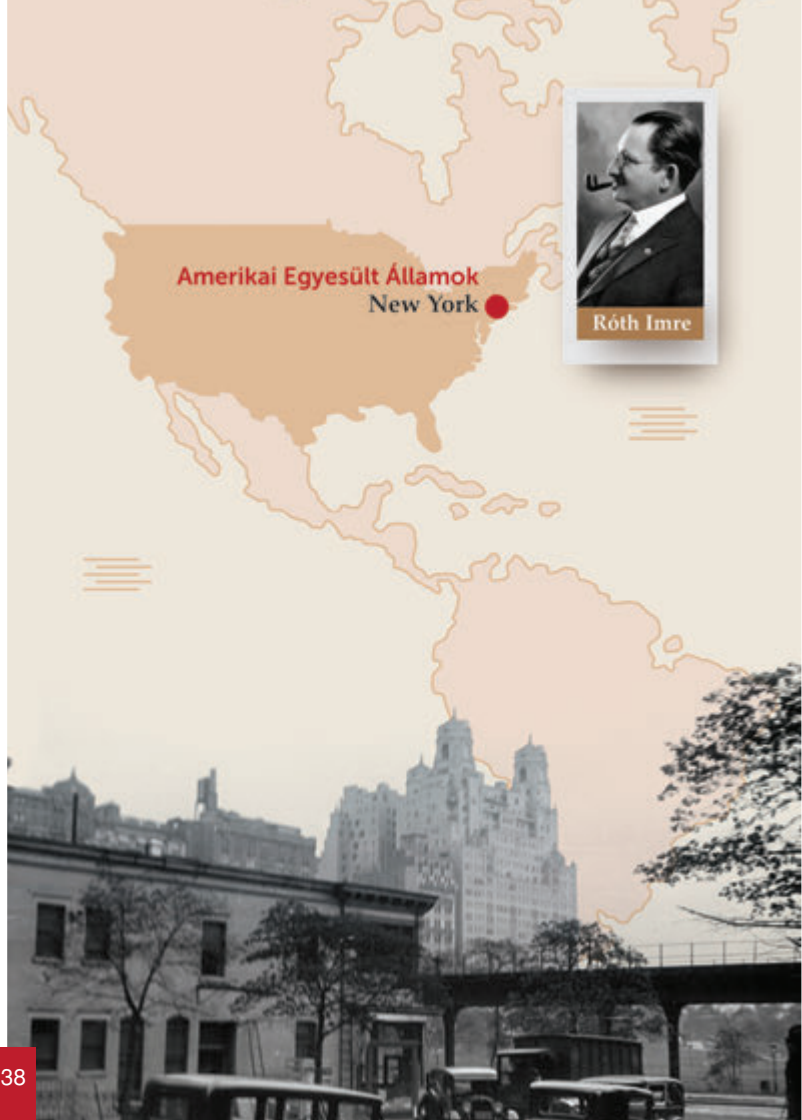
Amerikai Egyesült Államok
Los Angeles

Manhattan építésze

Róth Imre

Aki sétált már a Central Parkban, biztosan elámult a Beresford-ház és az Eldorado-palota eleganciájától, esetleg a San Remo vagy a Ritz tornyainak látványától. Ezek a monumentális épületek a mai napig meghatározzák New York történeti városrészének hangulatát. Tervezőjük, Róth Imre 1871-ben, a Zemplén megyei Gálszécsen született. Apja halála után családja az akkor 13 éves fiút Amerikába küldte. Az építészettel egy tervezőiroda tanoncaként találkozott. Kezdetben műszaki rajzoló volt, egyetemi dékánja cégében már tervezett. Róth Imre 1898-ban nyitotta meg saját irodáját. Eleinte a New York-i magyarság látta el megbízásokkal, első munkája a Cafe Budapest felújítása volt. Az acélszerkezetű Hotel Belleclaire-t 1903-ban tervezte, ami tíz emeletével már felhőkarcolónak számított. Az 1915-ös, Első Magyar Református Templom rajzolása közben Róth Imre szecessziós és népi elemeket is felhasznált. Tíz esztendő múlva álmodta meg a Ritz Hotelt, amely 42 emeletnyi magasságával a város gazdagságának szimbóluma lett. A XX. század első felében, a beaux-arts és art deco stílusban alkotó Róth Imre összesen 48 épületet tervezett, amelyek New York meghatározó lakóépületei, hoteljei, felhőkarcolói. Róth Imre 1948-ban halt meg. Fiai vitték tovább a céget. Az Emery Roth & Sons nevéhez olyan épületek köthetők, mint a General Motors Building, a World Trade Center, vagy a Citigroup Center.

Koronamentő, városegysítő

Házmán Ferenc

A Vasárnapi Újság nekrológiájában így írt róla 1894-ben: „Budán a magyarságnak volt zászlóvivője és az 1843/44-iki törvények alapján a budai tanácssteremben az ő ajkairól hangozott el az első magyar szó.” Házmán Ferenc Buda Újllak városrészében született 1810-ben, német családban. 1833-ban, frissen végzett jogászként Buda város szolgálatába állt. Írnokból főügyész, főjegyző, majd országgyűlési követ lett. Az első felelős kormányban Szemere Bertalan belügyminiszter mellett a városi ügyek osztályának főnöke, majd államtitkár volt. Az országgyűlés 1848. április 7-i ülésén elsőként vetette fel Buda és Pest egyesítésének ötletét. A világsi fegyverletétel után, külföldre menekülése közben egyike volt azoknak, akik még Magyarország területén, Orsován elásták a Szent Koronát. Házmán Ferencet, mint „főbűnöst”, távollétében halálra ítélte és jelképesen felakasztotta a Habsburg-hatalom. A következő majd' húsz esztendőt száműzetésben töltötte. Amerikában részt vett a menekültek rendezvényein. 1853-ban, az orosz–török háború hírére, a szabadságharc újrakezdésében reménykedő magyarok nagygyűlésén ő is tagja lett annak a választmánynak, amelynek feladata a hazatérés megszervezése lett volna. Végül feleségével és két gyermekével, a kiegyezés után jött haza. Házmán Ferenc lett Buda, az 1873-as városegysítés előtti, utolsó polgármestere.

Házmán Ferenc

Amerikai Egyesült Államok
New York

Egy igazi „aranykincs” Goldie Hawn

A színésznő magyar származású édesanyja Washingtonban tánciskolát és ékszerboltot vezetett. 1945-ben született lányának mindkét „szakmájából” adott valamit. A Goldie nevet az arany szóból képzett Aranka fordításaként alkotta, az ügyesen mozgó gyermeket pedig már hároméves korától balettozni tanította. Érdekes volt. A kis Goldie 11 évesen a Diótörőben táncolt, majd a Romeo és Júliában is fellépett. Ezután hivatásos táncos lett és színészetet is tanult. A 60-as években, New Yorkban balett-tanárként és go-go girlként is dolgozott. Hamarosan aztán kamera elé került. Előbb televíziós komédiákban tűnt fel, majd rögtön első filmszerepével „berobbant”. 1969-ben, Ingrid Bergman és Walther Matthau partnereként szerepelt a „legjobb női mellékszereplőnek” járó Oscar- és Golden Globe-díjat is. Goldie Hawn azóta olyan klasszikusokban játszott, mint a Sugarlandi hajtvadászat, az Óvakodj a törpétől, a Hárman a slamasztikában, a Palimadár, a Jól áll neki a halál, vagy az Örök lányok. Mindhárom gyermeke színész lett. Kate Hudson és Oliver Hudson édesapja a humorista Bill Hudson, Wyatt Russel pedig a színész Kurt Russel, aki 1983-óta Goldie Hawn élettársa. A színésznő életrajza, a Lótusz a sárban nő című könyve 2005-ben jelent meg.

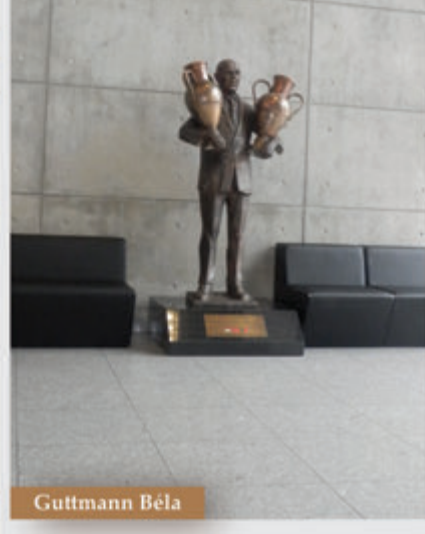
Amerikai Egyesült Államok
Washington

Goldie Hawn

Az „átoktevő” Guttman Béla

Amikor a portugál Benfica futballistái európai kupadöntőt játszanak, a közvélemény találgat. Az a kérdés, hogy tart-e még az a rontás, amivel az egykori legendás edző sújtotta a csapatot 1962-ben. A Guttman Béla vezette lisszaboniak akkor szereztek meg egymás után másodszor a BEK-serleget. A döntőben hiába lőtt 3 gólt a Real Madrid csatára, Puskás Ferenc, a végeredmény 5-3 lett a Benfica javára. A tréner ekkor fizetésemelést kért, de a fukar klubelnök nem adott neki, mondván, ez nincs benne a szerződésében. Ekkor Guttman Béla felmondott és megátkozta a klubot azzal, hogy száz évig nem nyer európai kupát. Azóta nyolcszor került döntőbe a Benfica és mind a nyolcat el is veszítette. Az 1899-ben, Budapesten született Guttman Béla egyébként az átok nélkül is a futballvilág nagyságai közé tartozik. Négyyszer szerepelt a magyar válogatottban. Visszavonulása után itthon az Újpest, a Vasas és a Kispest edzője is volt, majd külföldön összesen tíz ország klubcsapatainál dolgozott. A Sao Paulo edzőjeként ő vezette be Braziliában a 4-2-4-es felállást, amivel 1958-ban az ország válogatottja első világbajnoki címét szerezte, majd ő fedezte fel a világ labdarúgása számára Eusebiót, a portugálok „Fekete gyöngyszemét”. Azóta próbálkoztak imával, rontáslevéllel, vuduvarázslattal, de mindhiába. Guttman Béla szobra 2012 óta ott áll a Benfica 65 ezres stadionjában, de a mester még nem bocsátott meg...

Guttman Béla

Portugália
Lisszabon

Brazília
Sao Paulo

Focit teremtett Amerikában

Gyékényesi János Pál

Hétesztendős korában, a II. világháború után emigrált a családja Magyarországról, amely végül Amerikában kötött ki. Gyékényesi János Pál így emlékezett vissza erre az időszakra egy interjúban: „Bárhova kerültünk menekültként, legyen az Ausztria, Svájc, Németország, majd később az Egyesült Államok, amikor hallották, hogy magyar vagyok, az volt az első kérdés, hogy tudok-e focizni. Így mindig megtaláltam a helyem, és könnyen be tudtam illeszkedni.” Gyékényesi János Pál Clevelandnél jobb helyre nem is kerülhetett volna. A városban és közelében, így Buffalóban, Toledóban, Youngstownban, Elyriában, Akronban volt magyar templom és közösség, ezek csapatait gyarapították később az 56-os menekültek. Köztük volt például a kispesti Herédi Ernő, aki a Honvédban együtt szerepelt Puskással. Azokban az évtizedekben játszott a Szent István, a Cleveland Hungarians Turul, az Akron Magyars, a Hungarian Freedom Fighters és a Clevelandi Magyar Atlétikai Club. Gyékényesi János Pál a NASA mérnökeként is lelkesen futballozott a magyarok alapította ohioi amatőr ligában, majd lett Cleveland profi csapatának, a Cobrának társtulajdonosa és évtizedek óta elnöke Ohio állam Labdarúgó Szövetségének. Az amerikai magyarok évente megrendezik az Árpád-kupát, amelynek 2019-ben Cleveland adott otthont. Gyékényesi János Pált 2007-ben iktatták be Floridában az amerikai Sport Hírességek Csarnokába.

Amerikai Egyesült Államok
Cleveland

Rudolph Valentino partnere

Bánky Vilma

A magyar kislányból az amerikai némafilmek egyik legnagyobb sztárja, valóságos díva lett a tengerentúlon. Bánky Vilma Nagydorogon született 1901-ben. Tehetségét színésznő édesanyjától, Ulbert Katalintól örökölhette. A Budapesten gépiróként dolgozó fiatal lány Somlay Artúrtól vett magánórákat. Előbb itthon, majd Bécsben és Berlinben is foglalkoztatott színésznő lett a „némafilm” korszakban. Sam Goldwyn 1925-ben Európában keresett új arcokat. Vilma először azt hitte, tréfálnak vele, mikor megtudta, hogy a hollywoodi filmproducer miatta jött el Budapestre. Az utolsó pillanatban, a Keleti pályaudvaron találkoztak. Goldwyn azonnal szerződtette Bánky Vilmát. Az új csillagot stúdiója félmillió dollárra biztosította és „Magyar Rapszódia” című reklámkampányával hirdette Amerika-szerte. Vilma köteles volt megőrizni hamvas szépségét és karcsú alakját. 1928-ban, hatalmas ünneplés közepette Budapestre látogatott. Huszonhat filmet forgatott, a korszak bálványa, Rudolf Valentino kifejezetten ragaszkodott Bánky Vilmához, mint főszereplő társához. A hangosfilmek korában már nem tudott érvényesülni és a 30-as évektől az ingatlanüzlettel és a golfozással foglalkozott. Jótékonyági alapítványa egymillió dollárt adományozott szegény gyermekek oktatására. Életéről Amerikában könyv jelent meg. A 90 évesen elhunyt Bánky Vilma emlékét csillag őrzi a hollywoodi Hírességek Sétányán.

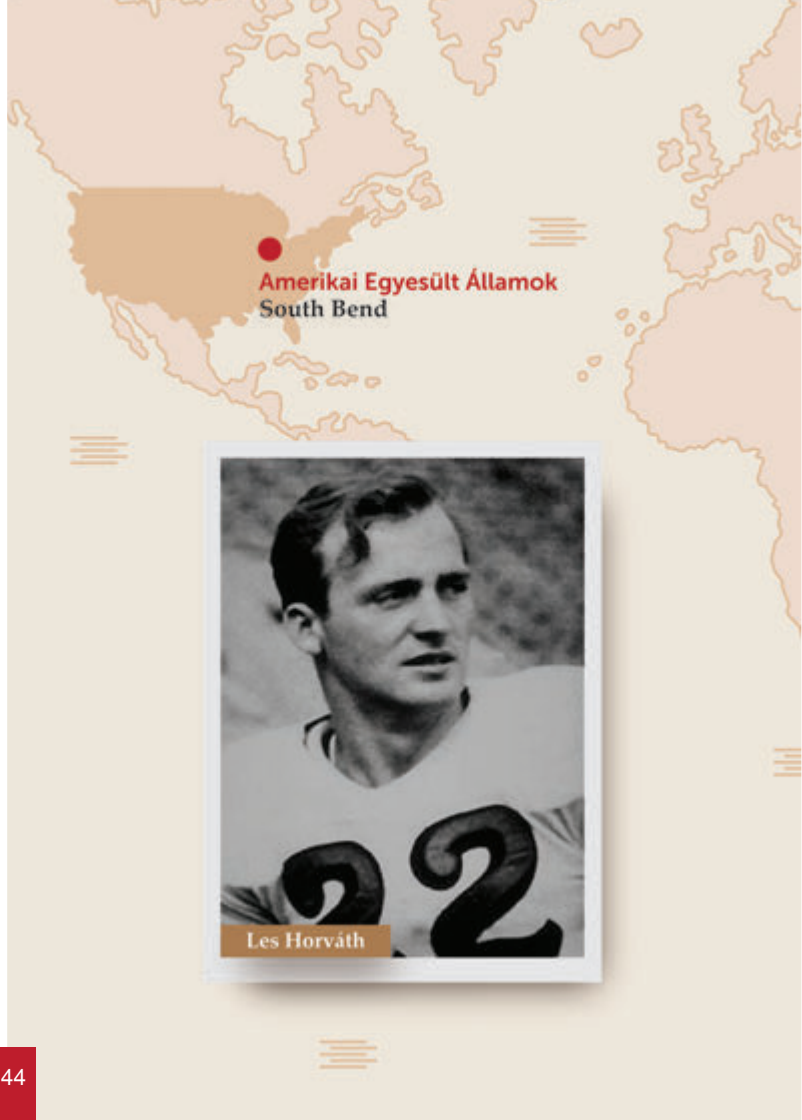

Bánky Vilma

A tojáslabda varázslója

Les Horváth

A magyar származású, de 1921-ben, Amerikában született játékos huszonhárom évesen elnyerte az egyetemi amerikai futball legjobbjának járó Heisman-trófeát. Rendkívül elszánt volt már gyerekként is. Mivel nem volt szerelése, utcai ruhában jelentkezett az iskolai válogatóra, ahol azonnal felfigyeltek rá. Amikor egy meccs szünetében meghallotta, hogy társai az esti bulit tervezik, felháborodva átigazolt egy másik klubba. Les Horváthnak a híres Ohio State University ajánlott ösztöndíjat. Ott csapattársa lett a később szintén befutott védőjátékos, Gene Fekete. Ő mesélte, hogy: „Ha valami fontosat akartunk meccs közben megbeszélni, Lesszel mindig magyarra váltottunk. Néha még a bírókkal is magyarul üvöltöttünk.” Velük játszott a szintén magyar Charlie Csúri, teljessé téve a Horváth–Fekete–Csúri-triót, mely fennállása első bajnoki címéhez segítette az egyetemet. Les Horváth 180 centis és 70 kilós volt, és a liga leggyorsabb elfutójának számított. Horváthot a Los Angeles Rams draftolta, a játékos azonban bevonult a haditengerészethez, így két év szolgálat után került az NFL-be, ahol 1949-től a Cleveland Brownsnál szerepelt. Visszavonulása után Los Angelesben nyitott fogászati klinikát, ott dolgozott egészen 1995-ös haláláig. Les Horváthot 1969-ben iktatták be az egyetemi futball Hírességeinek Csarnokába. Az Ohio State University 2001-ben vonlatta vissza 22-es számú mezét.

A mellúszás királynője Rebecca Soni

A háromszoros olimpiai és hétszeres világbajnok versenyző 2008 és 2012 között egyeduralgó volt 200-on. Négyéves nemzetközi pályafutásának egy hátsérülés vetett véget a londoni olimpia után. Rebecca szülei, Sóni Péter és Sóni Kinga, az 1980-as években Erdélyből vándoroltak ki Amerikába. Nagypapa, Sóni Pál kolozsvári egyetemi tanár, író, kritikus, irodalomtörténész, nagymama, Sóni-Molnár Erzsébet, kolozsvári újságíró. Rebecca Soni 1987-ben New Jersey-ben született. Tízévesen lett tornász-ból úszó. A pekingi olimpián robbant be, amikor 21 évesen világcsúccsal megnyerte a 200 méteres mellúszást, 2. lett 100 méteren és az amerikai 4x100-as vegyes váltó tagjaként. Londonban szintén világrekorddal megvédte címét 200-on, a váltóval is aranyérmes lett, 100-on ismét ezüstöt szerzett. A világbajnokságokon összesen hét arany-, két ezüst- és egy bronzérmes nyert. Nyolcszor ért el világcsúcsot. Rebecca Soni az első női versenyző, aki a 200 méteres mellúszás rekordját 2 perc 20 másodperc alá tudta szorítani. A Swimming World nemzetközi szaklap 2010-ben és 11-ben is Rebecca Sonit tüntette ki az „Év legjobb női úszója” címmel. Rebecca szüleivel és nővérével, Ritával angolul és magyarul beszél és meg szokták látogatni erdélyi rokonaikat. A kommunikáció szakon végzett Rebecca 2010-ben az ENSZ Girl Up! nevű, a világ serdülő lányainak életét segítő kampányának lett a szóvivője.

Naszreddin hodzsa magyar barátja Kúnos Ignác

A mindig tréfás, de mélységesen bölcs, közel-keleti filozófus-tanítóhoz, Vámbéry Ármin szellemisége vezette el Kúnos Ignácot. Az 1860-ban, Hajdúsámsonon született nyelvész, turkológus a Debreceni Református Kollégiumból került a Budapesti Tudományegyetemre. Ekkor lett mestere Vámbéry, aki megismertette vele az iszlám világát. Kúnos Ignác 1882-től öt évet töltött a Török Birodalomban kutatással és utazással. Kadir effendi néven eljutott Ruméliába, Anatóliába, Szíriába, Palesztinába, Egyiptomba. Gyűjtötte a török nyelvjárásokat, a népköltészetet, a népszokásokat. Korábban nem is feltételezett nagyságú és gazdagságú népmese- és anekdotakincset jegyzett fel. Több tucat könyve jelent meg magyarul, törökül, angolul és németül. 1890-ben kinevezték a Budapesti Tudományegyetem török filológia magántanárává. Az első világháború alatt magyarországi hadifogolytáborokba került kazanyi és krími tatár raboktól jelentős népköltési anyagot gyűjtött. 1925-től a török kormány meghívására az isztambuli és az ankarai egyetem vendégprofesszora volt. Ő alapította meg az isztambuli egyetem néprajzi tanszékét. A 73 évesen elhunyt Kúnos Ignác tagja volt többek között a Magyar Tudományos Akadémiának, a párizsi Sociéte Asiaticque-nak, a Nemzetközi Közép- és Kelet-Ázsiai Társaságnak, és igazgatója volt a Magyar Királyi Keleti Kereskedelmi Akadémiának.

Kúnos Ignác

Santana példaképe

Szabó Gábor

„Amerikában megpróbáltam utánozni az ottani gitárosokat. Azt hittem, úgy kell jazzt játszani, ahogy ők teszik. Aztán rátaláltam a saját zenémre. Ott jöttem rá, hogy mennyire mélyek a gyökereim” – nyilatkozta Szabó Gábor, már világsztárként Budapesten, 1974-ben. Az interjú után Kovács Katalin, Pege Aladárral, Másik Jánossal, Kőszegi Imrével és Dely Istvánnal, a Magyar Rádió 8-as stúdiójában elkezdtek zenélni. Eljátszották „Az eső és én” című dalt is. Aki teheti, hallgassa meg. Szabó Gábor 1936-ban, Budapesten született. Tizennégy évesen kezdett gitározni. Hallás után játszott, megszállottan gyakorolt. Az Amerika hangja rádió számai inspirálták. Az 50-es években a budapesti éjszakában lépett fel. Első rádiófelvételét 1956 júniusában készítette. Ezt Ernst Nagy, az amerikai követség titkára eljuttatta a Music in USA rádióadónak, amely leadta az egész anyagot. A zenész a forradalom után Bostonba emigrált, ahol néhány év múlva elkezdődött káprázatos pályája. Szabó Gábor lett az első, nemzetközileg elismert magyar dzsesszmuzikus, akit ma is számontartanak. Chick Coreával duózott, Carlos Santana példaképének tekinti. Tíz évvel tragikus halála után, 1992-ben a Magyar Jazz Szövetség megalapította a Szabó Gábor-díjat, amelyet megkapott már Gonda János, Szakcsi Lakatos Béla, Vukán György, Babos Gyula, Berki Tamás, Bontovics Kati, Csepregi Gyula, Snétberger Ferenc és Balázs Elemér is.

Boston
Amerikai Egyesült Államok

Amerika magyar zeneszerzője

Agócs Kati

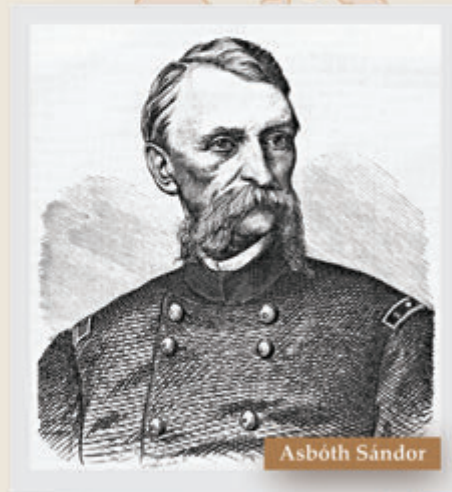
1975-ben Kanadában született, magyar és amerikai felmenőktől. A Juilliard Egyetemen doktori és mester fokozatot szerzett, majd Fulbright-ösztöndíjjal Budapesten, Csengery Adrienne-nél tanult. 2008 óta a bostoni New England Konzervatórium zeneszerző karán tanít. Csereprogramot vezet a New York-i Juilliard School és Liszt Ferenc Zeneakadémia között. Agócs Kati az Egyesült Államok, Kanada és Magyarország állampolgára. A Tempo folyóiratba és a The Musical Times szaklapba írt cikkeiben helyszíni élményeit osztotta meg a modern magyar zenei életről. Kritikusai szerint Agócs Kati zenéje zsigeri erőt és túlvilági érzést nyújt, mindezt hihetetlen közvetlenséggel. Alkotásait gyakran dicsérik eleganciájáért és mély érzelmi világáért. Megkapta a Bernstein- és a Guggenheim-ösztöndíjat, és az American Academy of Arts and Letters zeneszerzőknek járó életműdíját. Műveit vezető zenészek rendelik meg és elismert együttesek adják elő, köztük a Torontói és a Vancouveri Szimfonikus Zenekar, a Bostoni Szimfonikus Kamarazenekar, a Minnesota Zenekar, a Bécsi Reconsil Együttes és a többszörös Grammy-díjas Eighth Blackbird. A The Debrecen Passion című albuma szerepelt a Boston Globe tíz legjobb klasszikus zenéjének listáján 2016-ban. Az album címadó alkotását 2017-ben az „Év klasszikus zeneszerzése” kategóriában jelölték a Juno Awardson.

Két nemzet hőse

Asbóth Sándor

Az 1811-ben, Keszthelyen született fiú a mérnöki pályát választotta, így került a selmeci Bányászati Akadémiára. 1848-ban, a szabadságharc kezdetén a Délvidéken küzdött, majd a komáromi vár erősítési munkálatait irányította. A világosi fegyverletétel után Kossuthal tartott Amerikába, ahol állampolgárságot kapott. A polgárháború kitörésekor beállt az északi seregbe. 1861 júliusában, a Pea Ridge melletti csatában Asbóth Sándor dandártábornok megsebesült, de nyeregben maradt és továbbvezette csapatait. Floridában sok más Kossuth-emigráns katonát gyűjtött maga köré, akik színes ezredek élén is harcoltak. A déliek Asbóthékat „külföldi négerbarátoknak” csúfolták. A mariannai csatában Asbóth bal karját és az arcát is találat érte. Helyét Zsulavszky László, Kossuth unokaöccse vette át. A polgárháború után, 1866-ban kinevezték az USA argentinai nagykövetének. Paraguay, Argentína, Brazília és Uruguay véres háborújában fegyverszünetre vette rá a harcoló feleket. Asbóth Sándort szolgálati helyén, 56 évesen érte a halál. Buenos Airesben temették el, de hamvait 1990-ben az USA-ba szállították, ahol az arlingtoni Nemzeti Sírkertben helyezték végső nyugalomra. Emlékműve fekete márványból készült, s lóháton ábrázolja. Nevét viseli a keszthelyi Asbóth Sándor Gimnázium és Szakközépiskola, emléktáblája és domborműve a Kastély utca 5. számú épület falán látható.

Amerikai Egyesült Államok
New York

Argentína
Buenos Aires

A revükirály Michel Gyarmathy

Ha Párizsban egy taxisnak azt mondta az utasa, hogy Monsieur Michelhez kérem, a sofőr már vitte is a Folies Bergere-be. Gyarmathy Mihály Miklós 1908-ban, még Ehrenfeldként született Balassagyarmaton. Később Honthy Hanna javaslatára magyarosított szülővárosa után Gyarmathyra. Budapesten, az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Tanoda növendéke volt, majd grafikusként és díszlettervezőként dolgozott fővárosi színházakban. Huszonöt évesen ment Párizsba, ahol a világhírű lokálban, a Folies Bergere-ben lett művészeti igazgató. Ő teremtette meg a revüszínház aranykorát. Nála lépett fel az amerikai „kreol istennő”, Josephine Baker, Maurice Chevalier, Fernandel vagy Jean Gabin. A nevek mellett a látvány is vonzotta a közönséget. Michel Gyarmathy maga tervezte a szereplők elképesztően látványos, színes, olykor erotikus ruhakölteményeit. Ezek híre még Las Vegasba is eljutott, ahol 1961-től ment a Paris-Folies című show, természetesen Michel Gyarmathy rendezésében. A legenda szerint a Folies Bergere-ben volt „magyar jegy”, így Monsieur Michel honfitársai ingyen nézhették az előadást. Műsorait gyakran magyar számmal zárta. Ez egy esküvői jelenet volt, amely a Mátyás-templomban és Balassagyarmaton játszódott. A színpad fölött „Isten hozott” felirat állt, zárásként a nász-nép a Himnuszt énekelte, magyarul. Michel Gyarmathy 88 éves korában halt meg Párizsban.

Michel Gyarmathy és Antal Imre

'48-as hadmérnökből vasút- és csatornaépítő

Nemegyei Bódog

Nagyszebenben, nemesi családban született 1826-ban. A Bécsi Hadmérnöki Akadémián végzett Nemegyei Bódog első állomáshelye a komáromi vár volt. Már főhadnagyként vett részt a győztes pákozdi csatában. Kossuth Lajos megbízásából 2800 főnyi sereget toborzott a Dél-Dunántúlon, melynek 22 évesen a parancsnoka lett. Világos után Nemegyei Bódog is menekülni kényszerült. A török száműzetésből 1851-ben érkezett meg New Orleansba. Amerikában, a gróf Nemegyei Félix nevet használva, sikeres vállalkozó lett. Mahagónifát szállított Mexikóból az Egyesült Államokba. Közben a mexikói kormány megbízásából felméréseket és térképeket készített az országról, majd főmérnöke lett az Atlanti- és a Csendes-óceán közötti vasútvonal építésének. Később bekapcsolódott a Panama-csatorna tervezésébe is. 1869-ben az USA kinevezte Nemegyei Bódogot a mexikói Tabasco államba az ország konzuljának. Visszatérve Amerikába, 1877-ben, Nyugat-Virginiában vasolvasztót vásárolt a hozzátartozó szén- és mészkőbányával együtt. Palackozóüzemet létesítve a feltörő ásványvizet is hasznosította. Cége virágkorában mintegy 300 főt foglalkoztatott. Nemegyei Bódog 1904-es haláláig a bányák és a palackozóüzem jövedelméből élt. Amerikai feleségétől két gyermeke született, Adele és Béla.

Tabascói kormánypalota, Villahermosa, Mexikó

Amerikai Egyesült Államok

Mexikó

Panama

Dél-Amerika professzora

Orosz László

Vágya, hogy misszionáriusként hirdesse az igét, nem teljesült. Amikor megérkezett az Újvilágba, előjárói – kiváló felkészültsége miatt – egyetemi tanárnak jelölték, amit a szigorú regula miatt el kellett fogadnia. Orosz László így írt erről: „Hej, érdemes volt-e a vértanúi pálma reményében és azzal az égő vággyal eltelve, hogy az apostolok példájára, élve-halva a pogányok között hirdethetem az Evangéliumot, ezerszeres életveszély között áthajóznom a tengeren, hogy azután ideérkezvén, Krisztus helyett Arisztotelészt hirdessem az iskolában?” A tudós szerzetes az Ung megyei Csicseren született 1697-ben. Az Orosz család a XIII. századra vezeti vissza a származását. Gyerekként részt vett a Rákóczi-szabadságharcban, majd belépett a jezsuita rendbe. A Nagyszombati Egyetem elvégzése után Córdobaban, Argentína első egyetemének rektora lett. Reformokat vezetett be az oktatásban. Előadásainak jegyzetei tankönyvként szolgáltak. Orosz páter majd' négy évtizedet töltött Dél-Amerikában. Vezetésével hozták létre az első argentinai nyomdát az egyetemen. Levelezésben állt a spanyol király gyóntatójával, Mária Terézia császárnővel, a spanyol alkirályal és döntőbíróként szerepelt a határvitáknál, amelyek során Argentína mai határai is jelentős mértékben kialakultak. A jezsuiták kiűzésekor, 1768-ban visszatoloncolták Európába. Szerencsésen hazakerült Nagyszombatra, ahol 76 éves korában halt meg.

Jezsuita redukció (Manzana Jesuitica), Alta Gracia

A Córdoba-i Egyetem a jezsuiták templomával a 18. század végén

Argentína
Córdoba

A test és a lélek orvosa

Alexander Lénárd

A Budapesten, 1910-ben született Lénárd Sándorról Karinthy Ferenc így vélekedett: „Orvosi hivatása mellett kitűnően zongorázott, még orgonázni is eljárt a szomszédos templomokba. Profi szinten otthonos a zeneelméletben, azonkívül tíz-tizenkét nyelven beszélt, olvasott, írt és fordított oda-vissza, könyveit saját tusrajzaival illusztrálta. Eszményképe, gyanítom, Albert Schweitzer lehetett.” Lénárd Sándor Bécsben lett orvos, majd Olaszországban telepedett le. A Római Magyar Akadémián lett barátja Károlyi Amy és Weöres Sándor, Karinthy Ferenc, Nemes Nagy Ágnes, Déry Tibor. 1952-ben vándorolt ki családjával Brazíliába, ahol a televízió Bach-versenyén nyert összegből vett egy kis birtokot a dzsungel szélén, Dona Emmában. Patikus lett és az őslakos indiánokat, valamint a bevándorlókat gyógyította. Sokat publikált. Írt verseket, tanulmányokat, regényeket, szakácskönyvet. A latinra fordított Micimackó kötete tette ismertté a nevét, mert ezt a munkáját a világ minden táján modern latin nyelvkönyvként használják. Brazíliai élményeit, életét összegző műve magyarul Völgy a világ végén címmel jelent meg. Rengeget levelezett a világ legkülönbözőbb részein élő szellemi társaival. Lénárd Sándor 62 éves korában hunyt el. Az MTA Ókortudományi Társasága 1976 óta adja át az özvegy által alapított Lénárd Sándor-díjat egy-egy fiatal „latinistának”. Hagyatkát a Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi.

Egymilliót ért a lába Charlie Gogolák

Gogolák Károly Pál Rábahídvégen született 1944-ben. Bátyjával, Pete, azaz Péter Gogolákkal az amerikai futball legendái lettek. 1966. november 27-én, a New York Giants-Washington Redskins összecsapáson a két Gogolák ellenfélként nézett szembe egymással. Nem tétlenkedtek. Károly és Péter összesen 14 pontot szerzett. A washingtoniak győzelmével végződő mérkőzésen a fiatalabbik Gogolák 10 pontrúgási kísérletéből kilencszer szerzett pontot, mellyel máig a bajnokság csúcstartója. A Gogolák család az 1956-os forradalom után menekült el Magyarországról. Károly már az Egyesült Államokban ismerkedett meg az amerikai futballal, melynek játékosaként a Princetoni Egyetem jogászhallgatója lett. Az európai labdarúgásban használt rúgótechnikát alkalmazva több pontot szerzett társainál. 1966-ban, az NFL történetének első olyan újonca volt, akit az első körben rúgóként draftoltak, azaz szerződtek az egyetemi ligából a profik közé. Új csapata, a Washington Redskins 1 millió dollárra biztosította a lábát. Az első évében 105 pontot szerzett. A Redskins után, 1970–1972 között a New England Patriots játékosa volt. Charlie Gogolák visszavonulása után egy brókercegnél dolgozott nyugdíjazásáig. Rendszeresen szerepel az amerikai televíziókban a nagy meccsek előtt, 2012-ben Magyarországon is járt, hogy népszerűsítse szeretett sportágát, az amerikai futballt.

Charlie Gogolák

Nagyorrú Kate

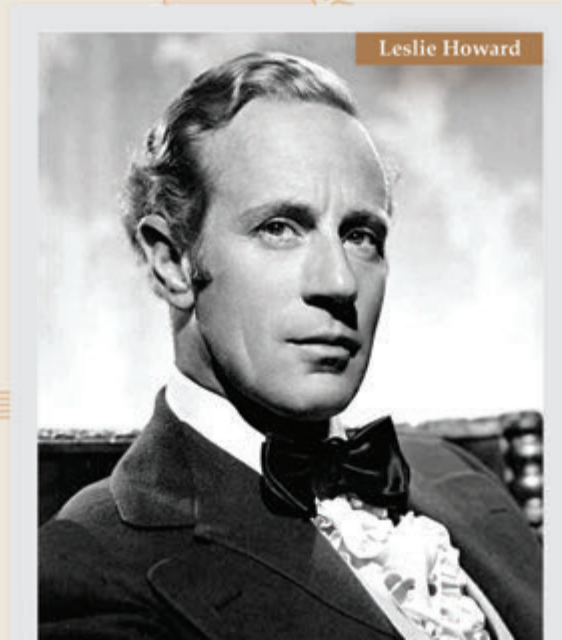
Horony Mária Katalin

Bukott uralkodó, vadnyugati szökések, pisztolypárbajok, legendás alakok kötődnek kalandos életéhez. A hölgy 1850-ben, Pesten született. Családjá, Katalin tizenhárom éves korában áthajózott az óceánon. Az apa – Horony Miklós orvos – ugyanis 1863-ban I. Miksa, mexikói császár szolgálatába szegődött. Az uralkodó kivégzése után Horonyék az Egyesült Államokba költöztek, ahol a szülők hamarosan meghaltak. A magára maradt, hányatott sorsú Katalin Texasban lett a vadnyugati hős, korábbi fogorvos, Doc Hollyday barátnője. Az ekkor már „Big nose Kate”, azaz „Nagyorrú Kate” néven közismert honfitársunk mutatta be Hollyday-t Wyatt Earp békebírónak. Az ő történetüket láthatjuk az „Újra szól a hatlövetű” című klasszikus westernben, Burt Lancaster és Kirk Douglas főszereplésével. A film női alakja Kate, azaz Horony Mária Katalin. Egy árverésen 84 ezer dollárért kelt el az a gravírozott Derringer pisztoly, amivel Doc Hollyday-t kedvese megajándékozta. A markolatában olvasható a „To Doc from Kate”, „Docnak Kate-től” felirat. A vásárló a Doc Hollyday Múzeum, amely abban a kisvárosban, Glenwood Springsben működik, ahol a „hős” 1887-ben meghalt. Kate bő fél évszázaddal élte túl szerelmét. Egy rosszul sikerült kapcsolat majd egy özvegyiséggel végződött házasság után Arizona állam kormányzójának segítségével került abba az öregék otthonába, ahol 1940-ben meghalt.

Tipikus angol, magyar gyökerekkel Leslie Howard

Eredeti neve Steiner László, aki 1893-ban, magyarországi bevándorlók gyermekeként született Londonban. A jó nevű Dulwich College elvégzése után a bankszakmába készült, de a Nagy Háború kitörésekor be kellett vonulnia. Harctéri sebesülései miatt 1917-ben leszerelték. Civilként, a lelki állapotának gyógyítására, a színésszettel próbálkozott. Elegáns megjelenésének és úri beszédmódjának köszönhetően egyre sikeresebb lett. Ekkor vette fel a Leslie Howard művésznevet. Báró Orczy Emma, A Vörös Pimpernel című, rendkívül izgalmas regényében ő testesítette meg az angol arisztokrata tipikus figuráját. 1920-tól már a Broadwayn tűnt fel, a brit gentleman szerepét játszotta társasági komédiákban. Első filmjét 1930-ban forgatta Hollywoodban, de időnként visszatért Angliába is. Ezek közül a legemlékezetesebb az 1938-as Pygmalion. George Bernard Shaw darabja filmváltozatának társrendezője lett és főszereplője is volt Higgins professzorként. Alakításáért Oscar-díjra jelölték. A legnagyobb sikerét az Elfújta a szélben Ashley Wilkes szerepe hozta meg Leslie Howard számára, 1939-ben. A második világháború kitörésekor visszatért hazájába. Rendszeresen fellépett az angol katonáknak adott harctéri színelőadásokon. „Nagy-Britannia hangja” lett a rádióban. Lisszabonból hazatérve a Vizcayai-öböl felett 1943. június 1-jén a német légierő lelőtte a repülőgépet. Leslie Howard 50 évet élt.

A „bronz költője” Pédery-Hunt Dora

Első kanadai állampolgárként, pénzérmén örökíthette meg II. Erzsébet arcmását. A brit uralkodó 1990-ben maga választotta ki Pédery-Hunt Dora alkotását. Az 1913-ban, Budapesten született szobrász kezdetben orvosnak és építésznek tanult, és csak 24 évesen iratkozott be a Magyar Iparművészeti Főiskolára. 1943-ban diplomázott, később elhagyta Magyarországot. Végül 1948-ban került Kanadába. Torontóban, egy művészeti középiskolában tanított és keresete kiegészítéseként gyermekbútorokat festett, karácsonyi és más ajándéktárgyakat készített. Művészi áttörését az a műkő portré jelentette, amit kollégájáról és barátjáról, Frances Loringról készített. Erre figyelt fel a Kanadai Nemzeti Galéria igazgatója, aki elhelyezte műveit a múzeum állandó gyűjteményében. Pédery-Hunt Dorát tagjai közé fogadta a Kanadai Királyi Művészeti Akadémia. Ezután elsősorban az éremművészettel foglalkozott. II. Erzsébet királynő diadémés portréja mellett több mint hatszáz érmét alkotott. Pédery-Hunt Dora tervezte az 1976-os, montreali olimpia aranyérmét, és bronz szoborsorozatot készített a kanadai történelem hőseiről. Alkotásai a világ több mint hetven országában láthatóak, többek között a londoni British Museumban és a washingtoni Smithsonian Intézetben. Dora néni, ahogy honfitársai nevezték Kanadában, 94 évesen, 2008-ban halt meg Torontóban.

Itthon fogant, Bécsben született Réthy Béla

„A szüleim magyarok, az 1956-os forradalom után menekültek el a hazájukból. Ekkor édesanyám már állapotos volt, néhány hónapig tehát éltem én Magyarországon, csak éppen „fedél alatt”, a hasában.” – nyilatkozta Németország legendás sportriportere, aki 1992 óta közvetíti a német közszolgálati adón, a ZDF-en a futballmeccseket. Réthy Béla Brazíliában nőtt fel, majd 12 éves korában költözött a családjával az akkori NSZK-ba. Már egyetemistaként gyakornok volt a tévében. Több nyelven beszél, kiválóan ismeri a világ sportéletét. A szülői olimpián emlékezetes interjút készített élő adásban a 14 éves Egerszegi Krisztinával, aki hatalmas meglepetésre legyőzte a keletnémet óriásokat. Réthy Béla magyar gondolkodása, brazil temperamentuma és német pontossága megragadja a közönséget. Több tízmillió ember figyeli tudósításait. Ez egy cseppet sem feszélyezi. Úgy van vele, mintha csak a szomszédjával vagy a technikus kollégájával beszélgetne. Az egyik legemlékezetesebb meccse, az 1996-os Európa-bajnokság döntője volt, amit Oliver Bierhoff aranygóljával nyertek meg a németek. Különleges lehetett Réthy Béla számára a 2014-es vb brazil–német elődöntője is, amelyet egykori hazája ellen 7-1-re nyert meg új hazája. 2006-ban Réthy Béla kapta Németországban a „Legjobb tv-komentátor” szakmai díjat, majd elnyerte a „Legszenvédélyesebb közvetítés” közönségdíját is.

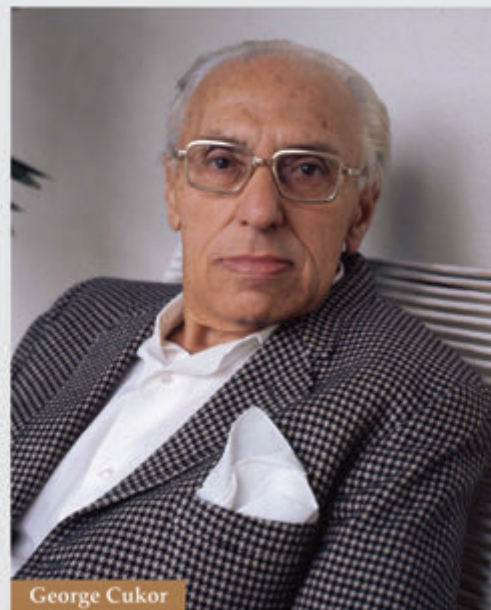

Csak színvonalas alapanyagból

George Cukor

„Ha egyetlen rendező marad, aki nem maga írja a filmjeit, az én leszek” – és ehhez tartotta magát. Elég csak George Bernard Show Pygmalionjára gondolni. De nem csak a forgatókönyvre volt kényes, az „emberanyagot” is megválogatta. Marilyn Monroe, Audrey Hepburn, Greta Garbo, Elizabeth Taylor, Jane Fonda, Ingrid Bergman, Rex Harrison, Leslie Howard, Carey Grant voltak a főszereplői. George Cukor magyarországi bevándorlók gyermekeként 1899-ben New Yorkban született. Már diákként sokszor beszőkött a Broadway színházaiba, majd a Metropolitan Opera statisztája lett. Megragadta ez a világ. Segédrendezőként kezdett, majd alig huszonévesen már rendezett. 1926-ban Francis Scott Fitzgerald új regényét, A nagy Gatsbyt vitte színre, amely nagy sikert aratott. A hangosfilm megjelenése Hollywoodba csábította. 1929-ben került a Paramount Pictures-höz, majd a Metro-Goldwin-Mayer-hez. Hozta az irodalmat a David Copperfielddel, a Rómeó és Júliával, a Kaméliás hölgygel. A Gázláng 1944-ben hét Oscar-jelölést kapott. George Cukor nagyon értett a színészek nyelvén. Ezt a képességét még a színpadon fejlesztette tökélyre, ami meglátszott csúcsteljesítményén, a My Fair Lady-n. Az 1964-es musicalt 12 kategóriában jelölték Oscarra, ezek közül nyolcat meg is kapott, köztük a legjobb rendezésért járó szobrot is. George Cukor, több mint 50 film készítője, 1983-ban halt meg Los Angelesben.

Amerikai Egyesült Államok
Hollywood, Los Angeles

George Cukor

Focista pszichológus Fónagy Péter

Talán saját gondoljai terelték a lélek gyógyításának világába. Fónagy Péter Budapesten született 1952-ben. Tizenöt éves volt, amikor a családjával nyugatra került, ami akkor, akár egy tinédzser álma is lehetett. Neki azonban rosszul kezdődött az élet a „szabad világban”. Míg a szülei Párizsban dolgoztak, ő Londonban járt középiskolába. Édesapja ugyanis úgy vélte, hogy az angol oktatás jobb, mint a francia. Fónagy Péter egy interjúban így emlékezett erre az időre: „Nagyon boldogtalan voltam tizenöt évesen, egyedül Londonban, hiszen nem beszéltem angolul. Egyetlen jó dolog volt benne, lehetett focizni. Az első tizenöt évemet ugyanis focizással töltöttem Budapesten, a grunden, a Szilágyi Erzsébet fasor közelében. Ez a focitudás nagyon jól jött ebben az angol iskolában, ez mentett meg.” Fónagy Pétert ebből, az iskolaváltással is sújtott, depressziós válságából későbbi munkahelyén gyógyították ki. Végzett pszichológusként, a University College of London tanára és az Anna Freud Intézet vezérigazgatója lett. Több mint 400 cikk, 17 könyv és 250 könyvfejezet fűződik a nevéhez. Tagja a Brit Birodalom Rendjének és az Egyesült Királyság Orvostudományi Akadémiájának. Fő kutatási területe a fejlődési pszichopatológiák vizsgálata. Fónagy Péter sokszor foglalkozik olyan betegekkel – például erőszakos férfakkal – akiket más már nem akar kezelni.

„Megérintette” a Holdat Bay Zoltán

Ami Gyulán, a bronz domborműves emléktábláján olvasható, mindent elmond róla: Itt született 1900. július 24-én a templomépítő Bay József lelkipásztor fia, Bay Zoltán, a XX. század egyik legkiválóbb fizikusa. Földi pályafutásának legjelentősebb mérföldkövei: a Holdvisszhang, az elektronsokszorozó és az új-méter. „A Holdat ott láttam elsétálni a torony mögött, s azt kérdeztem a felnőttektől: Ha felmáshznék a toronyra, meg tudnám-e tapogatni a Holdat?” Bay Zoltán a debreceni református kollégiumban érettségizett, majd tanárai javaslatára a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult tovább. Ott ragadta meg a kor „új tudománya”, az atomfizika. Doktori értekezését a mágneses terek optikai jelenségeket befolyásoló hatásáról írta. Kutatott Berlinben, tanított a szegedi egyetemen, és a fővárosi Műegyetem Atomfizikai Tanszékén, dolgozott az Egyesült Izzóban. Kollégája volt Einstein, Planck, Schrödinger, Szent-Györgyi Albert, Simonyi Károly. Bay Zoltán a hatóságok zaklatása miatt 1948-ban emigrált Amerikába, ahol a George Washington Egyetemen kutatott és tanított. Nevéhez fűződik a nanoszekundum pontoságú időmérés, amely a modern navigációs rendszerek alapja. 1973-tól rendszeresen járt Magyarországra, a Tudományos Akadémia 1989-ben visszaállította és folyamatosnak ismerte el tagságát. Bay Zoltán 1992-ben hunyt el, hamvai Gyulán nyertek örök nyugalmat.

Orosz hadifogolyból nyugati emigráns Tűz Tamás

A Kanadába menekült pap-költő így írta le sorsát 1981-ben: „Heteken át nem hallok magyar szót, s ha hallok is, az már nem az igazi: idegen hangsúllyal, idegen szavakkal kevert. Nincs más mentség, mint újra és állandóan tanulni a nyelvet, olvasni rendületlenül.” Tűz Tamás 1916-ban, Győrben született, ahol elvégezte a Hittudományi Főiskolát. 1939-ben szentelték pappá. Szomódon és Agostyánban kezdte egyházi szolgálatát. Huszonegy évesen kezdett el verseket írni, melyek a Vigília, a Magyar Csillag, az Élet, a Híd és a Győri Szemle hasábjain jelentek meg. Első kötete 1941-ben, Tiszta arannyal címmel került az olvasók elé. A II. világháborúban a keleti fronton volt tábori lelkész, majd hadifogságba esett, ahonnan 1947-ben szabadult. Itthon Töltéstava, Bezenye és Szend lelkipáztora volt. Versei ekkor a Magyarokban, a Vigiliában és az Új Emberben jelentek meg, de a politikai fordulat után nem publikálhatott. Tűz Tamás 1956-ban emigrált. Kezdeményezésére jött létre az Amerikai Magyar Írók csoportja. Verseit többek közt a párizsi Irodalmi Újság, a müncheni Új Látóhatár és Nemzetőr és a Római Katolikus Szemle közölte. Számos kötete jelent meg az emigrációban. Magyarországon az 1980-as évektől közölték verseit irodalmi lapok. Tűz Tamás a kanadai Hamiltonban hunyt el 75 éves korában, hamvait Győrben helyezték örök nyugalomra.

„Cowboyok oktatója” Némethy Bertalan

„Nem csupán magát a lovaglást mutatta meg amerikaiak számos generációjának, hanem azt is, hogy miként kell bánni a lóval.” – nyilatkozta az olimpiai bajnok William Steinkraus, aki mesterét követve, 17 évig vezette az Egyesült Államok díjugrató csapatát. Az 1911-ben, Győrben született Némethy Bertalan a Ludovika Akadémia elvégzése után a Magyar Királyi Lovaglós és Hajtó Tanárképző Iskolában tanult. A háborúban túlélte a Don-kanyar poklát, majd az Egyesült Államokba települt, ahol átvette az ország díjugrató válogatottjának vezetését. Némethy Bertalan olyan lovaglási technikát oktatott, amely az ügyességet helyezte előtérbe az erőszak helyett. „Nem ültek ugyan háttal a lovon, de semmilyen idomítási alappal nem rendelkeztek.” – emlékezett a kezdetekre. Tanítványai a következő évtizedekben az olimpiákon 17 érmet, köztük 6 aranyat szereztek. 1959-től hónapokig követte Némethy Bertalan és versenyzője, Hugh Wiley mindennapjait egy filmstáb, amint egy westernfarmról származó lóval csodát tettek. A „Ló repülő farokkal” című alkotás 1960-ban a legjobb dokumentumfilm kategóriában Oscar-díjat nyert. „Csak nagyon ritkán tűnik fel olyan zseniális csillag, aki ösztönösen érzi és érti a ló és lovas kölcsönös viszonyát. Némethy Bertalan pontosan erre képes” – írta Fülöp herceg a „Díjugratás a Némethy-módszerrel” című könyv előszavában. Némethy Bertalan 2001-ben hunyt el floridai otthonában.

Némethy Bertalan

Az igazi művészet nem rendetlenség

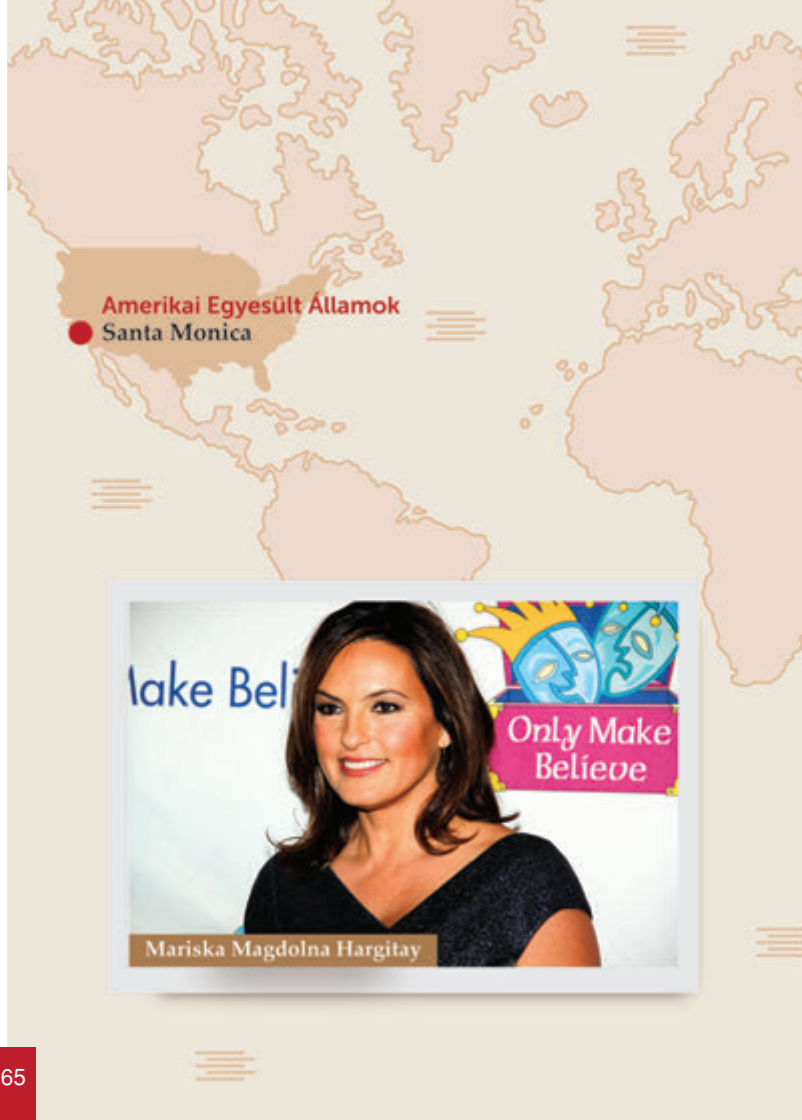
Szell György

Amikor a Gramophone brit szaklap beválasztotta a Hírességek Csarnokába, a főszerkesztő, James Jolly méltatta a karmestert. Kiemelte, hogy a keze alatt játszó zenészek pontossága és fegyelme miatt szeretnek vele dolgozni. Filmfelvételek bizonyítják, hogy milyen világosan fogalmazta meg elvárásait és mekkora örömet okozott számára, ha a zenekar azt teljesítette. Szell György 1897-ben Budapesten született. Hároméves korában a családja Bécsbe költözött, ott kezdett zenét tanulni. Tizenegy évesen Londonban zongorajátékával hatalmas sikereket aratott. 1914-ben a Berlini Filharmonikus Zenekart vezényelte. Ettől kezdve karmesternek készült. A következő években Berlinben, Straßburgban és Darmstadtban dirigált. 1920. február 13-án, a Carmennel mutatkozott be a budapesti Operaházban, majd néhány esztendőig a Zeneakadémián tanított. 1946-ban lett a Cleveland Orchestra főzeneigazgatója, és egészen haláláig maradt a „legmagyarabb” amerikai város zenekarának élén. Szell György az 1950-es évek végére alakította ki azt a tiszta, egyedülálló hangzásvilágot, amely a világ legjobb zenekarai közé emelte együttesét. Évi rendszerességgel tartottak koncerteket a keleti parti amerikai városokban és Európában, de felléptek a Szovjetunióban, Ausztráliában és Japánban is. Szell György 1970-ben hunyt el Clevelandben.

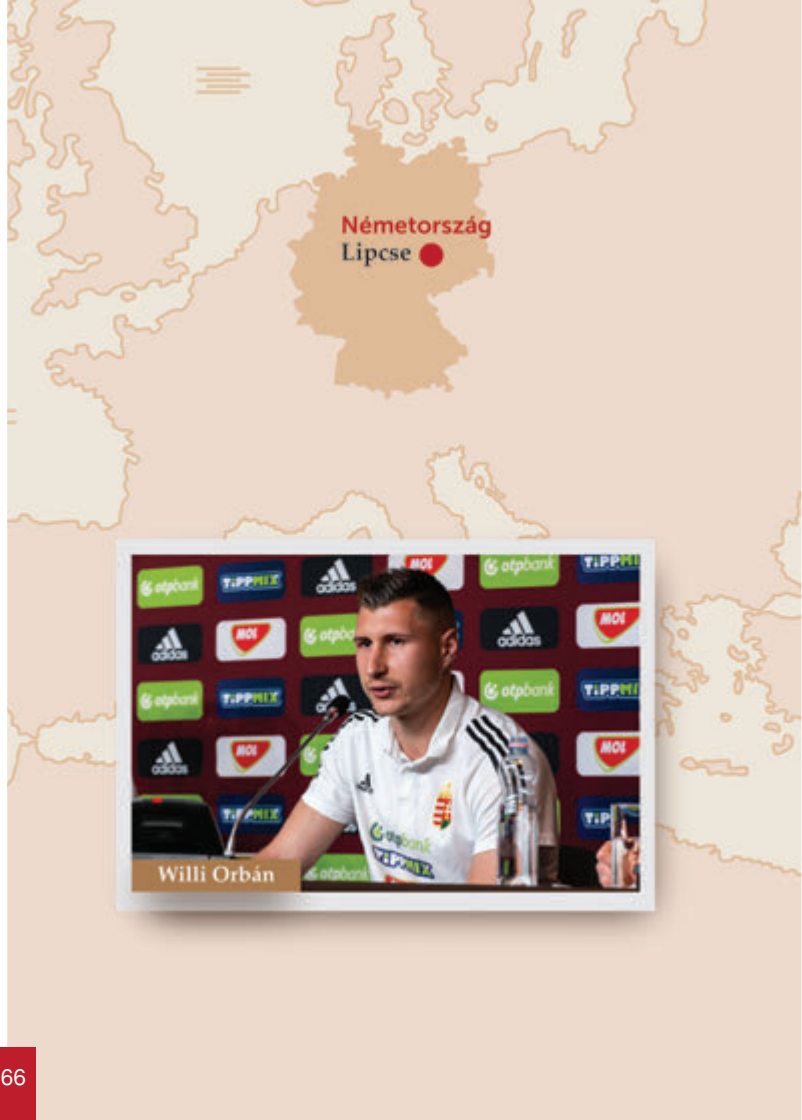
A „mi lányunk” Hollywoodban Mariska Magdolna Hargitay

A 60-as évek amerikai álompárjának gyermeke. Édesanyja, Jayne Mansfield, kora szupermodellje és filmszillaga. Édesapja, a Kőbányán született Mickey Hargitay, 1955 Mr. Universe-e. De Mariska Hargitay saját tehetségének köszönhetően nyert Golden Globe- és Emmy-díjat. Ő nem Jayne és Mickey lánya, neve, önálló hívszó a szórakoztatóiparban. Szülei válása után, három és fél évesen, karcolásokkal túlélte anyja halálos autóbalesetét. Édesapja testvéreivel, Zoltánnal és Miklóssal együtt magyarnak is nevelte. Ez persze nem lehetett egyszerű az ő köreikben. Mariska 1982-ben Miss Beverly Hills lett, majd mozi- és tv-filmekben, sorozatokban kapott szerepeket. 1999 óta alakítja Olivia Benson nyomozót az Esküdt ellenségek: Különleges ügyosztály című sorozatban. E szerepnek köszönhetően 2008-ban a legjobban fizetett női televíziós színésznő lett, amit a Guinness Rekordok Könyve is rögzített. Emlékezetes filmje a „Tökéletes fegyver” és az „Ördög ügyvédje” című krimi. Mariska Hargitay 2004 óta Peter Hermann színész felesége, három gyermekük van. 2012-ben csillagot kapott a Hírességek Sétányán. „Kislánykoromban minden nyarat otthon töltöttem. Táboroztam, Balatonkenesén voltam a rokonaimnál legalább egy hónapot, gyakran jártam Budapesten is” – idézte magyarországi élményeit Mariska Hargitay.

Már ékezettel Willi Orbán

Amikor 2018. október 12-én először lépett pályára a magyar labdarúgó-válogatottban, szinte minden megváltozott. Azt a meccset ugyan 1-0-ra elvesztettük Athénban, de a szurkolók őt látták a csapat legjobbjának. Azóta a védelem megnyugtatóan biztos pontja, nem mellesleg fontos gólokat szerez. Ragyogó személyisége, németországi karrierje remek példa társai előtt. Kiemelkedő érdemei vannak az Eb-re való kijutás kiharcolásában és a Nemzetek Ligája csoport megnyerésében. Nem túlzás kijelenteni, hogy Willi Orbánnal a soraiban Magyarország szintet lépett. Lengyel és német származású édesanyja magyar édesapjával, Orbán Vil móssal Németországban ismerkedett meg, majd útjaik 2000-ben külön váltak. Willi 1992-ben született Kaiserslauternben. Ott mutatkozott be a Bundesligában. 2015-ben igazolt az RB Leipzighez, amely a német bajnokság élmézőnyébe emelkedett. Willi Orbán csapatkapitányként egy ezüst- és két bronzérmet nyert Lipcsében, valamint bejutott a Bajnokok Ligája elődöntőjébe. Sikereit nem véletlenül érte el. Édesapja elmondta, hogy fia már nyolcévesen visszautasította a szénsavas üdítőt, mert profi futballistának készült. Németországban élt, de a nyarakat Oroszlányban töltötte magyarországi családjával. Kedvence volt a horgászat és a palacsinta. A mezén korábban az Orban felirat állt, de amióta a magyar színekért is küzd, kérésére felkerült az ékezet Willi Orbán szerezésére.

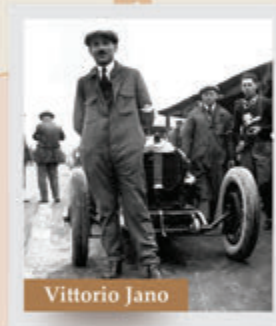

Az olasz csodák mestere

Vittorio Jano

FIAT, Alfa Romeo, Lancia, Ferrari. Ezek olyan legendás autómárkák, amelyek közül bármelyik tervezésében részt venni megtiszteltetés. De akad olyan, aki mindegyik cég büszkeséglistáján szerepel. Ő Vittorio Jano, azaz János Viktor. Szülei Magyarországról vándoroltak Torinóba, gyermekük már ott született 1891-ben. Műszaki rajzolóként került a FIAT-hoz. Tíz év alatt vezető konstruktőr lett, nevéhez fűződik a gyár 2 literes versenyautójának megalkotása. 1923-ban Enzo Ferrari Janót az Alfa Romeo-hoz szerződtette. Bemutatómunkája, a 7 évig verhetetlen P2-es volt, amely elérte a 195 Km/órás sebességet. Ezzel a géppel nyerte meg – a nem sokkal később tragikus balesetet szenvedett – Antonio Ascari az 1925-ös világbajnokságot. Számítalan Alfa Romeo modell megtervezése után Vittorio Jano a Lanciánál folytatta pályafutását, ahol kifejlesztette a D50-es motort. Ezzel elsőként Antonio fia, a kétszeres világbajnok – szintén versenybalesetben elhunyt – Alberto Ascari versenyzett. Miután a csapatot átvette a Ferrari, az ötszörös világbajnok Juan Manuel Fangio is több futamgyőzelmet ért el ezzel az erőforrással. Vittorio Jano részt vett a Ferrari Dino 206-osnak, a cég első középmotoros road autójának a kifejlesztésében. A mérnök 74 évesen, Torinóban halt meg. „Ha elsuhan mellettem egy Alfa Romeo, mindig megemelem a kalapom” – méltatta Henry Ford Vittorio Jano, azaz János Viktor zsenialitását.

Olaszország
Torino

A „végzet asszonya” Karády Katalin

Egy fél évtized adatott neki. De ennyi idő is elég volt számára ahhoz, hogy már életében legendájává váljon. Karády Katalin 1910-ben, Budapesten született. A kőbányai Százados úti telepen, egy hétgyermekes családban élt. A vézna, elhanyagolt kislány – a Vöröskereszt szervezésében – a Nagy Háború után Hollandiában és Svájcban erősödhetett. Ez életre szóló élmény és példa maradt számára. A gyönyörű lány 19 esztendősen hozzámert egy nála 18 évvel idősebb vámtisztához. A házasság hamar véget ért, és elkezdett készülni csodálatos pályájára. Karády Katalin három évig járt Csathó Kálmán és felesége, Aczél Ilona színi tanodájába. 1939-től játszott a Vígszínházban és a Pesti Színházban, majd következtek feledhetetlen filmjei: a Halálos tavasz, a Hazajáró lélek, az Egy tál lencse, a Külvárosi őrszoba, a Makrancos hölgy vagy a Szováthy Éva. 1943-ig 19 film-ben játszott főszerepet. Ezek és dalai – elsősorban a Hamvadó cigarettavég – halhatatlanná tették Karády Katalint, aki kora valódi sztárja volt. Az üldözötteket mentő színésznőt 1944-ben a Gestapo letartóztatta és megkínozta, de a kommunista rendszer sem kímélte. Karády Katalin 1951-ben elhagyta Magyarországot és végül New Yorkban halt meg 1990-ben. Hamvai a Farkasréti temetőben nyugszanak. Síremlékén egy gránitból faragott, ember nagyságú, viaszkönyveket hullató gyertya áll. Előtte mindig frissek a virágok.

Amerikai Egyesült Államok
New York

Jávor Pállal az Egy tál lencse című filmben

BL-győztes focista Marozsán Dzszenifer

Budapesten, 2019-ben, a női Bajnokok Ligája döntőjének 5. percében gólt lőtt a Barcelonának. Aki addig nem hallotta a nevét, akkor biztosan megismerte. Bár a Lyon játékosaként emelhetne magasba a serleget, a diadalt a sajtójának érezte minden magyar szurkoló. Ugyan előtte is nyert már kétszer BL-t és azután is felért a csúcsra, Marozsán Dzszenifer azt a finálét tartja a legszívhezszólóbb meccsének. Dzszenifer 1992-ben született Budapesten. Édesapja, Marozsán János, négyszer játszott a magyar labdarúgó-válogatottban, a Honvéddal bajnok és bronzérmes volt. A család Dzszenifer négyéves kora óta él Saarbrückenben. Az ügyes kislány ott kezdett el focizni és lett profi játékos. Új hazája jól járt vele. A német válogatott tagjaként olimpiai és Európa-bajnoki aranya is van. A német sajtó szerint a riói olimpiát egymaga nyerte meg Németországnak. A svédek elleni döntőben óriási gólt lőtt a bal felső sarokba. Édesapja gratulált neki a meccs után, de azért tréfásan megjegyezte, hogy ő azért még ennél nagyobb gólokat is lőtt a Honvéd-szerelésében. S ha már Kispest, Dzszenifernek Puskás Ferenc a példaképe. A nagy elődhöz hasonlóan ő is hű maradt nemzetéhez: „Magyarul számolok és gondolkodom: minden magyarul jut először az eszembe. Az anyanyelvemen beszélek és írok a szüleimmel, a magyar barátaimmal.” – nyilatkozta Marozsán Dzszenifer, aki stoplis cipőjén piros-fehér-zöld zászlót visel.

Németország
Saarbrücken

Marozsán Dzszenifer

A kövek szerelmese

Pierre Székely

A grafika, az építészet és a szobrászat jelrendszerét egyaránt használta. Alkotásai körbejárhatók, sokszor mozgathatók és a környezettel mindig összhangban állnak. Székely Péter 1923-ban született Budapesten. Ügyes kezű fiúként modelleket készített, festészetet és faszobrászatot tanult. A II. világháború után Párizsban telepedett le. Vésővel, kalapáccsal éppúgy dolgozott, mint gépek hajtotta csiszolókkal, korongokkal. De felhasználta a tűz, a hő formáló erejét is. Ezt a technikát a lebombázott Budapest látványa érlelte meg benne. Franciaországban hatalmas gránittömböket égetett, alakított lángvágóval egységes műtárggyá. „Nagyon élveztem ezt a munkát” – beszélt erről egy interjúban Pierre Székely. „Valóságos sport volt föl-le mászni a kövekre és a legkülönbözőbb testhelyzetekben lángpallossal támadni a gránitot.” Szintén „művészpróbáló” módszere volt a betont egy csőből sugárban „rálóni” a felépített fémvázra. Grafikusként egy ősi, ázsiai metódust, a papírra dörzsölést modernizálta. A valenciennes-i karmelita kolostor formavilágát a nővérek rítusai, mozdulatai ihlették. A bretagne-i tengerparton felépített fehér, „hajlított” falú üdülőtelepe már a 60-as években elhozta a XXI. századot. A 2001-ben, 77 évesen elhunyt Pierre Székely köztéri műveivel találkozhatunk a budai várban, a pesti Városligetben, a Nagyvárad téren vagy éppen Villányban is.

Katonazenészből világnagyság

Fricsay Ferenc

„Kodály csodálatos órákat adott a komponálás tudományából. Boldogan mentünk Weiner Leó kamarazene-óráira. Ha csak tehettük, belopóztunk Bartók zongoraóráira is. Nem tudom, vajon melyik főiskola tudott még ilyen színvonalas oktatást nyújtani?” – emlékezett önéletrajzában a Zeneakadémián töltött éveire. Fricsay Ferenc 1914-ben Budapesten, zenészcsaládba született. Alma matere honlapján a következőket olvashatjuk róla: „1933-ban záróvizsgázik a Főiskola pódiumán. Saját szerzeményét – Cyrano de Bergerac-nyitányt –, valamint a Mesterdalnokok részleteit vezényli. A vizsga után elnyerhette volna a budapesti Opera segédkarmesteri állását, de visszautasítja, mert vezényelni akar, így elvállalja a szegedi katonazenekar és a szegedi filharmonikusok irányítását. A város zenei életének aranykora kezdődik el ezzel. A bérletesek száma 260-ról kétezerre nő.” A háború után külföldön élt. Bécsben a Carment, Salzburgban a Danton halála ősbemutatóját dirigálta. A városban fellépett az Ünnepi Játékokon is, majd Németországban, Svájcban, Angliában, Izraelben és Amerikában szerepelt. Fricsay Ferenc 1961-ben megkapta a „Nagy Német Érdemkereszt” kitüntetést, majd megjelent a „Mozartról és Bartókról” című könyve. Fricsay Ferenc 48 éves korában halt meg Bázelen. A Deutsche Grammophon kiadó, születésének centenáriuma Mozart, Beethoven és Bartók felvételeiből, 45 CD-ből álló díszkiadást jelentetett meg.

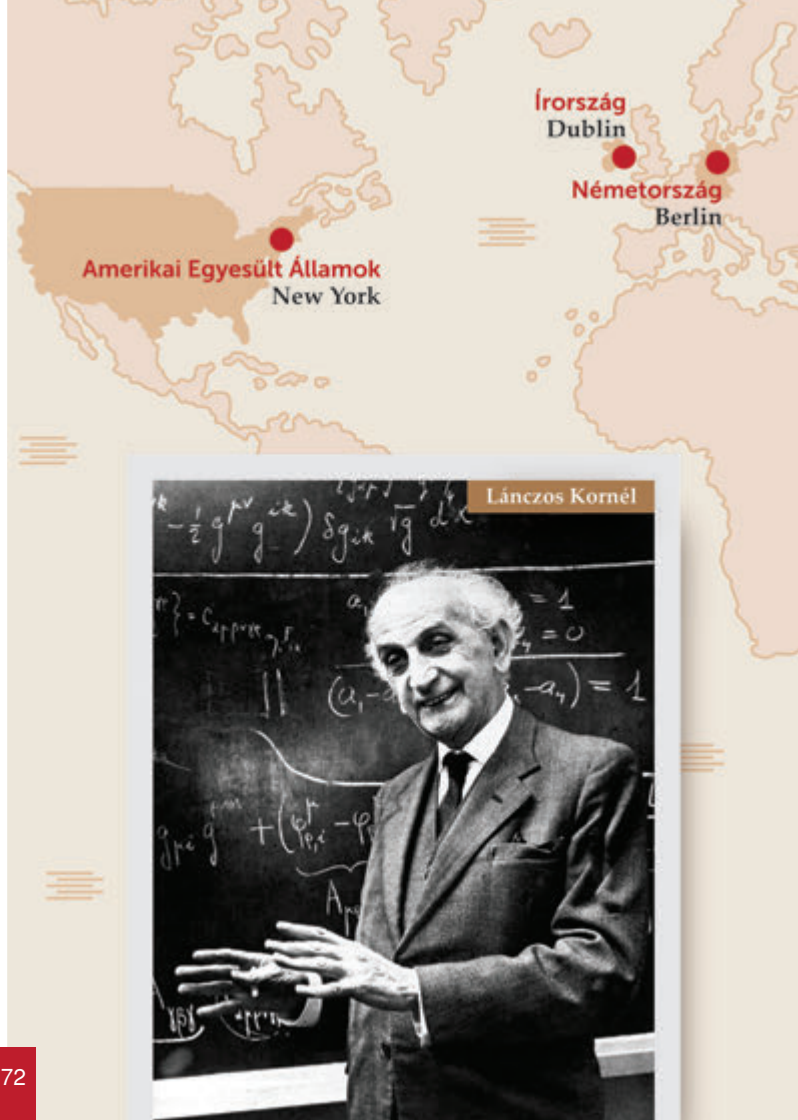

Fricsay Ferenc

A végtelen világa

Lánczos Kornél

„Egy adott AB szakasznak ugyanannyi pontja van, mint az egész Világegyetemnek.” Erre a következtetésre a Cantor-féle halmazelmélet alapján jutott Lánczos Kornél matematikus és fizikus. Azért érdemes hangsúlyozni mindkét tudományban való jártaságát, mert az előbbi tétel talán nehezen értelmezhető a fizikai törvények alapján. De matematikai gondolkodással már közelebb kerülünk a lényeghez. Löwy Kornél Székesfehérváron született 1893-ban. Ügyvéd édesapja 1906-ban magyarosított Lánczosra. A székesfehérvári Cisztercita Főgimnázium elvégzése után a Budapesti Tudományegyetemen diplomázott. A következő évtizedekben Nyugat-Európában és Amerikában élt. Egyetemeken tanított, az Amerikai Szabványügyi Hivatal matematikusaként és a Boeing cég kutatómérnökeként is dolgozott. Fizikusként – többek közt – az elektrodinamika, az általános relativitáselmélet és a kvantummechanika terén. Matematikából a variációszámítás, az alkalmazott matematika és a lineáris algebra világában ért el kiemelkedő eredményeket, megalkotva a Lánczos-algoritmust. Többször járt Magyarországon. Egy ilyen úton, a Magyar Tudományos Akadémia vendégeként, Budapesten halt meg, 1974-ben. Hamvai a Farkasréti temetőben nyugszanak. Emléktáblája Székesfehérváron, a Szent István téren látható. Nevét a Lánczos Kornél Fizikai Versenyek és a székesfehérvári Lánczos Kornél Gimnázium őrzi.

Fekete „torkú” fehér énekesnő Natalie Williams

A jazzdívá Berlinben született, édesapja angol, de az édesanyja olyan szabadkai magyar, aki idegenben is csak az anyanyelvén beszélt a lányával. Így Natalie – bár Londonban él – gyönyörűen tud magyarul. Erről meggyőződhetett a budapesti közönség is, mert angolul énekel, a rajongókhoz nálunk magyarul szól a koncertjei alatt. Natalie Williams a brit jazzvilág egyik legismertebb előadója, aki a tehetségének köszönheti a karrierjét. Sokáig vokalista volt és elmondása szerint ez alapozta meg a későbbi sikereit. Remek lehetőségnek tartja azt, ha valaki a háttérben tud tanulni, ott megérezni a stúdió, a színpad világát és onnan már felkészülten előlépni. Meg is ragadta a szerencséjét. Amikor a Rhythm and Blues egyik legnagyobb sztárja, Keri Hilson kérte fel háttérénekesének egy tévéshow-ba, úgy rendezték be a színpadot, hogy kettejük mikrofonja egymás mellé került. Így mindenki számára úgy tűnt, hogy Keri és Natalie duettet énekeltek. Akkor jegyezték meg a nevét. Natalie Williamsnek olyan hangja van, hogy a „legjobb énekesnő” kategóriában MOBO-ra, a nevében is vállaltan fekete gyökerű zenei díjra jelölték. A szervezők éppen akkor hívták fel a hírrrel, amikor Szegeden biciklivel tartott az uszoda felé. Világhálós felületén az angol mellett magyarul is ír. Natalie Williams, bár sohasem élt a Kárpát-medencében, nem járt magyar iskolába, mégis hozzánk tartozik.

A tehetség pedig öröklődik

Paul Neményi

1895-ben, Fiumében született. Nagypapja, Neményi Zsigmond és apja Neményi Dezső is fontos embere volt a városnak. Unokatestvére, Neményi Ambrus országgyűlési képviselőségig vitte. Maga, Neményi Pál világhírű fizikus, törvényes fia, Péter matematikus, feltételezett gyermeke Bobby Fischer, sakkvilágbajnok lett. „A Fischerről megjelent életrajzi könyvben két volt CIA-ügynökre hivatkozva az olvasható, hogy a sakkzseni apja magyar volt, nevezetesen Neményi Pál, egy külföldön élő fizikus. Erre bizonyíték például, hogy a tudós haláláig anyagilag támogatta Fischer anyját.” – adta ki az MTI. Mindenesetre a két férfi között látványos a hasonlóság. Neményi Pál Budapesten érettségizett, de előtte megnyerte az országos matematikaversenyt. Diplomát Berlinben szerzett. Kvantummechanikával, hidrosztatikával és statisztikus mechanikával foglalkozott leginkább. Publikációi kötelező irodalomnak számítottak a német egyetemeken. A náciizmus elől Amerikába ment, ahol Iowa-ban, Denverben és Washingtonban volt egyetemi tanár. Megismerkedett Einsteinnel és a már tengerentúlon dolgozó magyar kutatókkal. Kármán Tódor a rosszul öltözött, elhanyagolt külsejű honfitársának azt tanácsolta, hogy túrje be az ingét és kössön nyakkendőt. Bár a személyisége megosztó volt, elismerték a tudását, hiszen tagja lett a Manhattan-terven dolgozó kutatócsoportnak. Paul Neményi 1952-ben, Amerikában halt meg.

Berlin legendája

Dárdai Pál

Ha valahol baj van, azt ő oldja meg. Ezt jól tudják a németek is, meg mi is. Ki ne emlékezne arra, amikor 2014 októberében, a bukaresti Eb-selejtező előtt átvette a romokban heverő magyar labdarúgó-válogatottat. Dárdai Pál nem hagyta cserben bukovinai székely vére. Visszahívta néhány korábbi játékosát és a magyarok győzelemmel felérő döntetlent játszottak Romániában. Káprázatos volt. Már csak azért is, mert Dárdai akkor ült életében először felnőttcsapat kispadján. A visszavonult játékos volt csapata, a Hertha utánpótlásában dolgozott, onnan kérte „kölcson” az MLSZ. Ebbe a háromnegyed évbe összesen öt Eb-selejtezőt ért, amelyeknek 3 győzelem és két döntetlen a mérlege. Ebből az utolsó öt hónapot dupla teher alatt töltötte, mert a berliniek is gyengélkedni kezdtek a Bundesligában és a németek – látván Dárdai remek itthoni beugrását – kinevezték a csapat edzőjének. Pál bent tartotta a Herthát, majd 4 évig ült a kispadján. 2021-ben a gárda ismét a kiesés szélére került és újra Dárdaihoz fordult a vezetősége. Ki máshoz, mint a klubot játékosként 14 évig szolgáló, a Bayern München hívásának ellenálló legendához, aki rekordként 372-szer játszott a Herthában. Az 1976-ban, Pécsen született, 61-szeres magyar válogatott Dárdai Pál életének nagyobbik felét már Berlinben töltötte, de ott is ízig-vegyig magyar maradt. Talán ezért is tisztelik és szeretik itt is, meg ott is.

Dárdai Pál

Anyanyelve a zene

Szilvay Réka

Meg a magyar és a finn. Persze ezeken kívül is beszél néhányat, de ahogy hegedül, azt szavak nélkül is mindenhol megértik. Szilvay Réka 1972-ben Helsinkiben született. Pályája nyílegyenes volt. Édesapja, Szilvay Géza hegedűtanár, így már otthon kiderült, hogy a kis Rékának érdemes kezébe vennie a hangszert. Ezt négyesztendősen meg is tette, és azóta ez az élete. Tizenhárom évesen iratkozott be a Sibélius Akadémiára, ahol 2006 óta a hegedűművészet professzora. A 90-es években Bécsben tökéletesítette tudását. Szilvay Réka vezető finn zenekarok szólistája, a világ koncerttermeinek és fesztiváljainak ünnevelt zenésze. A legjelentősebb karmesterekkel dolgozik, így Fischer Ivánnal is fellépett. Szilvay Réka koncertjeit angol, francia, osztrák és finn rádiók mellett a Magyar Rádió is rögzítette és közvetítette. Kiadója a Warner Records, az Alba Records és a Naxos. Szilvay Réka a Liszt Ferenc Zeneakadémián is tartott mesterkurzust. Tanítványai sorra nyerik a díjakat a nemzetközi versenyeken. Ezt talán annak is köszönhetik, hogy a professzor asszony a mester-ségbeli tudás mellett nagy hangsúlyt fektet a helyes testtartásra, a megfelelő kiegészítők használatára. Nézete szerint a művész csak fájdalom nélkül tud a muzsikára koncentrálni. Szilvay Réka 2019-ben a magyar zenekultúra nemzetközi terjesztésében elért kiemelkedő teljesítményéért átvehette a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt kitüntetését.

A britek magyar Karinthyja

George Mikes

„Angol tudósok rájöttek, hogy ha a teát nem tisztán isszák, vagy citrommal, rummal esetleg cukorral, hanem néhány csepp hideg tejet öntenek beléje, elérték a kívánt célt. Mihelyst azt az üdítő, aromás keleti italt átváltoztatták színtelen és ízetlen szájomosó vízzé, nyomban Nagy-Britannia nemzeti italává lépett elő.” – írta Papucsban című szatirikus munkájában, amit huszonnégy nyelvre fordítottak le és harminckilenc országban adtak ki. Mikes bejárta a fél világot és remek „anyagot” gyűjtött. Ezután írta Németországról a Mindenek felett, Izraelről a Tejjel-mézzel, az Egyesült Államokról a Hogyan karcoljunk felhőt, Japánról pedig A felkelő jen országa című sajtósági „nemzetrajzát.” Mikes György Siklóson született 1912-ben. Jogászként végzett, majd újságírónak állt. A Reggel és a Színházi élet munkatársa volt, utóbbiban ő írta az „Intim Pista” rovatot. 1938-ban londoni tudósító lett, ahonnan már nem tért haza. A BBC magyar osztályán és a Szabad Európa Rádióban is dolgozott és rendszeresen írt nyugati magyar lapoknak. George Mikes elnöke volt a Hontalan Írók PEN klubjának. Több tucat könyv szerzője, ezek többsége humoros témájú; csípős, de nem bántó. Az emigrációban arra törekedett, hogy a magyar irodalom jó hírét elvigye angol nyelveterrületre, és legjobbjainkat ott népszerűsítse. George Mikes 1987-ben, Londonban halt meg, siklósi szülőháza falán márványtábla hirdeti emlékét.

Svájci író magyar könyvei

Kristóf Ágota

Bár a Kossuth-díjas író 21 éves koráig Magyarországon élt, a számára legnagyobb sikert hozó műveit franciául alkotta. A „nyelvváltás” nehézségeiről így vallott „Az analfabéta” című önéletrajzi írásában: „Több mint harminc éve beszélek, húsz éve írok is franciául, de még mindig nem ismerem. Nem beszélem hiba nélkül, és csak a szótár gyakori használatával tudok rajta helyesen írni. Ezért hívom a francia nyelvet is ellenséges nyelvnek. És van még egy oka, amiért így hívom, és ez az utóbbi súlyosabb. Ez a nyelv az, amelyik folyamatosan gyilkolja az anyanyelvemet.” Kristóf Ágota Győr közelében, Csikvándon született 1935-ben, később a családja Kőszegre költözött. Tanító édesapját 1948-ban bebörtönözték. Kristóf Ágota 19 évesen férjhez ment korábbi történelemtanárához, akivel 1956-ban Svájcba emigrált. Óragyárban, bolti eladóként és fogászati asszisztensként dolgozott. Ekkor írt költeményeit a Párizsban megjelenő Irodalmi Újság és a Magyar Műhely közölte. 1986-ban jelent meg első regénye, A nagy füzet. A műből Szász János készített filmet, amely 2013-ban elnyerte a Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztiválon a Kristály Glóbuszt. Kristóf Ágota írásait több mint negyven nyelvre fordították le. Drámái közül többet színre vittek. Hamvait 2011-ben Kőszegen helyezték örök nyugalomra. Kristóf Ágota több nemzetközi irodalmi díj kitüntetettje, hagyatékát a Svájci Irodalmi Archívum őrzi.

A feszültség mestere Frank Árpád Darabont

Bár aligha ismeri belülről, mégis valami különös ösztönnel érzi a börtönök világát. Két legismertebb filmje, a „Remény rabjai” és a „Halálsoron” felejthetetlen emléket hagyva mutatja be a bűnösök és ártatlanok misztikus életét. Akárcsak a „Köd” című mozija, amely szintén azt a feszültséget „vezeti bele” a nézőbe, ami a négy fal között bezárva keletkezik az emberek között. Frank Darabont elnyerte az eredeti történetek írója, Stephen King bizalmát. Így „szabhatta át” a történeteket forgatókönyvvé, majd rendezhette meg a filmeket. Az 56-os emigráns szülők gyermekeként 1959-ben, már nyugaton, menekülttáborban született Darabont Ferenc húszéves korától írt forgatókönyveket. Részt vett a „Rémálom az Elm utcában” 3. része, „A massa”, „A légy” 2. része megírásában. Ezután George Lucas rábízta „Az ifjú Indiana Jones kalandjai” című sorozatának forgatókönyvét. A tudós-kalandor figuráját Steven Spielbergnek is feldolgozta az „Indiana Jones és a kristálykoponya királysága” című részben. Spielberggel együtt dolgozott a „Ryan közlegény megmentése” könyvének megformálásában is. Első rendezése, az „Élve eltemetve” kétmillió dolláros költségvetéssel készült 1990-ben. Ezután következtek a Stephen King-feldolgozások, amelyek ismertséget és elismerést hoztak Frank Darabont számára. Sokszor kapott Oscar- és Golden Globe-jelölést, de díjat még nem sikerült elnyernie.

Amerikai Egyesült Államok
Hollywood, Los Angeles

Lappföld bárója

Pándy Pál

Évtizedeken keresztül, több mint ezer előadást tartott Európa-szerte az északi táj szépségéről. A számi őslakosok kinevezték „nagykövetüknek” és megengedték neki, hogy hordhassa nemzeti viseletüket. A magyar származású finn katona, idegenvezető és író, Pándy Pál, finnül Paavo von Pandy, Gyulán született 1905-ben. Édesapja, báró Pándy Kálmán Nagyszebenben, az Állami Elmegyógyintézet igazgató-főorvosa, édesanyja, Aino Maria Edvardintytär Hjel, finn nővér volt. Szülei Svédországban, egy szakmai konferencián ismerkedtek meg. Pándy Pál gyermekkorában Erdélyben élt, de a nyári szüneteket finn rokonainál töltötte. A magyar és a finn mellett további hat nyelven beszélt és világlátott fiataalként rendkívül széles körű volt az érdeklődése. Mezőgazdasági, gazdasági és politikai tanulmányokat is folytatott, végül a katonai pályát választotta. Pándy Pál 1936-ban finnországi rokonaihoz, a sarkkörtől 300 kilométerre északra, Inariba költözött, ahol meg is nősült. A Szovjetunió elleni „Téli háborúban” önkéntesként vett részt. A második világháborúban finn–német összekötőként szolgált, amiért mind a németek, mind a finnek kitüntették. A háború után farmer, idegenvezető és tolmács lett. Vendégkönyvében az egyik látogatója így jellemezte: „Egy Hollywoodra kész Hemingway-karakter”. Pándy Pál 1986. szeptember 24-én hunyt el Inariban.

Nagy Sándor nyomdokain

Stein Aurél

Az angol orientalista, Sir Denison Ross Stein Aurélt „két nemzet büszkeségének” tartotta. A magyar tudós élete nagyobb részét Brit Indiában töltötte, de rendszeresen hazalátogatott Magyarországra. Többször tartott előadást a Magyar Tudományos Akadémián, amelynek 1895-től volt a tagja. Végrendeletében nyomtatott könyveit, kézíratainak egy részét, valamint közel 7000 darabból álló fényképgyűjteményét az Akadémiára hagyta, amelyet adományokkal is támogatott. Stein Aurél, akit a világ Sir Marc Aurel Stein néven ismer, 1862-ben született Pesten. A Fasori Evangélikus Gimnázium elvégzése után német és angol egyetemeken tanult bölcsészeti tárgyakat és keleti nyelveket. 1886-ban utazott először Indiába, ahol a brit adminisztrációban dolgozott, majd indiai egyetemeken tanított. A következő évtizedekben tudományos expedíciókat vezetett Belső-Ázsiába. Járt a Takla-Makán romvárosaiban, Kelet-Turkesztánban, leküzdött sivatagokat és hegyóriásokat, felfedezte az Ezer Buddha Barlangtemplom V–X. századból való selyemfestményeit és a több tízezer kéziratát, azonosította Nagy Sándor csatájának helyszínét az Indus-deltában. Az általa gyűjtött kéziratok és régészeti tárgyak jelentős részét a British Museum őrzi. Könyvei lebilincselő olvasmányok. Stein Aurél 1943-ban Kabulban halt meg, földi maradványai a város keresztény temetőjében nyugszanak.

Stein Aurél

A Titanic magyar áldozata

Weisz Lipót

Az adatlapja megtalálható az encyclopedia-titanica honlapon. E szerint Veszprémben született 1875-ben. Szőrmegalléros fekete kabátot, sötét öltönyt és W. L. monogramos inget viselt. Találtak nála kulcstartót kulcsokkal, arany-, ezüst- és bronzórákat, cigarettatárcát, két zsebkönyvet, csekkfüzetet, két mandzsettagombot, egy aranygyűrűt, egy nyakkendőűt, egy aranyláncot, 56 fontot aranyban, egy dollárt fémpénzben, egy 30 fontos és egy 26 dolláros csekket. Weisz Lipót Magyarországon kitanulta a kőfaragást, majd Angliába ment dolgozni. Ott ismerkedett meg feleségével, a belga Mathilde-dal. A fiatalok úgy döntöttek, hogy kivándorolnak Kanadába. Lipót elment „terepszemlére” és Montrealban kőpajzsok faragására kapott megbízást, amelyek Kanada akkori, kilenc tartományát jelképezik. Ezek most is láthatók a Dominion Express Building homlokzatán. Weisz Lipót boldogan tért vissza Angliába a feleségéért. A Lusitanián indultak volna új hazájuk felé, de átirányították őket a Titanicra. Indulás előtt Weisz Lipót a megtakarításait belevarrta a kabátja bélésebe. Mathilde túlélte a katasztrófát, férje azonban a tengerbe veszett. Az asszony eljutott New Yorkba, de nincstelenként vissza akarták küldeni Angliába. Amikor azonban megtalálták a 293-as számú mentőmellényes holttestet, amelyet Leopold Weiszként azonosítottak, előkerült az öltönybe varrt vagyon is, amellyel az özvegy új életet kezdhett.

Börgyártól az Akadémiáig

George Szekeres

Mindent a matematikának köszönhet. A hivatását, a munkáját, még a feleségét is. „Igazold, hogy bárhogyan veszünk fel öt általános helyzetű pontot a síkban, mindig kiválasztható közülük egy konvex négyszög négy csúcsa.” – szölte a feladat az 1920-as évek végén a tehetséges gimnazisták Anonymus-csoportjának összejövetelén. Klein Eszter már mondta is a megoldást. Ez alapján a jelen lévő későbbi nagyságok, Erdős Pál és Szekeres György felállították a kombinatorikus geometria egyik alaptételét. Ezt Erdős elnevezte „Happy End problémának”, mert a közös gondolkodás alatt Eszter és Szekeres György egymásba szeretett. Házasságuk a sírig tartott, mert 2005. augusztus 28-án, egy óra különbséggel haltak meg Ausztráliában. Szekeres György 1911-ben, Budapesten született. Vegyészmérnökként végzett, majd a simontornyai börgyárban dolgozott. 1937-ben feleségével Sanghajba ment, ahol átvészelték a japán megszállást és a II. világháborút. A kommunista hatalomátvétel előtt azonban menekülni kényszerültek. George Szekeres 1948-tól már az ausztráliai Adelaide egyetemén kutatott és matematikát tanított. Alapítója, majd elnöke volt az Ausztrál Matematikai Társaságnak. Tagjává választotta az ausztrál és a Magyar Tudományos Akadémia. George Szekeres megkapta a legmagasabb ausztrál szakmai elismeréseket, 2001-ben, 90. születésnapján kétnapos konferenciát tartottak a tiszteletére.

Ausztrália
Adelaide

Egy a Nyolcak közül

Orbán Dezső

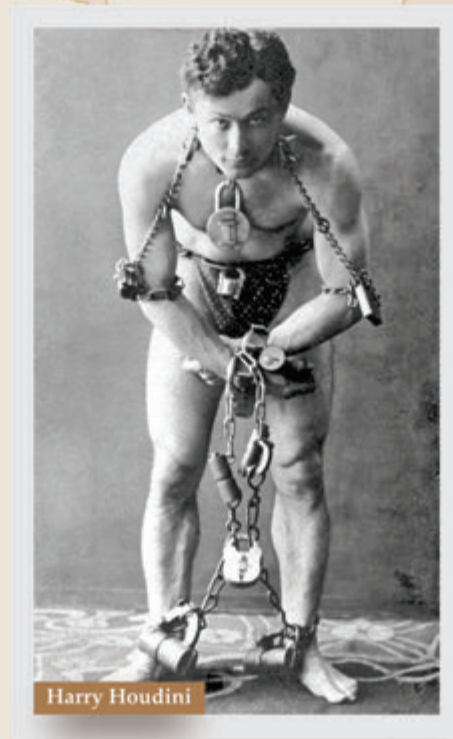
„Az volt a magyar művészeti életben a forradalmárok kora. A költészetben Ady, a zenében Bartók, a festészetben pedig mi, a Nyolcak.” – írta Márfy Gyula. A csoport meghatározó tagja, Orbán Dezső 1884-ben, Győrben született. A lexikonok szerint „avantgárd festő, grafikus, művészetpedagógus.” Az egyetemen bölcsész volt, majd Párizsba, a Julian Akadémiára ment festészetet tanulni. Ekkor csendéleteket, aktokat, tájképeket festett, később stílusa színesebbé vált, majd ausztráliai emigrációja idejére már az absztrakt expresszionizmus jellemezte. Orbán Dezső 1909-ben tagja lett a Nyolcak csoportnak, amelyet később a magyar „Vadaknak” is nevezett a művészettörténet. A Nagy Háború kitéréséig közösen kiállító festők a San Franciscó-i Világkiállításon külön tereben képviselték a magyar festészetet. Orbán Dezső később a budapesti Könyves Kálmán Szalonban, az Ernst Múzeumban és a Helikonban mutatta be műveit. Megalapította a legendás Atelier tervező- és műhelyiskolát, amelyben alkalmazott és reklámgrafikát oktatott. 1939-ben Ausztráliába emigrált, ahol tanított és megalapította az Orbán Galériát. Nagy sikerű útmutatót írt autodidakták számára. Korai művei ma is láthatóak a Magyar Nemzeti Galériában. Orbán Dezső 1984-ben, a külföldön élő művészek kiállítására küldött képét a Szépművészeti Múzeumnak ajándékozta. A művész két évvel később halt meg Sydney-ben.

Ausztrália
Sydney

Kérem, ne utánozzanak! Harry Houdini

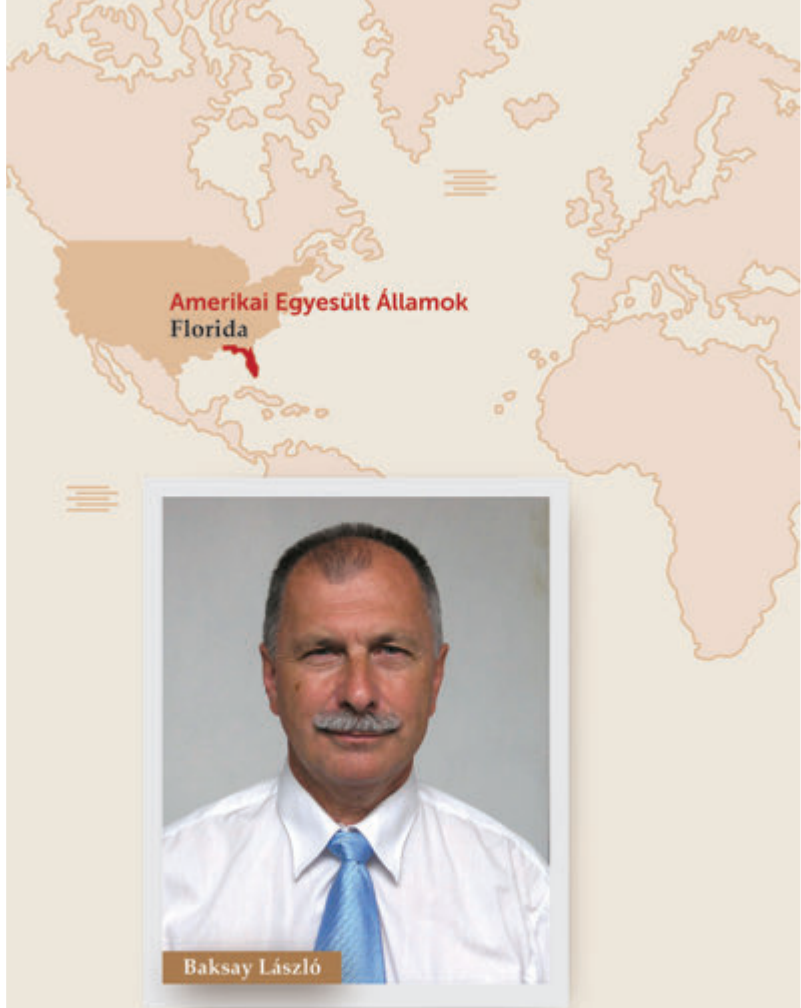
A „szabadulóművészet” királya előadásai előtt felhívta a közönség figyelmét arra, hogy kunsztjait természetfeletti képességei segítik. Volt-e neki, vagy nem, az talány. Mint ahogy halála körülményeit is homály fedi. Hogy méreg, egy diák gyomrosa vagy vakbélgyulladás végzett-e vele, az titok marad. Harry Houdini Weisz Erik néven Budapesten, a mai Csengery utcában született 1874-ben. Négyesztendős volt, amikor családjával Amerikába került. Fiatalon újságárus, cipőpucoló és gyári munkás is volt, majd amikor 17 éves korában meglátott egy megbilincselte embert kiszabadulni egy ládából, rájött, hogy ez az ő világa. Megfejtette a rejtélyt és illuzionista lett. Felvette a Houdini művésznevet, első sikerszáma a kényszerzubbonyból való szabadulás volt. 1900-ban áthajózott Európába, ahol végleg befutott. Angliában felkapta a sajtó, onnantól az egész világ őt akarta látni. Hatalmas tereken ezrek nézték bemutatóit. Nem ismert lehetetlent. Oroszországban a száműzötteket szállító foglyonatról szökött meg a dermesztő hidegben. Németországban vasra verték, vigyázott rá több száz rendőr, mégis – szinte meztelenre vetkőzve – meglépett előlük. Visszatérve Amerikába szabadult kötelekből, vizes tartályokból, hátrabilincselte kézzel ugrott le hidakról. Halála, 1926-ban sokkolta az embereket. Harry Houdini az örök világsztár, akinek csillaga van Hollywoodban, a Hírességek sétányán.

Egy úr az űrből

Baksay László

A Florida Institute of Technology, azaz a Floridai Műegyetem Fizikai és Űrtudományi Tanszékének egykori vezetője 2001-ben, a Fizikai Szemlében megjelent önéletrajzában a következőket írta: „Budapesten születtem 1945-ben. Öt évet Maglódon jártam iskolába. 1956-ban, tizenegy éves koromban szüleim kivettek Németországba, de az ottani iskolában egy évig nem tanultam új matematikát a maglódi iskolai matematikához képest. Az aacheni egyetemen doktoráltam. 1968-ban kerültem Amerikába, a Bostoni Egyetemre. Kutatómunkámhoz a stanfordi lineáris gyorsítón csináltam a kísérleteket. Ezután meghívott a Floridai Műegyetem, hogy vezessem a Fizikai és Űrkutató Tanszékét. Ez az egyetem mindössze 20 km-re van a Kennedy Űrközponttól. Nagyon érdekes világba kerültem, az egész 60 kilométer hosszú vidéket úgy hívják, hogy Űrpart, Space Coast. Ott az űr a napi élet része. Megtörténhet, hogy az ember autón megy, egyszer csak valami világos rózsaszín fényt lát: épp indul az Űrkomp! A környéken lévő telefonok körzetszáma 321, a start előtti visszaszámítást felidézve: három – kettő – egy – rajt! Hallgatóim 80%-a az egyetem elvégzése után az űrkutatóval kapcsolatos állást kap. Remélem, a jövőben Magyarország is képes lesz kihasználni tehetségeit. Ezt üzenem a magyar tanároknak! Ezért járok gyakran haza.” Baksay László 2020-ban halt meg Debrecenben.

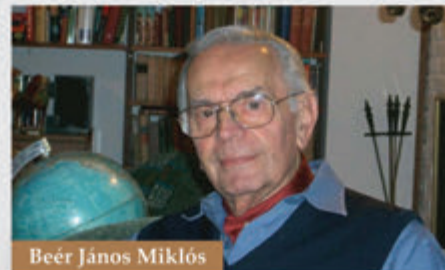

A lángok kutatója

Beér János Miklós

A tűz megismerése emberré válásunk fontos lépése volt, ma már a mindennapjaink természetes része. Ám a tudósok egy életre való „kutatnivaló” lehet. Beér János Miklós szakterülete az energiatechnológia és égésemélet volt. Amikor 2003-ban az amerikai energiaügyi miniszter, Spencer Abraham átnyújtotta Beér Jánosnak Miklós a Lowry-díjat, ezt mondta: „„Beér doktor 45 évnyi kutatással és fejlesztéssel hozzájárult a szén, az olaj és a gáz elégetésének tökéletesítéséhez. Munkája jelentős hatással volt az iparra.” Az 1923-ban, Budapesten született Beér János Miklós a Műegyetem elvégzése után a fővárosi Hőtechnikai Kutató Intézet mérnöke lett és oktatott alma materének a Gőzgépek és Gőzkazánok Tanszéken. 1956-ban menekülni kényszerült Magyarországról. A következő évtizedekben volt a hollandiai Nemzetközi Tüzelőanyag Alapítvány Kutató Állomásának igazgatója, tanított a Pennsylvanai Állami Egyetem Tüzeléstudományi Tanszékén, a Sheffieldi Egyetem Vegyész-mérnöki és Égés-tudományi Tanszékén, az MIT Vegyész-mérnöki Tanszékén. 1978-ban a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem tiszteletbeli doktora lett. 1986-ban a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjának választotta. Beér János Miklós a Massachusetts állambeli Winchesterben hunyt el, 2018-ban. Kollégái egy igazi magyar úriembernek tartották, aki remekül főzött és mindig tökéletes hőmérsékleten kínálta a kávéját.

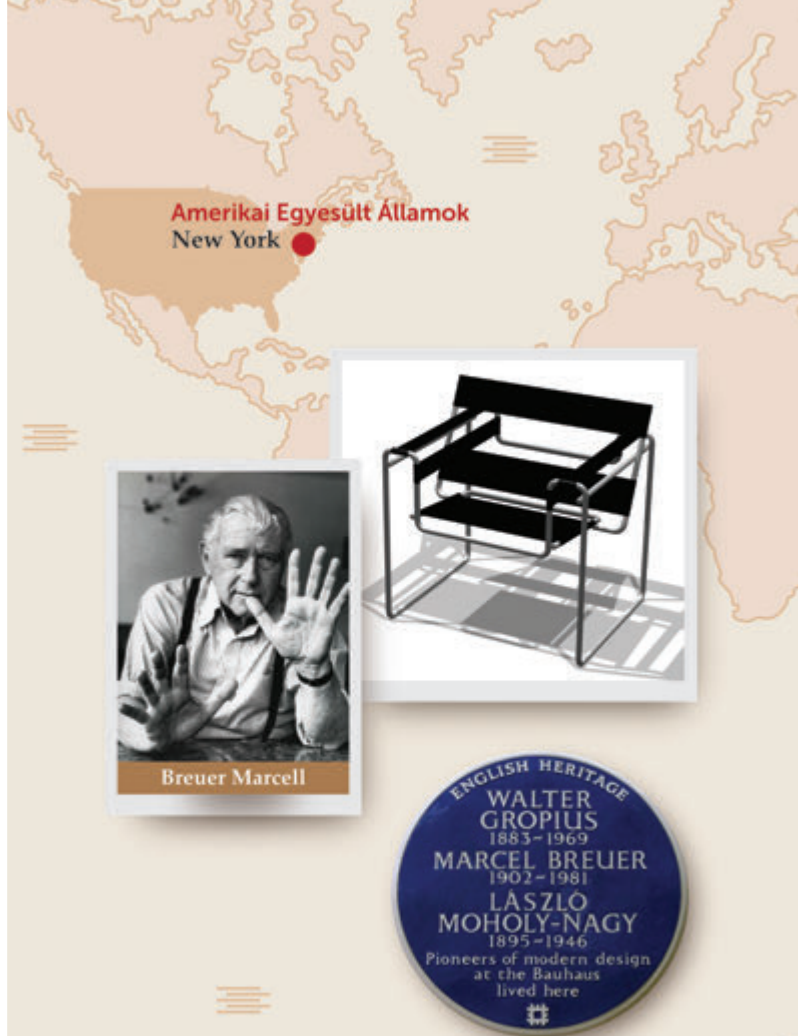
Amerikai Egyesült Államok
Winchester

Korszakalkotó ember

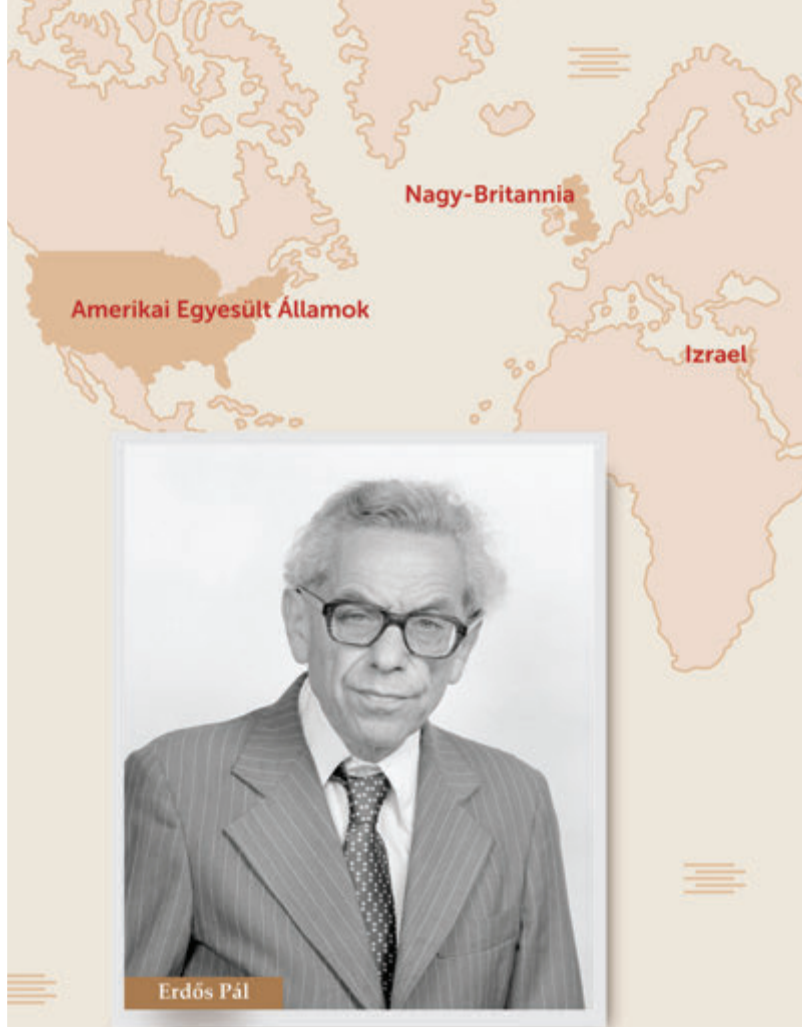
Breuer Marcell

Munkáit nem kell magyarázni. A New Haven-i Pirelli Buildinget, amelynek alsó két emeletén, betonlábakon állnak felső szintjei, a modernista építészet ikonikus alkotásának tartják. A két világháború között tervezett lámpái és csőszékei lassan száz év után is korszerűek, akár egy új lakásba is pompásan illenek. Épületei, bútorai azonnal elárulják az alkotó kilétét. Breuer Marcell 1902-ben Pécsen született. Barátai Lajkónak becézték. Szülővárosában érettségizett, majd csatlakozott Walter Gropius Bauhaus-iskolájához. Amikor végzett, mestere maga mellett tartotta tanítani. Breuer Marcell 1928-ban, Berlinben lett önálló tervező. Bútorokat és épületeket is alkotott, majd hazaköltözött Budapestre, de Bauhaus-iskolai végzettségét nem fogadta el a Mérnöki Kamara. Breuer Marcell végül az Egyesült Államokban telepedett le, ahol a Harvard tanára és kora „sztárpépítészé” lett. Tervezett múzeumot, templomot, kolostort, színházat, sportközpontot, egyetemi épületeket, székházat az UNESCO-nak, kutatóközpontot az IBM-nek. Breuer Marcellt 1968-ban a Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktorává avatta. Londonban emléktáblát állítottak az ő, Moholy-Nagy László és Walter Gropius emlékére. Nevét viseli Pécsen a Breuer Marcell sétány és a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karának építészeti doktori iskolája. Breuer Marcell „dizájer” 1981-ben, New Yorkban hunyt el.

A „prímber” Erdős Pál

„A folyton utazgató Erdős az internet kapcsolatépítő szerepét játszotta annak feltalálása előtt.” – írja Bruce Schechter életrajzi könyvében, melynek címe: Agyam nyitva áll – Erdős Pál matematikai utazásai. A Budapesten, 1913-ban született tudós már négyévesen képes volt négyjegyű számokkal szorozni és tisztában volt a negatív számok világával is. Diákként kedvenc foglalatossága volt a Középiskolai Matematikai Lapok feladatainak megoldása. A Pázmány Péter Tudományegyetemen doktorált és barátjává fogadta Kármán Tódor és Fejér Lipót. A 30-as évektől kezdődött az az „odüsszeia”, amire biográfusa utalt. Előbb Manchesterben tanult, majd Amerikába ment, ahol a Princetoni Egyetemen Neumann János, Wigner Jenő és Albert Einstein mellett kutathatott. A Manhattan-tervben nem kívánt részt venni, a II. világháború után inkább hazatért Magyarországra. A kommunizmus elől 1948-ban ismét távozott. Anglia, USA és Izrael között ingázott, majd „kiegyezett az itthoniakkal” és újra járhatott Budapestre. Szakterülete a prímszámok, a gráfelmélet, a kombinatorikus számelmélet és halmazelmélet volt. Nyolc akadémia fogadta tagjai közé. Számtalan elismerése mellett honfitársaink közül elsőként kapta meg a Wolf-díjat. A szakmában legendás az „Erdős-szám”. Ez, a vele publikálókat és az azokkal publikálókat lajstromozza. Az 1996-ban Varsóban, egy kongresszuson elhunyt Erdős Pált Budapesten temették el.

Ohio magyar politikusa Újvági Péter

„Mindnyájan tudjuk, hogy Amerika az emigrációból épült. Volt, akit üldöztek, volt, aki nem tudott otthon megélni, különböző okok vezérelték ide az embereket. Mindig emlékeznünk kell az őseinkre, akiknek a mai sikereinket köszönhetjük.” – nyilatkozta Újvági Péter az amerikai magyarok Bocskai Rádiójának. A Budapesten, 1949-ben született képviselő és polgármester szüleivel és testvéreivel 1956-ban hagyta el hazáját. Az ausztriai menekülttábor után Cleveland közelébe, Toledo városába kerültek. A XIX–XX. század fordulója óta azon a környéken éltek Amerikában a legnagyobb magyar közösségek. Újvági Péter a toledói egyetemen történelmet és politológiát tanult, majd sikeres üzletember lett. Jimmy Carter elnöksége idején a Fehér Ház Szomszédsági Bizottságának biztosa volt. 1981-ben került be Toledo város tanácsába, majd 1997-től 2002-ig vezette a testületet. 2002-ben harmadszorra választották meg Ohio állam törvényhozási képviselőjének. Újvági Péter 1993-ban tagja volt annak az amerikai küldöttségnek, amely részt vett Antall József magyar miniszterelnök temetésén. Felesége Betty Újvági, négy gyermekük van: Krisztina, Andrew, Elizabeth és Suzanne. Az Amerikai-Magyar Koalíció alapítója és vezetője. Tagja a Szent István Katolikus Egyháznak és a gasztronómiai és kulturális eseményeket is szervező Toledói Magyar Golfklubnak.

Amerikai Egyesült Államok

Toledo

Újvági Péter

Gazdag klienseket mindig kaphatok, de jó munkatársakat nem

Alexander Brody

Nagyapja Bródy Sándor, író. Édesapja, Bródy János gabona-kereskedő, a lóversenypálya igazgatója. Édesanyja Pollatschek Lilly festőművész. Nagybátyja Hunyady Sándor író. Rokona Gábor Dénes Nobel-díjas fizikus, Bródy Imre, a kriptongázás izzó feltalálója és Bródy Ernő, aki rekorderként, 41 éven át volt országgyűlési képviselő. Alexander Brody a benne összegyűlt tehetséget elsősorban az üzleti életben hasznosította. Bródy Sándorként Budapesten született 1933-ban. 1947-ben, a politikai helyzet láttán a családja az Egyesült Államokat választotta új hazájául. Alexander az érettségi után a Princetoni Egyetemre iratkozott be, ahol megismerkedett Amerika elitjével. Összebarátkozott az ott dolgozó magyar tudósokkal, köztük Neumann Jánossal, találkozott Einsteinnel, Greta Garbóval, Gombaszögi Ellával, Molnár Ferencsel. Diáktársa volt James Baker, a későbbi külügyminiszter. Alexander Brody diplomával a zsebében sikeres üzletember és reklámszakember lett. Megbecsülte kollégáit, és kívívta ügyfelei elismerését is. Világcégeket vezetett, a szépirodalmi könyveket írt. 1993-ban visszavonult, azóta szinte Magyarországon él. Nagyapja emlékére megalapította a Bródy Sándor-díjat első kötetes írók számára. Alexander Brody megkapta az Amerikai Magyar Alapítvány George Washington-díját és a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét.

A „tökéletes” Larry Csonka

A Miami Dolphins amerikaifutball-játékosaként kétszer nyerte meg a Super Bowlt. Az 1971-es, elveszített döntő után, 72-ben 100%-os szezont produkálva jutott újra a fináléba a csapata. A Los Angelesben, 90 ezer néző előtt lejátszott mérkőzésen Csonkaék 14-7-re verték a Washington Redskinszt. A következő évben sikerült a címvédés, a Minnesota Vikings elleni Super Bowl 24-7-re nyerte a Miami. A meccs legjobbjává Larry Csonkát választották, aki két touchdownnal, azaz tökéletes elfutással járult hozzá a trófea megszerzéséhez. A Houstonban lejátszott döntőn lépte át a szünet 30 másodperces reklámjának költsége a 100 ezer dollárt, a CBS közvetítésének 73%-os volt a nézettsége. Larry Csonka családja az Arad megyei Kisiratosról vándorolt ki Amerikába. Larry 1946-ban, szinte „magyar világba” született a Cleveland melletti Stow-ban. Már egyetemista játékosként is számtalan rekord fűződött a nevéhez, így nem csoda, hogy 1968-ban a draft, az „újoncok piacának” első körében lecsapott rá a Dolphins, amely az egyetlen csapata volt az NFL-ben. 191 centis magasságával és 107 kilós súlyával korának meghatározó játékosa volt. Csonka, 1980-as visszavonulása után sportága egyetemi és a professzionális hírességeinek csarnokába is bekerült. 39-es számú mezét a Dolphins „visszavonultatta”. Pályafutása befejeztével Larry Csonka televíziós színész és motívációs szónok lett.

Amerikai Egyesült Államok
Miami

Hollywood hercege

Tony Curtis

A 2009-ben megjelent önéletrajzának címe tökéletesen írja le életét. A könyvet a Millenárius Parkban hosszú órákig dedikálta. Bár 1925-ben, New Yorkban született, számon tartotta származását. Az édesanyja Nagymihályról, édesapja Mátészalkáról származott. Tony Curtis 1996-ban részt vett a Magyar Filmesek Első Világtalálkozóján. Interjúkban többször beszélt magyarul. Ilyenkor elmondta, hogy boldogan jött, büszke az országra és magyarnak tartja magát. Az egyik Magyarországról készült turisztikai reklámfilmbe házigazdaként mutatja be Budapest látványosságait. Hozzájárult a Dohány utcai zsinagóga felújításához és többször járt Mátészalkán, a Kossuth Lajos utcai rokonainál. Tony Curtis kétszer kapta meg a Golden Globe-díjat, 130 filmben szerepelt. A legnagyobb sikereket a Van, aki forrón szereti Marilyn Monroe-val és Jack Lemmonnal, és a Minden lében két kanál című sorozat Roger Moore-ral hozta meg számára. De fél évszázados karrierje alatt szerepelt Gina Lollobrigidával, Burt Lancasterrel, Kirk Douglas-szel, Natalie Wooddal, Henry Fondával. Elsősorban vígjátékokban játszott, de remekül alakított bokszolót vagy gátlástalan üzletembert is. A Megbilincseltek szökött rabjaként Oscar-díjra jelölték, a Monte Cristo grófjának Fernand Mondegójaként egyáltalán nem bánjuk, hogy a végén elnyerte méltó büntetését. Tony Curtis 2010-ben, utolsó felesége, Jill karjai között, Amerikában hunyt el.

Amerikai Egyesült Államok
Hollywood, Los Angeles

Tony Curtis

„Nem szeretek utánozni senkit” Csupó Gábor

Még magamat se – tette hozzá egy interjúban a többszörös EMMY-díjas rajzfilmes. Az 1952-ben, Budapesten született Csupó Gábor talán éppen ezért lett rendkívül sikeres a szakmában. A hollywoodi Klasky–Csupo animációs stúdió társalapítójának olyan, ma már legendás sorozatok fűződnek a nevéhez, mint a Simpson család, a Fecsegő tipegők, a Thornberry család, vagy a Jaj, a Szörnyek. Csupó Gábor fázisrajzolóként kezdett a Pannónia Filmstúdióban. Első munkái között volt a Mézga család. Huszonhárom évesen, 1975-ben, mások mellett a zenész Mándoki Lászlóval, az akkori Jugoszláviából egy hosszú alagúton keresztül szökött a „szabad világba”. Végül 1979-ben Los Angelesbe költözött. Ott vette feleségül a rajzfilmes Arlene Klaskyt, akivel megalapította a Klasky–Csupo vállalatot, amely ma a legnagyobb rajzfilmstúdiók egyike a világon. Az Immigrants című, felnőtteknek szóló rajzfilmsorozatába saját sorsát is beleértette. A főszereplő Joska, a magyar diaszida, aki egy orosz sorstársával Kaliforniában hajtja az amerikai álmot – és a csajokat. Munkatársainak száma időnként eléri a 450 főt. Azért van itt a határ, mert a székház parkolója nem tud több kocsit befogadni. A kollégái között természetesen szép számmal vannak magyarok, volt „pannóniások” is. De Csupó Gábor George Czukor egykori mondásához tartja megát: „Nem elég az, hogy magyar vagy, tehetségesnek is kell lenned.”

Csupó Gábor

Ne vedd meg, csak béreld

Hertz Sándor

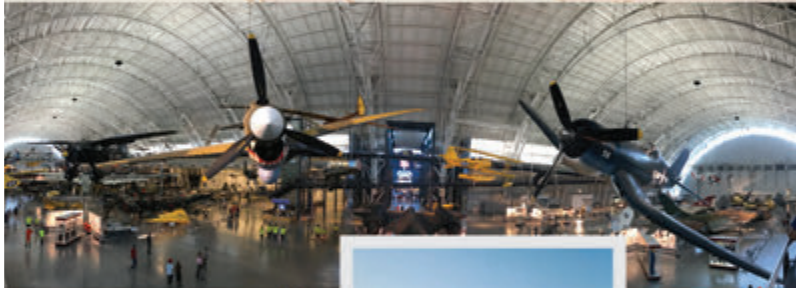
A kiváló üzletember 1879-ben a Turóc vármegyei Szklabinyán született. Ötöstendő volt, amikor a családja kivándorolt az Egyesült Államokba. Chicagóban rikkancsból amatőr bokszbajnok, majd sportújságíró lett. A Morning News riportereként taxival járt az ökölvívó-mérkőzésekre. Tapasztalatai szerint a mogorva sofőrök koszos autókban drágán fuvarozták. Ezért amikor elvesztette az állását – bár vezetni nem tudott – hét használt kocsiból álló, alacsony áron szállító taxivállalkozásba kezdett. Hamarosan 40, majd 1915-ben már 2700, sárgára festett autóval fuvarozott Chicagóban. Udvarias gépkocsivezetőit egyenruhába öltöztette és felállította a telefonon hívható diszpécser szolgálatot. A következő években, Amerika városaiban sorra tűntek fel a „Yellow cab”-ok, amelyek Hertz vállalkozás-rendszerébe tartoztak. Az üzlet egyre nőtt, hamarosan autóbuszokkal is szállított, majd kifejlesztett egy speciálisan taxinak alkalmas kocsit. A Hertz Corporation zászlóshajóját, az autókölcsönzést 1924-ben indította el. A növekvő forgalom szabályozására Hertz javasolta Chicagóban a közúti jelzőlámpás csomópontok kiépítését, aminek a költségeit magára vállalta. A Hertz társaság elsőként alkalmazta a bérleti díj kifizetésére is használható hitelkártyákat, kialakította az autókölcsönzés hálózati rendszerét. Az 1961-ben elhunyt Hertz Sándor igényessége napjainkban is meghatározza a társaság működését.

Amerikai Egyesült Államok
Chicago

Magyar légügyi milliárdos Udvarházy István

Amikor 2016-ban, az Országgházban átvehette a Magyar Érdemrend nagykeresztjét, köszöntőjében a következőket mondta a kormányfő: „Nemcsak azt tanulhatjuk meg tőle, hogy miként kell a repülés iránti szenvedélyt megélni, hanem azt is, hogyan lehet ezért hatékonyan dolgozni. Köszönjük, hogy mi, magyarok ezt a különleges pályafutást a magunkénak érezhetjük.” Steven Udvar-Hazy, Udvarházy Ferenc István néven, Budapesten született 1946-ban. Családjával 1956-ban emigrált. Az Egyesült Államokban, egyetemi szobatársával, Gonda Lajossal és annak édesapjával 1973-ban, fejenként 50 ezer dollárból megalapították az ILFC nevű céget, amely bevezette az operatív lízinget. Udvarházy István felismerte, hogy minél több új repülőgépet rendel, annál nagyobb kedvezményrel veheti meg azokat. A kedvezőben üzemeltethető, fiatalabb gépekre hatalmas volt a kereslet a légitársaságok részéről. Az egykori magyar bevándorló 50 éves korára már egy 50 milliárd dollár értékű, ezernél is több géppel rendelkező céget vezetett. Udvarházy István gyakorlott kereskedelmi pilóta és bőkezű mecénás. Több százmillió dolláros adományainak köszönhető az arizonai Christine és Steven F. Udvar-Hazy Könyvtár és Tudásközpont, és a Wright fivérek első repülésének 100. évfordulóján, a virginiai Chantillyben megnyitott Nemzeti Repülési és Űrkutatási Múzeum, a Steven F. Udvar-Hazy Center.

Közép-európai „pápua” Wurm István

Talán hontalansága miatt tanult meg szinte minden „szembejövő” nyelvet. Talán mert anyanyelvből is eleve kettő volt neki. Wurm István 1922-ben Budapesten született. Apja német ajkú, édesanyja magyar volt. A Nagy Háború utáni zűrzavaros években nem kapta meg sem a magyar, sem az osztrák állampolgárságot, bár Bécsben lakott. Ez végül jól jött katonaköteles korában, mert egyik ország sem küldött neki behívót. Mivel Wurm István többnyelvű családban élt, már korán kiderült nyelvtelensége. Osztrák iskolába járt és gyerekkorában beutazhatta fél Európát. Húszévesen már kilenc nyelven beszélt. A Bécsi Egyetemen török nyelveket tanult, 1944-ben üzbég nyelvből írta doktori disszertációját. Házassága újabb nyelvi világot nyitott meg számára, hiszen felesége az afrikai etnográfia szakértője volt. A Bécsi Egyetemen altaji nyelvészetet tanított, amikor elolvasta a melanézi nyelvek specialistája, Sydney Herbert Ray néhány könyvét. Ekkor ragadták meg a pápua nyelvek. Wurm István könyvekből megtanult tok piszin és hiri motu nyelven, majd 1954-ben Ausztráliába költözött, ahol a Csendes-óceániai és Ázsiai Kutatóintézet munkatársa lett, és végre lett egy állampolgársága, az ausztrál. Fő kutatási területe a pápua nyelvek világa volt. Összesen nagyjából ötven nyelven beszélt. Egy olasz lapnak azért bevallotta, hogy káromkodni csak magyarul tud. Wurm István 2001-ben Canberrában halt meg.

Selmectől Vancouverig A soproni erdészek

A világ kultúrtörténetében példátlan az eset. Igaz, nem előzmények nélküli. A Bányászati és Erdészeti Akadémiát még Selmecbányán alapították 1735-ben. Az intézmény Trianon után Sopronba települt, hogy magyar földön maradhasson. Az 1956-os szabadságharc leverése után újabb menekülésre kényszerült a főiskola. Az erdómérnöki kar tanárai és hallgatói családtagjaikkal közösen döntöttek úgy, hogy elhagyják szeretett hazájukat. Az ausztriai menekülttáborban érkezett a hír, hogy Kanada befogadja őket. 1957 szeptemberében 28 oktatóval és 196 hallgatóval Vancouverben megalapították a Sopron Divisiont. A menekültek számára biztosították az anyanyelvi oktatást és azt, hogy saját tanáraik előtt magyarul vizsgázhassanak. 1961-ben végzett az utolsó olyan évfolyam, amely itthon kezdte a tanulmányait. A következő évtizedekben a magyar szakemberek meghatározó szereplői lettek új hazájuk erdészeti és faipari életének. A Nyugat-magyarországi Egyetem Erdómérnöki Kara a Vancouverben kiadott diplomákat a magáéval egyenértékűnek fogadja el. Az egykori diákok és tanárok közül Roller Kálmán dékán és Adamovich László professzor a Nyugat-magyarországi Egyetem díszpolgára, Kozák Antal, Sziklai Oszkár, Grátzer Miklós, Ifjú Géza, Bódig József és Balatinecz János a tiszteletbeli doktora lett. A híres selmeci diákhagyományokat a mai napig ápolják a vancouveri egyetemen.

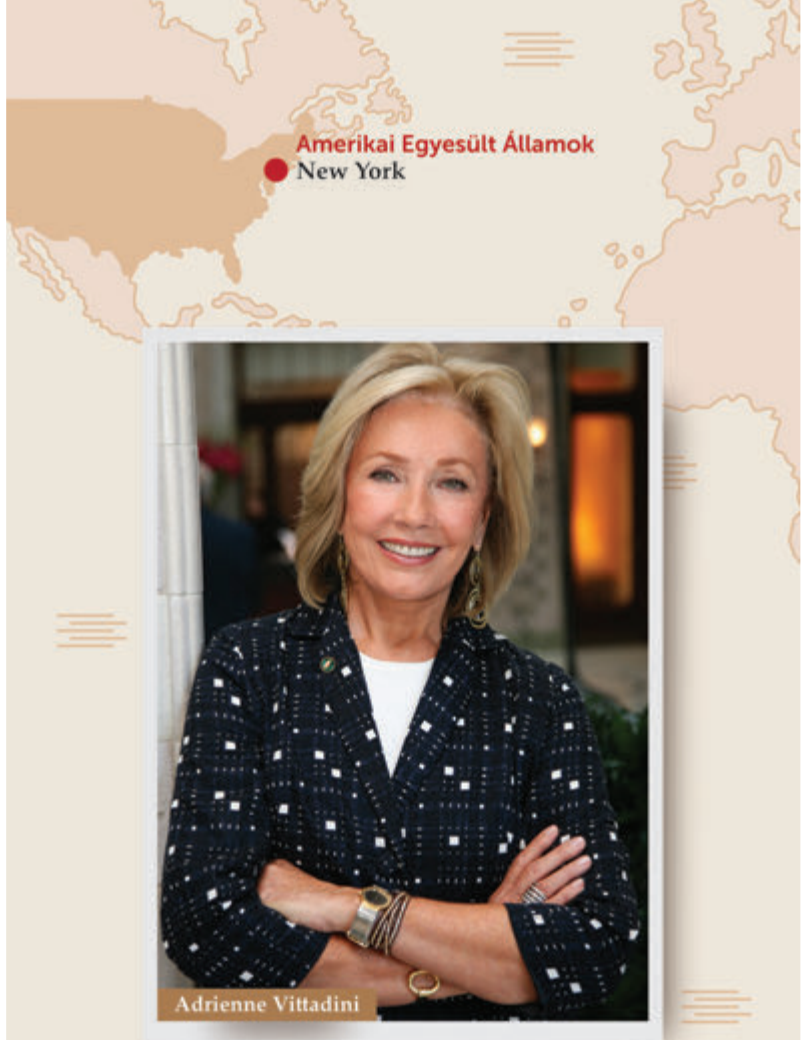
A „gasztronómia Puskás Öcsije” Kövi Pál

Tökéletes Cserna-Szabó András rövid jellemzése az egykori labdarúgóból lett étterem-tulajdonosról és íróról. Kövi Pál Balassagyarmaton született 1924-ben. Agrármérnöki tanulmányait Kolozsvárott kezdte, de a háború miatt végül Keszthelyen diplomázott. Az egyetem után a Földművelésügyi Minisztérium munkatársa volt és futballozott a Balassagyarmati MTE-ben, ahol „Patyó” volt a beceneve. 1947-ben kijutott Olaszországba, ahol a Foggia, majd az AS Roma labdarúgója lett. Már akkor megnyitotta első éttermét, a Piccola Budapestet. Néhány év múlva továbbállt Amerikába, ahol a legendás Láng György tanítványaként vendéglátói diplomát szerzett. Tom Margittaival társulva megvásárolták Manhattan szívében a Four Seasons éttermet, amely hamarosan a társasági élet központja lett. Pazar kialakítása és remek konyhája vonzotta a sportolókat, művészeket, politikusokat, üzletembereket. Kövi Pál szinte minden vendégével barátságba került. Legendás volt notesza, amelyben ott állt a legfontosabb emberek telefonszáma. 1980-ban jelent meg Erdélyi lakoma című szakácskönyve, melyben összegyűjtötte fiatalkora ételeit. A receptek mellé Szócs István, Bálint Tibor, Éltető József és más erdélyi írók történeteit szerkesztette. Kövi Pál 1998-ban, New Yorkban halt meg. Hamvait Balassagyarmaton temették el. A The New York Timesban Frank Prial gasztro-publicista búcsúzott tőle.

Nem manökeneknek, igazi nőknek tervez Adrienne Vittadini

„Számomra, az egyik legfontosabb szempont a kényelem. A dolgozó nők csak olyan ruhákban járhatnak, amelyekben jól érzik magukat. Ezért variálható darabokat készítetek, hogy ne érjen senkit meglepetés egy hosszú nap során.” – nyilatkozta korunk egyik legismertebb divattervezője 1993-as, párizsi bemutatóján. Adrienne Vittadini Tóth Adrienne néven Győrben született 1945-ben. Családja az 1956-os forradalom után menekült az Egyesült Államokba. Adrienne Philadelphiában elvégezte a Moore College of Art művészeti főiskolát, amely azóta is büszkeségei között hirdeti egykori diákját. Adrienne a tanulás mellett eladóként, rajzolóként és modellként is dolgozott. 1972-ben férjhez ment az olasz Gianluigi Vittadinihez. Megalapították az Adrienne Vittadini márkát, amely hamar befutott, mert elérhető áron kínált kiváló minőséget. Dizájnja klasszikus és letisztultan elegáns. A ruházaton kívül sokféle kiegészítő mellett illatszerek is szerepelnek a kínálatában. 1992-ben a People magazin a világ 50 legsikeresebb embere közé választotta. 2011-ben és 2012-ben korábbi modelleket szerepeltetett a New York-i Fashion Week divatbemutatóján, különösen az akkor 80 éves Carmen Dell'Orefice fellépése aratott nagy sikert. Adrienne Vittadini magyarnak tartja magát, gyakran jár szülőföldjére. Részt vett a Magyar Női Karrierfejlesztési Szövetség programjain.

Magyarországnak Eb-arany, Kanadának vb-címek Kemecsey Imre

A Budapesten, 1941-ben született kajakos versenyzőként Európa-bajnokságokon egy arany-, két ezüst- és egy bronzérmet szerzett. A római olimpián második lett, majd ugyancsak a dobogó második fokára léphetett az 1966-os, nyugat-berlini világbajnokságon. Az 1980-as évektől edzőként már kanadai tanítványait vezette sikerre. Caroline Brunet 10-szeres világbajnok, kétszeres olimpiai ezüstérmes, egyszeres bronzérmes és Renn Crichlow pedig a 90-es évek egyik legnagyobb kajakosa volt, aki 500 és 200 méteren mindhárom világ bajnoki medálból gyűjtött egyet-egyet. Kemecsey Imre sportolói pályafutásának egy kartörés vetett véget. 1969-ben lett edző. Az MTK-ban tanítványa volt Bakó Zoltán, Szegeden nála készült Csapó Géza és Angyal Zoltán, a magyar kajak-kenu válogatott későbbi szövetségi kapitánya. Doktori disszertációját sportpszichológiai témáról írta. Foglalkozott a sportágban akkor még ismeretlennek számító mentális felkészítéssel, a mozgásról szerzett tudását „A kajak technika belső szerkezete” című könyvében foglalta össze. 1986-ban a kanadai válogatotthoz szerződött vezetőedzőnek. Egy évre hívták, végül hat esztendeig edzette Kanada legjobbjaikat. Azóta családjával Vancouverben él. Egykori tanítványa, a vb ezüst- és bronzérmes Völgyi Péter így beszélt Kemecsey Imréről: „Kidolgozott edzéstervei, forradalmi újításai voltak. Amikor még máshol kőbaltás módszerekkel dolgoztak, ő már gondolkodott.”

Kemecsey Imre

Kanada
Vancouver

Ép testben ép lélek

Hámori Jenő

Szülővárosában, a bencés gimnázium testnevelő tanára adott először kardot a kezébe. Tizenöt évesen, 1948-ban lett a Győri Vívó Klub versenyzője. Érettségi után felvették az ELTE TTK-ra így Budapesten folytatta a vívást. Hámori Jenő 1954-től szerepelt a magyar válogatottban. Valóságos félistenek közé került. A következő években Gerevich Aladár, Kárpáti Rudolf és Kovács Pál társaságában olimpiai és világbajnok lett a magyar kardcsapat tagjaként. A vegyészdiplomáját néhány hónappal az 1956-os olimpia előtt szerezte meg. Az olimpia után részt vett a Sport Illustrated magazin három hónapos bemutató körútján, majd az Egyesült Államokban telepedett le. A vívással nem hagyott fel, kétszer nyert amerikai bajnokságot, és az 1964-es tokiói olimpián az Amerikai Egyesült Államok kardcsapatának tagjaként a 7. helyen végzett. Hámori Jenő 1964-ben a Pennsylvania Egyetemen biokémiából PhD-fokozatot szerzett. Ezután tanított a Cornell Egyetemen, a Delaware Egyetemen, majd húsz évig volt a New Orleans-i Tulane Egyetem Orvosi Karán a biokémia professzora. 2003-tól az Eötvös Loránd Tudományegyetemen vendégprofesszorként biokémiából tart előadásokat. A 2005-ös Katrina hurrikán tombolását New Orleansban vészelte át. Több napon át ismeretlen volt a sorsa. Hámori Jenő 2006-ban tért haza Magyarországra.

Amerikai Egyesült Államok
New Orleans

Hámori Jenő

Az animáció forradalmasítója

George Pal

Összesen hétszer jelölték Oscar-díjra a legjobb rajzfilmes rövid történetek kategóriában. Végül 1944-ben kapta meg az arany színű szobrot. George Pal Marczincsak György Pál néven, Cegléden született 1908-ban. Vándorszínész szüleivel bejárta az országot. A Budapest Művészeti Akadémia elvégzése után a Hunnia Filmeknél dolgozott. Ezután a berlini UFA Studios animációs igazgatója lett. Szabadalmaztatta módszerét, a Pal-Doll-eljárást, amelynek lényege, hogy nem az egész figurát mozgatták, hanem a testen, a külön elkészített fejet és végtagokat. Bábjai így megelevenedtek, élénk zenével kísért filmjei ma is láthatók a világhálón. Reklámfilmeket is készített, többek között a Philips cég megrendelésére. 1939-ben az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, ahol George Palnak a Paramount Pictures kínált állást. A Puppatoon-sorozattal érdemelte ki a tiszteletbeli Oscar-díjat, mivel „fejlesztette a történetmesélési eljárásokat és az ezzel kapcsolatos technikákat.” Az 1950-es évektől élő szereplős sci-fi- és fantasyfilmeket forgatott. Amikor megkérdezték tőle, hogy melyik a kedvenc filmje, azt felelte: „Mindig a következő.” 1980-ban, 72 évesen Los Angelesben halt meg, ahol a Szent Kereszt Temetőben temették el. George Pal olyan különleges technikákat és filmvilágot alkotott, amelyek utána generációk sorát inspirálták Hollywoodban és az egész világon.

Amerikai Egyesült Államok
Hollywood, Los Angeles

A hárfa magyar világsztárja Würtzler Arisztid

„Napi hat–nyolc óra babusgatás, cirógatás, ráncba szedés nélkül ez nem megy.” Márpedig neki hihetünk. Szólistaként vagy együttesével a világ 60 országában lépett fel. A Fehér Házban visszajáró vendég volt, de muzsikált II. János Pál pápának és még rengeteg hírességnek. Würtzler Arisztid 1925-ben Budapesten született. A családi legenda szerint rablólovagok leszármazottai. A XX. századra bizonyosan megszelídültek, mert édesapja és bátyja is zenész lett. Arisztid zeneakadémista korában nem járt be a marxizmus órákra, így kirúgták. Végül professzorai közbenjárására mégis visszavették. 1956-ig az Állami Hangversenyzenekarban játszott, majd az USA-ba emigrált. Kezdetben alkalmi fizikai munkákból élt, majd kölcsönből megvette az első hárfáját. Így már jelentkezhetett zenekarokba, majd szólókarrierbe kezdett. Mivel férfi előadóként nem jutott be a televíziókba, ezért megalapította hárfaegyüttesét, a New York Harp Ensemble-t. A rajta kívül négy nőből álló formáció káprázatosan zenélt és jól mutatott a műsorokban. Würtzler Arisztid 1969-ben megszervezte az első Amerikai Nemzetközi Hárfaversenyt. Egykori tanárát, Kodály Zoltánt vendégül látta az Egyesült Államokban. Magyarországra a nyolcvanas évektől koncertezni és tanítani is rendszeresen visszajárt. Együttesének néhány felvételét a Hungaroton adta ki. Würtzler Arisztid 1997-ben, egy koncertúton, Debrecenben hunyt el, földi maradványai a Kerepesi úti temetőben nyugszanak.

Amerikai Egyesült Államok
New York

Az első magyar pilótanő Steinschneider Lilly

„Gyönyörű repülés, 31 percig időzik Steinschneider a levegőben, és a plató tulsó szélén engedi le a gépet. A közönség odaszalad, vállára emeli, és diadalmenetben hozza el a hangárokhöz. A nézők átugorják a kordont és autogramkérek özönével árasztják el Steinschneider Lilit, ugyanannyira, hogy Teleky grófnak fáradságos törtetés után sikerült csak az ünnepelhez jutni, hogy gratulálhasson.” Így számol be a nagyváradi Napló 1912. október 8-i száma a nevezetes eseményről. Ugyanis ez volt hősünk első nyilvános repülése, miután megszerezte a pilótaigazolványt. A dokumentum a Közlekedési Múzeum becses kincse. Az 1891-ben, Budapesten született Steinschneider Lilly gazdag családból származott, így anyagi akadályok híján gond nélkül hódolhatott drága szenvedélyének. Tizenkilenc éves volt, amikor a fővárosi nemzetközi repülőversenyen elhatározta, hogy autó után repülőt is akar vezetni. Ezt pedig elsőként tette a magyar hölgyek között. A Nagy Háború kitörésekor szeretett volna a légierőnél szolgálni, de a családja határozott tiltása miatt ápolónőként szolgálhatta hazáját. Később férjhez ment egy osztrák-magyar és japán felmenőktől származó grófhoz, akitől 1960-ban elvált. Steinschneider Lilly 1939-től Olaszországban, Franciaországban és Svájcban élt. 1977-ben Genfben, 86 éves korában hunyt el. Az első magyar pilótanőről – vizsgája helyszínén, Bécs-újhelyen – utcát neveztek el.

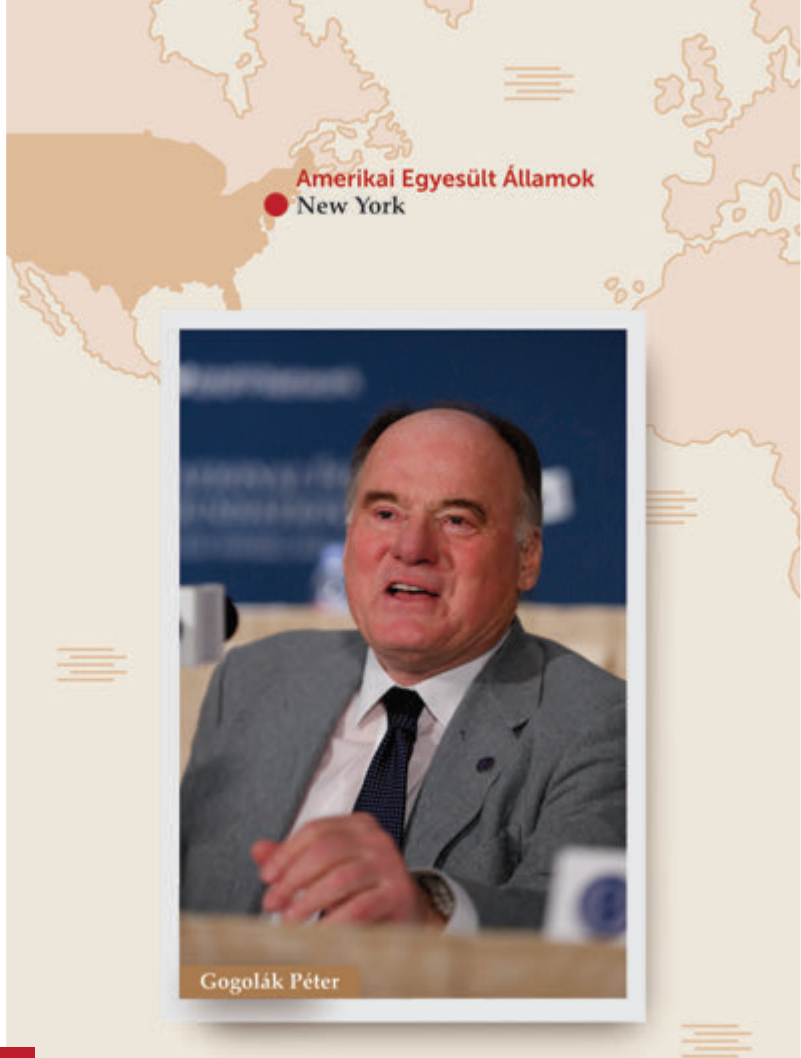

Steinschneider Lilly

Az amerikai futball magyar reformere

Gogolák Péter

Jóval nagyobbat tudott rúgni a tojáslabdába, mint korábban bárki. Az így rendkívül „kapóssá vált” Pete Gogolák átigazolása végül elvezetett az addigi rivális ligák egyesüléséhez. Gogolák Péter 1942-ben született Budapesten. Gyerekkorában igazolt labdarúgó volt, aminek óriási hasznát vette a tengerentúlon. Családja 1956-ban menekült az akkori Magyarországról az Egyesült Államokba. Péter öcsével, Károllyal – aki szintén híres játékos lett – ott ismerkedtek meg az amerikai futballal. A Szent Lőrinc-folyó partján lévő kisvárosban, Ogdensburgben látta meg a helyi csapat edzője, amint Pete egy kosárlabdát rugdos. A mester adott neki egy tojáslabdát, hogy azzal is próbálkozzon. Az eredménytől elámult, mert a fiú nem spiccel lőtt, ahogy ott szoktak, hanem európai módon, rüsszettel és így sokkal messzebbre szállt a labda, mint azt várta. Az egyetem elvégzése után az AFL-ben szereplő Buffalo Bills profija lett, majd onnan, az addigi „megnemtámadási” egyezményt felrúgva szerződtette a rivális NFL óriása, a New York Giants. Az ebből támadt háború végül békével és a ligák egyesülésével zárult. Pete Gogolák 8 évig volt a Giants rúgójátékosa. A klub honlapja külön videó-összeállításban mutatja be ma is élő rekordjait. Azóta minden játékos az ő rúgótechnikáját használja ebben a sportágban.

Szignó nélkül is tudjuk Szász Endre

„A nyugat nekem arra volt jó, hogy idegen környezetben megmérjem magam. Itthon zavarosak voltak az értékítéletek. Amerikában befutottam és játszottam az úrgazdagok életét, de szerencsére meguntam. Haza kellett jönnöm, mert túlságosan egyszerű volt ott minden. Abból nem születhetnek jó képek.” Szász Endre 1926-ban, Csíkszeredában született. Már 3-4 éves korától, amit látott, azt lerajzolta. Széket, csillárt, madarakat, a nagyszülőket, mindent. Tizenöt évesen volt az első kiállítása. Marosvásárhelyen érettségizett, majd a budapesti Képzőművészeti Főiskolán Szőnyi István osztályába járt. Az 50-es években a rendszer bebörtönözte, szabadulása után illusztrátorként dolgozhatott. 1964-ben a középkori perzsa költő, Omar Khajjám könyve, a Rubáiyát Szász Endre rajzaival a British Museum nemzetközi pályázatán a világ harminc legszebb könyve közé került. 1968-ban ő készítette az Egri csillagok filmváltozatának látványterveit. Azonnal azonosítható stílusú festményei világhírűvé tették. Szász Endre az 1970-es, 80-as években Kanadában és az Egyesült Államokban élt. Hazatérése után porcelánt, üveget, bútort és textíliákat is festett. A közönségnek alkotott. Szász Endre élete utolsó évtizedében a Somogy megyei Várdán élt, majd 77 éves korában, 2003-ban halt meg.

Kanada

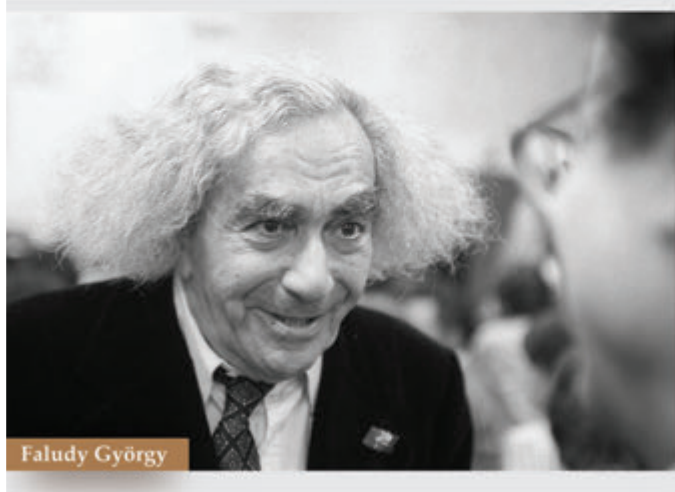
Amerikai Egyesült Államok

A pokolban is vígan

Faludy György

„Bár világeletemben forradalmár voltam, de nem kommunista módon. Mindig a polgári józanság szellemét szerettem igazán.” – nyilatkozta 2005-ben a Magyar Televíziónak Faludy György, aki élete nagy részét külföldön töltötte. Villon-fordításai szenzációként robbantak. Túlélte Recsket, ahol „fejben írt” versei, majd visszaemlékezései forrásértékűek. Számtalanszor kezdte újra a semmiből, de végül visszatérhetett Magyarországra. Az író és költő 1910-ben született Budapesten. A Fasori Evangélikus Gimnáziumban érettségizett, majd Nyugat-európai egyetemen tanult. A '30-as évek elején jelentek meg első versei. Faludy György Villon-fordításai megosztották a közvéleményt, hiszen az addig ismert Szabó Lőrinc-adaptációkhoz képest közelebb állhatott Villon nyers, szinte közönséges stílusához. 1938-tól Párizsban, Marokkóban és az Egyesült Államokban élt. Az amerikai hadseregben a csendes-óceáni hadszíntéren szolgált. 1946-ban hazatért és újságíróként dolgozott. 1950-től három évet töltött a recskai kényszermunkatáborban. A Forradalom után ismét emigrált, Máltán, Amerikában és Kanadában élt, írt és tanított. 1989-ben térhetett ismét haza. 1990-ben átvehette a Magyar Köztársaság Zászlórendjét, majd 1994-ben a Kossuth-díjat. Faludy György 2006-ban, Budapesten hunyt el.

Mosolygó báj és démoni valóság Ödön von Horváth

„Születtem 1901. december 9-én, mégpedig az Adria-parti Fiumében. Mikor 16 kiló lettem, elhagytam Fiumét és részben Velencében, részben a Balkánon csavarogtam. Amikor elértem az 1 méter 20 centit, Budapestre költöztem. Ottan számos gyermekjátsszótér buzgó látogatója voltam, és kellemetlenül kítűntem álmodozó és kaján lényemmel. A művészet, és különösen a szépirodalom iránti érdeklődés viszonylag korán kezdett mozgolódni bennem (kereken 1,70-es magasságnál), de csak 1,79-től lett belőle szenvedély. Amikor kitört a világháború, 1,67 voltam és mire aztán véget ért, már 1,80. Ma, hogy már befejeztem a növekedést (1,84) inkább csak széltében növekszem.” – így foglalta össze addigi életét Ödön von Horváth. Az író magyar, horvát, német és cseh felmenőivel maga volt Közép-Európa. Négy különböző nyelven végezte iskoláit, így a világra nyitott, bátor, szabad gondolkodóvá érett, aki meglátta és el is ítélte az igazágtalanságot. 1923-tól jelentek meg regényei, színdarabjai, bohózatai. A „Mesél a bécsi erdő” című színművéért Ödön von Horváth 1931-ben átvehette a legrangosabb német irodalmi elismerést, a Kleist-díjat. A 30-as években Bécsben élt, ahol Hatvany Lajos barátja és támogatója volt. 1938-ban Párizsba menekült, ahol egy viharban letört faág okozta halálát.

Franciaország
Párizs

Ausztria
Bécs

Balerinából csalogány

Barabás Sári

Budapesten született, 1914-ben. Hétévesen, balettosként szerepelt először. Páratlanul tehetségesnek tartották, de egy baleset véget vetett a táncosi pályának. Végül az énekléssel kárpótolta magát. Barabás Sári tizenhat évesen a Zeneakadémia növendéke volt. 1939-től az Operaházban és a Fővárosi Operettszínházban is fellépett. 1947-ben, egy lovas kocsin megbújva hagyta el Magyarországot. Németországban Wiesbadenben és Frankfurtban kezdte újra operaénekesi karrierjét, majd szerződött a müncheni Staatsoper. Az ott gyakran vendégszereplő Simándy József önéletrajzi könyvében így írt Barabás Sáriról: „Nagyon szerették a müncheniek. Gyönyörűen nézett ki, hallatlanul vigyázott magára, fegyelmezetten élt, mindent annak rendelt alá, hogy énekesnő. Igen szép hangon énekelt. Tökéletesen beszélt németül, hibátlanul, de valami sajátos akcentussal. Valószínű, hogy ezt is kedvelték benne.” Negyven operaszerepet énekelt el, ráadásul három nyelven: olaszul, németül és franciául. 1952-től szerepelt a londoni Covent Gardenben és a Royal Albert Hallban, Zürichben, Párizsban, Amerikában és Bécsben is. Verdi operáiban aratta legnagyobb sikereit. 2007-ben lépett utoljára színpadra. Barabás Sári 98 éves korában, München közelében, Grünwaldban halt meg. Művészetét új hazája a Bajor Érdemrenddel és a Német Szövetségi Köztársaság Érdemrendje kitüntetéssel ismerte el.

Németország
München

Barabás Sári, Honthy Hanna, Vera Kálmán

A téli olimpiák első magyar bajnoka Hunyady Emese

A Városligetben kezdődött minden. Egy öt éves kislány lábára korcsolyát húztak és elindult a tündérmese. Mert az, hogy a Budapestben, 1966-ban született Hunyady Emese olimpiai, világ- és Európa-bajnok gyorskorcsolyázó legyen, legfeljebb hagyományos vágyalom lehetett. Különösen úgy, hogy balettozott és tornázott is, utóbbi sportágban az olimpiai bajnok Kertész Alice volt az edzője. Ezek közül bármelyikben jóval nagyobb eséllyel indult volna magyarként a világhírnév felé, mint gyorskorcsolyázóként. De Hunyady Emese mégis a jeget választotta. A szarajevói olimpián gimnazistaként még magyar színekben szerzett egy 19. és egy 30. helyezést. Ezután országot váltott és osztrák háttérrel már minden összejött. Összesen 12 olimpiai, világ- és Európa-bajnoki érmet szerzett Ausztriának, ahol 1994-ben ő lett az „Év sportolónője”. A lillehammeri olimpiai diadala után valcert táncolt hosszú korcsolyájával a jégen. Ez akkora sikert aratott a nagy rivális Hollandiában, hogy Hunyady Emese elmesélése szerint: „Összesen 44 kislány kapta meg a csodaszép Emese nevet miattam.” 1998-ban ő volt az osztrák küldöttség zászlóvivője. Pályafutását sérülés miatt kellett befejeznie 2002-ben. Visszavonulása óta finn férjével és családjával Svájcban él. Rendszeresen jár Magyarországra. „Elérezékenyülök, amikor meghívnak az olimpiai bajnokok klubjába. Azt gondolják, hogy helyem van köztük.” – nyilatkozta Hunyady Emese.

Képjegyzék

Brentán Károly - Korányi G. Tamás (Brentán Károly: Provincia Quitensis-térképe, Róma, 1751, az Amazonas-völgy térképe), Forbáth Péter – Fotó: Kralován-szky Balázs, Gróf András – Pixabay, Szerző: mickdahh, Letöltés ideje: 2021. 05. 14., Leslie Mándoki - <https://mandoki-soulmates.com>, Maria de Faykod - <http://www.musee-de-faykod.com>, Miklósházy Attila – www.jezsuits.hu, Thomas Péterffy – www.bet.hu, Radnich Imre – www.arcanum.com, Pongrácz Dezső – Distell Group, Tábori László – Fotó: Mérei László, Louis Szathmáry – Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Fabriczy Kováts Mihály – Nádasy Ferenc Múzeum, Sárvár - Huszárgyűjtemény, Itsz. NFM – HuT 88.19.1.1-2., Abonyi Attila – Australian Information Service (<https://www.nla.gov.au>), Marton Csókás – Pályi Zsófia/ origo.hu, Roller Kálmán, A soproni erdészek - AMS/Student Society of UBC Vancouver, Shannon Szabados – Magyar Olimpiai és Sportmúzeum, Mikola Nándor – Fotó: Mikael Herrgård /Vasablade, Murofusi Kódszi /KojiMurofushi, László Károly – A fotó az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Képtárából származik: <http://dka.oszk.hu>, Kálnay András és Kálnay György – Arcanum Digitális Tudománytár/Magyar Építőművészet XXIX. évf. 2. szám, 1929 – <http://andresyjorgekalnay.blogspot.com>, Sir Peter Abeles - Jim Thorn/australianaviation.com.au, Szőke Szakáll: <https://art7.hu>, Rigó Jancsi – Bain – Library of Congress, www.videkize.hu, Dancs Rózsa – Fotó: Kralován-szky Balázs, Les Murray - Les Murray családjának jóvoltából, John Lukács – Fotó: Szilvay Gergely, Estée Lauder – Fotó: Victor Skrebneski, Anisits János Dániel – Debreceni Pozsgástár, 2021./1. sz., Magyar László - <https://ectopolis.hu/>, Apatini Gyula - <https://hungariaradio.com>, Dr. Bakó Elemér – Debreceni Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Antal Nimród – Fotó: Gage Skidmore, Árok Ferenc – Topolyai Sport Club (TSC) – <https://www.ftksc.com>, John Halas - <https://www.halasantbatchelor.co.uk>, Cs. Szabó László – Magyar Nemzeti Digitális Archívum/Jósa András Múzeum – Nyíregyháza, Iglói Mihály – Magyar Olimpiai és Sportmúzeum, Gróf Apponyi Geraldine – <https://albanianroyalcourt.at>, Barnóthy Forró Magdolna - AIP Emilio Segre Visual Archives, John Irwin Slide Collection, Barnóthy Madeleine B1, Rebecca Soni – <https://commons.wikimedia.org> – Fotó: JD Lasicca, Kúnos Ignác – Magyar Tudomány, 2010. / 10. sz., Szabó Gábor – FORTEPÁN/Szalay Zoltán, Michel Gyarmathy – FORTEPÁN/Gábor Viktor, National University of Córdoba/ Universidad Nacional de Córdoba, Charlie Gogolak – <https://www.princeton.edu> ; <http://goprincetontigers.blogspot.com>, Pédery-Hunt Dora – Forrás: Kaleidoszkóp, Réthy Béla – Fotó: Ralf Roletschek, Tűz Tamás - Hargitai Beáta/gyoriszalon.hu, Némethy Bertalan - Némethy Bertalan Alapítvány, Tish Quirk, Show Jumping Hall of Fame, Fricsay Ferenc – Fotó: Magyar Állami Operaház Archívuma, Natalie Williams – <https://www.nataliewilliams.com>, Kristóf Ágota - Fotó: Yvonne Böehler, Pándy Pál - Fotó: Lapin Kullankaivaja, Orbán Dezső - National Archives of Australia: A1200, L40124, Beér János Miklós – Fotó: Stuart Darsch, Újvági Péter – www.bocskiaradio.org, Alexander Brody - Fotó: Oláh Gergely Máté, Larry Csonka - Magyar Olimpiai és Sportmúzeum, Csupó Gábor - Fotó: Nagy Balázs/szoljon.hu, Hertz Sándor – Fannie and John Hertz Foundation, Udvarházy István – Jesse Lipsz/airportjournals.com, Wurm István – Helen Groger-Wurm/Australian National University Archives, ANU Photographic Services, Kövi Pál – Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Adrienne Vittadini – Fotó: Ferenczi István, Würtzler Arisztid – James J. Kriegsmann/harppost.blogspot.com, Steinschneider Lilly – "A fotó az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Képtárából származik: <http://dka.oszk.hu> ", Gogolak Péter – The National Football Foundation (<https://footballfoundation.org>), Szász Endre – FORTEPÁN/Gábor Viktor, Faludy György - FORTEPÁN/Szalay Zoltán, Willi Orbán - www.valogatott.mlsz.hu, **Wikipedia:** Fotó: Dudás Szabolcs 2013.11.28., FORTEPÁN / Szalay Zoltán, Közkincs – <https://www.sulinet.hu/>, Galeria de State Library of New South Wales collection – Flickr, <https://www.sulinet.hu/> + www.arcanum.hu, Bundesarchiv, Bild 146-2004-0061, Byzantinischer Mosaizist um 1118 - The Yorck Project (2002) 10.000 Meisterwerke der Malerei (DVD-ROM), distributed by DIRECTMEDIA Publishing GmbH, Kjetil Bjørnsrud, Eifert János, Juhász József, Kissanyai, CIAT, Aldo Frosi, Hans Hinrich, Regasterios, Steve Jurvetson, Adrian Siegel, Carl Pietzner – Metapolisz Images, Michael Vadon, Gabor Gastonyi – Clare Day, <http://www.hudecproject.com/upload/09portrek/index.htm>, Ray Terill, Forrás: Timbers vs Rapids 10/16/2016, Doha Stadium Plus Qatar, Jun Miki, Barbara Bordnick, Vogler, MezzoforteF, Székely Bertalan festménye, Forrás: http://www.soldadosdigital.com/2008/los_prottagonistas/los_prottagonistas14-04-08.htm, United States Library of Congress, Szerző:Kurz & Allison, Muséum de Toulouse, Fotós: Didier Descouens, Archives/UdeM, Szerző:Jean-Paul Rioux, Georges Biard, Eino81, George Balogh, NBC Radio, World Economic Forum from Cologne, Switzerland – Mastering Complexity, Szilas in Jósa András Museum, Nyíregyháza, Montclair Film - 0021-In-Conversation_Rachel Weisz-Neil_Grabowsky-NEG_4102, Globetrotter19, FORTEPÁN/Juráncsik Norbert, Deadblob93, NBC-TV/We hope/SreeBot, MGlén, FORTEPÁN/ Aszódi Zoltán, Fekist - Vasárnapi Újság 1894, N° 16, Movie studio – ebay, Threeohsix, <http://stefan2001.blogspot.hu/2013/11/bankyvilma1928.html>, Source, Kate L Photography, Vasárnapi Újság, 1866/16, Alfonsobouchot, Jesus Society, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:BigNoseKate_at_40.JPG , Photofest – ebay, Cfonagy, S. A. – Tolnai Világlapja 1909/33, Michiganansian – 1957 Michiganansian, p. 37, Joella Marano, LarryStevens, MPW57, János Manninger - Film Színház Irodalom 1941/15, Steffen Pröbldorf, FORTEPÁN/Szilágyi Marianna, wikipedia.org/ latimes.com/1962, Football.ua, FORTEPÁN/Becságh István/Forgács Károly, wikipedia.org /popculturegeek.com, Thompson, The Grosvenor Studios, F.G.O. Stuart, Dmharvey, McManus-Young Collection - Library of Congress, Robert F. Gatje /Bauhaus Archiv, Spudgun67, United Pictures Corporation, Róth Tamás, Alan Light, Dieter Hildebrandt, Emese Hunyady **Commons.wikimedia.org:** Fotó: Róth Tamás, FORTEPÁN / Inkey Tibor, FotóMédia fotó – Zétényi Zoltán, Takkk, Elekes Andor, Petr Novák, Daniel Hantái, F.N. Broers / Anefo, Joachim Müllerchen, ngma-00026 (National Gallery of Modern Art, New Delhi), Ray Terill, Timbers vs Rapids 10/16/2016, Fekist, Leandro Kibisz, Allan Warren, Marko Palokangas, Military ranks and rank badges of independent Finland, Karisto Oy / SA-kuva, Macfadden Publications, Inc., Photoplay, January 1936 (page 25), Prinz Adalbert, George Grantham Bain, Entheta, Wid's Year Book, University of Washington Szerző: 20th Century Studios, Zátanyi Sándor, (ifj.) Fizedp, theroutergy, Derzsi Elekes Andor, Drpaloga, Allan warren, **MTI:** Lucien Hervé, Kovács László, Bay Zoltán, Lánzos Kornél, Erdős Pál, Kemecey Imre, Barabás Sári, Reigl Judit

Kiadja

Hungarikum Bizottság
Agrárminisztérium 2021

Felelős kiadó

V. Németh Zsolt,
kiemelkedő nemzeti értékek felügyeletéért felelős miniszteri biztos,
a Hungarikum Bizottság tagja

Főszerkesztő

Gadácsi János

Szerkesztők

Antal Andrea, a Hungarikum Bizottság titkára
Horváth Imre

Design, layout

Extrabold

© Agrárminisztérium, 2021

ISBN 978-615-5673-66-5

www.hungarikum.hu